Voorstel van wet tot vaststelling van Boek 5 inhoudende bepalingen over rechtsmiddelen in verband met de modernisering van het Wetboek van Strafvordering (Vaststellingswet Boek 5 van het nieuwe Wetboek van Strafvordering (Rechtsmiddelen))

MEMORIE VAN TOELICHTING

INHOUDSOPGAVE

ALGEMEEN DEEL

1 Inleiding

2 Voorafgaande beschouwingen over het hoger beroep (hoofdstuk 4)
2.1 Functie van het hoger beroep
2.2 Verdragsrechtelijk kader
2.2.1 Artikel 14, vijfde lid, IVBPR
2.2.2 Artikel 6 EVRM en het Zevende Protocol bij het EVRM
2.3 Handhaving van het stelsel van voortbouwend appel en aanpassing van het beslismodel
2.4 Cijfermatige gegevens
2.4.1 Hoeveelheid appellen
2.4.2 Doorlooptijden
2.4.3 Rechtsbijstand in de fase van het hoger beroep

3 Belangrijkste voorstellen in de hoofdstukken 2, 4, 5 en 6
3.1 Modernisering van de regeling van het instellen van rechtsmiddelen
3.1.1 Nadelen van de huidige regeling van het instellen van rechtsmiddelen
3.1.2 Hoofdlijnen van de voorgestelde regeling van het instellen van rechtsmiddelen
3.1.2.1 De manieren waarop een rechtsmiddel kan worden ingesteld
3.1.2.2 Machtiging griffiemedewerker vervalt
3.1.2.3 Akte rechtsmiddel vervalt
3.1.2.4 Opgave van identificerende gegevens
3.1.2.5 De betekening van een oproeping bij het instellen van hoger beroep
3.2 Kennisgeving van terbeschikkingstelling van de stukken van het geding en indiening van een schriftuur
3.2.1 Huidig recht
3.2.2 Voorstel voor een kennisgeving van terbeschikkingstelling van de stukken van het geding
3.2.3 Het indienen van een schriftuur
3.3 Regievoering voorafgaand aan de terechtzitting in hoger beroep en dagbepaling
3.3.1 Huidig recht
3.3.2 Het voorstel met betrekking tot regievoering door de voorzitter van het gerechtshof
3.3.3 Beslissing op ingediende verzoeken
3.3.4 Onderzoek door de rechter- of raadsheer-commissaris of vanwege de advocaat-generaal na toewijzende beslissing voorzitter
3.3.5 Dagbepaling door de voorzitter in overleg met de advocaat-generaal
3.3.6 Dagbepaling bij een OM-appel
3.4 Afschaffing van het verlofstelsel (artikel 410a)
3.5 Een nieuw beslismodel in hoger beroep
3.5.1 Huidig recht
3.5.2 Het voorgestelde beslismodel
3.6 Geen appel tegen deelbeslissingen

3.7 Zelfstandig hoger beroep en beroep in cassatie voor de benadeelde partij en de ouders van een “veertienminner”
3.7.1 Huidig recht
3.7.2 Voorstel zelfstandige mogelijkheid tot hoger beroep
3.7.3 Vermeerdering van de vordering van de benadeelde partij in hoger beroep
3.7.4 Het onderzoek op de terechtzitting bij hoger beroep van de benadeelde partij en de ouders of voogd van de veroordeelde die de leeftijd van veertien jaren nog niet heeft bereikt
3.7.5 Voorstel zelfstandige mogelijkheid tot cassatie
3.8 De regeling over terugwijzing van zaken naar de rechtbank
3.9 Voorziening voor gebreken in eerste aanleg ten aanzien van de vordering tot tenuitvoerlegging
3.10 Belangrijkste voorstellen in de regeling van het beroep in cassatie tegen vonnissen en arresten
3.10.1 Codificatie van de titel van rolraadsheer
3.10.2 Procedurele inbedding van artikel 80a RO
3.10.3 Positie benadeelde partij en wettelijke vertegenwoordigers van ‘veertienminners’
3.10.4 Vormverzuimen in vonnissen en arresten en tijdens de berechting
3.10.5 Herstelarresten
3.11 Beroep, hoger beroep en cassatie tegen beslissingen van de rechter-commissaris en de raadkamer

4 Samenhang met andere wetsvoorstellen

5 Grondrechtelijke en verdragsrechtelijke aspecten
5.1 Voorstellen die betrekking hebben op een betere voorbereiding van de terechtzitting in hoger beroep
5.2 Afschaffing van het verlofstelsel
5.3 Een nieuw beslismodel
5.4 Nieuwe rechten voor de benadeelde partij

6 Financiële gevolgen en uitvoeringsconsequenties

ARTIKELSGEWIJS DEEL

ALGEMEEN DEEL

1. Inleiding

Een behoorlijk stelsel van rechtsmiddelen in strafzaken draagt bij aan een centrale doelstelling van ons strafprocesrecht, te weten het verzekeren van een juiste toepassing van het materiële strafrecht. Immers, rechtsmiddelen bieden mogelijkheden om (rechterlijke) beslissingen door een hogere rechter te laten beoordelen, waarna hij deze kan corrigeren als zij onjuist blijken te zijn. In het huidige wetboek worden de rechtsmiddelen geregeld in het Derde Boek, dat twee delen kent. In het eerste deel, A, worden de gewone rechtsmiddelen genoemd. Dat betreft hoger beroep van uitspraken (Titel II)[1], beroep in cassatie van uitspraken (Titel III) en hoger beroep en beroep in cassatie van beschikkingen. Bezwaarschriften (Titel IV).[2] Deel B van het derde Boek behandelt de buitengewone rechtsmiddelen. Dat betreft cassatie "in het belang der wet" (Titel VII) en herziening van arresten en vonnissen (Titel VIII). Het verschil tussen beide soorten rechtsmiddelen is dat buitengewone rechtsmiddelen worden aangewend tegen beslissingen 'welke reeds kracht van gewijsde hebben gekregen'.

Het bestaande stelsel van rechtsmiddelen wordt door dit wetsvoorstel, wat de hoofdlijnen betreft, niet wezenlijk veranderd. Wel zorgt het, vooral ten aanzien van de instelling, intrekking en afstand van gewone rechtsmiddelen en het hoger beroep tegen vonnissen, voor een stroomlijning en een herstructurering die het stelsel bij de tijd brengen.

Het wetsvoorstel beantwoordt aan veel van de doelstellingen, zoals genoemd in de brief bij de nota waarin de contouren van het nieuwe Wetboek van Strafvordering zijn geschetst (Kamerstukken II 2015/16, 29 279, nr. 278, verder te noemen: de contourennota). Zo draagt het wezenlijk bij aan de doelstelling betreffende de totstandkoming van een wetboek dat systematisch van opzet is, het toepasselijke recht weerspiegelt, een logische indeling kent en inzichtelijk is voor de burger, vergemakkelijkt het een elektronisch strafproces door de genoemde regeling voor de instelling, intrekking en afstand van gewone rechtsmiddelen en zal het leiden tot verkorting van doorlooptijden in hoger beroep.

In Boek 1 zijn enkele vernieuwingen van de bestaande terminologie van rechterlijke beslissingen opgenomen. De termen uitspraken, tussenvonnissen en tussenarresten, eindvonnissen en eindarresten zijn daarbij opnieuw gedefinieerd. Voor een uitgebreide toelichting op de daarbij gemaakte keuzes wordt verwezen naar paragraaf 4.2 van het algemeen deel van de memorie van toelichting bij Boek 1. De in Boek 1 gemaakte keuzes zijn doorgevoerd in de gebruikte terminologie in het voorliggende boek over rechtsmiddelen.

De hoofdstukindeling van Boek 5 is als volgt:

1. Algemene bepalingen
2. Instelling, intrekking en afstand van gewone rechtsmiddelen
3. Verzet tegen een strafbeschikking
4. Hoger beroep tegen vonnissen
5. Beroep in cassatie tegen vonnissen en arresten
6. Beroep, hoger beroep en beroep in cassatie tegen beslissingen van de rechter-commissaris en de raadkamer
7. Buitengewone rechtsmiddelen

Hoofdstuk 1

[1] Titel I betrof het gewone rechtsmiddel 'verzet' dat bij de wet tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering met betrekking tot het hoger beroep in strafzaken, het aanwenden van gewone rechtsmiddelen en het wijzigen van de telastlegging (Wet stroomlijnen hoger beroep) (Wet van 5 oktober 2006, Stb. 470) is komen te vervallen.

[2] Het instellen van gewone rechtsmiddelen en de intrekking en afstand daarvan worden respectievelijk geregeld in Titel V en VI.

In hoofdstuk 1 zijn drie algemene bepalingen over rechtsmiddelen opgenomen. Het hoofdstuk vangt aan met artikel 5.1.1, inhoudende het (nieuwe) uitgangspunt bij het instellen van rechtsmiddelen: voor alle rechterlijke beslissingen geldt dat daartegen alleen een rechtsmiddel openstaat als de wet dat bepaalt. Artikel 5.1.2 geeft een opsomming van gewone en buitengewone rechtsmiddelen en artikel 5.1.3 betreft definitiebepalingen.

Hoofdstuk 2
In hoofdstuk 2 wordt de huidige regeling van de instelling, intrekking en afstand van rechtsmiddelen gemoderniseerd en verduidelijkt. Anders dan in het huidige wetboek zijn de bepalingen vooraan in dit Boek geplaatst, omdat dit grotendeels algemene regels betreft, die bij de instelling van alle gewone rechtsmiddelen in acht moeten worden genomen (behalve het verzet tegen een strafbeschikking, zie de artikelen 5.2.1.1 en 5.2.2.1). De voorgestelde regeling beantwoordt aan de in de contourennota vermelde doelstellingen met betrekking tot 1) het ondersteunen van een elektronisch strafproces en 2) de totstandkoming van een wetboek dat systematisch van opzet is, het toepasselijke recht weerspiegelt, een logische indeling kent en inzichtelijk is voor de burger. De voorgestelde regeling wordt toegelicht in paragraaf 3 van deze memorie.

Hoofdstuk 3
In hoofdstuk 3 is de regeling van het verzet tegen een strafbeschikking opgenomen. Deze regeling is thans opgenomen in Titel IVa van het huidige tweede boek (artikel 257e en 257f), maar wordt verplaatst naar dit hoofdstuk, omdat zij hier systematisch beter past. Immers, materieel heeft dat verzet veel kenmerken van de thans in het Derde Boek geregelde, overige gewone rechtsmiddelen (zie ook B. Keulen en P. Traest, Het stelsel van rechtsmiddelen in strafzaken, NVVS, 2012, p. 4) en past het ook onder gangbare definities van dat begrip (zie bijvoorbeeld Blok en Besier 1925, II, p. 309: de middelen die aan de bij het strafproces betrokken personen ten dienste staan om op te komen tegen een beslissing of handeling gedurende het strafproces door een der daarbij betrokken autoriteiten gegeven of ondernomen). In de regeling van het verzet worden nauwelijks inhoudelijke wijzigingen aangebracht.

Hoofdstuk 4
In hoofdstuk 4 wordt het hoger beroep tegen vonnissen geregeld. Dit betreft de huidige artikelen 404 tot en met 426, opgenomen in Titel II van het huidige derde Boek. Deze regeling is laatstelijk ingrijpend aangepast bij de Wet stroomlijnen hoger beroep (Wet van 5 oktober 2006, Stb. 470). Bij die wet is een stelsel van voortbouwend appel geïntroduceerd, waardoor het mogelijk is geworden het onderzoek op de terechtzitting in hoger beroep te concentreren op vooraf of op de terechtzitting ingediende bezwaren tegen het vonnis van de rechtbank. Hoewel in de contourennota is aangegeven dat het, ook naar aanleiding van het gevoelen van de Rechtspraak, thans gewenst is om een stap verder te gaan en een strikter grievenstelsel te introduceren, is hiervan afgezien. Wel wordt een ander beslismodel voorgesteld, dat meer recht doet aan het karakter van het voortbouwend appel. In de paragrafen 2.3 en 3.5 van deze memorie ga ik hierop nader in.

In hoofdstuk 4 wordt ook een aanzienlijk aantal andere wijzigingen wordt voorgesteld, die beantwoorden aan verschillende, in de contourennota geschetste doelstellingen van de modernisering van het wetboek van strafvordering.

Het gaat ten eerste om voorstellen die (onder andere) tegemoet komen aan de in de contourennota vermelde doelstelling te komen tot verkorting van doorlooptijden, waarbij de verantwoordelijkheid van de procesdeelnemers voor een voortvarende procesgang wettelijk wordt vastgelegd en het onderzoek zoveel mogelijk wordt afgerond vóór de inhoudelijke behandeling ter zitting. In dit kader noem ik het voorstel tot de wettelijke vastlegging en uitbreiding van de regiefunctie van de voorzitter van het gerechtshof en een betere aansluiting op de regeling van dagbepaling en oproeping, waardoor wordt bevorderd dat noodzakelijk onderzoek vóór de terechtzitting wordt uitgevoerd, minder zaken hoeven te worden aangehouden en de doorlooptijd wordt verkort.

Ook noem ik het voorstel tot wijziging van het huidige criterium voor afdoening van strafzaken in appel door de enkelvoudige kamer (huidig artikel 411). Deze wijziging zal door een efficiëntere inzet van de beschikbare raadsheren zorgen voor vergroting van de berechtingscapaciteit in hoger beroep in zaken van relatief gering belang. Deze wijziging zal zorgen voor een versnelling van het proces die recht doet aan het belang van de verdachte bij een berechting binnen een redelijke termijn en die niet ten koste hoeft te gaan van de kwaliteit van de berechting.

Ten tweede wordt in hoofdstuk 4 voor de benadeelde partij en voor de ouder of voogd van de verdachte die nog geen veertien jaar is en die hoger beroep wil instellen tegen een aan hem opgelegde verplichting tot schadevergoeding, een zelfstandig recht op hoger beroep geïntroduceerd. Dit voorstel is in het belang van de doelstelling te komen tot een duidelijke regeling van de bevoegdheden en procespositie van de verschillende deelnemers aan de strafrechtspleging, waarbij voorzien is in een evenwichtig stelsel van rechtswaarborgen en een juiste afweging van de verschillende belangen van deze procesdeelnemers.
Voor de benadeelde partij wordt het ook mogelijk haar vordering te vermeerderen, zowel indien zij zelfstandig hoger beroep instelt, als wanneer zij zich voegt in het hoger beroep van de officier van justitie en/of de verdachte.

Ten derde wordt de regeling over terugwijzing van zaken naar de rechtbank verduidelijkt, omdat er door ontwikkelingen in de rechtspraak discrepanties tussen wet en praktijk zijn ontstaan. Hierbij wordt de rechtspraak van de Hoge Raad gecodificeerd en wordt de bestaande regeling ook iets uitgebreid. Ook wordt een voorziening voorgesteld voor in hoger beroep geconstateerde gebreken ten aanzien van 1) de betekening van of 2) de beslissing over de vordering tot tenuitvoerlegging in eerste aanleg. Voor deze situatie ontbreekt in het huidige wetboek een regeling. Deze voorstellen beantwoorden aan de doelstelling om te voorzien in een wetboek dat […] het toepasselijke recht weerspiegelt […] en inzichtelijk is voor de burger.

Ten slotte wordt in hoofdstuk 4 voorgesteld het verlofstelsel voor hoger beroep (het huidige artikel 410a) af te schaffen. Een verlofstelsel zoals dat van ons kan op zichzelf worden beschouwd als een aanvaarbare modaliteit voor de verwezenlijking van het recht op hoger beroep. In verschillende zaken (zie bijvoorbeeld EHRM 17 november 2009, nr. 11459/07 (Landgren/Finland)) stelt het EHRM voorop dat ‘in some States, a person whishing tot appeal to a higher tribunal must in certain cases apply for leave tot appeal. The right tot apply to a tribunal (…) for leave to appeal is itself to be regarded as a form of review within the meaning of this article’. Wel bestaat er kritiek op de wijze waarop dit stelsel bij ons is vormgegeven. Het VN-Mensenrechtencomité heeft inmiddels meermalen een schending van artikel 14 van het internationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (IVBPR) geconstateerd, kort gezegd omdat van de procedure, door de wijze waarop die wordt uitgevoerd, niet kan worden gezegd dat zij een “review by a higher tribunal” inhoudt. Afschaffing van dit stelsel is in overeenstemming met de doelstelling betreffende de waarborg […] dat het onderzoek in een strafzaak vanaf het begin […] zorgvuldig […] plaatsvindt, met inachtneming van de (grond)rechten van burgers.

Hoofdstuk 4 heeft veel raakvlakken met het wetsvoorstel tot vaststelling van Boek 4 van het nieuwe wetboek (de berechting). In deze memorie zal (in paragraaf 4) worden aangegeven welke in Boek 4 gedane voorstellen ook gelden voor het hoger beroep.

Hoofdstuk 5
De regeling betreffende het beroep in cassatie tegen vonnissen en arresten, die in hoofdstuk 5 wordt opgenomen, is recent ingrijpend gewijzigd bij Wet van 15 maart 2012, Stb. 116. Een (verdere) herijking van de cassatieregeling ligt thans niet voor de hand. Wel worden binnen de bestaande regeling de volgende wijzigingen aangebracht:

Ten eerste wordt de functie van de rolraadsheer gecodificeerd. De rolraadsheer speelt blijkens het procesreglement van de strafkamer van de Hoge Raad 2017 een belangrijke rol bij de behandeling van strafzaken door de Hoge Raad, maar wordt niet in de huidige regeling van het beroep in cassatie genoemd.

Ten tweede wordt de toepassing van artikel 80a RO ingebed in de regeling van het beroep in cassatie: indien de Hoge Raad direct op de voet van dat artikel van oordeel is dat de ingediende cassatiemiddelen geen behandeling in cassatie rechtvaardigen, wordt de zaak niet op een openbare zitting in behandeling genomen, maar wordt het beroep op de dienende rechtsdag niet ontvankelijk verklaard.
Ten derde worden in verband met de introductie van het zelfstandige beroep in cassatie van de benadeelde partij en van de wettelijke vertegenwoordigers van "veertienminners" de nodige aanpassingen verricht.
Ten vierde wordt een nieuwe regeling voorgesteld ten aanzien van vormverzuimen in vonnissen en arresten en tijdens de berechting. Deze regeling vervangt het huidige artikel 431.
Ten vijfde voorziet het nieuwe artikel 5.5.17 in een wettelijke regeling van het wijzen van herstelarresten door de Hoge Raad.
Tot slot worden in sommige artikelen enkele wijzigingen van beperkte aard en omvang aangebracht.

Hoofdstuk 6
Hoofdstuk 6 betreft het beroep, hoger beroep en beroep in cassatie tegen beslissingen van de rechter-commissaris en de raadkamer.
De huidige regeling van rechtsmiddelen tegen beschikkingen (artikelen 445 en 446) wordt in dit hoofdstuk in aangepaste vorm opgenomen. In plaats van 'beschikkingen' wordt in de nieuwe regeling gesproken over beslissingen van de rechter-commissaris en de raadkamer. Dit hangt samen met het feit dat het huidige artikel 138 in het eerste hoofdstuk van boek 1 wordt opgevolgd door een nieuwe definitie van rechterlijke beslissingen (artikel 1.1.2.4). In verband daarmee wordt de algemene regeling van de artikelen 445 en 446 herzien.

Hoofdstuk 7
De in dit hoofdstuk opgenomen regelingen betreffende de herziening ten voordele en de herziening ten nadele zijn recent ingevoerd (resp. Wet van 18 juni 2012, Stb. 2012, 275 en Wet van 11 april 2013, Stb. 2013, 138). Toegezegd is dat de beide herzieningsregelingen binnen vijf jaar na hun inwerkingtreding aan een evaluatie worden onderworpen. Naar aanleiding daarvan kan worden bezien in hoeverre een bijstelling van de desbetreffende regelingen gewenst is. De desbetreffende titel wordt daarom inhoudelijk ongewijzigd in hoofdstuk 7 opgenomen. De tekst wordt schuin weergegeven en de artikelen worden niet toegelicht.
Ook de in hoofdstuk 7 opgenomen regeling van de "cassatie in het belang van de wet" hoeft niet inhoudelijk te worden gewijzigd.

Voor het overige zijn in de in hoofdstuk 7 overgenomen bepalingen slechts wijzigingen van taalkundige aard aangebracht. Daarnaast zijn de huidige verwijzingen naar andere wetsartikelen in overeenstemming gebracht met de aanpassingen die aan de desbetreffende artikelen hebben plaatsgevonden [**PM**, te verrichten n.a.v. de uiteindelijke nummering].

Verdere opzet van de memorie van toelichting
In deze memorie wordt eerst, in paragraaf 2, een beschouwing gegeven over het hoger beroep tegen vonnissen, aangezien in deze regeling de meeste wijzigingen worden voorgesteld.
Daarna wordt in paragraaf 3 ingegaan op de hoofdlijnen van de voorstellen in de hoofdstukken 2, 4, 5 en 6.
Paragraaf 4 geeft een overzicht van de voorstellen die in het nieuwe Boek 4 betreffende de berechting worden gedaan en die ook in hoger beroep doorwerken.
Paragraaf 5 is vervolgens gewijd aan de Grondwettelijke en mensenrechtelijke aspecten van daarvoor relevante onderdelen van het wetsvoorstel die een inhoudelijke wijziging inhouden ten opzichte van het huidige wetboek.
Het algemeen deel van deze memorie wordt afgesloten met paragraaf 6 waarin wordt ingegaan op de effecten voor de uitvoeringspraktijk van die onderdelen van het wetsvoorstel die een inhoudelijke wijziging inhouden ten opzichte van het huidige wetboek. Daarna volgt de artikelsgewijze toelichting.

Tenzij anders is aangegeven, hebben de artikelen waarnaar in deze memorie wordt verwezen, betrekking op het Wetboek van Strafvordering en wordt met 'hoofdstuk' gerefereerd aan een hoofdstuk van Boek 5.

2. Voorafgaande beschouwingen over het hoger beroep (hoofdstuk 4)

2.1 Functie van het hoger beroep

Het recht op hoger beroep wordt gegarandeerd door het recht op een hogere voorziening, vervat in artikel 14, vijfde lid, van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (IVBPR). Doel van het rechtsmiddel is in de eerste plaats dat het herstel van onjuiste rechterlijke beslissingen mogelijk maakt. Dit herstel is niet alleen van belang voor de procesdeelnemers, maar ook voor de kwaliteit van het strafproces. Het hoger beroep kan worden gezien als een mechanisme waarmee het systeem van strafrechtspleging zichzelf corrigeert en dat de oordelende rechters als het ware een spiegel voorhoudt.
In de tweede plaats krijgt degene die het appel heeft ingesteld de gelegenheid zijn visie op de zaak nog eens voor te leggen aan een andere rechter. Het rechtsmiddel is in dat opzicht een herkansing. Het herkansingskarakter van het hoger beroep brengt met zich dat procespartijen in eerste aanleg begane verzuimen en vergissingen kunnen herstellen (aldus ook de Hoge Raad in 18 september 2012, LJN: BX4693). Ook kan de appellant proberen de nieuwe rechter (alsnog) te overtuigen van zijn standpunt, eventueel gebruik makend van nieuwe argumenten en nieuw onderzoek (vgl. J. de Hullu, Over rechtsmiddelen in strafzaken (dissertatie), Gouda Quint, Arnhem 1989, blz. 108). De omstandigheid dat na de instelling van het hoger beroep twee instanties zich over de strafzaak hebben gebogen kan bijdragen aan de acceptatie van de beslissing die uiteindelijk in een strafzaak is genomen.
In de derde plaats draagt het hoger beroep bij aan de rechtseenheid en rechtsontwikkeling, "soms als voorportaal voor de cassatie maar vaak ook als de in hoogste instantie (feitelijk) oordelende rechter" (zie ook het rapport van de commissie kernwaarden appelrechtspraak (commissie Hammerstein II) uit 2008, gepubliceerd op www.rechtspraak.nl). De gerechtshoven hebben hierbij een controlerende, uniformerende en leidinggevende rol ten opzichte van de eerste aanleg.
Dit alles komt terug in het rapport van de commissie Hammerstein II. Kernwaarden van de appelrechtspraak zijn volgens dat rapport: I. bewaking van kwaliteit van de rechtspraak, II. handhaving van vertrouwen in de rechtspraak door rechtsbescherming en herkansing en III. ontwikkeling van de rechtspraak door bevordering van de uniformiteit bij de toepassing van rechtsregels en aanpassing en vernieuwing van het recht en de rechtspleging." De opvattingen over de functie van het hoger beroep zijn in de tijd geëvolueerd van een compleet nieuwe behandeling van de zaak in tweede aanleg tot het bezien van de aangegeven geschilpunten, met behoud van een eigen verantwoordelijkheid voor een juiste rechtsbedeling. De hoven zijn zich er daarnaast meer van bewust dat zij met het voortvarend uitspraak doen kunnen bijdragen aan rechtsvorming en aanknopingspunten verschaffen voor beoordeling in cassatie. Het in dit wetsvoorstel opgenomen voorstel tot vergroting van mogelijkheden voor enkelvoudige afdoening draagt ook bij aan een snellere afronding van zaken en berechting binnen een redelijke termijn.

2.2 Verdragsrechtelijk kader

2.2.1 Artikel 14, vijfde lid, IVBPR

Van belang voor het mensenrechtelijk kader is het al genoemde artikel 14, vijfde lid, van het internationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (IVBPR). Op grond van deze bepaling heeft ieder het recht de schuldigverklaring en veroordeling opnieuw te doen beoordelen door een hoger rechtscollege overeenkomstig de wet.
Onderdeel van het recht op hoger beroep is blijkens de jurisprudentie van het VN-mensenrechtencomité dat de verdachte in staat moet worden gesteld tot een adequate voorbereiding van het hoger beroep. Hij moet daartoe beschikken over de benodigde stukken. Is er geen sprake van een gemotiveerd vonnis, noch van een proces-verbaal van de terechtzitting van de rechtbank, noch van een opgave van de gebruikte bewijsmiddelen, dan komt het recht op (een

adequaat voorbereid) hoger beroep te veel in het gedrang (VN-comité 7–25 juli 2014, CCPR/C/111/D/2097/2011, zaak Timmer tegen Nederland).
Artikel 14, vijfde lid, IVBPR laat veel ruimte aan de verdragstaten bij de inrichting van de appelprocedure. In de General Comment No. 32 bij artikel 14 geeft het Comité voor de Rechten van de Mens aan dat er verschillende "modalities" van het hoger beroep mogelijk zijn (zie ook VN-Mensenrechtencomité 16 juli 2014, nr. 1942-2010 (T.L.N. tegen Noorwegen)). Een geheel nieuwe behandeling ("full retrial") is bijvoorbeeld niet nodig, mits de appelrechter de ruimte heeft om de " factual dimensions of the case" te beoordelen (VN-Mensenrechtencomité 14 oktober – 1 november 2013, nr. 1856/2008 Sevostyanov tegen de Russische Federatie). Er moet volgens General Comment No 32 sprake zijn van een procedure waarin zowel de schuldigverklaring als de strafoplegging voldoende wordt beoordeeld " such that the procedure allows for due consideration of the nature of the case. (...) A review that is limited to the formal or legal aspects of the conviction without any consideration whatsoever of the facts is not sufficient under the Covenant." Uit de rechtspraak van het VN-Comité blijkt dat de "nature of the case" hierbij van belang is. Het gaat erom dat de appelrechter "adequately addresses those issues that are pertinent, having regard to such reasonable conditions as are applicable to appeals under the State party's laws" (VN-Comité 15 november 2007, CCPR/C/91/D/1161/2003 (Kharkhal tegen Belarus). Er wordt veel gewicht toegekend aan de ingebrachte grieven. In de zaak Lovell tegen Australië werd bijvoorbeeld een klacht over een te beperkte toetsing afgewezen in het licht van de grieven die in de desbetreffende procedure waren ingebracht (VN-Comité 13 mei 2004, CCPR/C/80/D/920/2000).

2.2.2 Artikel 6 EVRM en het Zevende Protocol bij het EVRM

De procedurele rechten in artikel 6 van het Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens (EVRM) omvatten niet het recht op hoger beroep. Dit recht is wel vervat in het Zevende Protocol bij dat verdrag. Volgens artikel 2, eerste lid van dit Protocol heeft een veroordeelde het recht "zijn schuldigverklaring of veroordeling opnieuw te doen beoordelen door een hoger gerecht." Dit Protocol is nog niet geratificeerd door Nederland. Eerder heb ik aangegeven dat ratificatie geen prioriteit geniet vanwege het omvangrijke wetgevingsprogramma (Kamerstukken II 2012/13, 33 400 V, nr. 146, blz. 5 en 6). Het is echter ook de vraag of ratificatie aangewezen is. Artikel 2, tweede lid Zevende Protocol staat het toe om bij wet 'offences of a minor character' uit te zonderen van het recht op hoger beroep in strafzaken. Bij de bepaling of sprake is van 'offences of a minor character' (in welk geval het recht op hoger beroep 'by law' mag worden beperkt) toetst het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) abstract of het gaat om een feit dat met vrijheidsstraf wordt bedreigd. Het Explanatory Report bij het zevende protocol geeft daarover aan dat 'when deciding whether an offence is of a minor character, an important criterion is whether or not the offence is punishable by imprisonment or not (Explanatory Report tot Protocol No. 7 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms 1985 (nr. 117), onderdeel 21). Het gaat erom of een vrijheidsstraf mogelijk is, niet of een dergelijke straf in concreto is opgelegd. Zo ja, dan kan niet van een minor offence worden gesproken. De rechtspraak van het EHRM sluit hierop aan (zie EHRM 8 april 2010, nr. 38789/04, r.o. 33 (Gurepka/Oekraïne II); EHRM 31 juli 2007, nr. 65022/01, r.o. 55 (Zaicevs/Letland)).
Het huidige artikel 404, tweede lid, houdt een beroepsverbod in bij vonnissen betreffende overtredingen waarvoor op de voet van artikel 9a Sr geen straf of maatregel is opgelegd of een geldboete tot maximaal 50 euro. Nu het beroepsverbod van artikel 404, tweede lid, zich ook uitstrekt tot overtredingen die met hechtenis worden bedreigd, is dit beroepsverbod vermoedelijk ruimer dan toegestaan door artikel 2, tweede lid, Zevende Protocol. Aanpassing van het huidige artikel 404, tweede lid, is echter niet aangewezen, nu het aanvaardbaar is dat in de genoemde gevallen gelet op de relatief geringe ernst van de feiten in beginsel geen recht op hoger beroep bestaat. Dit is ook in het belang van een proportionele inzet van middelen (zie ook Kamerstukken II, 2016/17, 34517, nr. 6, blz. 16).

2.3 Handhaving van het stelsel van voortbouwend appel en aanpassing van het beslismodel

Als argument voor het voortbouwend appel werd aangevoerd dat het alleszins redelijk is om van degene die hoger beroep instelt te vragen dat deze duidelijk maakt wat de bezwaren tegen het vonnis zijn. Ook werd gewezen op het belang dat vanuit het oogpunt van de inzet van beperkte (overheids)middelen bestaat om dubbel en nodeloos werk te voorkomen. Vanwege dat belang is het redelijk om in het bijzonder in het hoger beroep een actieve proceshouding te vergen van partijen (Kamerstukken II 2005/06, 30320, nr. 3, blz. 11).
Tevens werd als argument aangevoerd dat de appelrechter bij een voortbouwend appel meer ruimte zou krijgen om aandacht te besteden aan hetgeen de procespartijen aan de orde willen stellen. " *Als verdachte en openbaar ministerie tevreden zijn over bepaalde onderdelen van het vonnis in eerste aanleg, behoeft de rechter in hoger beroep aan onomstreden onderdelen in beginsel geen aandacht te besteden. Dat ligt pas anders als de beroepsrechter vanuit zijn eigen verantwoordelijkheid voor een rechtvaardige uitkomst bepaalde vragen aan de orde wil stellen. (...) Het wettelijk kader om de behandeling af te stemmen op de wensen van partijen en hetgeen de rechter nodig acht kan (…) worden geschapen door de rechter in hoger beroep de bevoegdheid toe te kennen het onderzoek ambtshalve te beperken tot de schriftelijk of mondeling naar voren gebrachte grieven van de procespartijen en hetgeen hij overigens noodzakelijk oordeelt."* (Kamerstukken II 2005-2006, 30320, nr. 3, blz. 9-10).
Voor dit standpunt bestaat veel steun. Zo schreef de Nederlandse Orde van Advocaten (NOvA) in zijn advies d.d. 10 januari 2005 naar aanleiding van de consultatie van het concept-wetsvoorstel stroomlijnen hoger beroep dat het op zich een goede zaak is om tegen te gaan dat in appel zonder noodzaak beslissingen worden over gedaan waarover geen verschil van mening bestaat tussen het openbaar ministerie en de verdediging. Ook onderschrijft de NOvA naar eigen zeggen de gedachte "dat van degene die in appel komt, of dat nu het OM is of de verdachte, verwacht mag worden duidelijk te maken wat de grieven zijn tegen het vonnis". Dit laatste standpunt wordt door anderen gedeeld (zie bijvoorbeeld Y. Buruma, Het object van appèl in strafzaken, in. R.H. Happé e.a. (red.), Hoger beroep in de steigers, Boom Juridische uitgevers Den Haag 2003, blz. 109-118, i.h.b. blz. 117).

In de contourennota is vermeld dat het 'thans gewenst is' om een stap verder te gaan en het stelsel van voortbouwend appel verder uit te bouwen. In lijn met de vanuit de wetenschap en de rechtspraktijk gedane voorstellen, bestond onder meer het voornemen om ook van de verdachte te verlangen dat hij vóór de terechtzitting grieven zou indienen. Deze grieven zouden op de terechtzitting in beginsel niet meer mogen worden aangevuld of gewijzigd.
Hoewel dit een uitwerking vormde van wensen die onder meer de hoven zelf naar voren hadden gebracht, hebben zij in de fase van voorbereiding van dit wetsvoorstel kenbaar gemaakt dat daaraan bij nader inzien geen behoefte meer bestaat. Hierbij is onder meer aangegeven dat de gerechtshoven de afgelopen jaren een ontwikkeling hebben doorgemaakt waarbij de huidige regeling van het voortbouwend appel aanzienlijk meer gestalte heeft gekregen. Deze ontwikkeling maakt een wijziging van het bestaande stelsel naar het oordeel van de gerechtshoven onnodig en onwenselijk. Bij deze stand van zaken is ervan afgezien op dit moment voorstellen te doen die zien op een strikter grievenstelsel.

Wel is in hoofdstuk 4 een voorstel voor een nieuw beslismodel opgenomen dat meer recht doet aan het karakter van het voortbouwend appel. In de Wet stroomlijnen hoger beroep werd nog gekozen voor een beperkte variant van voortbouwend appel: voor wat betreft de behandeling op de terechtzitting richt het gerechtshof het onderzoek op de bezwaren die tegen het vonnis zijn ingebracht (huidig artikel 415, tweede lid), maar voor wat betreft de te nemen beslissingen is dat anders. Het huidige beslismodel in hoger beroep is grotendeels gelijk aan het model van de eerste aanleg, nu de wet ook in hoger beroep uitgaat van een volledige ambtshalve toetsing van de vragen van de artikelen 348 en 350. Hierdoor moet het arrest bijvoorbeeld altijd beslissingen bevatten over de bewezenverklaring en de kwalificatie, ook al zijn de bezwaren daartegen niet gericht. Het hof kan beslissingen van de rechtbank weliswaar bevestigen (huidig artikel 423), maar ook dan neemt het hof die beslissingen opnieuw: door een bevestiging maakt het hof een beslissing van de rechtbank tot de zijne en neemt het deze voor zijn eigen rekening.
Voorgesteld wordt de bezwaren die tegen het vonnis naar voren zijn gebracht nu ook in het

beslismodel een plaats te geven. Dat past bij de betekenis die de bezwaren voor de behandeling op de terechtzitting al hebben. Het nieuwe beslismodel houdt in de kern in dat de appelrechter een beslissing van de eerste rechter waartegen geen bezwaren zijn ingediend, in beginsel niet hoeft over te doen. Anders dan in het huidige stelsel, bevestigt het hof die beslissing echter niet, zodat het die beslissing ook niet meer voor zijn eigen rekening neemt.
De appelrechter krijgt door het nieuwe beslismodel de ruimte om zich, behalve op de terechtzitting, ook in zijn arrest te concentreren op de punten waar het echt om gaat. Dit neemt niet weg dat het voor het hof mogelijk blijft om onderdelen van het vonnis waarop de bezwaren niet zien, ambtshalve te toetsen en deze desgewenst te vernietigen. De appelrechter blijft daarnaast *verplicht* een zeer beperkt aantal onderwerpen ambtshalve te toetsen. Op het nieuwe beslismodel wordt nader ingegaan in paragraaf 3.5 van deze memorie.

2.4 Cijfermatige gegevens

2.4.1 Hoeveelheid appellen

In de periode van 2013 t/m 2016 waren er bij de gerechtshoven jaarlijks gemiddeld ongeveer 37.000 zaken aanhangig (jaarverslag van de Raad van de Rechtspraak van het jaar 2016, gepubliceerd op www.rechtspraak.nl).
Het percentage zaken waarin appel wordt ingesteld varieert afhankelijk van het type zaak. Het appelpercentage is het laagst bij de overtredingszaken en het hoogste bij de zaken die in eerste aanleg door een meervoudige kamer zijn behandeld. Het appelpercentage bij strafzaken was volgens het Rapport Kengetallen Rechtspraak 2016 in de periode van 2014 t/m 2016 als volgt (driejaars-gemiddelden).[3]

Soort strafzaak	**Percentage zaken waarin hoger beroep wordt ingesteld in periode 2014 t/m 2016**	**Jaargroei sinds 2009**	**Ingetrokken appellen**
Kantonrechter overtredingszaken	3,3%	stabiel	7%
Politierechter incl. ontneming	13%	stabiel	10%
Strafzaken kinderrechter (enkelvoudig afgedaan)	8%	2 tot 4 % toename	20%
Strafzaken meervoudige kamer, incl. ontneming	39%	stabiel	17%

2.4.2 Doorlooptijden

De Raad voor de rechtspraak heeft per soort strafzaak termijnen vastgesteld waarbinnen een normpercentage van het totaal aantal zaken moet zijn afgedaan. Bij de doorlooptijden wordt gemeten hoeveel tijd verstrijkt tussen het moment van binnenkomst van de strafzaak bij het gerecht en het moment waarop het vonnis of het arrest is geaccordeerd door de rechter.
Er wordt rekening mee gehouden dat er een categorie procedures is die vanwege niet te vermijden complicaties extra lang duren. Bij dit soort zaken kan er meer ruimte worden genomen voor de

[3] Rapport kengetallen 2016 van de Raad voor de Rechtspraak, p. 43, gepubliceerd op www.rechtspraak.nl. Bij de strafzaken die door de meervoudige kamer zijn afgedaan zijn de ontnemingszaken meegerekend. Hetzelfde geldt voor de zaken die enkelvoudig zijn afgedaan. De raadkamerzaken en de artikel 12 Sv-zaken zijn niet meegerekend. Vanwege de herziening van de gerechtelijke kaart moeten de uitkomsten volgens de onderzoekers met enige voorzichtigheid worden bezien.

afdoening. Het is echter de bedoeling dat het overgrote deel van de zaken wel binnen de gestelde termijn wordt afgedaan.
Bij de strafzaken die aanhangig zijn worden zowel in eerste aanleg als in de fase van het hoger beroep de doorlooptijden niet gehaald. Volgens het Jaarverslag van de Rechtspraak over het jaar 2016 zijn in de fase van het hoger beroep de doorlooptijden ver van de norm verwijderd. Bij slechts 64% van de strafzaken die meervoudig werden berecht, was de doorlooptijd korter dan negen maanden, terwijl de norm is dat 85% daarbinnen wordt afgedaan (tabel 16 van het jaarverslag).
De voorgestelde bepalingen over regievoering vóór de terechtzitting in hoger beroep (zie paragraaf 3.2 van deze memorie) en behandeling door de enkelvoudige kamer (zie de toelichting bij artikel 5.4.3.2) beogen de doorlooptijden terug te brengen.

2.4.3 Rechtsbijstand in de fase van het hoger beroep

Verreweg de meeste verdachten die in hoger beroep komen, hebben rechtsbijstand. Blijkens een factsheet van het WODC, dat processen-verbaal van terechtzittingen heeft onderzocht, was het percentage bij zaken die berecht werden door het hof Den Haag in 2013 93,5% (Strafvordering bevorderd, Memorandum d.d. 1 februari 2016 ter ondersteuning van de modernisering van het Wetboek van Strafvordering (WODC)).
In de voorgestelde regeling wordt er op verschillende wijzen rekening mee gehouden dat niet alle verdachten rechtsbijstand genieten. Zo blijft sprake van een laagdrempelige regeling voor het instellen van rechtsmiddelen (zie paragraaf 3.1 van deze memorie). Daarnaast blijft het zo dat voor het eerst op de terechtzitting in hoger beroep bezwaren tegen het vonnis mogen worden opgegeven en dat eerder opgegeven bezwaren op de terechtzitting mogen worden gewijzigd of aangevuld (zie artikel 5.4.4.3, tweede en derde lid).

3. Belangrijkste voorstellen in de hoofdstukken 2, 4, 5 en 6

Hieronder worden de belangrijkste voorstellen in de hoofdstukken 2, 4, 5 en 6 genoemd en wordt op het doel en de uitwerking van die wijzigingen ingegaan. De overige voorgestelde wijzigingen worden toegelicht in het artikelsgewijze deel van deze toelichting.

1. De regeling van de instelling van rechtsmiddelen wordt gemoderniseerd en verduidelijkt. In belangrijke mate wordt daarbij aangesloten bij de bestaande jurisprudentie. De regeling is laagdrempelig gehouden en biedt verschillende keuzemogelijkheden: een mondelinge verklaring ter griffie is voldoende, maar het is ook mogelijk om een rechtsmiddel elektronisch of per post in te stellen (artikel 5.2.1.2, derde lid). De mogelijkheid om het rechtsmiddel per fax in te stellen is vervallen.
   Leden van het OM en advocaten zullen niet langer de mogelijkheid hebben per post een rechtsmiddel in te stellen (artikel 5.2.1.2, vierde lid). Het OM maakte al niet of nauwelijks gebruik van deze mogelijkheid en gelet op de mogelijkheid een rechtsmiddel elektronisch in te stellen, valt te verwachten dat er ook bij de advocatuur geen behoefte meer zal zijn om per post een rechtsmiddel in te stellen. Bij het elektronisch instellen van een rechtsmiddel is de kans op fouten ook kleiner, nu de elektronische voorziening degene die het rechtsmiddel instelt, automatisch langs de relevante vragen leidt. Wel is voor het OM en de advocatuur de mogelijkheid behouden het rechtsmiddel mondeling op de griffie in te stellen.
   Het wordt verder mogelijk een rechtsmiddel rechtstreeks elektronisch of per post in te stellen. De constructie van de machtiging van de griffiemedewerker wordt niet langer gehanteerd, omdat deze nodeloos omslachtig is en wat archaïsch aandoet gezien het huidige gebruik van moderne communicatiemiddelen.
   Ter wille van de duidelijkheid zijn in artikel 5.2.1.3, eerste lid de gegevens opgesomd die vermeld moeten worden bij de instelling van het rechtsmiddel.
   Ten slotte vervalt het vereiste van het opmaken van een akte rechtsmiddel. Deze wordt vervangen door de verplichting voor de griffiemedewerker om het rechtsmiddel vast te

leggen in het register en een afschrift daarvan bij de processtukken te voegen (zie paragraaf 3.1 van deze memorie).

2. De huidige wettelijke termijn van twee weken (na het instellen van hoger beroep) voor het indienen van een schriftuur (huidig artikel 410, eerste lid) vervalt, omdat deze termijn in de praktijk in veel gevallen te kort is voor het formuleren van richtinggevende bezwaren tegen het vonnis en eventuele onderzoekswensen, bijvoorbeeld doordat het volledige vonnis (inclusief de bewijsmiddelen) nog niet beschikbaar is, of omdat de verdachte nog geen raadsman heeft die kan bijstaan bij het opstellen van een schriftuur. Mede daardoor zijn opgegeven bezwaren nu vaak zeer algemeen van aard en maken zij niet altijd duidelijk tegen welke beslissing(en) het appel zich precies richt. Het wetsvoorstel voorziet (in artikel 5.4.2.1) in een kennisgeving door de voorzitter van het gerechtshof aan de officier van justitie en de verdachte, inhoudend dat de stukken van het geding (waaronder het uitgewerkte vonnis en het proces-verbaal) bij het hof zijn binnengekomen. In die kennisgeving - die aan de verdachte wordt betekend - wordt de verdachte gewezen op zijn recht bij het gerechtshof een schriftuur met bezwaren tegen het vonnis in te dienen, zijn recht (binnen twee weken) bij de voorzitter verzoeken met het oog op de terechtzitting te doen (deze termijn kan éénmaal met twee weken worden verlengd), zijn recht op rechtsbijstand en zijn recht op kennisneming van alle processtukken.
De genoemde voorstellen scheppen de nodige ruimte voor het formuleren van bezwaren en eventuele onderzoekswensen die het debat kunnen afbakenen en daardoor meer richting kunnen geven aan het onderzoek op de terechtzitting. Dit doet recht aan de doelstellingen van het voortbouwend appel (zie paragraaf 3.2 van deze memorie).

3. De regiefunctie van de appelrechter voorafgaand aan de terechtzitting in hoger beroep wordt wettelijk vastgelegd en in de praktijk ontstane vormen van regievoering worden uitgebreid (Titel 4.2). De regeling geeft de gelegenheid binnen twee weken na betekening van de hiervóór genoemde kennisgeving door de voorzitter van het hof verzoeken met het oog op de terechtzitting op te geven. Dit gebeurt bij voorkeur in de schriftuur met bezwaren. De voorzitter beslist daarover (artikel 5.4.2.2). Hij kan (in overeenstemming met de in de praktijk voorkomende wijzen van regievoering) alleen toewijzend beslissen. Hij kan onder meer bepalen dat opgegeven getuigen voor de terechtzitting worden opgeroepen dan wel (met instemming van partijen) door de rechter- of raadsheer-commissaris worden gehoord. Daarna bepaalt hij in overleg met het openbaar ministerie, en zo mogelijk mede in overleg met de verdachte of zijn raadsman, de dag van de terechtzitting. Op die manier wordt bevorderd dat noodzakelijk onderzoek vóór de terechtzitting wordt uitgevoerd. Hierdoor zullen minder zaken hoeven te worden aangehouden en wordt de doorlooptijd verkort (zie paragraaf 3.3 van de memorie).

4. Het verlofstelsel voor hoger beroep (artikel 410a) wordt afgeschaft. De belangrijkste reden hiervoor is het feit dat het VN-Mensenrechtencomité inmiddels meermalen een schending van artikel 14 van het internationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (IVBPR) heeft geconstateerd, kort gezegd omdat door de wijze van uitvoering van de procedure, niet kan worden gezegd dat zij een toereikende “review by a higher tribunal” inhoudt (zie paragraaf 3.4 van deze memorie).

5. Er komt een beslismodel dat is afgestemd op het karakter van het voortbouwend appel en dat ervoor zorgt dat beslissingen van de rechtbank waartegen geen bezwaren bestaan, niet nodeloos hoeven te worden overgedaan (zie paragraaf 3.5 van deze memorie).

6. De benadeelde partij die hoger beroep wil instellen tegen de niet-ontvankelijkverklaring of afwijzing van haar vordering tot schadevergoeding, of de beslissing over de schadevergoedingsmaatregel ex artikel 36f van het Wetboek van Strafrecht dan wel het achterwege blijven daarvan, hoeft niet langer de civielrechtelijke weg te volgen, maar kan langs strafrechtelijke weg appel instellen indien de verdachte en de officier van justitie

geen hoger beroep hebben ingesteld, of hun appel zodanig hebben beperkt dat de vordering van de benadeelde partij niet aan de orde zou zijn. Het voorstel heeft voor de benadeelde partij als voordelen dat de procedure eenvoudiger wordt en dat niet langer een verplichte procesvertegenwoordiging geldt. De benadeelde partij zal haar vordering tot schadevergoeding in hoger beroep in beginsel ook mogen vermeerderen (dit geldt ook in de reguliere voegingsprocedure, zie artikel 5.4.2.7, vierde lid).
Ook voor de wettelijke vertegenwoordiger van de verdachte die nog geen veertien jaar is en die hoger beroep wil instellen tegen een aan hem opgelegde verplichting tot schadevergoeding, wordt een mogelijkheid tot zelfstandig hoger beroep voorgesteld.
De benadeelde partij en de ouders of voogd van de 'veertienminner' krijgen ook een zelfstandig recht beroep in cassatie in te stellen (zie paragraaf 3.7 van deze memorie).

7. De regeling over terugwijzing van zaken naar de rechtbank wordt verduidelijkt, omdat er door ontwikkelingen in de rechtspraak discrepanties tussen wet en praktijk zijn ontstaan. Hierbij wordt de rechtspraak van de Hoge Raad gecodificeerd en wordt de bestaande regeling ook iets uitgebreid (zie paragraaf 3.8 van deze memorie).

8. Er wordt een nieuwe voorziening getroffen voor in hoger beroep geconstateerde gebreken ten aanzien van 1) de betekening van en/of 2) de beslissing over de vordering tot tenuitvoerlegging in eerste aanleg (zie paragraaf 3.9 van deze memorie).

9. In de regeling van het beroep in cassatie tegen vonnissen en arresten (hoofdstuk 5) wordt de toepassing van 80a RO ingebed en wordt de functie van de rolraadsheer gecodificeerd. In dit hoofdstuk wordt ook een nieuwe regeling voorgesteld ten aanzien van vormverzuimen in vonnissen en arresten en tijdens de berechting. Hoofdstuk 6 voorziet ook in een wettelijke regeling van het wijzen van herstelarresten door de Hoge Raad (zie paragraaf 3.10 van deze memorie).

10. De huidige regeling van rechtsmiddelen tegen beschikkingen (artikelen 445 en 446) wordt herzien. De algemene regeling zoals neergelegd in artikel 446 keert niet terug. In plaats daarvan wordt per (type) beslissing van de rechter-commissaris en per raadkamerprocedure bepaald over welk(e) rechtsmiddel(en) partijen beschikken (zie paragraaf 3.11 van deze memorie).

Nb In de consultatiefase zal nog worden bezien of de artikelen 5.5.6 en 5.6.1, tweede lid, (in de voorgestelde vorm) moeten worden gehandhaafd.

3.1 Modernisering van de regeling van het instellen van rechtsmiddelen

3.1.1 Nadelen van de huidige regeling van het instellen van rechtsmiddelen

De huidige regeling van de instelling van rechtsmiddelen roept vragen op en geeft aanleiding tot moeilijkheden in de rechtspraktijk. Elzinga drong al in 1998 aan op een modernisering van de regeling in haar dissertatie (H.K. Elzinga, In beroep, Deventer, Gouda Quint 1998, zie i.h.b. blz. 353-357). De Hoge Raad stelde in een arrest uit 2009 dat het aanbeveling verdient dat de wetgever ter zake dient te voorzien "in een duidelijke en houvast biedende, bij zijn bedoelingen aansluitende wettelijke regeling, omdat de wijze van aanwenden van rechtsmiddelen in strafzaken direct uit de wet moet kunnen worden afgeleid" (HR 22 december 2009, ECLI:NL:HR:2009: BJ7810, NJ 2010, 102. Zie ook de noot van M.J. Borgers bij het arrest, met literatuurverwijzingen). Uit de annotatie van Borgers bij dit arrest blijkt dat deze mening breed gedeeld wordt. In de huidige situatie krijgt men bij het lezen van de relevante wetsteksten (artikel 449 e.v.) geen goede indruk van het geldende recht. Vanwege wettelijke lacunes en onduidelijkheden en technische ontwikkelingen zijn er in de rechtspraak aanvullende regels ontwikkeld.
Mede vanwege de complexiteit van de regeling worden er soms fouten gemaakt bij het instellen van rechtsmiddelen (zie o.a. HR 29 november 2011, ECLI:NL:HR:2011:BT6443, HR 13 juli 2010,

ECLI:NL:HR:2010:BM2496). Dit is onwenselijk, omdat er bij het instellen van rechtsmiddelen voor de procesdeelnemers grote belangen op het spel kunnen staan. Daarnaast is een goede regeling belangrijk, omdat anders onduidelijk kan blijven of wel op de juiste wijze een rechtsmiddel is ingesteld. Dit kan executieproblemen veroorzaken, omdat het niet op voorhand duidelijk is of een uitspraak onherroepelijk is geworden.
Voor een deel is de bestaande regeling na invoering van de Wet elektronische processtukken Strafvordering (Stb. 2016, 90) al verbeterd. Deze wet maakt het namelijk mogelijk rechtsmiddelen langs elektronische weg in te stellen. De Wet herziening tenuitvoerlegging strafrechtelijke beslissingen (Stb. 2017, 82) sluit hierop aan, door onder omstandigheden een elektronische betekening van de appeldagvaarding mogelijk te maken, indien er langs elektronische weg een rechtsmiddel wordt ingesteld.
In het onderhavige wetsvoorstel wordt de regeling van het instellen van rechtsmiddelen aanvullend gemoderniseerd en verduidelijkt. Doel daarbij is te komen tot een inzichtelijke regeling, waarbij de kans op fouten zo gering mogelijk wordt gemaakt. De voorgestelde regeling beoogt de gesignaleerde knelpunten weg te nemen.

3.1.2 Hoofdlijnen van de voorgestelde regeling van het instellen van rechtsmiddelen

3.1.2.1 De manieren waarop een rechtsmiddel kan worden ingesteld

Er is voor gekozen het instellen van rechtsmiddelen laagdrempelig te houden door in artikel 5.2.1.2, derde lid, drie verschillende keuzemogelijkheden te bieden: een mondelinge mededeling op de griffie is voldoende, maar het is ook mogelijk om een rechtsmiddel in te stellen met behulp van de elektronische voorziening (bedoeld in artikel 1.10.1, eerste lid) of door een per post verzonden bericht. Te verwachten valt dat vooral gekozen zal worden voor de elektronische weg. Voor de verdachte die zelf een rechtsmiddel instelt is de elektronische weg niet verplicht gemaakt, omdat op dit moment nog niet alle justitiabelen toegang hebben tot de elektronische voorziening. In het bijzonder voor ouderen kan bovendien gebrek aan kennis een belemmering vormen.
In dit verband kan een vergelijking worden gemaakt met de Wet van 13 juli 2016 tot wijziging van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering en de Algemene wet bestuursrecht in verband met vereenvoudiging en digitalisering van het procesrecht (Stb. 2016, 288) en de Wet van 13 juli 2016 tot wijziging van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering in verband met vereenvoudiging en digitalisering van het procesrecht in hoger beroep en cassatie (Stb. 2016, 289). Ook in die wetten wordt er rekening mee gehouden dat het op dit moment nog te ver gaat om alle (natuurlijke) personen ertoe te verplichten om elektronisch te procederen (Tweede Kamer, vergaderjaar 2014–2015, 34 059, nr. 3, blz. 7-8). Nog niet iedereen beschikt over de vereiste middelen of vaardigheden.
De mogelijkheid om het rechtsmiddel per fax in te stellen is vervallen. Het gaat hier om een wijze van communiceren die aan betekenis heeft ingeboet vanwege de opkomst van modernere communicatiemiddelen. Nu het mogelijk is om rechtsmiddelen mondeling, elektronisch of per post in te stellen, is het niet meer noodzakelijk daarnaast nog de fax als apart communicatiemiddel te erkennen.
Voorgesteld wordt om voor leden van het openbaar ministerie, advocaten en raadslieden in zoverre een afwijkende regeling te treffen, dat deze personen niet langer de mogelijkheid zullen hebben per post een rechtsmiddel in te stellen (zie artikel 5.2.1.2, vierde lid). Hiermee wordt aangesloten bij de algemene regel van artikel 1.10.1, derde lid, inhoudende dat schriftelijke berichten van advocaten en raadslieden over strafzaken uitsluitend met behulp van de elektronische voorziening kunnen worden overgedragen. Door dit artikel krijgt die regel voor wat betreft het instellen van rechtsmiddelen ook gelding voor het OM, dat al niet of nauwelijks gebruik maakte van de mogelijkheid rechtsmiddelen per brief in te stellen.
Advocaten hebben in het verleden wel geregeld per post een rechtsmiddel ingesteld. Nu echter bij de Wet elektronische processtukken Strafvordering de mogelijkheid is ingevoerd elektronisch een rechtsmiddel in te stellen, valt te verwachten dat er bij de advocatuur geen behoefte meer zal zijn om per brief een rechtsmiddel in te stellen. Elektronische instelling heeft de voorkeur boven instelling per post, omdat dan gewaarborgd is dat alle relevante gegevens worden vermeld: de

elektronische voorziening leidt degene die het rechtsmiddel instelt langs de van toepassing zijnde vragen. De kans op fouten is hierdoor veel geringer dan bij het instellen van een rechtsmiddel per post. In dit verband kan erop worden gewezen dat ook in het buitenland elektronische communicatie in strafprocedures tot op zekere hoogte verplicht is gesteld (zie ook C. de Blok, A. Seepma, D.P. van Donk en I. Roukema, *Ervaringen met digitalisering in vier Europese strafrechtketens*, NJB 2015, Aflevering 10, blz. 612-618).

Om de wijze van instelling laagdrempelig te houden is voor de leden van het openbaar ministerie en advocaten wel de mogelijkheid behouden het rechtsmiddel mondeling op de griffie in te stellen. Dit maakt het mogelijk in het gerechtsgebouw, bijvoorbeeld meteen na de zitting, een rechtsmiddel in te stellen. Bij het mondeling instellen van een rechtsmiddel is de kans op fouten geringer dan bij het instellen van een rechtsmiddel per post, aangezien de griffiemedewerker erop kan toezien dat de benodigde gegevens worden verschaft.

Mocht de digitalisering van de samenleving nog verder voortschrijden, dan kan de mogelijkheid om het rechtsmiddel per post in te stellen worden afgeschaft. In het geval het in de toekomst op eenvoudige wijze mogelijk wordt om vanuit een gevangenis langs elektronische weg een rechtsmiddel in te stellen, kan ook het voorgestelde artikel 5.2.1.7 over het instellen van rechtsmiddelen via het hoofd van een penitentiaire instelling vervallen. Voorwaarde daarvoor is wel dat het elektronisch instellen van rechtsmiddelen ook mogelijk wordt voor voorlopig gehechte verdachten ten aanzien van wie een bevel beperkingen is verleend. Vanwege het ontbreken van voldoende elektronische voorzieningen in penitentiaire inrichtingen is afschaffing van de desbetreffende specifieke regeling nu nog niet mogelijk.

Net als in het geldende recht kan een rechtsmiddel worden ingesteld door tussenkomst van een advocaat of een raadsman die verklaart dat hij daartoe uitdrukkelijk is gemachtigd of een vertegenwoordiger die daartoe bij bijzondere schriftelijke volmacht is gemachtigd (artikel 5.2.1.2, tweede lid jo. artikel 5.2.1.3, tweede lid). Aan het instellen van een rechtsmiddel door een vertegenwoordiger kan in de praktijk in het bijzonder de behoefte bestaan wanneer de verdachte geen rechtsbijstand geniet en zelf niet in staat is om een rechtsmiddel in te stellen. Laaggeletterden kunnen in dat geval bijvoorbeeld een vertrouwenspersoon inschakelen die voor hen het rechtsmiddel instelt.

3.1.2.2 Machtiging griffiemedewerker vervalt

Naar geldend recht is het niet mogelijk rechtstreeks per brief een rechtsmiddel in te stellen. Dit kan alleen via een omweg: de griffiemedewerker moet in de brief worden gemachtigd tot het instellen van het rechtsmiddel namens de procesdeelnemer. Uit de geschiedenis van de totstandkoming van de Wet stroomlijnen hoger beroep blijkt dat bewust voor deze constructie is gekozen. In de memorie van toelichting werd gesteld dat een rechtsmiddel pas daadwerkelijk is ingesteld, indien een medewerker van de griffie een akte heeft opgesteld waarin de wens tot het instellen van het rechtsmiddel is opgenomen en die akte ondertekend is (Kamerstukken II 2005/06, 30 320, nr. 3, blz. 27 en 28).
De tekst van artikel 450, vierde lid, zoals recent gewijzigd bij de Wet elektronische processtukken strafvordering, sluit bij dit systeem van de machtiging aan. Daar wordt gesproken over de volmacht (aan de medewerker van de griffie) die kan worden overgedragen met behulp van een bij algemene maatregel van bestuur aangewezen elektronische voorziening.
Ook bij het volgen van de elektronische weg kan men derhalve niet “rechtstreeks” het rechtsmiddel instellen: door de verzending van het elektronische bericht wordt de griffiemedewerker gemachtigd namens de appellant het rechtsmiddel in te stellen (Kamerstukken II, 34 090, nr. 3, blz. 31).

In het onderhavige voorstel wordt de constructie van de machtiging van de griffiemedewerker niet langer gehanteerd, omdat deze nodeloos omslachtig is en archaïsch aandoet, gezien het huidige gebruik van moderne communicatiemiddelen (aldus ook Elzinga, blz. 112 van de bovengenoemde dissertatie). Daarnaast worden bij de machtiging geregeld fouten gemaakt. Voortaan wordt het -

voor de appellant zelf, maar ook voor de advocaat, raadsman of vertegenwoordiger - mogelijk rechtstreeks langs elektronische weg of per post een rechtsmiddel in te stellen. De medewerker van de griffie blijft wel verantwoordelijk voor de administratieve afhandeling van het rechtsmiddel. Bij een elektronische instelling van het rechtsmiddel zal de registratie automatisch verlopen. Bij het instellen van een rechtsmiddel per post zal de griffiemedewerker handmatig zorg moeten dragen voor een juiste vastlegging van het instellen van het rechtsmiddel in het register (zie ook hierna).

3.1.2.3 Akte rechtsmiddel vervalt

Het huidige artikel 451, eerste lid, vereist dat de griffiemedewerker 'van iedere verklaring of inlevering' als bedoeld in de artikelen 449 en 450 een akte opmaakt – in de praktijk de "akte rechtsmiddel" genoemd - en ondertekent. Dit vereiste vervalt en wordt vervangen door de verplichting voor de griffiemedewerker om het rechtsmiddel 'vast te leggen' in het (in artikel 5.1.3, onderdeel b, gedefinieerde) register en een afschrift van die registratie bij de processtukken te voegen (zie artikel 5.2.1.3, derde en vierde lid). Bij dit afschrift kan bijvoorbeeld worden gedacht aan een - afhankelijk van de vraag of sprake is van een digitaal of fysiek dossier eventueel elektronische - 'print screen' van de registratie.
Tot ongeveer 1950 werd het opmaken van de akte rechtsmiddel en het naleven van wettelijke vormvereisten daarbij als substantiële vorm beschouwd, die op straffe van niet-ontvankelijkheid in acht moest worden genomen (zie bijvoorbeeld HR 19 december 1932, NJ 1933, 160). In de loop van de tijd heeft de akte echter een beperktere, meer oriënterende betekenis gekregen. Zij heeft meer de functie gekregen van een document waaruit een wilsuiting van de appellant kan worden afgeleid (zie ook Melai en Groenhuijsen e.a., Wetboek van Strafvordering (losbl.), commentaar op artikel 451, par. 5). De akte dient er vooral toe de rechter in staat te stellen vast te stellen tegen welke beslissing(en) de appellant een rechtsmiddel wilde instellen en te controleren of dit tijdig en op de juiste wijze is ingesteld. Voor deze doelen is het vrij formeel aandoende vereiste van een 'akte' echter niet noodzakelijk. Zij kunnen evengoed worden bereikt door de nieuwe verplichting tot 'vastlegging' van het rechtsmiddel en van de gegevens die daarop betrekking hebben (zie artikel 5.2.1.3, eerste en tweede lid).
Met het vervallen van de akte vervalt voor de griffiemedewerker ook zijn huidige verplichting tot ondertekening. Deze ondertekening kan vooral worden gezien als een soort 'getuigenis' ten dienste van de rechter, inhoudend dat de appellant het desbetreffende rechtsmiddel daadwerkelijk wilde instellen en dat daarbij de wettelijke formaliteiten in acht zijn genomen. De voorgestelde verplichtingen voor de griffiemedewerker tot vastlegging van het rechtsmiddel in het register en het voegen van een afschrift bij de processtukken waarborgen echter, tezamen met de (gehandhaafde) verplichting voor de appellant tot ondertekening van diens schriftelijke bericht of de registratie van het rechtsmiddel (artikel 5.2.1.2, derde lid, onderdeel b, en artikel 5.2.1.4, eerste lid) in voldoende mate dat de rechter een en ander kan vaststellen. Een handtekening van de griffiemedewerker voegt hieraan niets wezenlijks toe. In dit verband wordt opgemerkt dat het ontbreken van de handtekening van de griffiemedewerker op de akte ook nu al niet fataal hoeft te zijn, mits de griffiemedewerker de stukken van het geding heeft doorgestuurd naar de griffie van het hof. Daaruit behoort de rechter af te leiden dat aan de door artikel 451 geëiste waarborgen op voldoende wijze is voldaan (HR 8 november 1949, NJ 1950, 130).

Indien een rechtsmiddel mondeling op de griffie wordt ingesteld, dan wel daar een bezwaarschrift wordt afgegeven, zal de appellant ter vaststelling van zijn identiteit en wil een afschrift van de registratie dienen te ondertekenen (artikel 5.2.1.4, eerste lid). Het ligt in de rede dat dit afschrift in elektronische vorm kan worden opgemaakt en kan worden ondertekend met een elektronische (tablet)handtekening (zie ook reeds Kamerstukken II 2014/15, 34 090, nr. 3, blz. 32).
In geval een rechtsmiddel per post wordt ingesteld, volstaat de registratie van het rechtsmiddel en het voegen van een afschrift bij de processtukken. Daarnaast zal de griffiemedewerker op de brief de dag van ontvangst aantekenen en de brief bij de processtukken voegen (artikel 5.2.1.3, vierde lid).
Bij een elektronisch ingesteld rechtsmiddel zal het bericht automatisch worden vastgelegd in de elektronische voorziening register. Ook hier is het uiteraard wel van belang dat een afschrift van de

registratie bij de processtukken wordt gevoegd, zodat de rechter kennis kan nemen van de op het rechtsmiddel betrekking hebbende gegevens. Het register kan, net als thans het geval is, door de belanghebbenden worden geraadpleegd.

3.1.2.4 Opgave van identificerende gegevens

In artikel 5.2.1.3, eerste en tweede lid, zijn de gegevens opgesomd, die vermeld moeten worden bij het instellen van een rechtsmiddel. Met de opname van de te vermelden gegevens in de wet wordt beoogd dat bij het instellen van hoger beroep zo weinig mogelijk fouten worden gemaakt. Naar geldend recht is het niet aan een verdachte toegestaan anoniem een rechtsmiddel in te stellen. Hij kan - op straffe van niet-ontvankelijkverklaring - alleen een rechtsmiddel instellen onder bekendmaking van zijn persoonsgegevens. Deze rechtsregel is in de rechtspraak ontwikkeld (HR 27 februari 2001, ECLI:NL:HR:2001:AB0259, NJ 2001, 499, met noot van Schalken; HR 7 oktober 2014, ECLI:NL:HR:2014:2915).
Er zijn verschillende redenen om ook in de toekomst het anoniem instellen van rechtsmiddelen te verbieden. In de eerste plaats kunnen uitspraken tegen anonieme verdachten vaak niet ten uitvoer worden gelegd en ook niet goed worden verwerkt in het documentatieregister. Indien het voor hen mogelijk wordt gemaakt gedurende de hele procedure, ook indien zij zelf een rechtsmiddel instellen, anoniem te blijven, krijgen zij een niet te verdedigen voorsprong op verdachten die niet anoniem zijn. Het is bovendien ongewenst wanneer het mogelijk zou zijn een terecht opgelegde straf te ontlopen door in het geheel geen identiteit op te geven.
In de tweede plaats is het ook voor de bescherming van slachtoffers gewenst dat anoniem procederen zo veel mogelijk wordt ontmoedigd. Indien het slachtoffer zich gevoegd heeft als benadeelde partij kan deze in de kou komen te staan wanneer hij een toegewezen schadevergoedingsvordering niet kan innen, louter en alleen doordat de verdachte zijn identiteit verhult.
Gelet op het voorgaande is het ook onder de nieuwe regeling niet mogelijk een rechtsmiddel geheel anoniem in te stellen. Het lijkt echter, anders dan de jurisprudentie tot nu toe bepaalt, voor de ontvankelijkheid van een rechtsmiddel niet per se noodzakelijk in alle gevallen de opgave van *een naam* te vereisen. Voor de ontvankelijkheid kan het voldoende zijn als degene die een rechtsmiddel instelt *identificeerbaar* is. Hierbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan het in artikel 1.10.5 bedoelde strafrechtsketennummer, een nummer van een identiteitsbewijs, dan wel een of meer foto's die bij het vaststellen van de identiteit van de verdachte zijn gemaakt. Voorwaarde voor ontvankelijkheid is uiteraard wel dat de identiteit eenvoudig kan worden vastgesteld. De opgave van gegevens mag niet leiden tot een zoekplaatje voor justitie.

3.1.2.5 De betekening van een oproeping bij het instellen van hoger beroep

Vooraf: dagvaarding wordt oproeping

In het wetsvoorstel wordt nergens meer gesproken van een dagvaarding, maar in alle gevallen van een 'oproeping' voor de terechtzitting. Dit hangt samen met het voorstel in Boek 4, hoofdstuk 1 (het aanbrengen van de zaak ter berechting), om de berechting (in eerste aanleg) te laten aanvangen met een 'procesinleiding' die onder meer reeds de tenlastelegging bevat, waarna - na dagbepaling door de voorzitter in overleg met de officier van justitie - een 'oproeping' voor de terechtzitting volgt. De functie van deze oproeping, die weliswaar relevante informatie bevat (opnieuw de tenlastelegging, eventuele ad informandum gevoegde feiten en mededeling van diverse rechten), is beperkt tot het oproepen voor de terechtzitting als onderdeel van de berechting. De voornoemde procesinleiding daarentegen vormt een meer inhoudelijke markering van de aanvang van de berechting. De term dagvaarding doet dan wonderlijk aan na een procesinleiding en de term appelleert aan een verlaten concept. Die term wordt daarom in Boek 4 niet gehandhaafd. Het zou gelet daarop merkwaardig zijn in hoger beroep nog wel te spreken van een dagvaarding, zeker omdat voor de appeldagvaarding nu reeds geldt dat zij voornamelijk nog een oproepende functie heeft. Daarop duidt bijvoorbeeld het gegeven dat voor de tenlastelegging mag worden verwezen naar 'een of meer feiten […] in eerste aanleg ten laste gelegd', mits die

verwijzing voldoende duidelijk is (o.m. HR 17 maart 1987, NJ 1988, 195 en HR 18 september 1989, DD 90 023).

Betekening van een oproeping op de griffie

Het blijft mogelijk om aan de verdachte dan wel de raadsman of vertegenwoordiger die mondeling op de griffie hoger beroep instelt tegen een vonnis, een oproeping voor de terechtzitting in hoger beroep te betekenen. In de huidige praktijk wordt dit wel de 'betekening in persoon van de appeldagvaarding' (BIPAD) genoemd (zie artikel 408a jo. 450, tweede, vijfde en zesde lid). In sommige ressorten wordt van die mogelijkheid gebruik gemaakt en dan voornamelijk bij snelrechtzaken en de wat eenvoudiger strafzaken, waarbij het de verwachting is dat de behandeling op de terechtzitting niet veel tijd zal kosten. Juist in de bedoelde, eenvoudige zaken kan deze wijze van uitreiking van de oproeping zorgen voor een voortvarende afdoening. Eventuele problemen met de betekening van de oproeping worden daarnaast vermeden. Hoewel bij de in artikel 5.2.1.4, derde lid, voorgestelde regeling de fictie geldt dat de oproeping aan de verdachte in persoon wordt betekend, wordt daarmee niet tekort gedaan aan diens aanwezigheidsrecht. Immers, er mag van worden uitgegaan dat de raadsman of vertegenwoordiger de oproeping aan de verdachte overhandigt. De verdachte krijgt daarnaast, conform de huidige regeling een afschrift van de oproeping toegezonden op het door hem aangegeven adres. Deze regeling is redelijk, omdat de verdachte, door de machtiging aan zijn raadsman of een vertegenwoordiger om het rechtsmiddel in te stellen, ervan op de hoogte is dat er een terechtzitting zal worden gepland en hij zich op eenvoudige wijze op de hoogte kan stellen van de zittingsdatum.
Stelt de verdachte langs elektronische weg hoger beroep in, dan geschiedt - overeenkomstig de bij de Wet herziening tenuitvoerlegging strafrechtelijke beslissingen geïntroduceerde regeling - de verdere kennisgeving van gerechtelijke mededelingen langs elektronische weg, tenzij de oproeping niet binnen drie dagen na het instellen van het hoger beroep geschiedt. Hetzelfde geldt in die gevallen waarin een raadsman of vertegenwoordiger langs elektronische weg een rechtsmiddel namens de verdachte instelt (zie artikel 5.2.1.5).

3.2 Kennisgeving van terbeschikkingstelling van de stukken van het geding en indiening van een schriftuur

3.2.1 Huidig recht

Ingevolge het huidige artikel 410, eerste lid, moet de officier van justitie binnen veertien dagen na het instellen van hoger beroep een schriftuur met grieven indienen en *kan* de verdachte binnen diezelfde termijn een schriftuur indienen.
De huidige termijn voor de indiening van de schriftuur blijkt in de praktijk vaak te kort te zijn (vgl. HR 19 juni 2007, ECLI:NL:HR:2007:AZ1702). Hoewel in steeds meer gevallen meteen bij de uitspraak een volledig (promis)vonnis, inhoudende de bewijsmiddelen, beschikbaar is (volgens het jaarverslag over 2016 van de Rechtspraak ging het in dat jaar om 75 procent van de vonnissen), is dit in een kwart van de gevallen nog niet zo. Hierdoor kan voor degene die het rechtsmiddel instelt essentiële informatie ontbreken en dit kan een handicap zijn bij het opstellen van de schriftuur, zowel bij het formuleren van bezwaren als eventuele onderzoekswensen. Ook voor verdachten die in eerste aanleg niet waren voorzien van rechtsbijstand, maar bij het formuleren van bezwaren en op de terechtzitting in hoger beroep wel door een raadsman willen worden bijgestaan, dan wel van raadsman willen wisselen, is de termijn van twee weken vaak te kort.
Mede gelet op de korte termijn zijn opgegeven bezwaren nu vaak zeer algemeen van aard en maken zij niet altijd duidelijk tegen welke beslissing(en) het appel zich precies richt. Ook gebeurt het dikwijls dat pas voor het eerst op de terechtzitting bezwaren worden opgegeven.

3.2.2 Voorstel voor een kennisgeving van terbeschikkingstelling van de stukken van het geding

Dit wetsvoorstel wil onder meer bereiken dat de behandeling op de terechtzitting beter kan worden voorbereid en dat zij door een concentratie op de opgegeven bezwaren efficiënter verloopt. Hiertoe wordt het volgende voorstel gedaan.
Artikel 5.4.2.1, eerste lid, introduceert een kennisgeving door de voorzitter van het gerechtshof aan de officier van justitie en de verdachte, inhoudende dat de stukken van het geding bij het hof zijn ingekomen. Dit betreft de processtukken, waaronder het uitgewerkte vonnis, inhoudende de bewijsmiddelen, en het proces-verbaal van de terechtzitting (tenzij sprake is van een 'stempelvonnis' van de enkelvoudige kamer, omdat meer dan drie maanden na het vonnis hoger beroep is ingesteld; vgl. artikel 4.4.9, tweede lid, onderdeel c).

Aan de officier wordt de kennisgeving ter beschikking gesteld, aan de verdachte wordt zij betekend. Daarin wordt hem mededeling gedaan van de hem toekomende rechten. Het betreft:
a) zijn recht op de griffie van het gerechtshof een schriftuur met bezwaren tegen het vonnis in te dienen (tenzij het niet de verdachte is die hoger beroep heeft ingesteld, maar de officier van justitie of de benadeelde partij of de ouders of voogd van een veroordeelde die de leeftijd van veertien jaren nog niet heeft bereikt);
b) zijn recht op grond van artikel 5.4.2.2, eerste of tweede lid, een verzoek met het oog op de terechtzitting (zoals een getuigenverzoek) in te dienen bij de voorzitter (tenzij het niet de verdachte is, maar de benadeelde partij of de ouders of voogd van een veroordeelde die de leeftijd van veertien jaren nog niet heeft bereikt, die hoger beroep hebben ingesteld);
c) zijn recht op rechtsbijstand;
d) zijn recht op kennisneming van alle processtukken.
In het nieuwe systeem vangt door de kennisgeving de berechting in hoger beroep aan (artikel 5.4.2.1, eerste lid). Deze bepaling komt daarmee in de plaats van de huidige bepaling van artikel 412, tweede lid, inhoudende dat de zaak in hoger beroep ter terechtzitting 'aanhangig wordt gemaakt' door een oproeping of dagvaarding vanwege de advocaat-generaal aan de verdachte betekend. Door het voorstel vangt de fase van berechting in hoger beroep dus eerder aan dan thans het geval is. Dit is in lijn met de voorstellen voor de eerste aanleg, waar 'de berechting' aanvangt door de procesinleiding en niet meer door de dagvaarding (vgl. artikel 4.1.1.1, eerste lid). Hiermee wordt beoogd dat er voor de verdachte ruimte ontstaat voor het formuleren van bezwaren en verzoeken, voor de rechter om daarop tijdig vóór de terechtzitting te beslissen en te inventariseren wat verder nog nodig is ter voorbereiding van de terechtzitting (zie hierna).

Bij de betekening van de procesinleiding wordt de verdachte niet alleen erop gewezen dat hij een schriftuur kan indienen en verzoeken aan de voorzitter kan richten, maar ook dat hij recht heeft op rechtsbijstand en kennis kan nemen van alle processtukken. Dit bericht strekt ertoe de verdachte bewust te maken van de aanstaande terechtzitting. Hij kan zich dan beraden over de vraag of het inroepen van rechtsbijstand gewenst is en om kennisneming van de stukken verzoeken voor zover hij dat nog niet heeft gedaan.
De mogelijkheid de toevoeging van een raadsman te verzoeken is volgens de Wet op de rechtsbijstand en het huidige artikel 27ca, eerste lid, onderdeel c, nu gekoppeld aan de mededeling daarover door de griffiemedewerker, in geval van het instellen van hoger beroep. Voorgesteld wordt om de verdachte in de - op een later moment betekende - kennisgeving van binnenkomst van de gedingstukken nogmaals te wijzen op zijn recht op rechtsbijstand, aangezien de bijstand van een raadsman bij het indienen van een schriftuur met bezwaren en bij een zinvolle inventarisatie van onderzoekswensen van belang kan zijn.

3.2.3 Het indienen van een schriftuur

Doordat de verdachte volgens het voorstel pas in de gelegenheid wordt gesteld om bezwaren tegen het vonnis in te dienen en verzoeken in te dienen op een moment waarop het uitgewerkte vonnis en het proces-verbaal beschikbaar zijn, doet zich niet meer het huidige probleem voor dat bij appelschriftuur bezwaren moeten (officier van justitie) of kunnen (verdachte) worden opgegeven en verzoeken kunnen worden gedaan, terwijl de door de rechtbank toegepaste bewijsconstructie nog niet bekend is. Dit leidt in de huidige praktijk zoals gezegd regelmatig tot betrekkelijk

ongerichte bezwaren tegen het vonnis en een veelheid aan getuigenverzoeken, die door de verdediging zekerheidshalve worden gedaan om beoordeling volgens het 'redelijk belangcriterium' veilig te stellen (huidige artikelen 414, tweede lid, en 418, derde lid).
Door de voorstellen 1) om het moment van indienen van bezwaren en het desgewenst doen van verzoeken uit te stellen tot het moment waarop de processtukken (compleet) bij het hof zijn ingekomen en 2) daarnaast geen vaste wettelijke termijn meer voor te schrijven voor het indienen van een schriftuur, ontstaat de gelegenheid en de nodige tijd voor het formuleren van bezwaren die het debat scherper kunnen afbakenen en die daardoor meer richting kunnen geven aan het onderzoek op de terechtzitting. Aldus wordt een goede voorbereiding van de behandeling op de terechtzitting bevorderd en wordt meer recht gedaan aan de doelstellingen van het voortbouwend appel.
Het voorgaande neemt niet weg dat het met het oog op een goede planning en een zinvolle voorbereiding van zaken door het hof en de advocaat-generaal wel van belang is dat waar dat kan de bezwaren tegen het vonnis *zo tijdig mogelijk* vóór de terechtzitting worden opgegeven. Daarom wordt aan de voorzitter in het vijfde lid de bevoegdheid gegeven om aan degene die hoger beroep heeft ingesteld een termijn te stellen voor het indienen van een schriftuur. Zo kan de voorzitter (in de praktijk: namens hem de Verkeerstoren) in een zaak waarin nog geen schriftuur is ingediend, maar waarin het gelet op de desbetreffende zaakskenmerken - bijvoorbeeld de proceshouding in eerste aanleg of bepaalde, gevoerde verweren - wel de verwachting is dat tegen het vonnis specifieke bezwaren bestaan, contact opnemen met de verdediging en informeren naar het voornemen om al dan niet een schriftuur in te dienen. Zo nodig kan een - van de zaak afhankelijke en eventueel in overleg met de verdediging af te spreken - termijn worden gegund om daartoe over te gaan. Daarbij kan worden aangegeven dat de zaak na ommekomst van die termijn op een terechtzitting zal worden ingepland en kan tegelijk worden geïnformeerd naar verhinderdata. Het is in de praktijk al gebruikelijk dat de Verkeerstorens hierover in bepaalde zaken contact opnemen met de verdediging. Door het voorstel kan in individuele gevallen waarin dit nodig is de nodige flexibiliteit worden betracht.

Opgemerkt wordt dat voor de verdachte het indienen van een schriftuur facultatief blijft. Hij zal, indien hij dat wenst, ook nog voor het eerst op de terechtzitting bezwaren mogen opgeven. Dit is met name in het belang van verdachten zonder rechtsbijstand. Op dit punt wordt vastgehouden aan de uitgangspunten van de Wet stroomlijnen hoger beroep (Kamerstukken II 2005/2006, 30 320, nr. 3, par. 3.2.1 en 3.2.2), inhoudende dat een eis vooraf schriftelijke bezwaren in te dienen […] met name voor verdachten zonder rechtsbijstand te ver zou voeren. Van hen kan niet zonder meer gevergd worden daartoe capabel te zijn. Daarnaast geldt in meer algemene zin dat het karakter van het debat op de terechtzitting in hoger beroep niet zo gesloten dient te zijn dat er helemaal geen ruimte is voor de ontwikkeling van nieuwe gezichtspunten. Ook na indiening van bezwaren kan een verdachte reden hebben bij nader inzien andere zaken aan de orde te stellen dan in toegespitste schriftelijke bezwaren is vermeld (zie ook het voorgestelde artikel 5.4.4.3, derde lid).
Ook voor de benadeelde partij en de ouders of voogd van een veroordeelde die de leeftijd van veertien jaren nog niet heeft bereikt, geldt dat zij na het instellen van hoger beroep (zie de artikelen 5.4.1.2.1 en 5.4.1.2.2) niet verplicht zijn een schriftuur in te dienen.
Wel is het redelijk en haalbaar om van de officier van justitie die appel instelt te vergen een schriftuur met bezwaren in te dienen (vgl. Kamerstukken II 2005/2006, 30 320, nr. 3, par. 3.2.2). Voor hem blijft dit verplicht (artikel 5.4.2.1, vierde lid).

3.3 Regievoering voorafgaand aan de terechtzitting in hoger beroep en dagbepaling

3.3.1 Huidig recht

Indien tegen het vonnis in eerste aanleg hoger beroep is ingesteld, maar het onderzoek op de terechtzitting in hoger beroep nog niet is aangevangen, kan volgens het huidige artikel 411a de rechter-commissaris behorende bij de rechtbank die in eerste aanleg heeft gevonnist of de raadsheer-commissaris behorende bij het gerechtshof, op de vordering van het openbaar ministerie

of op het verzoek van de verdachte of diens raadsman, nader onderzoek verrichten.
De bepaling gaat ervan uit dat de verdachte of het openbaar ministerie rechtstreeks bij de rechter- of raadsheer-commissaris onderzoekswensen indient, waarna deze daarop beslist. Dit is niet overeenkomstig de praktijk. In de meeste hoven is het zo dat zoveel mogelijk reeds vóór de terechtzitting door zogenaamde 'poortraadsheren' wordt beslist op onderzoekswensen, veelal opgegeven bij schriftuur. Deze poortraadsheren bezien alleen of bepaalde verzoeken, gehoord de advocaat-generaal, kunnen worden toegewezen. Afwijzende beslissingen worden niet genomen, omdat de poortraadsheer daarmee een voorschot zou nemen op een onbevangen oordeelsvorming door de zittingscombinatie over het verzoek. Indien een verzoek niet wordt ingewilligd, zal het verzoek op de terechtzitting aan de orde moeten worden gesteld en dan zal daarop door het hof worden beslist. Indien de poortraadsheer komt tot de toewijzing van bijvoorbeeld een of meer getuigenverzoeken, wordt in de praktijk vervolgens de raadsheer-commissaris bij het desbetreffende hof opgedragen die getuige(n) te verhoren. In een enkel hof wordt in dat geval, gelet op het huidige wettelijk kader, aan de verdediging gevraagd alsnog een formeel 'artikel 411a-verzoek' in te dienen.
Deze praktijk bevordert een efficiënte behandeling op de terechtzitting en voorkomt aanhoudingen voor nader onderzoek, maar kent geen wettelijke grondslag. De genoemde praktijk waarin na toewijzing van een verzoek wordt gevraagd alsnog een verzoek ex artikel 411a in te dienen, is daarbij omslachtig.

3.3.2 Het voorstel met betrekking tot regievoering door de voorzitter van het gerechtshof

Het wetsvoorstel komt aan een en ander tegemoet, door de in paragraaf 3.2 besproken kennisgeving van de binnenkomst van de gedingstukken, waarin de verdachte onder meer wordt gewezen op zijn recht om bij de voorzitter van het gerechtshof te verzoeken getuigen en deskundigen voor de terechtzitting te doen oproepen. Op grond van het tweede lid van genoemd artikel kan hij de voorzitter verzoeken te bevelen dat de advocaat-generaal bepaalde stukken bij de processtukken zal voegen dan wel stukken van overtuiging zal overleggen.
Een verzoek met het oog op de terechtzitting zal door de verdachte ingevolge artikel 5.4.2.2, eerste of tweede lid, binnen twee weken na betekening van de kennisgeving kunnen worden gedaan. Deze termijn komt overeen met de termijn die in eerste aanleg is gegeven voor het indienen van verzoeken na betekening van de procesinleiding (vgl. artikel 4.1.1.4, derde lid). Ook in hoger beroep zal deze termijn in de meeste zaken voldoende zijn om - zo de verdachte daarover niet al beschikt - zich te voorzien van rechtsbijstand, kennis te nemen van de processtukken en verzoeken te formuleren. Voorstelbaar is echter dat er gevallen zullen zijn waarin het zoeken naar rechtsbijstand en het kennisnemen van processtukken om uiteenlopende redenen langer duurt dan verwacht, of het formuleren van verzoeken - bijvoorbeeld in complexe zaken - meer tijd vergt dan twee weken. Voor dergelijke gevallen is in artikel 5.4.2.2, derde lid, aan de voorzitter de bevoegdheid gegeven om de tweewekentermijn (ambtshalve of op verzoek van de verdachte) eenmaal met twee weken te verlengen. Indien de verdachte of zijn raadsman ziet aankomen dat de tweewekentermijn niet kan worden gehaald, zal hij contact kunnen opnemen met de voorzitter - in de praktijk zal dit via de Verkeerstoren kunnen gebeuren - met een verzoek tot verlenging van de termijn. De voorzitter (namens hem de Verkeerstoren) zal ook ambtshalve, wanneer de tweewekentermijn (bijna) is verstrekken contact kunnen zoeken met de verdachte of zijn raadsman om te verifiëren of hij nog voornemens is verzoeken in te dienen. Bij die gelegenheid zal ook kunnen worden besloten de termijn te verlengen. In een volgende verlenging, of een verlenging met meer dan twee weken, is niet voorzien, omdat redelijkerwijs niet voorstelbaar is dat het niet lukt om binnen vier weken verzoeken in te dienen.
Ondanks de ruime termijnen die in de praktijk worden aangehouden voor de planning van zaken, kunnen zich gevallen voordoen waarin het aangewezen of efficiënt is een strafzaak op korte termijn op de terechtzitting aan te brengen en de inventarisatie van hetgeen nodig is ter voorbereiding in een kort tijdsbestek af te ronden. Het kan dan gewenst zijn bij de kennisgeving van terbeschikkingstelling van stukken ook zo spoedig mogelijk de dag van de terechtzitting te bepalen. Daartoe is in artikel 5.4.2.2, derde lid, bepaald dat de termijn van twee weken

waarbinnen verzoeken moeten worden gedaan, met instemming van de verdachte ook kan worden verkort (vgl. ook artikel 4.1.1.4, derde lid).
De mogelijkheid tot overleg over de planning van de terechtzitting die de voorzitter op grond van artikel 5.4.2.5 jo. 4.1.1.3 heeft, kan in dergelijke zaken van nut zijn. Mocht het nodig zijn een zaak spoedig in te plannen op een terechtzitting, dan kan met de verdachte worden overlegd of hij nog verzoeken heeft met betrekking tot de terechtzitting. Ook in dat geval geldt een verzoek als ingediend binnen de termijn van artikel 5.4.2.2, derde lid.
Verzoeken gelden dus als gedaan binnen de termijn zoals aangeduid in artikel 5.4.2.2, derde lid, indien zij zijn ingediend hetzij binnen een termijn van twee weken na betekening van de kennisgeving van terbeschikkingstelling van stukken, hetzij binnen een termijn van vier weken indien de termijn van twee weken door de voorzitter met twee weken is verlengd, hetzij binnen de met instemming van de verdachte verkorte termijn. In die gevallen zullen verzoeken die niet (kunnen) worden ingewilligd, bij herhaling op de terechtzitting worden bejegend als tijdig gedaan. Betreft het een verzoek tot het oproepen van een getuige voor de terechtzitting, dan wordt dit verzoek bij herhaling op de terechtzitting beoordeeld aan de hand van het verdedigingsbelang (artikel 5.4.4.5, tweede lid, jo. 4.2.2.9, tweede lid). Indien nadien zou blijken dat de kennisgeving niet correct is betekend, vloeien daaruit geen voor de verdachte nadelige consequenties voort: als hiervan ter terechtzitting blijkt, zal het hof de verdachte niet kunnen tegenwerpen dat een eventueel verzoek, bijvoorbeeld om getuigen te verhoren, te laat is gedaan.

De voorgestelde regeling maakt ten slotte mogelijk, en bevordert, dat ook buiten de termijn zoals aangeduid in artikel 5.4.2.2, derde lid, en ook na dagbepaling en oproeping nog verzoeken kunnen worden ingediend. Hiertoe is een bepaling opgenomen in artikel 5.4.2.2, achtste lid. Indien de tijdspanne tot de inmiddels wellicht reeds bepaalde terechtzitting ruimte biedt om dergelijke verzoeken zonder problemen toe te wijzen, dan is er geen reden dit niet te doen. De regiebevoegdheden van de voorzitter bieden hier het voordeel dat, mits voldoende tijd beschikbaar is, vlotte communicatie over verzoeken mogelijk is en dat met het indienen van het verzoek niet behoeft te worden gewacht tot op de terechtzitting. Is het verzoek niet meer of moeilijk uitvoerbaar voor de geplande terechtzitting, dan zal de voorzitter het verzoek niet inwilligen en zal over het verzoek bij herhaling op de terechtzitting door de zittingscombinatie worden beslist aan de hand van het noodzaakcriterium (artikel 5.4.4.5, derde lid). Het noodzaakcriterium biedt overigens ruimte om rekening te houden met eventuele omstandigheden die maken dat de verdediging weinig te verwijten valt als het verzoek niet binnen de in artikel 5.4.4.4, derde lid, aangeduide termijn is gedaan. Aldus kan het voor de verdediging nog steeds lonen om verzoeken die niet binnen de in het derde lid gestelde termijn zijn gedaan, wel zo snel mogelijk te doen.

3.3.3 Beslissing op ingediende verzoeken

De voorzitter van het gerechtshof beslist op ingekomen verzoeken, na de advocaat-generaal in de gelegenheid te hebben gesteld op het verzoek te reageren (artikel 5.4.2.2, vierde en vijfde lid). Deze regeling is op hoofdlijnen gelijk aan de in hoofdstuk 1 van Boek 4 voorziene regeling (vgl. artikel 4.1.1.4, vierde en vijfde lid). Op deze plaats wordt verwezen naar de toelichting op die regeling, alsmede naar paragraaf 4 van deze memorie, waarin de voor Boek 4 gedane voorstellen worden genoemd die ook in hoger beroep gelden.
Een verschil met de eerste aanleg is uiteraard dat de voorzitter van het gerechtshof (in geval van instemming door de verdachte en de advocaat-generaal, zie artikel 5.4.2.2., zesde lid) kan bepalen dat niet de rechter-commissaris, maar de raadsheer-commissaris getuigen zal verhoren. In artikel 5.4.2.2, eerste lid, is in verband daarmee in de laatste volzin bepaald dat de verdachte bij de opgave van getuigen en deskundigen tevens opgeeft of hij instemt met een verhoor door de rechter- of raadsheer-commissaris.
Met ‘de voorzitter van het gerechtshof’ wordt in beginsel de beoogd voorzitter van de zittingscombinatie bedoeld, maar denkbaar is ook dat dit, zoals in de praktijk nu ook wel het geval is, een andere raadsheer zal kunnen zijn, omdat op het moment dat op een verzoek kan worden beslist nog niet altijd duidelijk is wat de samenstelling van de zittingscombinatie zal zijn.

In het voorgestelde wettelijke systeem beslist de voorzitter van het gerechtshof vóór de dagbepaling op de opgegeven verzoeken. Daarmee wordt zoals gezegd beoogd dat bij de dagbepaling rekening wordt gehouden met het eventuele onderzoek door de rechter- of raadsheer-commissaris waartoe de voorzitter heeft besloten en de termijn waarop dat kan worden uitgevoerd. Het kan bijvoorbeeld zo zijn dat hij de raadsheer-commissaris heeft opgedragen een of meer getuigen te horen. Het ligt dan in de rede dat bij de raadsheer-commissaris wordt geïnformeerd op welke termijn hij denkt deze getuigen te kunnen verhoren en daarmee bij het bepalen van de dag van de terechtzitting rekening wordt gehouden.
Evenals in eerste aanleg, wordt op deze manier bevorderd dat noodzakelijk onderzoek zoveel mogelijk vóór de terechtzitting wordt uitgevoerd. Hierdoor zullen naar verwachting minder zaken hoeven te worden aangehouden en wordt de doorlooptijd verkort. In de contourennota en in de toelichting op hoofdstuk 1 van Boek 4 is al op het grote belang daarvan gewezen. Op deze plaats zij daarnaar verwezen.

De mogelijkheden voor regievoering vóór de terechtzitting worden ten opzichte van de huidige praktijk niet alleen gecodificeerd, maar ook uitgebreid, doordat in artikel 5.4.2.5 onder meer de artikelen 4.1.1.3, 4.1.1.5 en 4.1.1.6, tweede lid, van overeenkomstige toepassing zijn verklaard. Dit houdt in dat:

1. de voorzitter de mogelijkheid krijgt voorafgaand aan de terechtzitting overleg te voeren met de advocaat-generaal en de verdachte over zaken die betrekking hebben op de voorbereiding van de terechtzitting en de gang van zaken tijdens de terechtzitting (artikel 4.1.1.3).
2. de voorzitter de bevoegdheid krijgt te bepalen dat een schriftelijke ronde voorafgaande aan de terechtzitting wordt ingelast (artikel 4.1.1.5), bijvoorbeeld ten behoeve van het uitwisselen van standpunten over rechtsvragen, of het door de advocaat-generaal uiteenzetten van de beoogde bewijsconstructie. Voordat hij beslist, stelt hij de advocaat-generaal en de verdachte in de gelegenheid hun standpunt daarover kenbaar te maken.
3. de voorzitter kan beslissen dat de inhoudelijke behandeling van de strafzaak wordt voorafgegaan door een regiezitting (artikel 4.1.1.6, tweede lid). Voordat hij beslist, stelt hij de advocaat-generaal en de verdachte in de gelegenheid hun standpunt daarover kenbaar te maken.

Voor een nadere toelichting op deze voorstellen wordt verwezen naar de memorie van toelichting bij Boek 4.

3.3.4 Onderzoek door de rechter- of raadsheer-commissaris of vanwege de advocaat-generaal na toewijzende beslissing voorzitter

Artikel 5.4.2.2, zesde lid, bepaalt dat de voorzitter in geval van een verzoek tot het horen van getuigen of deskundigen, indien de verdachte en de advocaat-generaal daarmee instemmen, de rechter-commissaris dan wel raadsheer-commissaris kan verzoeken de getuige of deskundige te verhoren of kan bepalen dat een van de raadsheren die over de zaak oordelen de getuige of deskundige als raadsheer-commissaris zal verhoren. Deze raadsheer kan aan het onderzoek op de terechtzitting deelnemen, tenzij bij het verhoren van de getuige of deskundige is bepaald dat de verdachte of diens raadsman daarbij niet aanwezig mag zijn.
Nu alle gerechtshoven over een kabinet raadsheer-commissaris beschikken, ligt het in de rede dat het onderzoek vooral aan de raadsheer-commissaris zal worden opgedragen. Een verwijzing naar de raadsheer-commissaris is in de meeste gevallen te prefereren vanwege de kortere lijnen met het hof en het feit dat het nadere onderzoek - vanwege de diverse andere bezigheden van rechters-commissarissen - doorgaans sneller kan worden uitgevoerd door de raadsheer-commissaris.
Toch is de mogelijkheid behouden de rechter-commissaris in te zetten, bijvoorbeeld ten behoeve van zaken waarin het onderzoek noodzakelijkerwijs door een gespecialiseerde rechter-commissaris

moet plaatsvinden. Te denken valt aan zaken waarin de Wet Internationale Misdrijven (WIM) van toepassing is en waarin de rechter-commissaris in het buitenland getuigen hoort.
Het onderzoek van de rechter- of raadsheer-commissaris vindt volgens artikel 5.4.2.2, negende lid, plaats volgens de bepalingen van hoofdstuk 10 van Boek 2. Een aantal artikelen is buiten toepassing verklaard. Het betreft steeds bevoegdheden van de rechter-commissaris die geheel in het teken staan van diens taken ten aanzien van het houden van toezicht in het belang van de rechtmatigheid, de evenwichtigheid, de volledigheid en de voortgang van het opsporingsonderzoek. Toepasselijkheid in deze fase van het geding is gelet daarop niet aan de orde. Wel van toepassing is overigens artikel 2.10.5.3, dat de regiebijeenkomst regelt. Voorstelbaar is immers dat het ook tijdens een verwijzing door de voorzitter nuttig kan zijn een dergelijke bijeenkomst te houden, bijvoorbeeld om de stand van zaken in het onderzoek van de rechter- of raadsheer-commissaris te bespreken. Ten aanzien van de toevoeging in het tweede lid van artikel 2.10.5.3, inhoudende dat tijdens een regiebijeenkomst eerder (bij de rechter-commissaris) ingediende vorderingen of verzoeken tot het verrichten van onderzoek kunnen worden aangepast, dan wel dat mondeling nieuwe vorderingen of verzoeken (aan de rechter-commissaris) kunnen worden gedaan, wordt voor de duidelijkheid opgemerkt dat deze bepaling niet geldt in dit stadium. De rechter- of raadsheer-commissaris is na een verwijzing op grond van dit artikel bevoegd onderzoek te doen, maar alleen indien en voor zover de voorzitter dat beveelt en hem daartoe de stukken ter beschikking stelt.

Artikel 5.4.2.2, tweede lid, bepaalt dat de verdachte de voorzitter ook kan verzoeken te bevelen dat de advocaat-generaal zo nauwkeurig mogelijk omschreven stukken bij de processtukken zal voegen dan wel stukken van overtuiging zal overleggen. Het kan hierbij nodig zijn dat nader (opsporings)onderzoek wordt verricht. Het zal dan niet direct gaan om het horen van getuigen, maar eerder de totstandkoming van een aanvullend proces-verbaal waarvoor het noodzakelijk kan zijn nader (technisch) onderzoek te verrichten dat naar zijn aard door opsporingsambtenaren wordt uitgevoerd. In artikel 5.4.2.3, tweede lid, is mede met het oog hierop - maar ook voor andere situaties waarin nader opsporingsonderzoek dient plaats te vinden, bijvoorbeeld in opdracht van het gerechtshof - bepaald dat de advocaat-generaal bevoegd is de overige opsporingsambtenaren rechtstreeks opdrachten tot opsporing te geven. Hij zal de officier van justitie hiervan in kennis dienen te stellen. Het is dus straks niet meer zo dat aanvullend opsporingsonderzoek in hoger beroep alleen kan plaatsvinden doordat de officier van justitie daartoe op verzoek van de advocaat-generaal de nodige stappen zet (zie artikel 148c). Artikel 5.4.2.3, derde lid, maakt het ook mogelijk dat de advocaat-generaal deskundigen die in het deskundigenregister staan, benoemt. Deze kunnen naar geldend recht wel door een officier van justitie worden benoemd, maar niet door een advocaat-generaal. Niet valt in te zien waarom op het punt van deze bevoegdheid een onderscheid gemaakt dient te worden tussen de advocaat-generaal en de officier van justitie. Dit onderscheid wordt daarom opgeheven.

3.3.5 Dagbepaling door de voorzitter in overleg met de advocaat-generaal

Artikel 5.4.2.4 betreft de dagbepaling door de voorzitter (indien niet reeds bij het instellen van hoger beroep op de griffie een oproeping is uitgereikt). De huidige regeling van de dagbepaling wordt - op hoofdlijnen - gehandhaafd. Een verschil met de huidige regeling (van artikel 412) is dat het huidige voorschrift dat de dagbepaling zo mogelijk binnen acht dagen na binnenkomst van de stukken plaatsvindt, is geschrapt, omdat deze termijn in de praktijk niet realistisch is gebleken. Dit is onder de voorgestelde regeling ook niet het geval, omdat het de bedoeling is dat eventueel nader onderzoek zoveel mogelijk vóór aanvang van de terechtzitting wordt uitgevoerd en dit zich niet goed verhoudt tot een dergelijke vroegtijdige dagbepaling. Voorts is in lijn met artikel 4.1.1.6, eerste lid, dat de dagbepaling in eerste aanleg regelt, sprake van een kleine tekstuele aanpassing, inhoudende dat de voorzitter ‘in overleg met’ (in plaats van ‘op voordracht van’) de advocaat-generaal de dag van de terechtzitting bepaalt. Aan de praktische gang van zaken in de huidige praktijk verandert dit echter niets.
Verder is, net als in artikel 4.1.1.6, toegevoegd dat ‘zo mogelijk in overleg met de verdachte of zijn raadsman’ de dag en het tijdstip van de terechtzitting worden bepaald. De woorden ‘zo mogelijk’ duiden op een inspannings- en niet op een resultaatsverplichting. In de praktijk wordt, in elk geval

voor meervoudige kamerzaken, in toenemende mate contact gezocht met de verdachte, of met zijn raadsman indien deze bekend is, teneinde een aanhoudingsverzoek wegens verhindering om op de terechtzitting aanwezig te zijn, zoveel mogelijk te voorkomen. Ook hierbij spelen de Verkeerstorens een rol. In het licht van de voorgestelde mogelijkheden voor de voorzitter om de terechtzitting te plannen en voor te bereiden ligt het voor de hand zo mogelijk ook bij de verdachte of zijn raadsman na te gaan of met het oog op de te plannen terechtzitting dringende verhinderingen bestaan.

3.3.6 Dagbepaling bij een OM-appel

In het huidige artikel 409 is (in het tweede tot en met vierde lid) geregeld dat indien (vooralsnog) alleen de officier van justitie hoger beroep heeft ingesteld, de inzending van de stukken van het geding aan het gerechtshof pas geschiedt na betekening van het hoger beroep aan de verdachte. Ook is steeds bepaald dat indien de inzending ten onrechte reeds heeft plaatsgehad, daaraan pas na die betekening 'gevolg wordt gegeven'. Van dat laatste is sprake als de verdachte in hoger beroep wordt gedagvaard dan wel een aanvang wordt gemaakt met de behandeling in appel (HR 12 mei 1986, ECLI:NL:HR:1986:AC3059). Deze regeling heeft twee doelen: 1) voorkomen dat het appel van het openbaar ministerie wordt behandeld op een tijdstip waarop voor de verdachte nog hoger beroep openstaat (concentratiebeginsel) en 2) verzekeren dat de verdachte tijdig op de hoogte komt van een door het openbaar ministerie ingesteld hoger beroep, opdat hij in de gelegenheid is zijn verdediging adequaat voor te bereiden.

Het vierde lid van het huidige artikel 409, dat is ingevoerd bij de Wet stroomlijnen hoger beroep, betreft de regeling van de situatie waarin de officier van justitie in hoger beroep komt tegen een vonnis waarbij de verdachte van de gehele tenlastelegging is vrijgesproken, terwijl de behandeling in eerste aanleg bij verstek heeft plaatsgevonden, maar uit de stukken niet blijkt dat de verdachte afwist van de (eventueel geschorste) terechtzitting.
De eis van een eerlijk proces, vervat in artikel 6 van het EVRM, brengt mee dat de verdachte er tijdig van op de hoogte wordt gebracht dat de vrijspraak niet onherroepelijk is en dat hij zich dient op te maken voor een nieuwe behandeling in hoger beroep. Dit uitgangspunt blijft ook onder de nieuwe regeling gehandhaafd. De regeling wordt echter verder verbeterd op het punt van de informatieverschaffing aan de verdachte. Thans geldt een verplichting tot betekening van 'het hoger beroep': er moet een schriftelijk stuk worden betekend - in de praktijk 'aanzegging hoger beroep' geheten - waaruit blijkt dat het OM tegen het vonnis heeft geappelleerd. Aangezien de verdachte er met het oog op zijn voorbereiding en verdediging echter ook baat bij heeft te weten *waarom* het openbaar ministerie hoger beroep heeft ingesteld, schrijft artikel 5.4.2.4, derde lid, voor dat *de schriftuur* dient te worden betekend. De betekening van de schriftuur dient in persoon te geschieden, nu daarmee wordt voorkomen dat de verdachte in hoger beroep wordt veroordeeld zonder ooit in persoon op de hoogte te zijn gesteld van de vervolging (Kamerstukken II 2005/2006, 30 320, nr. 3, p. 26).

Het tweede lid van artikel 5.4.2.4 betreft de overige situaties waarin alleen de officier van justitie hoger beroep heeft ingesteld. Dat kan een vonnis betreffen waartegen de verdachte ook hoger beroep had kunnen instellen, maar dit niet (tijdig) heeft gedaan. Het kan echter ook een algehele vrijspraak betreffen waartegen de verdachte ingevolge artikel 5.4.1.1.1, eerste en tweede lid, geen hoger beroep kan instellen. Het verschil met het tweede lid is dan dat in eerste aanleg sprake was van een vonnis op tegenspraak of een bij verstek gewezen vonnis waarbij sprake was van een omstandigheid waaruit voortvloeit dat de dag van de (nadere) terechtzitting de verdachte tevoren bekend was. De voorzitter bepaalt de dag van de terechtzitting in dit geval pas nadat de officier van justitie zijn schriftuur aan de verdachte heeft betekend. Het is - evenals onder de huidige regeling bij de 'aanzegging hoger beroep' - niet noodzakelijk dat de schriftuur in deze gevallen in persoon wordt betekend. Dit zou leiden tot te veel stagnatie in de afwikkeling van strafzaken in die gevallen waarin aanzegging in persoon niet mogelijk is, doordat de verblijfplaats van de verdachte onbekend is (geworden) en niet blijkt te kunnen worden achterhaald (Kamerstukken II 1988-1989, 21 241, nr. 3, p. 21). Indien de verdachte in eerste aanleg integraal is vrijgesproken, terwijl sprake

was van een vonnis op tegenspraak of een bij verstek gewezen vonnis terwijl de dag van de (nadere) terechtzitting de verdachte tevoren bekend was, is betekening in persoon evenmin noodzakelijk. Anders dan bij de situatie van artikel 5.4.2.4, derde lid, bestaat hier immers niet het risico dat de verdachte in hoger beroep wordt veroordeeld zonder ooit in persoon op de hoogte te zijn gesteld van de vervolging. Het is in de beide genoemde gevallen voldoende indien sprake is van een niet in persoon uitgereikte schriftuur, mits uiteraard aan de betekeningsvoorschriften is voldaan. Dit is overeenkomstig de huidige regeling (zie ook HR 21 maart 2017, ECLI:NL:HR:2017:476).

In artikel 5.4.4.2 wordt een voorziening getroffen voor gevallen waarin de behandeling in hoger beroep een aanvang neemt terwijl een van de voormelde voorwaarden (nog) niet is vervuld. Voor een toelichting op die regeling wordt verwezen naar het artikelsgewijs deel van deze memorie.

3.4 Afschaffing van het verlofstelsel (artikel 410a)

Zoals reeds is aangekondigd in de contourennota, wordt voorgesteld het verlofstelsel af te schaffen. Dit stelsel is op 1 juli 2007 bij de Wet stroomlijnen hoger beroep ingevoerd voor relatief lichte strafzaken. Kort gezegd gaat het om vonnissen betreffende één of meer overtredingen of misdrijven waarop naar de wettelijke omschrijving een gevangenisstraf van maximaal vier jaar is gesteld en waarbij alleen een of meer geldboetes zijn opgelegd van (in totaal) maximaal €500 (zie artikel 410a, eerste lid). Bij deze strafzaken geldt als hoofdregel dat de voorzitter van het gerechtshof moet beoordelen of de behandeling van de zaak in het belang van een goede rechtsbedeling vereist is. In dat geval wordt verlof verleend voor een behandeling van de zaak in hoger beroep. De voorzitter kan echter ook bij een met redenen omklede beschikking beslissen dat de zaak buiten behandeling wordt gelaten. Bij bepaalde verstekzaken moet op grond van artikel 410a, tweede lid, altijd verlof worden verleend voor een behandeling in hoger beroep.
Reden waarom het verlofstelsel indertijd is ingevoerd is dat men wilde komen tot een goede besteding van schaarse middelen. Het moest gaan om een procedure waarmee effectief kosten zouden worden bespaard (zie Kamerstukken II 2005/06, 30 320, nr. 3, blz. 20, 23 en 40).
De verwachtingen die op dit punt bestonden zijn echter niet uitgekomen (zie hierna), maar de voornaamste reden om nu voor te stellen het verlofstelsel af te schaffen, is inhoudelijk van aard. Er bestaat veel kritiek op de wijze waarop het verlofstelsel in de praktijk in concrete strafzaken is toegepast. Toepassing daarvan heeft meermalen geleid tot een geconstateerde schending van artikel 14 van het internationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (IVBPR) door het VN-Mensenrechtencomité. Zo heeft het VN-comité op 27 juli 2010 (Mennen v. The Netherlands (CCPR/C/99/D/1798/2008)) een klacht over het verlofstelsel gegrond bevonden, omdat naar zijn oordeel sprake was van een schending van artikel 14 IVBPR. In casu was het ten eerste zo dat de verdachte door de politierechter was veroordeeld bij een mondeling vonnis dat geen motivering van de bewezenverklaring bevatte. Het VN-comité was van oordeel dat bij afwezigheid van een gemotiveerd vonnis de verdedigingsrechten waren geschaad; ten tweede had de president van het gerechtshof het verlof voor appel afgewezen, oordelende dat een hoger beroep niet in het belang van een goede rechtsbedeling was. Het VN-comité vond de motivering inadequaat en onvoldoende om te kunnen spreken van een “review by a higher tribunal”.
Het Comité heeft in zijn uitspraak van 24 juli 2014 (Timmer v. The Netherlands (CCPR/C/111/D/2097/2011) wederom geoordeeld dat Nederland met de toepassing van het verlofstelsel in strijd handelt met artikel 14 IVBPR. Het oordeelde dat “In the absence of a motivated judgment, a trial transcript or even a list of the evidence used, the author was, therefore, not provided in the circumstances of this case with the facilities necessary for the proper preparation of his appeal”. In de aanloop naar dit oordeel had de Staat reeds erkend dat artikel 14 IVBPR was geschonden in het licht van de eerdere jurisprudentie. Daarop werd een bedrag van €1.000 aan klager aangeboden.

De uitspraken in de genoemde zaken maken duidelijk dat Nederland door de toepassing van het verlofstelsel in strijd kan handelen met artikel 14 IVBPR. Dit is vooral het geval indien de voorzitter van het hof over onvoldoende informatie beschikt om de zaak aan een daadwerkelijke ‘review’ te

onderwerpen. Daarvan is al gauw sprake. Immers, als sprake is van een vonnis als bedoeld in artikel 410a, mag een verkort vonnis van de meervoudige kamer (artikel 365a) of een stempelvonnis van de politie- of kantonrechter (artikel 378a of 395a) worden gewezen, zonder dat er een verplichting bestaat om het proces-verbaal van de terechtzitting op te maken, noch om de gebezigde bewijsmiddelen uit te werken, of zelfs maar daarvan een opgave te doen. Een en ander betekent ook dat de verdachte, tenzij hij zelf zou verzoeken om uitwerking van het proces-verbaal en de bewijsmiddelen, niet beschikt over die stukken en zich dientengevolge onvoldoende kan voorbereiden op het indienen van een schriftuur ex artikel 410, vierde lid.

Naast inhoudelijke kritiek, zijn er ook praktische bezwaren tegen het verlofstelsel geuit.
In de eerste plaats is het tijdbesparende effect van de procedure gering gebleken, omdat de rechter die over het verlof moet oordelen wel (tot op zekere hoogte) het dossier moet bestuderen om te kunnen beoordelen of de behandeling van de zaak in het belang van een goede rechtsbedeling vereist is. Uit de rechtspraak van het EHRM en het VN mensenrechtencomité blijkt dat er bovendien eisen worden gesteld aan de motivering van de verlofbeschikking in gevallen waarin het verlof wordt afgewezen (zie Lalmahomed tegen Nederland (EHRM 22 februari 2011, application no. 26036/08), Mennen tegen Nederland (VN-comité 30 July 2010, nr. 1797/2008; NS 2011/1), Timmer tegen Nederland (VN-comité 14 augustus 2014 nr. 2097/2011)). De rechter is dus hoe dan ook in zaken waarvoor het verlofstelsel geldt, tijd kwijt aan de zaak.
Wordt het verlof toegewezen, dan moet alsnog de zaak inhoudelijk worden behandeld. Van belang hierbij is dat sinds 2012 het percentage zaken waarin het verlof is toegewezen groot is. In 2015 ging het volgens het arrestverwerkingssysteem van de hoven NIAS om circa 72% van de gevallen. Bij al die zaken is een extra stap in de procedure gezet die niet nodig zou zijn geweest als het verlofstelsel niet zou hebben gegolden.
Maar ook als er geen verlof wordt verleend is de tijdwinst gering vergeleken met een “gewone” behandeling van de zaak op de terechtzitting in hoger beroep. Het gaat namelijk vooral om eenvoudige zaken die zich goed lenen voor een enkelvoudige afdoening, waarvoor meestal niet veel zittingstijd nodig is en waarbij met een mondelinge uitspraak kan worden volstaan. Een ‘gewone’ appelbehandeling op de terechtzitting kost bij deze zaken dus niet veel tijd.
In de tweede plaats neemt het aantal zaken dat onder het verlofstelsel valt de laatste jaren af, waardoor het creëren van een aparte zaakstroom minder rendabel is geworden. De afname van de hoeveelheid zaken hangt hiermee samen dat tegenwoordig - na de invoering van de Wet OM-afdoening - circa 50% van de strafzaken buitengerechtelijk wordt afgedaan (Jaarbericht van het OM 2016, gepubliceerd op www.om.nl). Lichte zaken worden veelal door middel van een strafbeschikking afgedaan, waardoor het verlofstelsel buiten beeld blijft.
De administratieve lasten die worden veroorzaakt door het creëren van een aparte zaakstroom voor verlofzaken wegen - zeker gelet op de grote hoeveelheid zaken waarin verlof tot een inhoudelijke behandeling wordt verleend - niet op tegen de tijd die wordt bespaard in die zaken waarin het verzoek om verlof wordt afgewezen.
Zowel vanuit de wetenschap als vanuit de rechtspraktijk is afschaffing bepleit (zie o.m. P.H.P.H.M.C. van Kempen en G. Pesselse (2014): Het verlofstelsel in hoger beroep in strafzaken. Opheffen en vervangen door unus-rechtspraak ter bevordering van eerlijkheid en effectiviteit?). Uit de advisering over de contourennota blijkt dat in ieder geval de Raad voor de rechtspraak, de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak en het openbaar ministerie instemmend hebben gereageerd op het voorstel voor afschaffing. Afschaffing van het verlofstelsel vindt concreet plaats doordat in het wetsvoorstel geen equivalent van het huidige artikel 410a is opgenomen.

3.5 Een nieuw beslismodel in hoger beroep

3.5.1 Huidig recht

Hoewel het gerechtshof het onderzoek op terechtzitting volgens de huidige wettelijke regeling richt op de bezwaren die door de verdachte en het openbaar ministerie worden ingebracht tegen het vonnis (artikel 415, tweede lid), spelen diezelfde bezwaren in het beslismodel dat na afloop van de terechtzitting moet worden gevolgd, geen rol. Het gerechtshof beslist volgens de wet namelijk niet

op de bezwaren. Artikel 415, eerste lid - de ‘schakelbepaling’ die artikelen uit de eerste aanleg toepasselijk verklaart - verklaart ook de huidige artikelen 348 tot en met 350 van overeenkomstige toepassing. Dit betekent dat het hof, net als de rechtbank, op de grondslag van de tenlastelegging en naar aanleiding van het onderzoek op de terechtzitting onderzoek doet naar de geldigheid van de oproeping, de bevoegdheid van de rechtbank (en zijn eigen bevoegdheid), de ontvankelijkheid van het openbaar ministerie en eventuele redenen voor schorsing van de vervolging (artikel 348) en daarna, als die zaken in orde zijn, beraadslaagt over de vraag of het tenlastegelegde bewezen is, of daad en dader strafbaar zijn en, bij bevestigende beantwoording, beslist welke straf gepast is (artikel 350). Daarnaast moet het hof een beslissing nemen over het vonnis van de rechtbank. Het hof kan het vonnis bevestigen, gedeeltelijk bevestigen en gedeeltelijk vernietigen, of geheel vernietigen (artikel 423, eerste lid).
Het is geruime tijd zo geweest dat de hoven huiverig waren voor bevestiging. In de meeste gevallen werden vonnissen van de rechtbanken integraal vernietigd en deden de hoven opnieuw recht. De huiver hing voornamelijk samen met het feit dat het vóór de inwerkingtreding van de Wet stroomlijnen hoger beroep voor het hof slechts mogelijk was een vonnis in zijn geheel te bevestigen. Door bevestiging nam het hof alle beslissingen van de rechtbank over en maakte het deze tot de zijne. Hiermee werd het risico gelopen dat min of meer onbedoeld ook beslissingen werden bevestigd waaraan vormverzuimen kleefden die met nietigheid werden bedreigd. Dat kon tot cassatie leiden. Het hof diende er dus, alvorens te bevestigen, zeker van te zijn dat het vonnis geen nietigheden bevatte. Vooral in gevallen waarin sprake was van een vonnis met een omvangrijke bewezenverklaring en uitgebreide motiveringen, was het zo dat een integrale vernietiging ‘veiliger’ was dan een bevestiging.
De wetgever zag dit obstakel ook en heeft in de Wet stroomlijnen hoger beroep een aantal tekstwijzigingen in artikel 423 aangebracht, die ervoor moesten zorgen dat ‘de bestaande huiveringen tegen bevestigen van vonnissen’ werden weggenomen (Kamerstukken II 2005/2006, 30 320, nr. 3, p. 30-31). Zo werd de mogelijkheid van het gedeeltelijk bevestigen geïntroduceerd.
De Hoge Raad heeft zich in zijn arrest van 13 juli 2010, ECLI:NL:HR:2010:BM0256, NJ 2011, 294, uitgesproken over de gewijzigde regeling van vernietiging en bevestiging. De Hoge Raad overweegt dat de voorkeur van de wetgever voor bevestiging voor de praktijk de vraag oproept in welke gevallen een vernietiging van het vonnis noodzakelijk is. Daarom schetst hij enkele hoofdlijnen voor de wijze waarop toepassing kan worden gegeven aan artikel 423: ‘nog steeds geldt […] dat een vernietiging […] is aangewezen indien en voor zover het hof wat betreft op de voet van artikel 358 in verbinding met de artikelen 348 en 350 te nemen beslissingen, tot een ander oordeel komt dan de eerste rechter’. Bevestiging is slechts mogelijk ‘indien het onderzoek op de terechtzitting in eerste aanleg is gevoerd met inachtneming van alle daarvoor geldende procedureregels’.
Uit het arrest van de Hoge Raad volgt kort gezegd dat bevestiging van het vonnis ook na de genoemde wijziging van artikel 423 bij de Wet stroomlijnen hoger beroep, nog risico’s met zich meebrengt. Immers, indien aan de bevestigde, en dus door het hof overgenomen, beslissingen gebreken kleven, zijn zij in beginsel vatbaar voor cassatie. Dit is de belangrijkste reden waarom hoven nog steeds vaker kiezen voor (integrale) vernietiging van het vonnis dan voor bevestiging. Integrale vernietiging brengt mee dat alle beslissingen die volgens de artikelen 348 en 350 moeten worden gegeven, in hoger beroep opnieuw moeten worden genomen.

Als het bestaande beslismodel in dit wetsvoorstel ongewijzigd zou worden overgenomen, verandert er niets aan de genoemde praktijk. Zoals reeds werd overwogen in de memorie van toelichting bij de Wet stroomlijnen hoger beroep, is een nadeel van deze praktijk dat niet of moeilijk valt na te gaan wat de appèlrechter niet bevalt aan de opbouw van het vonnis in eerste aanleg. De vernietiging wordt immers (doorgaans) niet gemotiveerd. De appèlrechter slaat zichzelf aldus een belangrijk instrument uit handen om de rechtsontwikkeling te sturen en de rechtseenheid te bevorderen (Kamerstukken II 2005-2006 30 320, nr. 3, p. 30-31).
De kern van het voortbouwend appel is dat de appelrechter zich kan concentreren op de opgegeven bezwaren tegen het vonnis. Daarom wordt nu een nieuw beslismodel voorgesteld waarin de ingebrachte bezwaren centraal staan. Dat systeem houdt in de kern in dat de appelrechter een beslissing van de eerste rechter waartegen geen bezwaren zijn ingediend, in beginsel niet hoeft over te doen. Anders dan in het huidige stelsel, bevestigt het hof die beslissing

echter niet, zodat het die beslissing ook niet meer voor zijn eigen rekening neemt.
De appelrechter krijgt door het nieuwe beslismodel de ruimte om zich, behalve op de terechtzitting, ook in zijn arrest te concentreren op de punten waar het echt om gaat. Dit neemt niet weg dat het voor het hof mogelijk blijft om beslissingen in het vonnis waarop de bezwaren niet zien, ambtshalve te toetsen en deze zo nodig te vernietigen. De appelrechter blijft daarnaast *verplicht* een zeer beperkt aantal onderwerpen ambtshalve te toetsen.

3.5.2 Het voorgestelde beslismodel

De bepalingen over de beraadslaging en de door het hof te nemen beslissingen zijn opgenomen in de artikelen 5.4.4.9 tot en met 5.4.4.13. Het voorgestelde artikel 5.4.4.10 staat daarbij centraal. De belangrijkste bepalingen worden hieronder toegelicht.

1. Het gerechtshof zal, zoals hierna zal blijken, niet meer in alle gevallen standaard onderzoek hoeven te doen naar de vragen van de huidige artikelen 348 en 350 (in het nieuwe Boek 4: de artikelen 4.3.1.1 en 4.3.1.3). Daarom is de bepaling van het huidige artikel 422, tweede lid, dat de beraadslaging in hoger beroep, *bedoeld in de artikelen 348 en 350,* plaatsvindt naar aanleiding van het onderzoek op de terechtzitting in hoger beroep en het onderzoek in eerste aanleg […] in die zin gewijzigd dat het schuin gedrukte gedeelte daaruit is verwijderd (zie artikel 5.4.4.9).

2. Het gerechtshof onderzoekt volgens artikel 5.4.4.10, eerste lid, eerst of de betekening van de oproeping in hoger beroep geldig is. Zo niet, dan verklaart het deze nietig. Vervolgens onderzoekt het:
   a. of het gerechtshof bevoegd is tot kennisneming van het hoger beroep en
   b. indien hoger beroep openstaat alsmede of het hoger beroep is ingesteld overeenkomstig de eisen die dit wetboek daaraan stelt.
   Indien dit onderzoek leidt tot negatieve beantwoording van de genoemde vragen, neemt het hof de daarmee overeenkomende beslissingen.
   De voornoemde toetsing betreft de vereisten van het huidige artikel 422, waaraan de vaststelling van de bevoegdheid tot kennisneming ‘van het hoger beroep’ is toegevoegd. In het huidige systeem vindt de toetsing van de bevoegdheid van het hof via het huidige artikel 348 plaats. Ook in een ander beslismodel verdient dit vrij fundamentele aspect echter een plaats. Gelet op het karakter van het voortbouwend appel, toetst het hof echter niet meer zijn bevoegdheid tot kennisneming van ‘het tenlastegelegde’, maar van ‘het hoger beroep’.
   In het huidige systeem hoeft het hof in het algemeen in het arrest geen aandacht te besteden aan de genoemde kwesties indien de antwoorden daarop bevestigend luiden en ter zake geen sprake is van een uitdrukkelijk onderbouwd standpunt. Hierin wordt geen wijziging aangebracht.
   In het tweede lid is het manco van het huidige artikel 422, namelijk dat het niet vermeldt welke beslissingen dienen te worden genomen indien het hof ten aanzien van de genoemde kwesties gebreken aantreft, hersteld.

3. Indien het hof bij het onder 2 genoemde onderzoek geen gebreken heeft geconstateerd, toetst het volgens het tweede lid of degene die hoger beroep heeft ingesteld, bezwaren heeft opgegeven. Indien de officier van justitie geen schriftuur heeft ingediend, kan het hof hem niet-ontvankelijk verklaren in het hoger beroep. Indien de verdachte (of de benadeelde partij of de ouder of voogd van een ‘veertienminner’) geen schriftuur heeft ingediend, noch op de terechtzitting bezwaren tegen het vonnis heeft opgegeven, kan het hof hem niet-ontvankelijk verklaren in het hoger beroep. De huidige regeling van artikel 316, tweede en derde lid, is dus ongewijzigd gebleven. Nieuw is wel dat expliciet mogelijk wordt gemaakt de appellant *gedeeltelijk* niet-ontvankelijk te verklaren, indien hij ten aanzien van een of meer feiten die - gelet op het afschrift van de registratie van het ingestelde rechtsmiddel waarin geen beperkingen zijn aangebracht - in hoger beroep

formeel gezien aan de orde zijn, geen bezwaren heeft opgegeven, dan wel deze heeft ingetrokken. Mede met het oog hierop is in artikel 5.4.4.3, eerste lid, expliciet bepaald dat de voorzitter na de voordracht van de advocaat-generaal 'de omvang van het hoger beroep' vaststelt. Hiermee wordt zowel de 'formele omvang' bedoeld - dat wil zeggen: welke in eerste aanleg (cumulatief) ten laste gelegde feiten in hoger beroep aan de orde zijn - als de 'materiële omvang' - dat wil zeggen: ten aanzien van welke feiten bezwaren zijn ingediend.

4. Indien de appellant bezwaren heeft opgegeven en ontvankelijk is in het hoger beroep, volgt de beslissing over het ingestelde hoger beroep (derde tot en met zesde lid). Het hof zal hierbij moeten beoordelen of de opgegeven bezwaren gegrond of ongegrond zijn. Indien zowel de officier van justitie als de verdachte hoger beroep heeft ingesteld, zal het oordeel van het hof logischerwijs op hun beider bezwaren moeten zien.

Opgegeven bezwaren vormen de rechtsingang tot het hoger beroep

De appellant zal vóór de terechtzitting opgegeven bezwaren niet expliciet op de terechtzitting hoeven te handhaven om daarop een reactie van het hof te krijgen: net als thans het geval is, vormt de opgave van bezwaren een garantie voor ontvankelijkheid en daarmee in zekere de rechtsingang tot het hoger beroep. Het hof zal dus altijd op de bezwaren moeten beslissen, ook als de appellant niet op de terechtzitting verschijnt. De vraag welke - door het beslismodel voorziene - beslissing het hof neemt en de mate waarin van het hof een motivering van die beslissing mag worden verlangd, is een andere kwestie: de beslissing en de motivering zullen afhankelijk kunnen zijn van de vraag of de appellant op de terechtzitting verschijnt en aldaar, door het naar voren brengen van een of meer uitdrukkelijk voorgedragen standpunten, nader invulling geeft aan de opgegeven bezwaren.

Geen verplichting tot ambtshalve toetsing van niet aangevallen beslissingen

Het gerechtshof is uitgaande van het nieuwe beslismodel niet meer verplicht te onderzoeken of het zich - afgezien van de beslissingen die door de bezwaren worden aangevallen - kan verenigen met het vonnis van de eerste rechter. Het arrest van het hof zal dus bijvoorbeeld geen bewezenverklaring meer hoeven in te houden, indien slechts bezwaren zijn ingediend ten aanzien van de opgelegde straf en het hof ambtshalve geen wijzigingen aanbrengt in de bewezenverklaring. Het hof zal in een dergelijk geval, indien dat de begrijpelijkheid ten goede zou komen, in zijn arrest melding kunnen maken van hetgeen in eerste aanleg is bewezen verklaard, bijvoorbeeld door middel van een verwijzing naar het vonnis.

Wel een bevoegdheid tot ambtshalve toetsing van niet aangevallen beslissingen

Het hof blijft wel ambtshalve *bevoegd* de niet aangevallen onderdelen van het vonnis te beoordelen. Daarop wijst (steeds) onderdeel b van het derde tot en met het vijfde lid van artikel 5.4.4.10. Indien het hof zich bijvoorbeeld niet kan verenigen met de bewezenverklaring en/of de kwalificatie van een in eerste aanleg ten laste gelegde feit, zal het daarin ambtshalve, ook al zijn daartegen geen bezwaren ingediend, de wijzigingen kunnen aanbrengen die het wenselijk acht.
Opmerking verdient in dit verband dat het hof tot toepassing van die ambtshalve bevoegdheid ook zal kunnen worden gebracht door de advocaat-generaal. Diens in artikel 1.3.2.2 ruim geformuleerde taak ("De advocaat-generaal is in hoger beroep belast met de vervolging van strafbare feiten waarvan het gerechtshof in het ressort kennisneemt") brengt mee dat hij, onafhankelijk van de vraag of de officier van justitie hoger beroep heeft ingesteld, zal mogen vorderen dat het hof bepaalde, in eerste aanleg genomen beslissingen zal wijzigen, ook als de bezwaren van de verdachte daarop geen betrekking hebben. Het geldende recht laat dat ook al toe en hierin wordt geen verandering gebracht. Dit betekent

bijvoorbeeld dat de advocaat-generaal bevoegd blijft te vorderen dat de tenlastelegging zal worden gewijzigd of dat een andere straf wordt opgelegd dan in eerste aanleg.

Uitzondering op het ontbreken van een verplichting tot ambtshalve toetsing

Op het uitgangspunt dat het gerechtshof niet verplicht is de onderdelen van het vonnis waartegen geen bezwaren zijn ingediend, te beoordelen, maakt het beslismodel één uitzondering. Het hof is de laatste instantie in feitelijke aanleg en is daarmee in zekere zin eindverantwoordelijk voor de legitimiteit van de uitspraak. Deze positie en functie van de appelrechter brengen met zich mee dat het hof, voor zover de bezwaren daarop niet reeds zien, een beperkte ambtshalve toetsing zal moeten uitvoeren ten aanzien van drie belangrijke kwesties:
a. het bestaan van een eventuele vervolgingsuitsluitingsgrond,
b. de vraag of het bewezenverklaarde onder een wettelijke strafbepaling valt, en,
c. of de in eerste aanleg opgelegde sanctie op de wet berust.
De onder a genoemde toets heeft betrekking op de vraag of het feit inmiddels wellicht is verjaard of de verdachte overleden (zie bijvoorbeeld HR 2 juli 2013, ECLI:NL:HR:2013:114).
Bij de onder b genoemde toets gaat het erom dat het hof beziet of kan worden uitgegaan van de kwalificatie die in eerste aanleg is gegeven of dat dit niet het geval is, omdat de strafbaarheid van het feit, doordat de bewezenverklaring niet (meer) onder de door het openbaar ministerie bedoelde of daarmee vergelijkbare wettelijke strafbepaling valt, ontbreekt. In dat geval zal het hof de verdachte moeten ontslaan van alle rechtsvervolging (het ontbreken van de strafbaarheid van het feit kan ook leiden tot een vrijspraak. Zie bijvoorbeeld ECLI:NL:HR:2013:1107).
Bij de onder c genoemde toets gaat het om de vraag of de opgelegde sanctie een wettelijke basis heeft. Indien in eerste aanleg een niet in de wet voorziene sanctie is opgelegd, zal het hof moeten ingrijpen en ambtshalve een straf of maatregel kunnen opleggen die wel een wettelijke basis heeft. Bij deze toets zal ook moeten worden beoordeeld of de redelijke termijn in de fase van het hoger beroep is overschreden en zo ja, of strafvermindering dient te worden gegeven, een en ander volgens de door de Hoge Raad in zijn arrest van 17 juni 2008 gegeven uitgangspunten (ECLI:NL:HR:2008:BD2578).
Bij de voorgestelde verplichte ambtshalve toetsing van de genoemde drie materiële vragen gaat het er in feite om dat het hof beoordeelt of afwijking van de desbetreffende beslissing in eerste aanleg noodzakelijk is. Hiermee wordt recht gedaan aan de gedachte achter het voortbouwend appel: het vertrekpunt vormt het vonnis van de rechter in eerste aanleg. Indien de verplichte ambtshalve toets niet leidt tot vernietiging van beslissingen, is verantwoording hierover in het vonnis in beginsel niet vereist, tenzij die beslissing anders niet begrijpelijk zou zijn (zie het achtste lid).

Het voorgestelde beslismodel is flexibel en geeft het gerechtshof alle ruimte om afhankelijk van de zaak en de ingediende bezwaren de beslissingen te nemen die naar zijn oordeel nodig zijn. Het gaat om de volgende mogelijkheden.

a. Verwerping van het hoger beroep (artikel 5.4.4.10, derde lid)

Ten eerste is er de mogelijkheid van het derde lid, om het hoger beroep (al dan niet gedeeltelijk; daarop wijst ‘voor zover’) te verwerpen. Het hof zal deze beslissing kunnen nemen, indien het de bezwaren die tegen beslissingen in het vonnis zijn ingebracht ongegrond acht en het ambtshalve geen reden ziet voor vernietiging van het vonnis. Indien bijvoorbeeld sprake is van een eenvoudige zaak, waarin de rechtbank de verdachte heeft veroordeeld en hem een taakstraf heeft opgelegd, en de verdachte alleen een bezwaar tegen de hoogte van de taakstraf heeft ingediend, zal het hof, indien het in het bezwaar geen aanleiding ziet de straf te wijzigen en het ambtshalve geen reden ziet voor vernietiging van de bewezenverklaring (en overige beslissingen in het vonnis), het hoger

beroep kunnen verwerpen.

b. Verwerping van het hoger beroep met aanvulling of verbetering van gronden (artikel 5.4.4.10, vierde lid)

Ten tweede heeft het hof de mogelijkheid van het vierde lid om het hoger beroep (wederom: al dan niet gedeeltelijk) met aanvulling of verbetering van gronden te verwerpen. Met ‘gronden’ wordt gedoeld op de motivering van de beslissingen in het vonnis, zoals geregeld in Titel 4.3.4 van Boek 4.
Het hof zal deze beslissing kunnen nemen voor zover het de bezwaren die tegen beslissingen in het vonnis zijn ingebracht gegrond acht, of het ambtshalve van oordeel is dat ten aanzien van andere in het vonnis opgenomen beslissingen aanvulling of verbetering van gronden aangewezen is. Deze mogelijkheid is in zekere zin de opvolger van de huidige bevoegdheid van artikel 423, eerste lid, tot bevestiging met aanvulling of verbetering van gronden. Het hof kan door deze bevoegdheid de door de eerste rechter gegeven beslissingen verbeteren. Daardoor kunnen gebreken in het vonnis worden hersteld, valt het belang of de noodzaak van vernietiging weg en kan het hoger beroep worden verworpen.

c. Vernietiging van het vonnis (artikel 5.4.4.10, vijfde lid)

Tenslotte kan het hof het vonnis volgens het vijfde lid (ook hier: al dan niet gedeeltelijk) vernietigen. Het hof zal het vonnis kunnen vernietigen voor zover het de bezwaren die tegen beslissingen in het vonnis zijn ingebracht gegrond acht en het belang van een goede rechtsbedeling vernietiging van die beslissingen vergt, of het hof ambtshalve van oordeel is dat het belang van een goede rechtsbedeling vernietiging van andere in het vonnis opgenomen beslissingen vergt.
Het centrale begrip in de regeling van de vernietiging is 'het belang van een goede rechtsbedeling'. Dit criterium zal het hof bij de vraag of een bepaalde beslissing dient te worden vernietigd, kunnen dienen als richtsnoer bij een afweging van belangen als rechtsontwikkeling en rechtseenheid, en het belang van een juiste en voor alle betrokkenen rechtvaardige uitspraak.
Ten aanzien van de vraag in welke gevallen vernietiging in het belang van een goede rechtsbedeling kan zijn, kan aansluiting worden gezocht bij de door de Hoge Raad in zijn arrest van 13 juli 2010 genoemde gevallen, waarin het hof zich niet kan verenigen met door de eerste rechter op de voet van artikel 358 in verbinding met de artikelen 348 en 350 genomen beslissingen’. Dat betreft de beslissingen inzake de geldigheid van de inleidende dagvaarding (straks: van de tenlastelegging), de bevoegdheid van de eerste rechter tot kennisneming van de zaak, de ontvankelijkheid van het openbaar ministerie in de vervolging dan wel de aanwezigheid van redenen voor schorsing van de vervolging, en de beslissingen over de vraag of de verdachte het tenlastegelegde heeft begaan, de strafbaarheid van het bewezenverklaarde en van de verdachte alsmede de oplegging van straf en/of maatregel.

Herhaald wordt voor de goede orde dat het nieuwe beslismodel niet meer vereist dat het gerechtshof net als de rechtbank ambtshalve alle vragen van de huidige artikel 348 en 350 beantwoordt; het gaat uit van een verder voortbouwend appel, waarbij het hof (behoudens de gevallen van het zesde lid) niet verplicht is een oordeel te geven over de desbetreffende kwesties, indien tegen de daarop betrekking hebbende beslissingen geen bezwaren zijn ingediend. Het hof zal bijvoorbeeld niet meer verplicht zijn de bewezenverklaring van de rechtbank na te lopen op fouten en die, als het zich daarmee niet verenigt, te vernietigen, indien daartegen geen bezwaren zijn ingediend. De bewezenverklaring zal in dat geval, zoals vermeld, ook niet in het arrest hoeven te worden opgenomen. Het hof is zoals gezegd echter wel onbeperkt *bevoegd* tot het verrichten van een dergelijke ambtshalve toetsing en tot vernietiging van beslissingen, indien het belang van een goede rechtsbedeling dat vergt.

Het belang van een goede rechtsbedeling vergt in ieder geval vernietiging van een in het vonnis opgenomen beslissing, in gevallen waarin a. sprake is van een vervolgingsuitsluitingsgrond, b. het bewezenverklaarde niet (meer) onder een wettelijke strafbepaling valt en c. de in eerste aanleg opgelegde sanctie niet op de wet berust. Zoals gezegd zijn dit de zaken die het hof altijd, dus onafhankelijk van daarover ingediende bezwaren, zal moeten toetsen. Daarop wijzen de woorden 'in ieder geval'.

Het beslismodel laat ruimte voor integrale vernietiging

Opmerking verdient nog dat het hof volgens het nieuwe beslismodel nog steeds de ruimte zal hebben om een vonnis in zijn geheel te vernietigen, indien het belang van een goede rechtsbedeling dat vergt. Voorstelbaar is immers dat er zaken zullen zijn waarin - bijvoorbeeld bij een veelheid aan bezwaren die deels wel en deels niet gegrond zijn - integrale vernietiging minder omslachtig en tijdrovend zal zijn dan partiële verwerping van het hoger beroep en partiële vernietiging en waarin vernietiging een grotere werkbesparing oplevert dan het gebruik van de bevoegdheid tot verwerping van het hoger beroep.
Waar het in het nieuwe systeem echter in de kern om gaat, is dat de appelrechter zich in zijn arrest, in zaken waarin dit goed mogelijk is, zal *mogen* beperken tot een beslissing over de bezwaren en, omdat de desbetreffende motiveringsvoorschriften uit Boek 4 ook in hoger beroep van overeenkomstige toepassing zijn, tot een respons naar aanleiding van de eventueel op de terechtzitting in hoger beroep naar voren gebrachte uitdrukkelijk voorgedragen verweren en verzoeken. Het voordeel is, zoals gezegd, dat het hof de overige beslissingen van de rechtbank niet hoeft over te doen en daarvoor niet verantwoordelijk wordt.

5. Slechts indien en voor zover de verplichte ambtshalve toetsing van het zesde lid en/of enig onverplicht ambtshalve onderzoek van het hof leiden tot vernietiging van beslissingen, zal het hof de desbetreffende beslissingen opnieuw moeten nemen en deze, voorzien van een motivering die wordt beheerst door de voorschriften van Titel 3.4 van Boek 4, in zijn arrest moeten opnemen. Dit schrijft het zevende lid voor. In de gevallen waarin de toetsing van het hof geen reden geeft tot vernietiging van onderdelen van het vonnis, is het hof echter in beginsel niet verplicht zich hierover in het arrest te verantwoorden (zie echter het achtste lid). Opmerking verdient voorts nog dat het in de rede ligt dat het hof de beslissingen die het ambtshalve wenst te vernietigen op de terechtzitting aan de orde stelt, tenzij redelijkerwijs valt aan te nemen dat door het achterwege laten daarvan het openbaar ministerie niet in zijn vervolging of de verdachte in zijn verdediging wordt geraakt. Hierbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan een wijziging van de kwalificatie of verbeteringen in de bewezenverklaring van ondergeschikt belang, waarvan het openbaar ministerie of de verdachte geen nadeel ondervinden.

6. Het achtste lid schrijft voor dat de beslissingen, vermeld in het tweede tot en met het zevende lid, met redenen zijn omkleed voor zover dat voor de begrijpelijkheid van die beslissingen nodig is. Met dit criterium is aansluiting gezocht bij het nieuwe criterium dat in Boek 4 is voorgeschreven ten aanzien van rechterlijke beslissingen en hun motivering (zie paragraaf 5.2.2 van de memorie van toelichting bij Boek 4). Dat criterium komt er, vertaald naar het beslissingsmodel in hoger beroep op neer, dat de desbetreffende beslissing in het arrest moet worden toegelicht als deze beslissing zonder toelichting onbegrijpelijk zou zijn.
In de motiveringsplicht, 'voor zover dat voor de begrijpelijkheid van die beslissingen nodig is', ligt een belangrijke beperking besloten. Die beperking speelt bijvoorbeeld een rol bij de beslissing de verdachte niet-ontvankelijk te verklaren, indien hij geen bezwaren heeft ingediend. Die beslissing zal het hof, indien daartegen geen verweer is gevoerd, in het algemeen niet hoeven te motiveren. De beslissing inhoudend dat een bezwaar van de verdachte gegrond wordt verklaard, zal in het geval waarin de advocaat-generaal een dienovereenkomstige beslissing van het hof heeft gevorderd, ook niet hoeven te worden

gemotiveerd. Indien echter door of namens de verdachte onderbouwd wordt bepleit dat het openbaar ministerie niet-ontvankelijk wordt verklaard in de vervolging, zal dat pleidooi meebrengen dat een daarmee strijdige en nauwelijks gemotiveerde ongegrondverklaring van dat bezwaar niet zonder meer begrijpelijk is. Zoals ook in paragraaf 5.2.2 van de genoemde memorie van toelichting is vermeld: als een uitgebreid verweer wordt gevoerd, moet daar een behoorlijk antwoord op komen.

7. Het voorgestelde beslismodel zal ook doorwerken in de fase van cassatie. Immers, een cassatieberoep kan zich - thans en ook volgens dit wetsvoorstel - slechts richten tegen beslissingen die het hof heeft genomen, zodat ook de middelen alleen daarop betrekking kunnen hebben. Door het nieuwe beslismodel wordt het in veel gevallen mogelijk het arrest te beperken tot een antwoord op de ingediende bezwaren. Beslissingen van de rechtbank waartegen niet is opgekomen en die het hof niet heeft overgedaan, zijn daardoor niet meer vatbaar voor cassatie. Wel zal in cassatie kunnen worden geklaagd over het feit dat het gerechtshof bijvoorbeeld over het hoofd heeft gezien dat het feit verjaard was en in zijn arrest niet de daarmee overeenkomende ambtshalve beslissing heeft genomen.
Iets anders is dat het voorstel de mogelijkheid openlaat dat een middel van cassatie wordt ingediend, inhoudende dat een - in het arrest van het hof ontbrekende - beslissing had moeten worden genomen ten aanzien van een *ander* onderwerp dan bestreken door de verplichte ambtshalve toets van het zesde lid. Gedacht kan worden aan de situatie waarin alleen bezwaren zijn aangevoerd tegen de strafoplegging en het hof dat beroep heeft verworpen, omdat het die bezwaren ongegrond achtte. Denkbaar is dat een middel van cassatie inhoudt dat het hof de bewezenverklaring ambtshalve had moeten vernietigen en de verdachte had moeten vrijspreken. Het is niet nodig en ook niet wenselijk om een dergelijk middel wettelijk uit te sluiten. In een aanzienlijk aantal gevallen zal zo'n middel vermoedelijk wegens onvoldoende belang kunnen worden afgedaan. In andere gevallen zal het middel maar beperkt kunnen worden getoetst, vanwege het sterk feitelijke karakter daarvan. Tot slot kan het in het voorbeeld ook zo zijn dat de bewezenverklaring van de rechtbank is terug te voeren op een onjuiste wetsuitleg en daardoor, althans materieel, is gelijk te stellen met de situatie van het zesde lid, aanhef en onderdeel b, waarin het bewezenverklaarde niet (meer) onder een wettelijke strafbepaling valt en het hof ambtshalve moet vernietigen. Het is onder meer vanuit een oogpunt van rechtsbescherming wenselijk dat de Hoge Raad in een dergelijk geval de bevoegdheid heeft te casseren.

8. Het voorgestelde artikel 5.4.4.13 sluit op het beslismodel aan en betreft enkele bestaande regels, die nu zijn vervat in artikel 423, derde en vierde lid. Dit artikel bepaalt dat het hof in geval van vernietiging niettemin bepaalde gedeelten van het vonnis kan overnemen in het arrest (eerste lid) en geeft regels voor het bepalen van de straf voor een of meer feiten die - gelet op het afschrift van de registratie van het rechtsmiddel of vanwege een partiële intrekking - buiten het appel zijn gebleven (tweede lid). Het derde lid is nieuw en bepaalt dat de regel van het tweede lid ook van toepassing is indien de verdachte wegens het ontbreken van bezwaren ten aanzien van een of meer feiten niet-ontvankelijk wordt verklaard in het hoger beroep.

3.6 Geen appel tegen deelbeslissingen

Uitgangspunt van de huidige regeling is dat het niet mogelijk is om het hoger beroep te beperken tot bepaalde aspecten van de procedure in eerste aanleg en onderdelen van het vonnis. De enige uitzondering op deze regel is dat het OM of de verdachte het appel tot één of meer feiten kan beperken wanneer er in eerste aanleg verschillende strafbare feiten gevoegd zijn behandeld (vgl. artikel 407, tweede lid). Het moet dan gaan om een cumulatieve tenlastelegging, dat wil zeggen een tenlastelegging waarin meerdere feiten ten laste zijn gelegd.
In de voorgestelde regeling is de hoofdregel gehandhaafd dat partieel appel niet mogelijk is (artikel 5.4.1.1.4, eerste lid). Het tweede lid van dit artikel maakt net als het huidige artikel 407, tweede

lid, op dit punt een uitzondering voor de situatie waarin meerdere feiten cumulatief zijn ten laste gelegd. Die uitzondering blijft ook in de toekomst bestaan, omdat het goed mogelijk is een splitsing te maken tussen de verschillende feiten. Ook de regel dat voor wat betreft de bewezenverklaring geen andere beperkingen zijn toegelaten dan de beperkingen bedoeld in artikel 5.4.1.1.4, tweede lid, is in de regeling gehandhaafd. Is bijvoorbeeld de verdachte door de rechtbank vrijgesproken van de primair ten laste gelegde doodslag en veroordeeld wegens de subsidiair ten laste gelegde zware mishandeling, dan blijft de regel gelden dat het niet mogelijk is het hoger beroep alleen in te stellen tegen de veroordeling wegens de zware mishandeling. Net als nu het geval is, is in de fase van het hoger beroep ook de primair ten laste gelegde doodslag aan de orde en is het mogelijk dat in hoger beroep alsnog een veroordeling wegens de doodslag volgt. Juridisch gezien zijn de doodslag en de zware mishandeling één feit en niet twee losse, cumulatief ten laste gelegde feiten in de zin van het nieuwe artikel 5.4.1.1.4, tweede lid.
Ook is ervan afgezien om de mogelijkheid van een strafmaatappel in te voeren.
De reden daarvoor is dat de bewijsbeslissing en de beslissing over de op te leggen straf of maatregel zozeer met elkaar zijn verweven, dat het in alle gevallen mogelijk moet blijven dat de appelrechter ambtshalve ingrijpt in de bewijsbeslissing ook al richten de bezwaren zich alleen tegen de strafmaat. De op te leggen straf of maatregel hangt immers in belangrijke mate af van de waardering van de feiten. Zoals Groenhuijsen en De Hullu het formuleren: bij de strafprocedure ligt de nadruk op het vinden van de materiële waarheid. In dat licht bezien is het ongewenst dat de oordelende appelrechter gebonden is aan een eerdere bewijsbeslissing die naar zijn mening onjuist is. Nog steeds geldt hetgeen bij de invoering van het huidige Wetboek van Strafvordering in 1926 werd gesteld over de onwenselijkheid van een partieel strafmaat-appel: “waar de strafvervolging ten doel heeft het vinden der materiële waarheid, kan de hoogere rechter die de zaak onderzoekt, niet gebonden worden door beslissingen die hij onjuist acht of die gegrond zijn op feiten welker bestaan hij niet overtuigd is (..) (Kamerstukken II 1913/14, 286, nr. 3, blz. 150).”

Overwogen is om het mogelijk te maken het appel te beperken tot een beslissing over een vordering tot tenuitvoerlegging, een inbeslaggenomen voorwerp of een ontoegankelijk gemaakt gegeven, dan wel een beslissing over de vordering van de benadeelde partij en/of de oplegging van de schadevergoedingsmaatregel.
In de Contourennota is hierover vermeld (blz. 90-91) dat een dergelijk partieel appel enerzijds in lijn is met de focus op de ingestelde bezwaren, maar dat het anderzijds de vraag is of er nog de behoefte bestaat aan de mogelijkheid van een partieel appel na de uitbouw van het stelsel van voortbouwend appel.
In overleg met de Rechtspraak, het OM en de advocatuur is afgezien van de introductie van een mogelijkheid van appel tegen de voornoemde deelbeslissingen. De belangrijkste reden hiervoor is dat die mogelijkheid, *naast* het genoemde, nieuwe beslismodel waarin de opgegeven bezwaren centraal staan, systematisch niet op haar plaats is. Immers, het gaat in beide gevallen in feite om een vorm van voortbouwend appel, terwijl de uitwerking verschillend is: bij een appel tegen een deelbeslissing zijn alle *overige* beslissingen van het vonnis onherroepelijk geworden, zodat het hof - en dat is het fundamentele verschil - ten aanzien daarvan geen ambtshalve toets kan verrichten. Dat verschil werd onevenwichtig bevonden. Daarnaast is de gedachte dat appellen waarbij enkel sprake is van een bezwaar tegen een van de genoemde deelbeslissingen, zich ook eenvoudig met toepassing van het voorgestelde beslismodel laten behandelen.
Een ander bezwaar dat kan worden genoemd, is het feit dat het voorstel een aanzuigende werking zou kunnen hebben, omdat het adagium ‘appelleren is riskeren’ zijn kracht verliest: de verdachte kan risicoloos in hoger beroep gaan tegen bijvoorbeeld de TUL, zonder het gevaar te lopen dat zijn - eventueel reeds in voorarrest doorgebrachte - straf in hoger beroep wordt verhoogd. Ten aanzien van het hoger beroep tegen de TUL-beslissing kan in het bijzonder nog worden opgemerkt dat deze moeilijk is los te koppelen van de strafoplegging. Juist omdat de wetgever wenste dat beide beslissingen in onderlinge samenhang door de rechter werden bezien is gevoegde behandeling bij overtreding van de algemene voorwaarde voorgeschreven(zie Kamerstukken II 1984-1985, 18 764, nr. 3, blz. 16 en 17).

Beslissingen bij ontoelaatbare beperkingen

Uitgangspunt blijft ook onder de nieuwe regeling dat ontoelaatbare beperkingen bij het instellen van het hoger beroep leiden tot niet-ontvankelijkverklaring van de desbetreffende procespartij in het hoger beroep. Niet-ontvankelijkverklaring zal conform de huidige jurisprudentie van de Hoge Raad (HR 28 juni 2011, ECLI:NL:HR:2011:BP6561) achterwege moeten blijven als 1) het verzuim vóór de afloop van de beroepstermijn is hersteld of 2) de verdachte of een door hem uitdrukkelijk gemachtigde raadsman op de terechtzitting in hoger beroep verschijnt en verklaart het hoger beroep, zonder de ten onrechte aangebrachte beperking, te willen doorzetten.
Achterliggende gedachte bij een herstelmogelijkheid is, dat de niet-inachtneming van artikel 5.4.1.1.4 een gevolg kan zijn geweest van een vergissing en/of van ontoereikende voorlichting door justitiële functionarissen. Dat mag er volgens de Hoge Raad niet toe leiden dat de verdachte de toegang tot de hogere rechter wordt ontzegd. De herstelmogelijkheid is er dus alleen als a) de verdachte of een gemachtigd raadsman op de terechtzitting verschijnt en b) verklaart het hoger beroep zonder de ontoelaatbare beperking te willen doorzetten: bij *verstek*, of *tegenspraak zonder een dergelijke verklaring*, kan de verdachte in zijn ten onrechte partieel ingestelde hoger beroep niet worden ontvangen. De Hoge Raad oordeelt namelijk terecht dat een eventueel herstel van een ten onrechte aangebrachte beperking de voortgang van de procedure niet wezenlijk mag belasten.

3.7 Zelfstandig hoger beroep en beroep in cassatie voor de benadeelde partij en de ouders van een “veertienminner”

3.7.1 Huidig recht

De mogelijkheid voor een benadeelde partij en de ouders of voogd van de veroordeelde die de leeftijd van veertien jaren nog niet heeft bereikt (hierna: “veertienminner”) om een rechtsmiddel in te stellen tegen de beslissing die de strafrechter heeft genomen over de vordering tot schadevergoeding hangt thans zeer af van het eerdere verloop van de procedure. In de eerste plaats bestaat deze mogelijkheid alleen indien de benadeelde partij in eerste aanleg een vordering heeft ingediend, aangezien het niet mogelijk is zich pas in de fase van het hoger beroep voor het eerst te voegen (artikel 421, eerste lid). In de tweede plaats is beslissend of de verdachte en het openbaar ministerie een rechtsmiddel hebben ingesteld tegen het vonnis van de feitenrechter. Er kunnen verschillende situaties worden onderscheiden:

1. Stellen de verdachte en/of de officier van justitie hoger beroep in tegen het in eerste aanleg gewezen vonnis, dan hebben de benadeelde partij en de ouders of voogd van de veertienminner geen zelfstandige mogelijkheid tot het instellen van een rechtsmiddel. Wel is de voeging van de benadeelde partij in hoger beroep van rechtswege aan de orde voor zover de gevorderde schadevergoeding is toegewezen (artikel 421, tweede lid). Voor zover de vordering in eerste aanleg niet is toegewezen (dat is: afgewezen en/of niet-ontvankelijk verklaard), kan de benadeelde zich in hoger beroep opnieuw voegen (artikel 421, derde lid). De ouders of voogd hebben in geval van hoger beroep door de verdachte en/of de officier van justitie uiteraard opnieuw de mogelijkheid verweer te voeren tegen de vordering van de benadeelde partij.

2. Indien de officier van justitie en de verdachte beiden berusten in het vonnis, kunnen de benadeelde partij en de ouders of voogd van de veertienminner hoger beroep instellen tegen het vonnis (artikel 421, vierde respectievelijk vijfde lid). Het betreft een beroep dat voor de benadeelde partij alleen open staat tegen het deel van de vordering dat is afgewezen en voor de ouders of voogd tegen het deel dat is toegewezen. Het beroep wordt behandeld in een civielrechtelijke procedure. De zaak wordt hierbij als het ware “losgekoppeld” van de strafrechtelijke procedure. Op het hoger beroep (en het eventueel daarop volgende cassatieberoep) zijn de bepalingen van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering van toepassing, met dien verstande dat geen griffie-, respectievelijk vast recht wordt geheven. Als de vordering niet meer dan €1.750 bedraagt, is hoger beroep

uitgesloten (artikel 60, tweede lid, Wet RO). De benadeelde partij en de ouders of voogd zijn verder verplicht zich te laten vertegenwoordigen door een advocaat (artikel 79, tweede lid, Rv).
Voor zover de vordering niet-ontvankelijk is verklaard, bijvoorbeeld omdat de behandeling van de vordering een onevenredige belasting van het strafgeding zou hebben opgeleverd (artikel 361, derde lid), kan de benadeelde partij niet in hoger beroep, maar kan zij haar vordering wel aan de burgerlijke rechter voorleggen.

3.7.2 Voorstel zelfstandige mogelijkheid tot hoger beroep

Gesteld kan worden dat de bestaande procedures voor de benadeelde partij en de ouders of voogd van een veertienminner niet ideaal zijn. De genoemde eis van procesvertegenwoordiging - zowel bij een gang naar de burgerlijke rechter door de benadeelde partij na een niet-ontvankelijkverklaring, als bij een hoger beroep op grond van artikel 421, vierde of vijfde lid - kan ontmoedigend werken. Het door de benadeelde partij moeten betalen van griffierecht, als zij na haar vordering na een niet-ontvankelijkverklaring aan de burgerlijke rechter zou willen voorleggen, vormt ook een drempel. De WODC-onderzoeken ‘Civiel schadeverhaal door slachtoffers van strafbare feiten’(2012), ‘Je hebt geluk als je van een pauw mag plukken’ (2013) en ‘Schadeverhaal na een strafbaar feit via de kantonrechter’ (2014) laten daarnaast zien dat slachtoffers van strafbare feiten ook vanwege de lange doorlooptijd zelden kiezen voor een procedure bij de civiele rechter. Dit argument zal in de praktijk ook gelden voor de ouders of voogd van een veertienminner.
Voor de benadeelde partij klemt het ontmoedigende karakter van de huidige procedures temeer, nu uit het WODC-rapport ‘Civiel schadeverhaal via het strafproces’ (2016) volgt dat - hoewel de afgelopen jaren sprake is geweest van verbeteringen - nog altijd circa 17 procent van de vorderingen tot schadevergoeding niet-ontvankelijk wordt verklaard en bijna 60 procent deels niet-ontvankelijk, omdat de behandeling van de vordering (deels) een onevenredige belasting van het strafgeding zou opleveren (tabel 3.2 op p. 35 van het rapport). Dit laatste leidt bij slachtoffers regelmatig tot teleurstelling en onbegrip. Juist in die gevallen is de beschikbaarheid van een laagdrempelig rechtsmiddel op haar plaats. In de brief van 28 november 2016 van de Minister van Veligheid en Justitie aan de Tweede Kamer (Schadeverhaal door slachtoffers van strafbare feiten - 33552-25) is aangekondigd, dat gelet op het belang van schadevergoeding voor slachtoffers, zal worden bezien welke mogelijkheden er zijn voor het verbeteren van het schadeverhaal via het strafproces.

In verband met het voorgaande wordt voorgesteld om zowel de benadeelde partij als de ouders of voogd van een veertienminner de bevoegdheid te geven tot een zelfstandig hoger beroep bij een strafkamer van het gerechtshof, zonder dat nog sprake is van de genoemde eis van procesvertegenwoordiging. Zij kunnen ingevolge artikel 5.4.1.2.1, vierde lid, respectievelijk artikel 5.4.1.2.2, derde lid, hoger beroep instellen binnen veertien dagen nadat hun door het openbaar ministerie schriftelijk kennis is gegeven van het feit dat 1) de officier van justitie noch de verdachte hoger beroep tegen het vonnis heeft ingesteld, dan wel 2) het hoger beroep van (een van) beiden zodanig is beperkt dat de vordering van de benadeelde partij niet aan het oordeel van het gerechtshof zou zijn onderworpen. Dat laatste kan het geval zijn indien sprake is van een appel dat is beperkt tot de feiten x en y, terwijl de vordering ziet op feit z.
De behandeling van de vordering van de benadeelde partij is bij dit strafrechtelijk hoger beroep niet meer beperkt tot het deel van het vonnis waarbij haar vordering is afgewezen; ook een (gedeeltelijke) niet-ontvankelijkverklaring kan in deze procedure aan de orde komen. Dit betekent dat de benadeelde partij voor dat deel niet meer, zoals nu het geval is, (afzonderlijk) naar de burgerlijke rechter in eerste aanleg hoeft. Daarnaast kan de benadeelde partij opkomen tegen de beslissing van de rechtbank ten aanzien van de schadevergoedingsmaatregel (artikel 36f van het Wetboek van Strafrecht). Dat wil zeggen: de hoogte daarvan of het achterwege blijven van die maatregel. Alle overige beslissingen uit het vonnis kunnen door de benadeelde partij niet aan de orde worden gesteld: die zijn, doordat de officier van justitie en de verdachte geen hoger beroep hebben ingesteld, onherroepelijk geworden.

Het voorstel maakt de procedure voor de benadeelde partij aantrekkelijker dan de civielrechtelijke procedure die zij thans moet volgen op grond van artikel 421, vierde lid. Ook voor de ouders of voogd is de voorgestelde procedure aantrekkelijker, vanwege het wegvallen van de genoemde eis van procesvertegenwoordiging. Wel wordt zowel voor de benadeelde partij als voor de ouders of voogd de bestaande regel (artikel 60, tweede lid, Wet RO) gehandhaafd dat de vordering meer dan €1.750 moet bedragen.
Volgens de voorgestelde regeling dient het openbaar ministerie de veroordeelde in kennis te stellen van het appel van de benadeelde partij, opdat hij te weten komt dat het vonnis deels herroepelijk is en hij zich op een behandeling kan voorbereiden (artikel 5.4.1.2.1, vierde lid). Indien de ouders of voogd van een veertienminner hoger beroep hebben ingesteld, stelt het openbaar ministerie behalve de veroordeelde ook de benadeelde partij daarvan in kennis (artikel 5.4.1.2.2, vierde lid).
Het wetsvoorstel voorziet in een mogelijkheid voor de benadeelde partij en de ouders of voogd van de veertienminner om na het instellen van hoger beroep een schriftuur met bezwaren in te dienen (artikel 5.4.2.1, vijfde lid). Zij kunnen, net als de verdachte ook nog op de terechtzitting bezwaren opgeven. Doen zij dat niet, dan kunnen zij - evenals de verdachte of de officier van justitie die dat na een ingesteld hoger beroep nalaat - niet-ontvankelijk worden verklaard in het ingestelde appel (artikel 5.4.4.10, tweede lid, onderdeel b).
In het wetsvoorstel is tenslotte een vangnetbepaling gemaakt voor het geval het hoger beroep van de verdachte en/of het openbaar ministerie wordt ingetrokken. In dat geval wordt de voeging van de benadeelde partij aangemerkt als een overeenkomstig artikel 5.4.1.2.1 ingesteld, zelfstandig hoger beroep (artikel 5.4.2.7, vijfde lid), zodat de benadeelde partij niet met lege handen komt te staan.

3.7.3 Vermeerdering van de vordering van de benadeelde partij in hoger beroep

Zoals in de voornoemde brief van 28 november 2016 aan de Tweede Kamer reeds is vermeld, staat voorop dat de dader de schade moet vergoeden en is het daarom van belang dat de overheid voorziet in adequate procedures om schade op de dader te kunnen verhalen.
In dat verband is in de brief (ook) aangekondigd dat zal worden verkend of slachtoffers de mogelijkheid moeten krijgen om binnen het strafproces hun vordering in hoger beroep te kunnen vermeerderen, aangezien de schade, nadat de strafrechter in eerste aanleg uitspraak heeft gedaan, nog regelmatig verder oploopt.

Huidig recht

Naar huidig recht is het voor de benadeelde partij die zich in hoger beroep heeft gevoegd niet mogelijk haar in eerste aanleg ingediende vordering tot schadevergoeding te vermeerderen. Dit komt tot uitdrukking in het huidige artikel 421, derde lid, dat vermeldt dat de benadeelde partij zich ‘binnen de grenzen van haar eerste vordering’ in hoger beroep kan voegen. Deze regel brengt mee dat de benadeelde partij in hoger beroep geen nieuwe schadeposten en geen verhoging van eerder opgevoerde schadeposten mag vorderen (HR 17 februari 1998, NJ 1998, 449, HR 11 januari 2000, ECLI:NL:HR:2000:AA4262 en HR 7 september 2004, ECLI:NL:HR:2004:AP1492). Het is ook niet mogelijk in eerste aanleg een schadepost ‘pro memorie’ op te geven omdat de omvang ervan nog niet vaststaat, en deze post in hoger beroep te concretiseren. Dit heeft volgens de Hoge Raad te gelden als een verhoging (HR 29 mei 2001, NJ 2002, 123).
De regel van artikel 421, derde lid, hangt direct samen met het feit dat de vordering van de benadeelde partij ten opzichte van het strafzaak van oudsher een ‘accessoir karakter’ heeft: de strafzaak zelf staat centraal en de behandeling van de vordering van de benadeelde partij is bijkomstig. De regel van artikel 421, derde lid, beschermt de rechtspositie van de verdachte, die door een verhoging van een eis in hoger beroep zou kunnen worden overvallen en die zijn recht om de gehele vordering in twee instanties te bestrijden, verliest.
Slechts de proceskosten mogen worden verhoogd met de kosten die in hoger beroep worden gemaakt. Deze kosten zijn namelijk geen rechtstreekse schade als bedoeld in het huidige artikel 51f, eerste lid, en kunnen daarom niet als onderdeel van de schade in de zin van artikel 51f worden gevorderd. Wel zijn ze te rekenen tot de proceskosten waarover de rechter volgens het

huidige artikel 592a een afzonderlijke beslissing dient te geven, die gelet op het huidige artikel 361, zesde lid, juncto artikel 415 in het arrest dient te worden opgenomen (HR 11 april 2017, ECLI:NL:HR:2017:653). Het staat de rechter in hoger beroep vrij voor wat betreft de verwijzing in die kosten een hoger bedrag in aanmerking te nemen dan het bedrag van de in eerste aanleg toegewezen kosten, gelet op de aard van die kosten (vgl. HR 18 april 2000, NJ 2000, 413).

Knelpunten

De bestaande onmogelijkheid om in hoger beroep de vordering tot schadevergoeding te vermeerderen leidt in de praktijk regelmatig tot teleurstellingen en onbegrip bij benadeelde partijen, vooral in gevallen waarin extra of andere schade zich pas na indiening van de vordering in eerste aanleg heeft geopenbaard. Het komt dikwijls voor dat materiële schade (zoals medische kosten, verlies van inkomen of kosten van het eigen risico) of immateriële schade (zoals psychische problemen en verlies aan levensvreugde) in appel hoger blijkt te zijn dan eerder werd verwacht, door feiten en omstandigheden die ten tijde van het invullen van het voegingsformulier in eerste aanleg redelijkerwijs niet konden worden voorzien. Bij medische kosten kan bijvoorbeeld worden gedacht aan onverwachte complicaties of wijzigingen in het ziektebeeld die zich na de voeging in eerste aanleg hebben voorgedaan, waardoor de kosten voor behandeling nadien zijn gestegen en eventueel ook meer verlies aan inkomen is ontstaan. Dit kan eveneens gevolgen hebben voor de omvang van eventueel daarmee samenhangende immateriële schade.
Hieronder worden enkele praktijkvoorbeelden besproken, waaruit volgt dat het huidige recht kan leiden tot onbevredigende situaties.
In een zaak (ECLI:NL:GHAMS:2003:AN9962) waarin de verdachte zich schuldig had gemaakt aan een poging een zevenjarig jongetje van het leven te beroven door hem in de vroege ochtend uit zijn bed te halen en hem vervolgens van een balkon op de tweede verdieping naar beneden te gooien, had het slachtoffer zich (via zijn moeder) in het strafproces gevoegd met een vordering van €908 tot vergoeding van de door hem geleden immateriële schade als gevolg van het aan verdachte tenlastegelegde. In hoger beroep verklaarde de moeder dat het gebeurde voor haar zoontje dusdanig traumatisch bleek te zijn geweest, dat hij nog steeds kampte met ernstige psychische klachten. Zij vorderde (daarom) in hoger beroep een schadevergoeding van €10.000. Het hof oordeelde echter dat de benadeelde partij niet kon worden ontvangen in de vordering voor zover deze een bedrag van €908 overschreed en verklaarde haar in zoverre niet-ontvankelijk.
In een moordzaak (ECLI:NL:GHSGR:2005:AS8923) werden in hoger beroep door de erven alsnog de kosten (€7.000) van een grafmonument voor het slachtoffer gevorderd. Ook hier oordeelde het hof dat de benadeelde partij in deze vordering niet kon worden ontvangen, omdat deze kosten in eerste aanleg niet waren gevorderd.
Dat ook de hoven zelf soms worstelen met het verbod van vermeerdering en zoeken naar uitwegen, volgt uit een door het gerechtshof Amsterdam behandelde verkrachtingszaak (ECLI:NL:GHAMS:2016:5430), waarin in eerste aanleg in overleg met een voegingsadviseur van Slachtofferhulp Nederland een bedrag van ruim €5.800 was gevorderd. In hoger beroep voerde de raadsvrouw namens het slachtoffer aan dat het in eerste aanleg gevorderde bedrag onvoldoende recht deed aan de (psychische) gevolgen die zij (nog steeds) van de verkrachting ondervond. Het hof was het daarmee eens en kwam tot een in de praktijk wel vaker toegepaste ‘kunstgreep’: het hof oordeelde dat het verbod om een hoger bedrag dan het oorspronkelijk gevorderde bedrag te vorderen niet ziet op de regeling van de schadevergoedingsmaatregel van artikel 36f Sr en legde deze maatregel dan ook op, tot bijna €10.000. Het oordeel van het hof dat dit mogelijk is, is juist, nu uit de bewoordingen alsmede de geschiedenis van de totstandkoming van artikel 36f Sr volgt dat de schadevergoedingsmaatregel een strafrechtelijke sanctie is die los van de beslissing in de voegingsprocedure kan worden opgelegd indien en voor zover de verdachte jegens een slachtoffer naar burgerlijk recht aansprakelijk is voor de schade die door het strafbare feit is toegebracht (HR 13 juli 2010, ECLI:NL:HR:2010:BM0912). Dit laatste voorbeeld toont goed aan dat in de wet thans sprake is van een leemte.
Niet-ontvankelijkverklaring door het gerechtshof op grond van artikel 421, derde lid, leidt er voor de benadeelde partij toe dat zij de desbetreffende schade alsnog via de burgerlijke rechter zal dienen te verhalen. Voor velen zullen de eis van procesvertegenwoordiging en het moeten betalen

van griffierecht hierbij echter ontmoedigend werken.

Vergelijking met het civiele recht

Vermeerding van de eis in hoger beroep is in het civiele recht wel mogelijk. Uit artikel 130 Rv, eerste lid, volgt dat de eiser (zolang de rechter nog niet heeft medegedeeld binnen welke termijn hij eindvonnis zal wijzen) bevoegd is zijn eis of de gronden daarvan schriftelijk, bij conclusie of akte, te vermeerderen. De verweerder is bevoegd hiertegen bezwaar te maken, op grond dat de vermeerdering in strijd is met de eisen van een goede procesorde. De rechter kan op dezelfde grond ook ambtshalve een vermeerdering van eis buiten beschouwing laten. Deze bepaling is ook in hoger beroep van toepassing, maar daar speelt tevens de zogenaamde “twee conclusie-regel” een rol. Deze brengt volgens de Hoge Raad (HR 9 december 2011, ECLI:NL:HR:2011:BR2045) mee dat een wijziging van eis in hoger beroep in beginsel niet later dan bij memorie van grieven of memorie van antwoord mag plaatsvinden: “Uitgangspunt dient te zijn dat, zoals is beslist in HR 20 juni 2008, LJN BC4959, *NJ* 2009/21 en 19 juni 2009, LJN BI8771, *NJ* 2010/154, met betrekking tot het tijdstip waarop in hoger beroep […] een wijziging van eis dient plaats te vinden […] geldt dat uitbreiding daarvan dient plaats te vinden in de eerste conclusie in hoger beroep. Nadat de in artikel 347 lid 1 Rv genoemde conclusies (een conclusie van eis en een conclusie van antwoord, red.) zijn genomen, is de mogelijkheid daartoe beperkt tot de uitzonderingen die zijn genoemd in beide voormelde arresten.”
De geïntimeerde mag er bij het inrichten van zijn verweer dus in beginsel van uitgaan dat de omvang van de rechtsstrijd in appel door de conclusie van eis is vastgelegd en hoeft er geen rekening mee te houden dat zijn verweer tot nieuwe grieven aanleiding kan geven. Daaruit volgt dat de rechter in beginsel niet behoort te letten op grieven die in een later stadium dan de conclusie van eis, dan wel (in het geval van een incidenteel appel) de conclusie van antwoord worden aangevoerd (HR 20 juni 2008, LJN BC4959, r.o. 4.2.2). Naar vaste rechtspraak van de Hoge Raad dienen als grieven te worden aangemerkt alle gronden die de appellant aanvoert ten betoge dat de bestreden uitspraak behoort te worden vernietigd (HR 3 februari 2006, nr. C04/274, NJ 2006, 120). Als grief moet daarom ook worden aangemerkt een vermeerdering van eis in hoger beroep indien toewijzing daarvan zou meebrengen dat het dictum van het vonnis van de rechtbank door een ander moet worden vervangen zodat het vonnis vernietigd moet worden. Aan een grief moet de eis worden gesteld dat deze voor de wederpartij voldoende kenbaar in de procedure naar voren is gebracht (HR 6 februari 2009, nr. C07/139, LJN BG6231).
Op de in beginsel strakke regel dat een wijziging van eis in beginsel niet later dan bij memorie van grieven of memorie van antwoord mag plaatsvinden kunnen volgens de Hoge Raad onder omstandigheden uitzonderingen worden aanvaard, met name indien de wederpartij ondubbelzinnig erin heeft toegestemd dat de nieuwe grief alsnog in de rechtsstrijd in hoger beroep wordt betrokken of dat de eisverandering of -vermeerdering plaatsvindt, of indien de aard van het geschil meebrengt dat in een later stadium nog een grief kan worden aangevoerd of zodanige verandering of vermeerdering van eis kan plaatsvinden. Voorts kan in het algemeen het aanvoeren van een grief of een verandering of vermeerdering van eis na het tijdstip van de memorie van grieven of antwoord toelaatbaar zijn, indien daarmee aanpassing wordt beoogd aan eerst na dat tijdstip voorgevallen of gebleken feiten en omstandigheden en de nieuwe grief of de eisverandering of -vermeerdering ertoe strekt te voorkomen dat het geschil aan de hand van inmiddels achterhaalde of onjuist gebleken (juridische of feitelijke) gegevens zou moeten worden beslist, of dat - indien dan nog mogelijk - een nieuwe procedure zou moeten worden aangespannen om het geschil alsnog aan de hand van de juiste en volledige gegevens te kunnen doen beslissen. Onverkort blijft dan gelden dat toelating van de nieuwe grief of de eisverandering of -vermeerdering niet in strijd mag komen met de eisen van een goede procesorde (HR 19 juni 2009, LJN BI8771, r.o. 2.4.3 en 2.4.4).

Voorstel

De gesignaleerde knelpunten geven aanleiding voor te stellen de bestaande procedure op het punt van de vermeerdering van de vordering voor de benadeelde partij te verbeteren, door deze beter te laten aansluiten op de procesrecht zoals dat in civiele zaken geldt.

Gelet daarop houdt het voorstel in dat zowel bij de procedure voor voeging in hoger beroep (artikel 5.4.2.7) als voor de (nieuwe) procedure van zelfstandig hoger beroep (artikel 5.4.1.2.1) wordt bepaald dat de benadeelde partij haar in eerste aanleg ingediende vordering in hoger beroep kan vermeerderen.
In lijn met het civiele recht en om recht te doen aan het de procespositie van de verdachte, die niet mag worden overvallen door een vermeerdering van de vordering in hoger beroep, houdt het voorstel echter tevens in dat de benadeelde partij haar vordering uiterlijk bij gelegenheid van voeging in hoger (artikel 5.4.2.7, vierde lid) of, in geval van zelfstandig hoger beroep, bij schriftuur (artikel 5.4.1.2.1, tweede lid), kan vermeerderen. Hierdoor wordt gewaarborgd dat de verdachte - die immers van de processtukken waaronder het voegingsformulier of de schriftuur kennis mag nemen, zie artikel 5.4.2.1, tweede lid - vóór de terechtzitting in staat wordt gesteld zijn verdediging ten aanzien van de vermeerdering van de vordering voor te bereiden.
De benadeelde partij die zelfstandig hoger beroep instelt is niet verplicht een schriftuur in te dienen (artikel 5.4.2.1, vijfde lid), maar zal er dus op bedacht moeten zijn dat dit, in geval zij haar vordering wenst te vermeerderen, *wel* een vereiste is. Opgemerkt wordt dat het, hoewel onwenselijk, in de praktijk zal kunnen voorkomen dat de benadeelde partij pas daags vóór de terechtzitting een schriftuur indient, aangezien voor het indienen van een schriftuur geen vaste wettelijke termijn wordt voorgesteld (artikel 5.4.2.1). In dat geval zal het gerechtshof, indien de verdachte op de terechtzitting aangeeft onvoldoende tijd te hebben gehad om zich op de verdediging tegen de vermeerdering voor te bereiden, kunnen besluiten daartoe - bijvoorbeeld door middel van een korte onderbreking van het onderzoek - gelegenheid te geven, indien dit naar ’s hofs oordeel in het belang is van zijn verdediging.
Het is - net als in het civiele recht - niet gezegd dat een bij voegingsformulier of schriftuur opgegeven vermeerdering door het gerechtshof zonder meer wordt geaccepteerd: het hof kan ambtshalve, op vordering van de advocaat-generaal of op verzoek van de verdachte de vermeerdering buiten beschouwing laten, indien deze in strijd is met de eisen van een goede procesorde. Deze beslissing wordt met redenen omkleed (artikel 5.4.1.2.1, tweede lid, tweede volzin, jo. artikel 5.4.2.7, vierde lid). Ten aanzien van de vraag in welke gevallen het hof een vermeerdering in strijd zal kunnen oordelen met de eisen van een goede procesorde en deze buiten beschouwing zal kunnen laten, is aansluiting gezocht bij het civiele recht. Vertaald naar het strafrecht zal het in ieder geval kunnen gaan om gevallen waarin:

- de vermeerdering als nodeloos tardief dient te worden aangemerkt, omdat de schade via het voegingsformulier in eerste aanleg of op de terechtzitting had kunnen worden gevorderd (vgl. o.m. ECLI:NL:GHARNL:2014:1786, r.o. 4.4) en/of de vermeerdering enkel dient om ten tijde van de voeging in eerste aanleg begane omissies en nalatigheden te herstellen;
- beoordeling van de vermeerderde vordering onderzoek van nadere, niet op de terechtzitting beschikbare, informatie zou vergen (vgl. o.m. ECLI:NL:GHSHE:2010:BL4912, r.o. 15.6.3.4 en ECLI:NL:GHSHE:2015:330, r.o. 3.4);
- de verdachte door de vermeerdering onredelijk in zijn verdediging zou worden bemoeilijkt of het geding onredelijk zou worden vertraagd (vgl. o.m. ECLI:NL:GHARNL:2014:1786, r.o. 4.5);
- de vermeerdering geen enkele samenhang heeft met de vordering die de benadeelde partij in eerste aanleg heeft ingediend, waardoor in feite sprake zou zijn van de niet toegestane situatie waarin de benadeelde partij zich voor het eerst in hoger beroep voegt (artikel 5.4.2.7, eerste lid) en waardoor de verdachte een instantie zou worden onthouden (vgl. ECLI:NL:GHSGR:2010:BN3082, r.o. 39).

Volledigheidshalve wordt nog opgemerkt dat de omstandigheid dat de verdachte niet op de terechtzitting verschijnt, niet betekent dat een tijdig bij voegingsformulier of schriftuur opgegeven vermeerdering niet kan worden geaccepteerd. Het gaat erom dat de verdachte (tijdig*) in de gelegenheid is gesteld* zich te verweren tegen de vermeerdering. In het hiervóór genoemde geval waarin de benadeelde partij in een zeer laat stadium een schriftuur heeft ingediend, kan dit

eventueel anders liggen. Het hof zou dan, afhankelijk van de omstandigheden van het geval, kunnen beslissen de vermeerdering buiten beschouwing te laten, dan wel de zaak aan te houden om de verdachte in de gelegenheid te stellen alsnog op de nadere terechtzitting te verschijnen om verweer te voeren.
Tenslotte wordt opgemerkt dat in het strafrecht, net als in het civiele recht, niet wordt uitgesloten dat het hof op de (strakke) verplichting de vermeerdering bij gelegenheid van voeging of de indiening van een schriftuur op te geven, uitzonderingen zal aanvaarden. Ook in het strafrecht is het immers denkbaar dat 'de wederpartij' - de verdachte dus - ondubbelzinnig erin toestemt dat de eisvermeerdering plaatsvindt, bijvoorbeeld indien hij het tenlastegelegde bekent en hij de vermeerdering niet betwist. Daarnaast zal in lijn met het civiele recht onder omstandigheden een vermeerdering van de vordering ook toelaatbaar kunnen zijn, indien daarmee aanpassing wordt beoogd aan pas na het tijdstip van indiening van het 'voegingsformulier hoger beroep' of de schriftuur voorgevallen of gebleken feiten en omstandigheden en de vermeerdering ertoe strekt te voorkomen dat op de vordering aan de hand van inmiddels achterhaalde of onjuist gebleken (juridische of feitelijke) gegevens zou moeten worden beslist, of dat door de benadeelde partij alsnog een nieuwe, civiele procedure zou moeten worden aangespannen om het meerdere te vorderen. Deze uitzonderingen worden echter, net als in het civiele recht, beheerst door de eisen van een goede procesorde.

3.7.4 Het onderzoek op de terechtzitting bij hoger beroep van de benadeelde partij en de ouders of voogd van de veroordeelde die de leeftijd van veertien jaren nog niet heeft bereikt

Een behandeling van beperkte aard en omvang

Zoals gezegd kan in het hoger beroep van de benadeelde partij en de ouders of voogd van de veroordeelde die de leeftijd van veertien jaren nog niet heeft bereikt slechts de beslissing over de vordering van de benadeelde partij (en in het geval van de benadeelde partij tevens de schadevergoedingsmaatregel) aan het oordeel van het gerechtshof worden onderworpen. Het gerechtshof kan de overige in het vonnis genomen beslissingen niet onderwerpen aan enige beoordeling, omdat die, aangezien de officier van justitie en de verdachte geen hoger beroep hebben ingesteld, onherroepelijk zijn geworden.
De behandeling van de vordering van de benadeelde partij vindt plaats op de terechtzitting, evenals het geval zou zijn indien sprake was geweest van een voeging van de benadeelde partij in hoger beroep. Het onderzoek op de terechtzitting zal slechts kunnen zien op de bezwaren die zijn opgegeven tegen de beslissing over de vordering van de benadeelde partij en daarmee noodzakelijkerwijs een beperkt karakter hebben. Dat betekent bijvoorbeeld ook dat slechts de direct betrokkenen hoeven te worden opgeroepen, dat er geen ruimte is voor het horen van getuigen of deskundigen (vgl. het in hoger beroep van toepassing zijnde artikel 4.2.4.6.1, tweede lid, opvolger van het huidige artikel 334, tweede lid) en dat de benadeelde partij niet in haar hoedanigheid van slachtoffer een slachtofferverklaring kan afleggen.

Complexe vorderingen

De in artikel 5.4.1.2.1 voorziene mogelijkheid van zelfstandig hoger beroep voor de benadeelde partij beoogt haar procespositie te verbeteren. In die gevallen waarin de verdachte en de officier van justitie geen appel hebben ingesteld, kan zij haar vordering eenvoudig aan de strafkamer van het hof voorleggen, en hoeft zij niet naar de burgerlijke rechter (in geval van niet-ontvankelijkverklaring) of de civiele kamer van het hof (in geval van afwijzing).
De strafkamer van het hof dat het hoger beroep van de benadeelde partij behandelt, zal logischerwijs niet meer kunnen oordelen dat die behandeling 'een onevenredige belasting van het strafgeding' oplevert. De strafzaak is immers niet meer aanhangig. Van het hof, dat niet meer is belast met de strafzaak, mag dus in beginsel worden verwacht dat het komt tot een inhoudelijk oordeel over de vordering. Toch zal in uitzonderingsgevallen sprake kunnen zijn van vorderingen, die de strafkamer van het hof niet zal kunnen afdoen, omdat zij te complex van aard zijn en de expertise van de strafkamer te buiten gaan (bijvoorbeeld ingewikkelde letselschades of

gecompliceerde inkomstendervingen van grote bedrijven), dan wel door de omvang van de zaak een te groot beslag leggen op de zittingscapaciteit van de afdeling straf van het hof. Ook voor de benadeelde partij kan een behandeling van dergelijke zaken door de strafkamer van het hof nadelen hebben, aangezien die procedure haar niet dezelfde processuele waarborgen biedt als een gewone civielrechtelijke procedure, bijvoorbeeld door de onmogelijkheid getuigen en deskundigen op te roepen.
Gelet op het voorgaande wordt in artikel 5.4.1.2.1, zesde lid, bepaald dat het gerechtshof, indien de vordering van de benadeelde partij naar zijn oordeel te complex van aard is, op verzoek van de verdachte of op vordering van de advocaat-generaal dan wel ambtshalve, kan bepalen dat de vordering in het geheel of ten dele niet ontvankelijk is en dat de benadeelde partij haar vordering, of het deel van de vordering dat niet-ontvankelijk is, slechts bij de burgerlijke rechter kan aanbrengen.

De beslissing

De beslissing van het hof zal, gelet op artikel 1.2.1.3, tweede lid, uitmonden in een arrest. Dit artikellid luidt immers, voor zover van belang: “In ieder geval geschieden bij vonnis of arrest de rechterlijke beslissingen die worden genomen bij de behandeling van de strafzaak”. Hoewel het strikt genomen niet meer gaat om de behandeling van de strafzaak zelf, gaat het hier wel degelijk vanaf de voeging in eerste aanleg om een beslissing in de strafzaak, zij het dat zij daarvan nadien is afgesplitst.
Artikel 5.4.4.10 (het beslismodel) is ook op de behandeling van het appel van de benadeelde partij of de ouders of voogd van de veertienminner van toepassing. Dit betekent voor de onderhavige procedure dat het hof:

a. het hoger beroep kan verwerpen voor zover het de bezwaren die zijn ingebracht ongegrond acht,
b. het hoger beroep met aanvulling of verbetering van gronden kan verwerpen voor zover het de bezwaren die zijn ingebracht gegrond acht, maar deze niet hoeven te leiden tot vernietiging, of,
c. het vonnis kan vernietigen voor zover het de bezwaren gegrond acht en het belang van een goede rechtsbedeling vernietiging van die beslissingen vergt.

3.7.5 Voorstel zelfstandige mogelijkheid tot cassatie

In de huidige wettelijke regeling is het zo dat de benadeelde partij, indien de verdachte en de officier van justitie beiden in het arrest van het hof berusten, in het geheel geen rechtsmiddel openstaat, ook niet wanneer haar vordering is afgewezen of niet-ontvankelijk is verklaard. Is de vordering niet-ontvankelijk verklaard, bijvoorbeeld omdat zij de behandeling het strafgeding onevenredig zou hebben belast, dan kan de benadeelde partij haar vordering nog wel voorleggen aan de civiele rechter. Dit laatste is echter niet mogelijk bij een afwijzing van de vordering. De zaak van de benadeelde “stopt” dan in de fase van het hoger beroep, zonder dat zij de gelegenheid heeft de beslissing die over zijn vordering is genomen aan de Hoge Raad voor te leggen. Hierbij is van belang dat volgens vaste rechtspraak van de Hoge Raad het openbaar ministerie het rechtsmiddel van de cassatie niet (louter) mag gebruiken om namens de benadeelde partij een beslissing over de vordering van de benadeelde aan de orde te stellen.
Gaan de verdachte en/of het openbaar ministerie wel in cassatie, dan kan de benadeelde partij op grond van het huidige 437, derde lid, deelnemen aan de cassatieprocedure. Zij kan daarbij alleen middelen indienen over “een rechtspunt hetwelk uitsluitend haar vordering betreft”. Bovendien is het cassatieberoep accessoir aan de strafzaak: is geen sprake van een ontvankelijk cassatieberoep van de verdachte en/of het openbaar ministerie, dan sneuvelt van rechtswege ook het cassatieberoep van de benadeelde partij. Dit geldt ook voor de gevallen waarin artikel 80a RO van toepassing is. Op deze manier is het lot van de benadeelde partij volledig afhankelijk van de kwaliteit van de schrifturen die namens de verdachte of het openbaar ministerie zijn ingediend.

Dit is in verband met de belangen van de benadeelde partij onwenselijk. Daarom wordt voorgesteld dat de benadeelde partij de mogelijkheid zal hebben zelfstandig beroep cassatie in te stellen indien haar vordering (deels) is afgewezen of niet-ontvankelijk is verklaard, ongeacht of de verdachte dan wel het openbaar ministerie in cassatie is gegaan. Vanwege de samenhang met de hoofdzaak wordt het zelfstandige cassatieberoep van de benadeelde partij gesitueerd bij de strafkamer van de Hoge Raad.
De ouders of voogd van een veertienminner hebben onder het huidige recht geen mogelijkheden tot het instellen van rechtsmiddelen na de fase van het hoger beroep. Op zichzelf is het zo dat in gevallen waarin er door het verdachte kind cassatie wordt ingesteld, het kind kan klagen over de schadevergoedingsverplichting die aan zijn ouder(s) of voogd is opgelegd (zie bijvoorbeeld HR 23 april 2013, ECLI:NL:HR:2013:BZ8170, *NJ* 2013, 269). Het is echter niet altijd in het belang van het kind om de strafrechtelijke procedure te laten voortduren. Dit kan bijvoorbeeld vanwege een ingezet reclasseringstraject onwenselijk zijn. Daarom wordt voorgesteld ook de wettelijke vertegenwoordigers een zelfstandig recht tot het instellen van beroep in cassatie toe te kennen, dat slechts betrekking kan hebben op de beslissing van het gerechtshof over de vordering van de benadeelde partij. In de voorgestelde regeling is een en ander als volgt vormgegeven:

Het voorgestelde artikel 5.5.1, vierde lid, bepaalt dat tegen de arresten bedoeld in het eerste en tweede lid van dat artikel beroep in cassatie open staat voor
a. de benadeelde partij, voor zover haar vordering tot schadevergoeding is afgewezen of niet-ontvankelijk is verklaard, of de beslissing over de oplegging van de maatregel, bedoeld in artikel 36f, van het Wetboek van Strafrecht dan wel het achterwege blijven daarvan wordt bestreden;
b. de ouders of voogd van de veroordeelde die de leeftijd van veertien jaren nog niet heeft bereikt, voor zover zij op de voet van artikel 1.5.3.2 [51g], vierde lid, verweer hebben gevoerd tegen de vordering en de vordering is toegewezen.
Het voorgestelde vijfde lid bepaalt dat tegen arresten betreffende de beslissing op een door de benadeelde partij op grond van artikel 5.4.1.2.1 ingesteld hoger beroep, beroep in cassatie open staat voor de benadeelde partij.
Het voorgestelde zesde lid bepaalt dat tegen arresten betreffende de beslissing op een door de ouders of voogd van de veroordeelde die de leeftijd van veertien jaren nog niet heeft bereikt op grond van artikel 5.4.1.2.2 ingesteld hoger beroep, beroep in cassatie openstaat voor de ouders of voogd.

Het voorgestelde artikel 5.5.5, derde lid, bepaalt dat het beroep in cassatie door de benadeelde partij dan wel de ouders of voogd van de veertienminner moet worden ingesteld binnen veertien dagen na de dagtekening van de kennisgeving van het arrest van het gerechtshof door het openbaar ministerie.

Het voorgestelde artikel 5.5.8, eerste lid, bepaalt dat na ontvangst van de stukken van het geding door de griffier van de Hoge Raad, door de procureur-generaal aan de benadeelde partij dan wel de ouders of voogd van de veertienminner, wordt aangezegd dat de stukken van het geding bij de Hoge Raad zijn ingekomen onder mededeling dat de zaak door de Hoge Raad in behandeling zal worden genomen na verloop van de in het tweede of derde, onderscheidenlijk eerste lid van artikel 5.5.9 bedoelde termijn. In de aanzegging wordt gewezen op artikel 5.5.9.

Het voorgestelde artikel 5.5.9, derde lid, schrijft vervolgens voor dat de benadeelde partij dan wel de ouders of voogd van de veertienminner binnen twee maanden nadat aanzegging van cassatie is betekend, op straffe van niet-ontvankelijkheid verplicht zijn binnen twee maanden nadat de in het eerste lid van artikel 5.5.8 bedoelde aanzegging is betekend, hunnerzijds bij de Hoge Raad door een advocaat een schriftuur met middelen te doen indienen. In vergelijking met het huidige artikel 437, derde lid, dat voor de benadeelde partij uitgaat van één maand voor het indienen van middelen, is gekozen voor een ruimere termijn, die aansluit bij de voor de verdachte geldende schriftuurtermijn (artikel 5.5.9, tweede lid).

In artikel 5.5.11, derde en vierde lid, wordt bepaald wanneer aan de benadeelde partij of de ouders of voogd van de veertienminner mededeling moet worden gedaan van de rechtsdag.

Uit artikel 5.5.12, eerste lid, volgt dat, in geval van een ingewilligd verzoek daartoe, de advocaat van de benadeelde partij of de ouders van de veroordeelde die de leeftijd van veertien jaren nog niet heeft bereikt de voorgestelde middelen van cassatie op de dienende rechtsdag mondeling kan toelichten dan wel de middelen van de andere partij kunnen tegenspreken.
In het derde lid is toegevoegd dat aan de advocaat die namens de benadeelde partij of de ouders of voogd van de veertienminner middelen van cassatie heeft ingediend, de conclusie wordt toegezonden. Aan het vierde lid is toegevoegd dat de advocaat binnen twee weken na verzending van het afschrift van de conclusie zijn schriftelijk commentaar daarop aan de Hoge Raad kan doen toekomen.

Het voorgestelde artikel 5.5.16, tweede lid, bepaalt dat de procureur-generaal van de beslissing kennisgeeft aan de benadeelde partij dan wel de ouders of voogd van de veertienminner indien deze beroep in cassatie hebben ingesteld. Het derde lid, ten slotte, bepaalt dat de procureur-generaal desgevraagd het arrest van de Hoge Raad aan de verdachte en de benadeelde partij dan wel de ouders of voogd van de veertienminner verstrekt. De ouders of voogd zijn aan de bestaande regeling toegevoegd.

3.8 De regeling over terugwijzing van zaken naar de rechtbank

Naar geldend recht is hoofdregel dat de appelrechter fouten herstelt die in eerste aanleg zijn gemaakt. Slechts in een beperkt aantal gevallen heeft hij de verplichting de zaak terug te wijzen naar de eerste aanleg. De desbetreffende regeling in artikel 423, tweede lid, is - mede vanwege het recht op een berechting in twee feitelijke instanties - in de rechtspraak op belangrijke punten uitgebreid. Die uitbreidingen zijn dermate ingrijpend, dat er grote discrepanties zijn ontstaan tussen de wettekst en de rechtspraktijk. Een herijking van de bestaande regeling, waarbij de bestaande jurisprudentie wordt gecodificeerd, is gewenst in verband met de eis van de kenbaarheid van het recht. Dit is gebeurd in artikel 5.4.4.11, tweede lid.
Op hoofdlijnen houden de huidige wettelijke en jurisprudentiële criteria betreffende de terugwijzing van zaken door de rechter in eerste aanleg het volgende in. Er dient in ieder geval een terugwijzing te volgen op verlangen van de verdachte of de advocaat-generaal indien 1) de rechter in eerste aanleg volgens het gerechtshof ten onrechte niet aan de hoofdzaak is toegekomen, 2) zich een zodanig gebrek heeft voorgedaan in de samenstelling van het gerecht dat niet gezegd kan worden dat de behandeling heeft plaatsgevonden door een onpartijdige rechterlijke instantie als bedoeld in artikel 6 lid 1 EVRM of 3) de rechter op de terechtzitting aan de behandeling ten gronde niet had mogen toekomen omdat een van de (overige) personen die een ‘kernrol’ vervullen bij het onderzoek op de terechtzitting aldaar niet is verschenen, terwijl hij niet op de bij de wet voorgeschreven wijze op de hoogte is gebracht van de dag van de terechtzitting en zich evenmin een omstandigheid heeft voorgedaan waaruit voortvloeit dat die dag hem tevoren bekend was. Het eerstgenoemde criterium is neergelegd in de tekst van artikel 423, tweede lid. De twee andere criteria zijn buitenwettelijke criteria die in de jurisprudentie zijn ontwikkeld.
In de rechtspraak zijn ook andere gevallen onder de werking van artikel 423, tweede lid, gebracht, die strikt genomen niet aan één van de bovenstaande criteria voldoen. Dit gebeurde bijvoorbeeld in een geval waarin een verdachte wegens onbekendheid met de Nederlandse taal de mededeling op de inleidende dagvaarding dat hij recht had op een toegevoegde raadsman niet had begrepen en daardoor in eerste aanleg geen rechtsbijstand had genoten (HR 2 februari 1999, LJN ZD1417). Of toen een verdachte niet correct door de bode de zaal binnen was geroepen, waardoor de zaak bij verstek werd afgedaan terwijl de verdachte wel aanwezig was in het gerechtsgebouw (HR 14 maart 2000, NJ 2000, 423). Deze laatste bijzondere gevallen zijn neergelegd in artikel 5.4.4.11, tweede lid, onderdeel d (laatste zinsdeel). Daaronder valt bijvoorbeeld ook de omstandigheid dat een gedetineerde verdachte aangegeven heeft aanwezig te willen zijn bij de terechtzitting, maar ten onrechte geen transport naar de zittingszaal voor hem is geregeld waardoor hij de zitting mist. De Hoge Raad achtte in dit geval geen verplichting aanwezig om de zaak terug te wijzen (HR 17

januari 2006, LJN:AU3490). Echter, redelijkerwijs valt niet in te zien waarom dit geval niet onder het nieuwe artikel 5.4.4.11 zou kunnen vallen en het geval van HR 14 maart 2000, NJ 2000, 423, wel. Daarom is ook eerstgenoemd geval onder de werking van artikel 5.4.4.11 gebracht. Hetzelfde geldt voor het geval waarin de in eerste aanleg verschenen raadsman ten onrechte niet als gemachtigde raadsman is erkend en als zodanig niet het woord mocht voeren (HR 5 oktober 2004, LJN AP0187). Niet valt in te zien waarin deze casus precies verschilt van het - wel voor terugwijzing in aanmerking komende - geval waarin de verdachte wegens onbekendheid met de Nederlandse taal de mededeling op de inleidende dagvaarding dat hij recht had op een toegevoegde raadsman niet had begrepen en daardoor in eerste aanleg geen rechtsbijstand had genoten.
Daarom is in de voorgestelde regeling in iets ruimere mate dan nu het geval is, terugwijzing verplicht gemaakt in gevallen waarin de verdachte door een fout van de justitiële autoriteiten zijn aanwezigheidsrecht niet heeft kunnen effectueren en/of geheel verstoken is geweest van zijn recht op rechtsbijstand.

3.9 Voorziening voor gebreken in eerste aanleg ten aanzien van de vordering tot tenuitvoerlegging

De in artikel 5.4.4.12 voorgestelde regeling is nieuw en betreft een voorziening voor in hoger beroep geconstateerde gebreken ten aanzien van 1) de betekening van of 2) de beslissing over de vordering tot tenuitvoerlegging in eerste aanleg.
Ingevolge het huidige artikel 361a is de rechtbank verplicht om - naast de beslissingen over de hoofdzaak - een beslissing te geven op een door het openbaar ministerie ingediende vordering tot tenuitvoerlegging wegens het niet naleven van de algemene voorwaarde bij een eerdere voorwaardelijke straf. De verdachte dient te worden opgeroepen voor de behandeling van de vordering, onder betekening daarvan op voet van het huidige artikel 588 (artikel 14h lid 3 Sr). In geval van een geldige betekening kan de vordering worden behandeld, ook in geval van verstek. Hoewel de wet dit niet uitdrukkelijk bepaalt, moet het ervoor worden gehouden dat in geval van een nietige betekening van de oproeping en de vordering tot tenuitvoerlegging, behandeling van de vordering in eerste aanleg slechts mogelijk is indien de verdachte ter terechtzitting aanwezig is, dan wel een gemachtigd raadsman is verschenen die niet klaagt over het betekeningsverzuim. De nietigheid wordt hierdoor “gedekt” (naar analogie van de beoordeling van de geldigheid van de inleidende dagvaarding in die gevallen (HR 12 maart 2002, LJN AD5163, NJ 2002, 317, rov. 3.5 en 3.26)). Uit het systeem van de wet vloeit voort dat de rechter de oproeping en de betekening van de vordering in andere gevallen - gelet op het belang van de verdachte om zich te kunnen verweren tegen een mogelijk bevel tot tenuitvoerlegging - in beginsel nietig zal moeten verklaren. Dit heeft tot gevolg dat de rechter niet (inhoudelijk) op de vordering beslist en dat de officier van justitie de vordering - indien sprake is van nog een vervolging voor nog een nieuw strafbaar feit begaan vóór afloop van de proeftijd - opnieuw kan indienen.
In hoger beroep blijkt regelmatig dat in eerste aanleg verstek is verleend en in het vonnis een beslissing is gegeven op de vordering tot tenuitvoerlegging, terwijl sprake was van een nietige betekening van de oproeping en de vordering tot tenuitvoerlegging. De vraag is dan of en in welke gevallen de appelrechter in dat geval zou mogen toekomen aan behandeling van de vordering. Die vraag wordt in de praktijk verschillend beantwoord en dat is onwenselijk.

In de nieuwe regeling is aansluiting gezocht bij het huidige artikel 422a (in dit wetsvoorstel neergelegd in artikel 5.4.4.11, eerste lid) dat voorschrijft hoe dient te worden gehandeld indien de appelrechter van oordeel is dat de dagvaarding in eerste aanleg nietig had behoren te worden verklaard. Artikel 422a bepaalt kort gezegd dat het gerechtshof de zaak dan zelf afdoet, tenzij de advocaat-generaal of de verdachte terugwijzing naar de rechtbank verlangt of sprake is van “schuldloos verstek” in hoger beroep. Genoemde hoofdregel zou ook kunnen gelden ten aanzien van de vordering tot tenuitvoerlegging. Het ligt echter niet voor de hand - naar analogie van het in artikel 422a genoemde verlangen tot terugwijzing - te bepalen dat het gerechtshof de vordering *niet* behandelt in geval de verdachte of een gemachtigd raadsman daartegen bezwaar maakt. Immers, behandeling van een vordering tot tenuitvoerlegging wegens schending van de algemene

voorwaarde is afhankelijk van een eventuele vervolging voor een nieuw strafbaar feit dat is begaan vóór afloop van de proeftijd die bij de voorwaardelijke veroordeling werd vastgesteld (artikel 14g, derde lid, Sr). Het maken van bezwaar tegen behandeling van de vordering in hoger beroep zou er in de gevallen waarin de verdachte vóór het einde van de proeftijd *geen* nieuwe strafbare feiten heeft gepleegd automatisch toe leiden dat deze niet meer aanhangig kan worden gemaakt. Dat is onwenselijk, nu niet is uitgesloten dat raadslieden in die gevallen steeds bezwaar zullen maken tegen behandeling in hoger beroep. Hierdoor zou de regeling van de voorwaardelijke veroordeling - waarbij uitgangspunt is dat de voorwaardelijke straf in geval van recidive alsnog wordt tenuitvoergelegd - worden ondergraven. Bovendien kan het "defect" uit de eerste aanleg worden hersteld doordat de verdachte in hoger beroep alsnog gelegenheid krijgt zich te verweren tegen een mogelijk bevel tot tenuitvoerlegging.
Dat ligt anders in geval van schuldloos verstek in hoger beroep. In dat geval heeft de verdachte in geen enkele instantie een reële mogelijkheid gehad zich daartegen te verdedigen. Dat lijkt niet in overeenstemming met eisen van een behoorlijke rechtspleging.

Gelet op het voorgaande houdt de voorgestelde regeling in dat het gerechtshof bij een geconstateerd betekeningsgebrek in eerste aanleg de vordering zelf behandelt (eerste lid), tenzij de verdachte niet op de terechtzitting in hoger beroep aanwezig is en sprake is van schuldloos verstek (tweede lid). In dit laatste geval verklaart het de betekening van de oproeping en de vordering tot tenuitvoerlegging in eerste aanleg nietig.

Ook komt het in de praktijk voor dat uit het appeldossier blijkt dat in eerste aanleg een vordering tot tenuitvoerlegging is ingediend, terwijl het vonnis ten aanzien van die vordering geen beslissing bevat. Ook dan rijst in de praktijk de vraag of de appelrechter mag toekomen aan behandeling daarvan. Immers, de basis voor de door de appelrechter te nemen beslissingen vormt het beroepen *vonnis* (huidig artikel 415, tweede lid, jo. artikel 423, eerste lid). Omdat het echter niet wenselijk is als het openbaar ministerie, dat een beslissing wenst op zijn ingediende vordering, de dupe wordt van een verzuim van de eerste rechter, is aansluiting gezocht bij de jurisprudentie van de Hoge Raad ten aanzien van het ontbreken van een beslissing in eerste aanleg over een door de benadeelde partij ingediende vordering tot schadevergoeding. In dat geval moet het er door het hof voor worden gehouden dat de rechtbank die vordering niet heeft toegewezen, zodat er toch een (fictieve) beslissing ligt waarop het hof - indien de benadeelde partij haar vordering handhaaft - kan voortbouwen (HR 10 mei 2005, LJN AT1812). In die lijn is in het derde lid bepaald dat het er in hoger beroep voor moet worden gehouden dat de rechtbank de vordering heeft afgewezen. Omdat niet altijd kan worden achterhaald waarom geen beslissing is gegeven ligt het voor de hand dat de advocaat-generaal in de gelegenheid wordt gesteld aan te geven of de vordering tot tenuitvoerlegging in hoger beroep wordt gehandhaafd. Indien dat laatste het geval is, is de vordering aan het oordeel van het hof onderworpen. In geval de betekening van de oproeping en de vordering in eerste aanleg nietig hadden behoren te worden verklaard, geldt vervolgens het eerste lid zoals hierboven voorgesteld.

3.10 Belangrijkste voorstellen in de regeling van het beroep in cassatie tegen vonnissen en arresten

De regeling betreffende het beroep in cassatie tegen vonnissen en arresten is betrekkelijk recent ingrijpend gewijzigd bij Wet van 15 maart 2012, Stb. 116, vanwege de invoering van artikel 80a RO. Een (verdere) herijking van de cassatieregeling ligt thans niet voor de hand. Wel worden binnen de bestaande regeling de volgende wijzigingen aangebracht.

3.10.1 Codificatie van de titel van rolraadsheer

In de wettelijke regeling wordt - in de artikelen 5.5.10, 5.5.11 en 5.5.12a - de (functie van de) rolraadsheer gecodificeerd. De rolraadsheer speelt, blijkens het procesreglement van de strafkamer van de Hoge Raad 2017 (gepubliceerd op www.rechtspraak.nl), een belangrijke rol bij de behandeling van strafzaken door de Hoge Raad, maar werd tot op heden niet in de regeling van

het beroep in cassatie genoemd. De aan de rolraadsheer toekomende, belangrijke taken en bevoegdheden, zoals vermeld in de genoemde artikelen, rechtvaardigen echter regeling daarvan in het wetboek, en niet (slechts) in een procesreglement. In het wetsvoorstel heeft de rolraadsheer in de volgende artikelen een plaats gekregen.
In artikel 5.5.10, tweede lid, eerste volzin, wordt bepaald dat alle zaken op de openbare zitting in aanwezigheid van de griffier en de procureur-generaal worden behandeld door de rolraadsheer, behalve als de behandeling op grond van de tweede volzin door de meervoudige kamer plaatsvindt. Het derde lid van dit artikel bepaalt dat beslissingen over de procesgang, voor zover de wet niet anders bepaalt, door de rolraadsheer ook anders dan op de openbare zitting kunnen worden gegeven. Het procesreglement geeft daarover nadere regels.
Artikel 5.5.11, eerste lid, tweede lid, bepaalt dat de rolraadsheer de rechtsdag bepaalt.
In artikel 5.5.12a, derde lid, ten slotte, wordt voorgeschreven dat indien de procureur-generaal afziet van het nemen van een conclusie, omdat geen schriftuur met middelen van cassatie is ingediend, de beslissing dat de partij die het beroep instelde niet in dat beroep kan worden ontvangen, direct door de rolraadsheer op de openbare zitting kan worden gegeven.

3.10.2 Procedurele inbedding van artikel 80a RO

Het huidige artikel 438, eerste lid, gaat ervan uit dat alle strafzaken door de Hoge Raad op een openbare zitting in behandeling worden genomen. Dit is echter in de praktijk niet het geval indien de Hoge Raad toepassing geeft aan artikel 80a RO. In de desbetreffende zaken neemt het parket doorgaans ook geen conclusie en neemt het evenmin een standpunt in.
In de onderhavige regeling wordt de toepassing van artikel 80a procedureel ingebed in de artikelen 5.5.11, eerste lid, en 5.5.12a, eerste lid. De eerstgenoemde bepaling neemt als uitgangspunt dat de Hoge Raad de zaak in behandeling neemt op een openbare zitting. Artikel 5.5.12a, eerste lid, schrijft vervolgens voor dat het beroep, indien de Hoge Raad direct op de voet van artikel 80a, eerste lid, van de Wet op de rechterlijke organisatie van oordeel is dat de ingediende cassatiemiddelen geen behandeling in cassatie rechtvaardigen, op de dienende rechtsdag niet-ontvankelijk wordt verklaard.

3.10.3 Positie benadeelde partij en wettelijke vertegenwoordigers van 'veertienminners'

Ten tweede zijn in verband met de positie van de benadeelde partij en van de wettelijke vertegenwoordigers van "veertienminners" in de cassatiefase, de nodige aanpassingen verricht (zie de artikelen 5.5.1, 5.5.5, 5.5.8, 5.5.9, 5.5.11, 5.5.12 en 5.5.16). Deze voorstellen zijn toegelicht in paragraaf 3.7.

3.10.4 Vormverzuimen in vonnissen en arresten en tijdens de berechting

Ten derde wordt in artikel 5.5.4 de huidige regeling van artikel 431 aangepast.
Dat artikel bepaalt dat verzuim van vormen op straffe van nietigheid voorgeschreven grond geeft tot vernietiging zowel wanneer dat verzuim plaats heeft gehad in het vonnis of arrest zelf als wanneer het heeft plaats gehad in de loop van het rechtsgeding. Deze bepaling staat in nauw verband met artikel 79 Wet op de rechterlijke organisatie, waarin de cassatiegronden omschreven zijn. Ingevolge het eerste lid van dat artikel vernietigt de Hoge Raad 'handelingen, arresten, vonnissen en beschikkingen: a. wegens verzuim van vormen voor zover de niet-inachtneming daarvan uitdrukkelijk met nietigheid is bedreigd of zodanige nietigheid voortvloeit uit de aard van de niet in acht genomen vorm; b. wegens schending van het recht met uitzondering van het recht van vreemde staten.'
De vormen waarvan het verzuim door het Wetboek van Strafvordering met nietigheid wordt bedreigd zijn beperkt in aantal. Drie vormen betreffen de 'loop van het rechtsgeding'. De rechter die als rechter- of raadsheer-commissaris enig onderzoek in de zaak heeft verricht, wordt in verschillende bepalingen -behoudens een nauw omschreven uitzondering- van het onderzoek ter terechtzitting of in raadkamer uitgesloten (artikelen 21, 268, 476, 482g). Aan de verdachte dient op straffe van nietigheid het recht te worden gelaten het laatst te spreken (artikel 311, vierde lid).

En weigering of verzuim om te beslissen over een vordering of een verzet van de officier van justitie of een verzoek of verzet van de verdachte, strekkend om gebruik te maken van een bevoegdheid of van een recht door de wet toegekend, heeft eveneens nietigheid ten gevolge (artikel 330). Drie vormen betreffen het vonnis of arrest. In artikel 358, eerste tot en met derde lid, zijn beslissingen neergelegd die het vonnis dient te bevatten. Het vierde lid bepaalt dat het vonnis in geval van oplegging van straf of maatregel de wettelijke voorschriften vermeldt waarop deze is gegrond. Het vijfde lid stelt op schending van deze voorschriften de straf van nietigheid. Artikel 359 schrijft in het eerste lid voor dat het vonnis het ten laste gelegde bevat alsmede de vordering van de officier van justitie. Het tweede tot en met zevende lid bevatten motiveringsverplichtingen. Op het niet naleven van deze verplichtingen stelt het achtste lid de straf van nietigheid. Artikel 360, ten slotte, bevat een aantal additionele motiveringsverplichtingen waarvan het schenden eveneens met de straf van nietigheid is bedreigd.
Daarmee is gegeven dat het huidige artikel 431 slechts op een zeer beperkte verzameling vormverzuimen ziet.

De tekst van het huidige artikel 431 suggereert dat verzuim van vormen op straffe van nietigheid voorgeschreven altijd grond geeft tot vernietiging. In die richting wijst ook de wetsgeschiedenis. Het huidige stelsel van nietigheden is in belangrijke mate het gevolg van de Wet vormverzuimen, die op 2 november 1996 in werking trad. Die wet gaf een vervolg aan een aantal aanbevelingen van de Commissie herijking Wetboek van Strafvordering (de Commissie Moons) die waren neergelegd in het rapport 'Recht in vorm'. Door deze wet werd in een groot aantal strafvorderlijke bepalingen de zinsnede 'op straffe van nietigheid' geschrapt. Dat was een uitvloeisel van het door de Commissie gehanteerde 'ordenend beginsel': de wetgever zou alleen de sanctie van nietigheid op overtreding van een vormvoorschrift dienen te zetten als 'de gerede verwachting bestaat dat zich geen, ook niet het lichtste, geval laat denken waarin nietigheid als een te zware sanctie wordt ervaren' (vgl. *Kamerstukken II* 1993/94, 23 705, nr. 3, p. 4, 5).
Het is evenwel niet zo dat de Hoge Raad casseert in alle gevallen waarin een vorm is verzuimd waarop de straf van nietigheid is gesteld. Zo kan bij schending van artikel 358, derde lid, cassatie achterwege blijven als de Hoge Raad alsnog kan uitleggen waarom het gevoerde verweer niet opgaat. Een al wat ouder voorbeeld is te vinden in HR 8 oktober 1974, *NJ* 1974/518. Een Duitse verdachte had zonder remlicht gereden. Hij beriep zich bij de rechter op afwezigheid van alle schuld omdat hij had aangeboden het kapotte remlicht te laten vervangen bij een nabijgelegen benzinepomp. Deze verdachte kreeg van de Hoge Raad te horen dat zijn verweer uitsluitend steunde op feitelijke omstandigheden die zich hadden voorgedaan nadat het feit was voltooid en die derhalve voor de vraag of de verdachte aan dat feit schuld treft niet van betekenis konden zijn. Cassatie bleef achterwege; de uitleg die de feitenrechter had moeten geven was alsnog door de Hoge Raad gegeven.
Het enkele jaren geleden ingevoerde artikel 80a Wet op de rechterlijke organisatie heeft het belang van de regel die artikel 431 bevat verder gereduceerd. Ingevolge dat artikel kan de Hoge Raad het beroep in cassatie niet ontvankelijk verklaren 'wanneer de aangevoerde klachten geen behandeling in cassatie rechtvaardigen, omdat de partij die het cassatieberoep instelt klaarblijkelijk onvoldoende belang heeft bij het cassatieberoep of omdat de klachten klaarblijkelijk niet tot cassatie kunnen leiden'. Bij verzuim van enkele vormen waar de wet de straf van nietigheid op stelt, blijft cassatie ingevolge dit artikel achterwege. Een eerste voorbeeld betreft de verplichting om in geval van oplegging van straf of maatregel de wettelijke voorschriften te vermelden waarop deze is gegrond. Artikel 358, vijfde jo. vierde lid, bedreigt schending met nietigheid. De Hoge Raad heeft beslist dat het belang van de verdachte in geval van schending van dit voorschrift geen cassatie rechtvaardigt (HR 11 september 2012, *NJ* 2013/241-245 m.nt. Bleichrodt; HR 7 juni 2016, *NJ* 2016/430 m.nt. Van Kempen). Een tweede voorbeeld betreft artikel 359, achtste jo. eerste lid. Daarin wordt schending van het voorschrift dat het vonnis de tenlastelegging en de vordering van de officier van justitie bevat, met nietigheid bedreigd. Ook schending van dit voorschrift rechtvaardigt, zo oordeelt de Hoge Raad, geen cassatie.
Met deze rechtspraak kan worden ingestemd. Het ligt (om een voorbeeld te noemen) niet in de rede de bestreden uitspraak te casseren als de Hoge Raad de uitleg die daarin ontbreekt zelf kan

verschaffen. Dat betekent tegelijk dat het niet in de rede ligt het wettelijk stelsel van nietigheden en artikel 431 in de huidige vorm te behouden.

Daarvoor is ook nog een andere reden. Ons strafprocesrecht kent ook tal van rechtsregels waarvan het Wetboek van Strafvordering de naleving niet op straffe van nietigheid voorschrijft, maar waarvan schending wel tot cassatie kan leiden. Van Dorst spreekt in dit verband van substantiële (in tegenstelling tot formele) nietigheid (*Cassatie in strafzaken*, achtste druk, Deventer 2015, p. 182). Dat substantiële nietigheden tot cassatie kunnen leiden, volgt uit het eerder genoemde art. 79 Wet op de rechterlijke organisatie. In dat artikel is vastgelegd dat verzuim van vormen tot nietigheid aanleiding kan geven voor zover de niet-inachtneming daarvan uitdrukkelijk met nietigheid is bedreigd of zodanige nietigheid voortvloeit uit de aard van de niet in acht genomen vorm. Het Wetboek van Strafvordering bepaalt evenwel niets over deze categorie van nietigheden, die overigens niet alleen uit de wet maar ook uit artikel 6 EVRM voortvloeien.
Het komt wenselijk voor dat het gemoderniseerde Wetboek van Strafvordering, in lijn met artikel 1, een adequate normering bevat van de beslissing tot cassatie. Dat pleit ervoor te kiezen voor een normering die ook op de huidige substantiële nietigheden betrekking heeft.

Tegen deze achtergrond wordt voorgesteld de bepaling die op artikel 431 voortbouwt, anders te redigeren. Het voorgestelde artikel 5.5.4 bevat een normering die in relatie tot de artikelen 79 en 80a Wet op de rechterlijke organisatie verheldert wanneer cassatie wegens verzuim van vormen in strafzaken aangewezen is. Deze bepaling vervangt feitelijk het huidige wettelijk stelsel van nietigheden en codificeert daarnaast (enkele) substantiële nietigheden.
Het eerste lid van het artikel geeft een algemene regel. Verzuim van vormen kan grond geven tot vernietiging zowel wanneer dat verzuim heeft plaats gehad in het vonnis of arrest zelf als wanneer het heeft plaats gehad tijdens de berechting. Deze rechtsregel lijkt sterk op die van het huidige artikel 431; een belangrijk verschil is evenwel dat het voorgestelde artikel niet slechts ziet op vormen ‘op straffe van nietigheid voorgeschreven’. Daarmee sluit het artikel nauwer aan bij artikel 79 Wet op de rechterlijke organisatie. Verder is de huidige formulering voor zover deze spreekt over vormverzuimen die hebben plaatsgehad ‘in de loop van het rechtsgeding’ gemoderniseerd; in overeenstemming met de in het vierde boek gehanteerde termen wordt gesproken van vormverzuimen ‘tijdens de berechting’. Ingevolge art. 4.1.1.1 vangt de berechting aan door het indienen van de procesinleiding en ingevolge artikel 5.4.2.1 vangt de berechting in hoger beroep aan door de kennisgeving door de voorzitter van het gerechtshof dat de stukken van het geding bij het gerechtshof zijn binnengekomen.
Het tweede lid geeft vervolgens de beslisregel: de Hoge Raad vernietigt het vonnis of arrest indien de aard van de niet in acht genomen vorm en de aard van de aangevoerde klacht dat rechtvaardigt. Deze formulering bouwt in de eerste plaats voort op artikel 79 Wet op de rechterlijke organisatie. In dat artikel is verwoord dat de Hoge Raad arresten etc. vernietigt indien ‘nietigheid voortvloeit uit de aard van de niet in acht genomen vorm’. De formulering bouwt tevens voort op artikel 80a RO. In dat artikel is aangegeven dat het beroep in cassatie niet-ontvankelijk kan worden verklaard ‘wanneer de aangevoerde klachten geen behandeling in cassatie rechtvaardigen’. Vervolgens wordt voor een aantal vormverzuimen buiten twijfel gesteld dat cassatie wegens de aard van de niet in acht genomen vorm en de aard van de aangevoerde klachten gerechtvaardigd is. De gekozen formulering (‘gerechtvaardigd’) strekt er voor alle duidelijkheid niet toe de Hoge Raad de ruimte te laten naar eigen inzicht te bepalen of het vonnis of arrest bij die vormverzuimen dient te worden gecasseerd; de term is enkel gekozen, omdat zo wordt aangesloten bij de terminologie van artikel 80a RO.
Bij de omschrijving van de vormverzuimen is in belangrijke mate voortgebouwd op de jurisprudentie van de Hoge Raad die onder het huidige wetboek gewezen is. De voorschriften waarvan de wet schending thans met nietigheid bedreigt, zijn in aangepaste vorm in deze omschrijving verwerkt. En bij de selectie van vormvoorschriften waarvan de wet expliciet voorschrijft dat schending tot cassatie leidt, is ook met een schuin oog gekeken naar de *Absolute Revisionsgründe* die in par. 338 van de Duitse *Strafprozessordnung* zijn geformuleerd.

Het tweede lid noemt onder a het geval waarin aan de berechting is deelgenomen door een rechter die niet onafhankelijk of onpartijdig was, die niet op de krachtens de wet voorgeschreven wijze is benoemd of die krachtens een wettelijke bepaling van deelname aan het onderzoek uitgesloten was. Dat in een dergelijk geval cassatie aangewezen is, werd door de Hoge Raad meermalen beslist. Zo was de verdachte in HR 25 maart 2008, *NJ* 2008/211 in hoger beroep berecht door drie raadsheren waarvan één als officier van justitie bij de strafzaak tegen de medeverdachte betrokken was geweest. Dat leidde tot cassatie wegens schending van artikel 6 EVRM, waarin het recht op berechting door een onpartijdige rechter is neergelegd. Ook aan de wettelijke voorschriften die een rechter op straffe van nietigheid van het onderzoek ter terechtzitting of in raadkamer uitsluiten, zoals artikel 268, wordt door de Hoge Raad strak de hand gehouden. In aanvulling op de voorschriften die eerder zijn genoemd, en die op eerdere betrokkenheid als rechter-commissaris of raadsheer-commissaris zien, kan in deze context ook nog worden gewezen op de uitsluitingsregel van het huidige artikel 226b, vijfde lid.
Onder b staat het geval waarin het onderzoek ter terechtzitting ten onrechte niet in het openbaar heeft plaatsgevonden. Ook aan deze uit artikel 6 EVRM voortvloeiende regel houdt de Hoge Raad strikt de hand. In HR 19 april 2016, *NJ* 2016/230 werd er over geklaagd dat het onderzoek ter terechtzitting in hoger beroep nietig was omdat het niet in het openbaar was geschied. De Hoge Raad oordeelde deze klacht gegrond, onder verwijzing naar artikel 6 EVRM, artikel 121 Grondwet, artikel 4 Wet op de rechterlijke organisatie en artikel 269 Sv dat, in lijn met artikel 6 EVRM, verduidelijkt in welke gevallen de deuren wel gesloten mogen worden. Thans is in dit geval van een substantiële nietigheid sprake; dat cassatie bij dit vormverzuim aangewezen was werd door de Hoge Raad op een wetshistorisch argument gebaseerd. De voorgestelde bepaling legt in de wet neer dat dit vormverzuim tot cassatie leidt. De voorgestelde bepaling brengt geen wijziging in het geldend strafprocesrecht in zoverre daarin is neergelegd dat de Hoge Raad het vormverzuim dat erin bestaat dat de bestreden beslissing niet in het openbaar is uitgesproken kan herstellen door dit alsnog zelf te doen (vgl. HR 15 december 2009, *NJ* 2010/610). Zij ziet enkel op het onderzoek ter terechtzitting.
Onderdeel c regardeert het geval waarin het onderzoek ter terechtzitting in afwezigheid van de verdachte heeft plaatsgevonden en daardoor diens recht om bij de behandeling aanwezig te zijn is geschonden. Dat cassatie bij schending van het in artikel 6 EVRM besloten liggende aanwezigheidsrecht van de verdachte aangewezen is, vloeit eveneens uit rechtspraak van de Hoge Raad voort. Bij wijze van voorbeeld kan worden gewezen op HR 20 juni 2017, ECLI:NL:HR:2017:1128. De verdachte was kort voor de terechtzitting in hoger beroep door de politie ingesloten. Die insluiting duurde voort ten tijde van de behandeling ter terechtzitting door het hof, terwijl de verdachte aan de politie had meegedeeld dat hij om 11.40 uur een zitting had. De Hoge Raad stelt vast dat aan het recht van de verdachte om in zijn tegenwoordigheid te worden berecht is tekortgedaan en casseert. Bijzonder aan deze grond voor cassatie is dat de rechter wiens beslissing in cassatie ter discussie staat, dikwijls geen verwijt treft ter zake van de schending van het aanwezigheidsrecht. Zo ook in dit geval: het hof wist niet van de insluiting. Dat doet er echter niet aan af dat een nieuwe berechting aangewezen is.
Onderdeel d noemt het tweede lid de situatie waarin de rechter weigert of verzuimt om te beslissen op een verzoek van de verdachte dat of een vordering van het openbaar ministerie die er toe strekt gebruik te maken van een bevoegdheid of recht dat door de wet wordt toegekend. Deze grond voor cassatie bouwt voort op de grond voor nietigheid die thans in artikel 330 verwoord is. Maar zij is minder strak geformuleerd, omdat cassatie achterwege kan blijven indien de belangen van de partij die gronden tegen de weigering of het verzuim aanvoert daardoor niet zijn geschaad. Artikel 330 bedreigt elke weigering of verzuim om te beslissen op een verzoek van de verdachte strekkende om gebruik te maken van een bevoegdheid of van een recht door de wet toegekend met nietigheid. Corstens en Borgers stellen dat relativering van deze nietigheid na het in werking treden van de wet vormverzuimen niet meer is toegestaan (*Het Nederlands strafprocesrecht*, achtste druk, Deventer 2014, p. 659). In een enkel geval blijft cassatie desalniettemin ook thans achterwege, als met het achterwege blijven van een beslissing op een verzoek geen belang is geschaad. In HR 22 maart 2016, *NJ* 2016/228 had de verdediging verzocht om nader onderzoek aan een bij de verdachte aangetroffen fles olijfolie en scharen. Uit het proces-verbaal van het onderzoek ter terechtzitting in hoger beroep bleek dat de fles olijfolie niet in beslag was genomen

en dat de scharen waren vernietigd. De Hoge Raad stelt vast dat het hof in verband daarmee het verzoek om nader onderzoek slechts had kunnen afwijzen. De verdachte was door het verzuim van het hof om op het verzoek te beslissen dan ook niet in enig rechtens te respecteren belang geschaad. De voorgestelde formulering biedt de Hoge Raad de ruimte om ook in andere gevallen na te gaan of de verdachte door het achterwege blijven van een beslissing in zijn belangen is geschaad. De gevallen waarin de rechter onjuist beslist op een vordering of verzoek worden niet genoemd; reden is dat in dergelijke gevallen veelal (ook) van schending van het recht (de andere cassatiegrond, zie artikel 79 Wet op de Rechterlijke organisatie) sprake zal zijn (vgl. A.J.A. van Dorst, *Cassatie in strafzaken*, achtste druk, Deventer 2015, p. 181). Ook wordt - anders dan in het huidige artikel 330 - niet meer expliciet verwezen naar de situatie waarin de rechter weigert of verzuimt om te beslissen op een verzet van de verdachte of officier van justitie. Een bepaling die de rechter verplicht om op een verzet van de verdachte of officier van justitie als zodanig te beslissen kan als ik het goed zie in de huidige wet niet (meer) worden aangewezen en ontbreekt ook in de voorgestelde regeling. Daarbij geldt in gevallen waarin het verzuim te beslissen op een verzet een substantieel vormverzuim oplevert de algemene norm van de eerste zin van het tweede lid.
Onderdeel e betreft de situatie waarin de verdachte geen gebruik heeft kunnen maken van zijn recht om het laatst te spreken. Deze formulering sluit het meest rechtstreeks aan bij een grond voor nietigheid die in het huidige wetboek regeling heeft gevonden. Artikel 311, vierde lid, bepaalt thans dat aan de verdachte op straffe van nietigheid het recht wordt gelaten om het laatst te spreken. Deze grond voor cassatie wordt niet gerelativeerd; cassatie is ook aangewezen als de belangen van de partij die gronden tegen dit vormverzuim aanvoert daar niet (aanwijsbaar) door zijn geschaad. Dat is een uitvloeisel van het karakter van deze rechtsregel. Het laatste woord strekt er niet (enkel) toe, de verdachte in de gelegenheid te stellen informatie die naar voren te brengen die tot zijn verdediging strekt. De verdachte dient, binnen door een behoorlijke procesorde bepaalde grenzen, ook de gelegenheid te krijgen het laatste woord te gebruiken om andere zaken naar voren te brengen.
Onderdeel f ziet op het geval waarin het vonnis of arrest niet de bij de wet voorgeschreven beslissingen bevat of deze beslissingen niet op de bij de wet voorgeschreven wijze met redenen zijn omkleed. Deze grond voor cassatie bouwt voort op de gronden voor nietigheid die thans in artikel 358, vijfde lid, artikel 359, achtste lid en artikel 360, vierde lid, opgenomen zijn. Zij wijkt evenwel in die zin van deze gronden voor nietigheid af, dat er expliciet in is neergelegd dat cassatie achterwege kan blijven als de belangen van de partij die daar gronden tegen heeft aangevoerd niet zijn geschaad. Zoals wij eerder zagen ligt deze uitzondering in de jurisprudentie van de Hoge Raad besloten. Cassatie kan bijvoorbeeld achterwege blijven als in het arrest een motivering ontbreekt en de Hoge Raad de gevraagde uitleg alsnog kan verschaffen.
De onder g geformuleerde regel, ten slotte, betreft het geval waarin de samenstelling van de rechtbank of het hof tijdens het onderzoek ter terechtzitting is gewijzigd en het onderzoek daarna niet opnieuw is aangevangen, tenzij de officier van justitie, dan wel de advocaat-generaal, en de verdachte daarmee hebben ingestemd. Dat het onderzoek in beginsel opnieuw dient te worden aangevangen in het geval de samenstelling van de rechtbank (of het hof) bij de hervatting gewijzigd is, vloeit thans voort uit artikel 322, derde lid. In het concept van het vierde Boek is deze regel neergelegd in artikel 4.2.4.9.5, derde lid. Beide artikelleden bevatten ook de uitzondering op deze regel: het onderzoek ter terechtzitting kan worden voortgezet in de stand waarin het onderzoek zich bevindt indien de officier van justitie en de verdachte instemmen met hervatting in de stand waarin het onderzoek zich op het tijdstip van de schorsing bevindt. Daarbij is instemming van de verdachte niet vereist in het geval de verdachte ter terechtzitting niet aanwezig is (vgl. artikel 331, tweede lid, en artikel 4.2.1.8, tweede lid). In het geval waarin de verdachte ter terechtzitting aanwezig was en niet met voortzetting van de berechting in gewijzigde samenstelling heeft ingestemd, is cassatie aangewezen. De Hoge Raad heeft in het verleden in enkele concrete situaties wel anders beslist. In HR 28 januari 2014, *NJ* 2014/289 en HR 3 februari 2015, *NJ* 2015/134 werd overwogen dat ‘in cassatie aan een schriftuur waarin wordt geklaagd over de niet-naleving van (artikel 322, derde lid) de eis moet worden gesteld dat wordt aangegeven in welk in rechte te respecteren belang de verdachte door die niet-naleving is getroffen’. Daarbij verwees de Hoge Raad naar de parlementaire behandeling van deze bepaling; daarin is terug te vinden dat

artikel 322, derde lid, er toe strekte dat ‘het vereiste van de herhaling, indien en voor zover dat door de verdachte als een zijn rechten beschermend vereiste wordt beleefd’ in stand bleef. Het voorschrift dat recht wordt gesproken door rechters die het gehele onderzoek ter terechtzitting hebben meegemaakt beschermt, zo kan uit het door de Hoge Raad geciteerde deel van de memorie van toelichting worden afgeleid, evenwel niet alleen de rechten van de verdachte. Het voorschrift van artikel 322, derde lid, staat in verband met het onmiddellijkheidsbeginsel, dat er in de kern toe strekt ‘een ordentelijke rechterlijke besluitvorming te bevorderen’ (*Kamerstukken II* 2001/02, 28 477, nr. 3, p. 11-13). Daarbij past niet dat schending van deze rechtsregel slechts tot cassatie leidt als de verdachte kan aantonen dat hij in een concreet belang geschaad is. De regel dat het vonnis of arrest wordt gewezen door de rechters of raadsheren die op de zaak gezeten hebben is een fundamenteel zittingsvoorschrift. In die richting wijst ook de omstandigheid dat de wet voor de invoering van artikel 322, derde lid, in het geheel geen uitzondering bevatte op de regel dat het vonnis gewezen wordt door rechters die het gehele onderzoek ter terechtzitting hebben meegemaakt. Bij de kwalificatie als fundamenteel zittingsvoorschrift past dat cassatie bij schending aangewezen is. Een uitzondering is -behoudens het geval van instemming- slechts denkbaar als het belang dat dit voorschrift beoogt te bevorderen in het concrete geval niet is geschaad, bijvoorbeeld omdat -na een regiezitting- het werkelijke onderzoek van de zaak heeft plaatsgevonden door de rechters die het vonnis of arrest gewezen hebben. Nu verwacht wordt dat onder de voorgestelde regeling, waarin de terechtzitting na het indienen van een procesinleiding wordt voorbereid alvorens het onderzoek ter terechtzitting een aanvang neemt, niet of veel minder regiezittingen zullen behoeven te worden gehouden, is deze uitzondering niet in de wet tot uitdrukking gebracht.

Een systematisch verband ligt er tussen de voorgestelde regeling en de voorgestelde regeling van de herstelbeslissingen (titel 4.3.7), zo blijkt al uit het voorgaande. De kennelijke rekenfouten, schrijffouten en andere kennelijke fouten die zich voor eenvoudig herstel lenen (artikel 4.3.7.1) kunnen niet meer tot cassatie leiden; daarvoor moet de procespartij zich vervoegen bij de rechter die het vonnis of arrest gewezen heeft. En ook in geval de rechter die het vonnis of arrest heeft gewezen heeft verzuimd te beslissen over een vordering van een benadeelde partij, moet de benadeelde partij zich vervoegen bij de rechter die het vonnis of arrest gewezen heeft. Hetzelfde geldt voor de officier van justitie, als de rechter verzuimd heeft op een vordering tot tenuitvoerlegging van een eerder opgelegde straf dan wel een andere zelfstandige vordering te beslissen (artikel 4.3.7.2).
Verder ligt er een systematisch verband met de voorgestelde normering van de processuele sancties. Ook de onderhavige wetsbepaling leidt er toe dat de wet gaat normeren in welke gevallen rechtsgevolgen worden verbonden aan het schenden van regels van procesrecht. Net als bij de processuele sancties wordt daarbij een flexibele regeling nagestreefd, die in belangrijke mate aansluit bij de jurisprudentie van de Hoge Raad.
In verband met het voorgaande, wordt voorgesteld het bestaande artikel 441 af te schaffen. Zoals uiteengezet laat de Hoge Raad cassatie op grond van artikel 80a RO achterwege als bij oplegging van straf of maatregel niet de wettelijke voorschriften worden vermeld waarop deze is gegrond. Dat komt terecht voor; uit de informatie die het vonnis of arrest wel dient te bevatten, waaronder de bewezenverklaring, kunnen de wettelijke voorschriften waar de straf of maatregel op is gebaseerd gewoonlijk zonder veel moeite worden achterhaald. De begrijpelijkheid van de uitspraak, die in de voorgestelde bepalingen betreffende de motivering centraal staat, loopt bij schending van dit bijzondere motiveringsvoorschrift dan ook geen gevaar. En in het enkele geval waarin de verdachte wel prijs stelt op herstel van dit verzuim kan bij de rechter die het vonnis of arrest wees een herstelbeslissing worden gevraagd.

3.10.5 Herstelarresten

In Boek 4 is zoals gezegd een regeling opgenomen van herstelbeslissingen. De rechtbank verbetert op vordering van de officier van justitie, op verzoek van de verdachte of ambtshalve in zijn vonnis een kennelijke rekenfout, schrijffout of andere kennelijke fout die zich voor eenvoudig herstel leent (artikel 4.3.7.1). Die bepaling is in hoger beroep van overeenkomstige toepassing; hetzelfde geldt

voor artikel 4.3.7.2, dat in een mogelijkheid voorziet om alsnog te beslissen op een vordering die eerder over het hoofd is gezien. Artikel 5.5.17 voorziet in aanvulling op deze bepaling in een wettelijke regeling van het wijzen van herstelarresten door de Hoge Raad.
Het eerste lid regelt daarbij het geval waarin opnieuw arrest dient te worden gewezen. Daartoe kan in de eerste plaats aanleiding zijn in het geval waarin een schriftuur door een administratieve fout ten onrechte niet bij de behandeling van het beroep in cassatie is betrokken. Daarvan was bijvoorbeeld sprake in HR 30 oktober 2001, *NJ* 2002/230 en NJ 2002/231 m.nt. De Hullu. Voor het wijzen van een nieuw arrest kan in de tweede plaats aanleiding zijn bij een foutieve betekening van de aanzegging in cassatie. Daarvan was bijvoorbeeld sprake in HR 10 mei 2005, *NJ* 2006/23. Bij dergelijke ernstige procedurele fouten kan een nieuwe behandeling van het beroep in cassatie in de rede liggen. Dat geldt in het bijzonder als het om een beroep in cassatie gaat dat alleen door de verdachte is ingesteld en dat niet tot cassatie heeft geleid. Uit de gang van zaken rond de conclusie die na HR 13 oktober 2015, ECLI:NL:HR:2015:3801 werd genomen, kan worden afgeleid dat de Hoge Raad terughoudendheid betracht bij het wijzen van herstelarresten vanwege procedurele fouten indien het eerste arrest tot cassatie leidde. Dat komt juist voor.
Het tweede lid geeft aan dat de kennelijke fouten die in artikel 4.3.7.1 centraal staan tot verbetering van een gewezen arrest aanleiding kunnen geven. Hier gaat het niet om procedurele fouten maar om fouten die aan de beslissing of rechtsoverwegingen van de Hoge Raad kleven. Het derde en vierde lid geven enkele procedurevoorschriften. De inhoud daarvan wijst zich vanzelf.

3.11 Beroep, hoger beroep en cassatie tegen beslissingen van de rechter-commissaris en de raadkamer

De bepalingen opgenomen in hoofdstuk 6 vervangen de bepalingen van titel IV van het Derde Boek, waarin het hoger beroep en beroep in cassatie van beschikkingen is geregeld. In het nieuwe wetboek keert het begrip beschikkingen niet terug. In artikel 5.1.1 is bepaald dat rechtsmiddelen alleen open staan in de gevallen bij de wet bepaald. Dit geldt dus ook voor beroep, hoger beroep of beroep in cassatie tegen beslissingen van de rechter-commissaris en de raadkamer. De algemene regeling zoals neergelegd in artikel 446 keert niet terug. In plaats daarvan wordt per (type) beslissing van de rechter-commissaris en per raadkamerprocedure bepaald over welk(e) rechtsmiddel(en) partijen beschikken. Op deze uitgangspunten wordt hieronder nader ingegaan. De overige bepalingen van dit hoofdstuk betreffen de opvolgers van enkele bestaande procedurevoorschriften die gelden indien een rechtsmiddel is opengesteld (de huidige artikelen 447 en 448).

In de toelichting bij Boek 1 (paragraaf 4.2) is uiteengezet hoe de uiteenlopende procedures die de strafvordering rijk is, ingebed worden in de systematiek van het nieuwe wetboek. Het gaat daarbij in het bijzonder om het karakter van de zogenaamde raadkamerprocedures en om hun verhouding tot het eigenlijke strafproces, waarin de verdachte terechtstaat en waarin over diens schuld of onschuld wordt geoordeeld. Er is voor gekozen om raadkamerprocedures vorm te geven als zittingsprocedures. Dat betekent dat alle procedures zittingsprocedures zijn. Het onderscheid tussen beide soorten procedures wordt daarbij gezocht in de vraag of de wet beslissing bij vonnis (of arrest) voorschrijft. Het huidige onderscheid tussen zittingsprocedures en raadkamerprocedures maakt dus plaats voor het onderscheid tussen vonnisprocedures en raadkamerprocedures. Op basis daarvan kunnen rechterlijke beslissingen worden onderscheiden in beslissingen die bij vonnis (of arrest) worden gegeven en andere beslissingen. De tussenbeslissing volgt daarbij de ‘kwalificatie’ van de eindbeslissing: als die een vonnis is, is ook de tussenbeslissing een vonnis. Anders gezegd: alle beslissingen in een vonnisprocedure zijn vonnissen, alle beslissingen in een raadkamerprocedure zijn (andere) beslissingen. Van (terecht)zittingen is alleen sprake is als de enkelvoudige of meervoudige kamer van het gerecht (de rechtbank, het gerechtshof of de Hoge Raad) de zaak behandelt. De rechter-commissaris is geen kamer van de rechtbank en de bijeenkomsten die hij belegt, zijn dan ook geen zittingen in de zin van het wetboek. Hij wijst geen vonnis en de regels betreffende de raadkamerprocedure zijn niet van toepassing.
Aangegeven in de genoemde paragraaf is ook dat het onderscheid tussen uitspraken en beschikkingen dat het huidige artikel 138 maakt, als gevolg van de ontwikkelingen die zijn opgetreden met betrekking tot de raadkamerprocedure, niet meer correspondeert met de huidige

strafprocedure en dat een met dit artikel overeenkomende begripsbepaling in het nieuwe wetboek kan worden gemist. Het begrippenapparaat is dan ook aangepast en in Boek 1 opgenomen. Niet langer wordt onderscheiden tussen uitspraken en beschikkingen. De term uitspraak blijft in het nieuwe wetboek wel behouden, maar herkrijgt daarbij haar oorspronkelijke betekenis van rechterlijke beslissing die in het openbaar wordt uitgesproken. Van een koppeling aan een bepaald type procedure is daarbij geen sprake meer. Ook in niet-vonnisprocedures, namelijk in raadkamerprocedures, kan sprake zijn van beslissingen die in het openbaar worden uitgesproken en die dus uitspraken zijn. De term 'uitspraak' krijgt aldus een ruimer bereik. Beslissingen van de rechter-commissaris kunnen geen uitspraken zijn, omdat de rechter-commissaris zoals gezegd geen zaken op een zitting behandelt. Sommige beslissingen die naar geldend recht 'beschikkingen' moeten worden genoemd, mogen onder de gelding van het nieuwe wetboek uitspraken heten. Die uitspraken zijn naar hun aard einduitspraken, dat wil zeggen dat het beslissingen zijn waarmee de desbetreffende procedure eindigt. Voor de regeling van rechtsmiddelen vervullen de begrippen eindvonnis en tussenvonnis, evenals de begrippen eindarrest en tussenarrest, zoals gedefinieerd in titel 1.2 van Boek 1, een functie als de wetgever niet alleen tegen de eindbeslissing beroep mogelijk wil maken, maar ook tegen de daarbij gegeven nevenbeslissingen. Artikel 5.4.1.1.4, eerste lid, stelt hoger beroep open tegen het vonnis in zijn geheel, zodat niet apart hoger beroep kan of moet worden opengesteld tegen alle beslissingen die daarin zijn vervat. Tegen een tussenvonnis is hoger beroep daarbij slechts gelijktijdig met dat tegen het eindvonnis toegelaten (artikel 5.4.1.1.3, eerste lid). Voor het beroep in cassatie geldt dezelfde regel (artikel 5.5.2).
De opsomming van de 'einduitspraken' die nu in artikel 138 wordt gegeven klopt, kortom, niet meer en het artikel kan, gelet op de nieuwe begripsbepalingen in Boek 1, worden gemist. Voor zowel de vonnisprocedures als de raadkamerprocedures en de beslissingen van de rechter-commissaris geldt dat de wet moet specificeren tegen welke beslissingen welk rechtsmiddel openstaat en welke procedurele voorschriften gelden voor de behandeling van het beroep.

In de voorgestelde regeling zijn de huidige artikelen 445 tot en met 448 op het voorgaande aangepast.
Op grond van het huidige artikel 445 heeft de verdachte geen mogelijkheid van bezwaarschrift, hoger beroep of beroep in cassatie tegen beschikkingen, tenzij de wet anders bepaalt. Op het begrip "bezwaarschrift" wordt hieronder teruggekomen. De mogelijkheid van hoger beroep en beroep in cassatie tegen beschikkingen in afwijking van de hoofdregel geeft de wet dus aan. Deze uitzonderingen zijn doorgaans te vinden in (de buurt van) de betreffende raadkamerprocedure. Wat betreft bijvoorbeeld de voorlopige hechtenis kennen de huidige artikelen 71 en 87 rechtsmiddelen toe en bij een beschikking op een klaagschrift tegen inbeslagneming is op grond van artikel 552d beroep in cassatie (geen hoger beroep) mogelijk.
Voor het openbaar ministerie geldt juist een omgekeerde hoofdregel. Op grond van artikel 446, eerste lid, kan het van alle beschikkingen van de rechtbank of rechter-commissaris waarbij een krachtens het Wetboek van Strafvordering genomen vordering niet (geheel) is toegewezen, hoger beroep instellen bij het gerechtshof of de rechtbank. Tegen die appelbeschikkingen is vervolgens beroep in cassatie mogelijk, mits sprake is van een opnieuw afgewezen vordering in tweede aanleg (artikel 446, tweede lid).
Het huidige artikel 446 is ingevoerd per 1 januari 1926. Daarvoor werd per beschikking afzonderlijk aangegeven of al dan niet een rechtsmiddel openstond. Nu het 'gemis van algemeene voorschriften' regelmatig aanleiding gaf tot moeilijkheden, heeft de wetgever voorzien in een algemene regeling voor het instellen van rechtsmiddelen tegen beschikkingen. Deze algemene regel kent inmiddels evenwel diverse uitzonderingen en heeft ertoe geleid dat de regeling bepaald niet overzichtelijk is te noemen. Wanneer in de hoofdzaak hoger beroep niet mogelijk is (bijvoorbeeld op grond van artikel 404, tweede lid, zogenoemde 'bagatelzaken'), kan het openbaar ministerie slechts beroep in cassatie instellen (artikel 446, eerste lid). In het huidige 241c is bepaald dat in afwijking van artikel 446, tweede lid, geen beroep in cassatie voor het openbaar ministerie openstaat tegen een beschikking van de rechtbank, gegeven in hoger beroep dat was ingesteld tegen een beschikking van de rechter-commissaris, waarbij een krachtens de Titel inzake onderzoek door de rechter-commissaris genomen vordering niet is toegewezen. Door de invoering van deze bepaling bij gelegenheid van de herziening van het gerechtelijk vooronderzoek (Wet van

27 mei 1999, Stb.243, i.w.tr. op 1 februari 2000) is de bestaande algemene ongelijkheid voortvloeiend uit de regeling van 445 en 446, dus verminderd. Ook overigens zijn op de hoofdregel geformuleerd in artikel 446 uitzonderingen gemaakt, bijvoorbeeld door aan het openbaar ministerie het recht van hoger beroep toe te kennen tegen beslissingen die niet een (gedeeltelijke) afwijzing van een krachtens het wetboek gedane vordering inhouden (de huidige artikelen 71, 87, 262a) of door het recht van hoger beroep, ondanks een afgewezen vordering, juist te ontzeggen (het huidige artikel 549).

Voor de nieuwe regeling wordt ervoor gekozen geen algemene regel meer te formuleren, waarop her en der uitzonderingen (moeten) worden gemaakt, maar om, zoals gezegd, per (type) beslissing van de rechter-commissaris en per raadkamerprocedure te bepalen over welk(e) rechtsmiddel(en) partijen beschikken. Daarbij kan tevens worden bezien in welke mate de rechtsmiddelen op gelijke wijze aan procespartijen zijn toebedeeld en of er aanleiding is daarin op onderdelen meer evenwichtig te brengen, bijvoorbeeld door af te zien van het automatische recht op beroep in cassatie voor het openbaar ministerie. Zoals gezegd is in artikel 5.1.1 het uitgangspunt aangeduid dat rechtsmiddelen alleen open staan in de gevallen bij de wet bepaald.
In de in hoofdstuk 6 voorgestelde regeling wordt niet meer gerept van “bezwaarschrift”. Het in artikel 445 opgenomen begrip “bezwaarschrift” roept vragen op over het wezen van deze figuur. Blijkens de literatuur is een bezwaarschrift tegen een beschikking niet goed denkbaar (H.G.M. Krabbe, *Verzet en hoger beroep in strafzaken*, Alphen aan den Rijn: H.D. Tjeenk Willink 1983, p. 212. Zie voorts Blok & Besier 1925, II, p. 459). Een beschikking is blijkens het huidige artikel 138 gegeven door een rechter. In de memorie van toelichting bij het wetboek wordt het bezwaarschrift aangeduid als “het rechtsmiddel aan te wenden door den verdachte of andere belanghebbenden aan wie het is toegekend, tegen bepaalde handelingen of niet aan motivering onderworpen beslissingen” (Kamerstukken II 1913/14, 286, nr. 3, p. 209). Volgens Blok en Besier is, anders dan de tekst van artikel 445 doet vermoeden, het bezwaarschrift niet een tegen beschikkingen van de rechter aan te wenden rechtsmiddel, maar moet het worden gezien als een eenzijdig hoger beroep tegen handelingen, uitgaande van onder meer opsporingsambtenaren, het openbaar ministerie en de rechter-commissaris. Een argument daarvoor vormt ook het huidige artikel 557 dat kort gezegd bepaalt dat geen beslissing mag worden ten uitvoer gelegd, zolang daartegen nog enig gewoon rechtsmiddel openstaat. Het kon volgens hen niet de bedoeling van de wetgever zijn dat in gevallen waarin een bezwaarschrift kan worden ingediend, de situatie waartegen bezwaren bestaan (tijdelijk) wordt opgeheven. Volgens Van Veen is dan ook kenmerkend voor het bezwaarschrift dat de wet het niet alleen toelaat tegen situaties, die het gevolg zijn van rechterlijk handelen, maar dat het eveneens kan worden aangewend tegen de gevolgen van beslissingen door het openbaar ministerie of anderen genomen. Daaruit blijkt, aldus Van Veen, dat het bezwaarschrift niet als een rechtsmiddel tegen rechterlijke beslissingen moet worden verstaan maar als een verzoek om een rechterlijke beschikking over een door de rechter of een ander in het leven geroepen situatie. Dat zijn steeds situaties, ontstaan door in de wet genoemde handelingen, bijvoorbeeld de door het openbaar ministerie uitgebrachte dagvaarding (het huidige artikel 258) of de onthouding door de officier van justitie van de kennisneming van bepaalde processtukken (het huidige artikel 30) (Th.W. van Veen, 'Enige gedachten over strafvorderlijke beschikkingen en bezwaarschriften', *RMThemis* 1985, p. 253).
Het hoger beroep lijkt zich te onderscheiden van het bezwaarschrift in die zin dat het is aangewezen als rechtsmiddel tegen aan motivering onderhevige beschikkingen (en uitspraken) van de rechter. Bezwaarschriften worden niet geacht te behoren tot de in artikel 557 bedoelde rechtsmiddelen die de tenuitvoerlegging van beslissingen kunnen opschorten. Het kan immers niet de bedoeling van de wetgever zijn dat het indienen van een bezwaarschrift tot gevolg zou hebben dat de situatie waartegen de verdachte bezwaar heeft, (tijdelijk) zou worden opgeheven, totdat op het bezwaarschrift is beslist. Hiermee wordt dan ook meteen het verschil in rechtsgevolg tussen het bezwaarschrift en het hoger beroep duidelijk, nu het hoger beroep genoemd rechtsgevolg in de regel wel bewerkstelligt. Door bijvoorbeeld het indienen van een bezwaarschrift op grond van art. 32 tegen het onthouden van de kennisneming van stukken, verkrijgt de verdachte nog geen recht op inzage. Dit moet nu juist door de rechter die oordeelt op het bezwaarschrift worden uitgemaakt. Voorts is een belangrijk verschil dat het bezwaarschrift gelet op artikel 446 alleen is toegekend aan

de verdachte (of andere belanghebbenden) en niet aan het openbaar ministerie; het hoger beroep daarentegen staat open voor zowel de verdachte als het openbaar ministerie.

4. Samenhang met andere wetsvoorstellen

Het onderhavige wetsvoorstel heeft enige raakvlakken met de bepalingen over de rechter-commissaris en de raadkamer in Boek 1 en over onderzoek door de rechter-commissaris in Boek 2, maar hangt vooral nauw samen met de voorstellen die worden gedaan in het wetsvoorstel over Boek 4 over de berechting in eerste aanleg. Die werken via de schakelbepalingen van de artikelen 5.4.2.5 en 5.4.4.1 ook door in hoger beroep. De belangrijkste voorstellen worden hieronder kort aangeduid. Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar de memorie van toelichting bij Boek 4. Waar de voorzitter van de rechtbank, de officier van justitie en de rechter-commissaris worden genoemd, dient voor het hoger beroep te worden gelezen: de voorzitter van het gerechtshof, de advocaat-generaal en de rechter- dan wel raadsheer-commissaris.

1. De voorzitter krijgt de mogelijkheid voorafgaand aan de terechtzitting overleg te voeren met de officier van justitie en de verdachte over zaken die betrekking hebben op de voorbereiding van de terechtzitting en de gang van zaken tijdens de terechtzitting (artikel 4.1.1.3).

2. De voorzitter krijgt de bevoegdheid te bepalen dat een schriftelijke ronde voorafgaande aan de terechtzitting wordt ingelast (artikel 4.1.1.5). Voordat hij beslist, stelt hij de officier van justitie en de verdachte in de gelegenheid hun standpunt daarover kenbaar te maken.

3. De voorzitter kan beslissen dat de inhoudelijke behandeling van de strafzaak wordt voorafgegaan door een regiezitting (artikel 4.1.1.6, tweede lid). Voordat hij beslist, stelt hij de officier van justitie en de verdachte in de gelegenheid hun standpunt daarover kenbaar te maken.

4. Ter bevordering van tijdige getuigenverzoeken wordt evenals in het huidige wettelijke systeem uitgegaan van een “trechtermodel”, waarbij getuigenverzoeken aanvankelijk ruimhartig worden toegekend en strenger worden getoetst naarmate het onderzoek vordert. Dit “trechtermodel” wordt - evenals in het huidige wetboek - vormgegeven door het gebruik van twee criteria: het verdedigingsbelangcriterium (voor het OM: het vervolgingsbelangcriterium) en het noodzaakcriterium, welk laatste criterium in artikel 4.2.4.8.1 is geherformuleerd (“noodzakelijk in het belang van een behoorlijke behandeling van de zaak”). Alle in Boek 4 opgenomen bepalingen over de oproeping van getuigen en hun verhoor (artikelen 4.2.2.10 en 4.2.2.11, 4.2.4.3.1, 4.2.4.9.5, 4.2.4.8.1 en 4.2.4.8.3) zijn in hoger beroep van overeenkomstige toepassing. Artikel 5.4.4.5 voorziet daarbij in een speciaal op het hoger beroep toegesneden versie van artikel 4.2.2.9.

5. De voorzitter kan ambtshalve, op vordering van de officier van justitie of op verzoek van de verdachte of zijn raadsman beslissen dat de behandeling van de strafzaak wordt uitgesteld. De voorzitter stelt de officier van justitie, de verdachte en zijn raadsman van zijn beslissing in kennis. Hij bepaalt een nieuwe dag en tijdstip van de terechtzitting en beveelt de oproeping van de verdachte, zijn raadsman en de overige procesdeelnemers (artikel 4.1.2.5). Daarmee wordt voorkomen dat op een dergelijk verzoek van verdachte (overeenkomstig het huidige artikel 278, derde lid) op de terechtzitting moet worden beslist, nadat de officier van justitie omtrent dat verzoek is gehoord.

6. De voorzitter kan de officier van justitie vragen stellen over de inhoud en strekking van de tenlastelegging. Hij kan hierop antwoorden. De voorzitter kan de verdachte in de gelegenheid stellen naar aanleiding daarvan opmerkingen te maken (artikel 4.2.3.1).

7. De regeling over het voorhouden van processtukken wordt aangepast. Deze wordt in overeenstemming gebracht met de praktijk, waar de integrale voorlezing van stukken al

geruime tijd niet meer het uitgangspunt is (artikel 4.2.4.1.1). Hierbij wordt een nieuw evenwicht aangebracht tussen rechter, officier van justitie en verdachte. Bovendien wordt de regeling meer in overeenstemming gebracht met de eisen die het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (hierna: EHRM) stelt in verband met het recht op betwisting van bewijsmiddelen. De bepaling beperkt zich niet langer tot het bespreken van processtukken, maar bevat ook regels over het ter sprake brengen van beeld- en geluidsmateriaal.
Het beraadslagingsvoorschrift van het huidige artikel 301, vierde lid, wordt uitgebreid met regels over eigen waarnemingen van de rechter en feiten van algemene bekendheid en wordt verplaatst naar Boek 4, hoofdstuk 3.

8. Het wetsvoorstel maakt het mogelijk dat een lid van de meervoudige kamer mededeling doet van door de meervoudige kamer na een onderbreking of schorsing van de terechtzitting genomen beslissingen op vorderingen of verzoeken en (eventueel) van behandeldata die van tevoren zijn afgestemd met de procesdeelnemers (artikel 4.2.4.9.6).

9. Het wetsvoorstel introduceert voor de verdachte die wegens bepaalde gewelds- of zedenmisdrijven in voorlopige hechtenis zit, een verplichting om op de terechtzitting en bij de uitspraak te verschijnen (zie onder meer artikel 4.2.1.1.a). Indien hij niet verschijnt, beveelt de rechtbank in beginsel de medebrenging van de verdachte. Het wetsvoorstel maakt het ook mogelijk dat de rechtbank beveelt dat de verdachte die zich niet in voorlopige hechtenis bevindt bij de uitspraak in persoon zal verschijnen, eventueel vergezeld van een bevel tot medebrenging (zie artikel 4.2.4.11.3).

10. Voor grote strafzaken die meervoudig worden berecht wordt een mogelijkheid geïntroduceerd tot een langere uitspraaktermijn dan veertien dagen (zie artikel 4.2.4.11.3, tweede lid).

11. De regeling van de verslaglegging van de terechtzitting wordt gemoderniseerd (zie de artikelen 4.2.5.1 tot en met 4.2.5.3). In de regeling wordt een onderscheid gemaakt tussen de schriftelijke vastlegging van gegevens op de terechtzitting (artikel 4.2.5.1) en het opmaken van proces-verbaal (artikel 4.2.5.2) De regeling houdt in dat het verkorte proces-verbaal (het huidige artikel 327a) wordt afgeschaft en dat uitwerking van tijdens de terechtzitting door de griffier vastgelegde gegevens in een proces-verbaal slechts plaatsvindt in de in artikel 4.2.5.2, eerste lid, limitatief opgesomde gevallen. In de nieuwe regeling wordt benadrukt dat het proces-verbaal slechts rechtens relevante informatie behoort te bevatten.

12. Het wetsvoorstel voorziet in een nieuwe procedure volgens welke de voorzitter (ambtshalve, op vordering van de officier van justitie of op verzoek van de verdachte) kan beslissen a. dat in het proces-verbaal na vaststelling en ondertekening wijzigingen zullen worden aangebracht en b. dat de voorzitter in dat verband ook een eventueel van het onderzoek op de terechtzitting gemaakte beeld- of geluidsopname ter beschikking kan stellen (artikel 4.2.5.4). Ten slotte wordt voorzien in een nieuwe bevoegdheid voor de voorzitter van de rechtbank te beslissen dat het proces-verbaal - al dan niet deels - wordt vervangen door een op initiatief van de rechtbank van het onderzoek op de terechtzitting gemaakte audiovisuele opname (artikel 4.2.5.3).

13. Het bewijsstelsel wordt op de volgende punten aangepast: 1. Het bewijscriterium wordt gemoderniseerd; voor een bewezenverklaring dient buiten redelijke twijfel te staan dat de verdachte het feit heeft begaan (zie artikel 4.3.2.1, tweede lid); 2. Onder de wettige bewijsmiddelen worden ook de opnamen van beeld of geluid opgenomen (zie artikel 4.3.2.2, eerste lid, onderdeel e); 3. Vastgelegd wordt dat niet alleen opgaven van de verdachte maar ook mededelingen van getuigen en deskundigen die elders dan op de terechtzitting zijn gedaan, tot het bewijs kunnen meewerken als daarvan uit een wettig bewijsmiddel blijkt (zie artikel 4.3.2.3, vierde lid); 4. De wet maakt niet langer onderscheid

tussen verschillende soorten schriftelijke bescheiden; wel blijft de regel behouden die bijzondere bewijskracht verleent aan het ambtsedig proces-verbaal (zie artikel 4.3.2.4, derde lid); 5. De wettelijke regels die de bewijskracht van schriftelijke bescheiden houdende mededelingen van personen wier identiteit niet blijkt beperken, worden vervangen door een wetsbepaling die rechtstreeks bij rechtspraak van het EHRM inzake het ondervragingsrecht en het recht om zichzelf niet te belasten aanknoopt (zie artikel 4.3.2.5); 6. De bepaling dat de opgave van een verdachte alleen te zijnen aanzien geldt wordt afgeschaft (zie paragraaf 5.1.4 van de memorie van toelichting bij Boek 4); 7. De beperking van de bewijskracht van verklaringen van kroongetuigen wordt eveneens afgeschaft (zie paragraaf 5.1.8 van de memorie van toelichting bij Boek 4).

14. De bepalingen over de inhoud van het vonnis worden op de volgende punten aangepast: 1. Als algemene regel wordt vooropgesteld dat de beslissingen op alle formele en materiële vragen in het vonnis staan, en dat deze beslissingen met redenen worden omkleed voor zover dit voor de begrijpelijkheid van die beslissingen nodig is (artikel 4.3.4.2, eerste lid, en artikel 4.3.4.3, eerste lid); 2. De verplichtingen om te reageren op verweren en uitdrukkelijk onderbouwde standpunten worden opnieuw en in samenhang geformuleerd (artikel 4.3.4.3, tweede en derde lid); 3. In de verplichting tot het motiveren van de bewijsbeslissing worden de redengevende feiten en omstandigheden centraal gesteld (artikel 4.3.4.4, eerste lid); 4. De regeling van de aanvulling van het vonnis met bewijsmiddelen dan wel een opgave daarvan wordt in de regeling van het vonnis geïntegreerd; bij een veroordeling tot een gevangenisstraf van een jaar of meer moet een weergave van de uit bewijsmiddelen voortvloeiende redengevende feiten en omstandigheden dan wel een opgave van de bewijsmiddelen in het vonnis worden opgenomen (artikel 4.3.4.4, tweede tot en met vijfde lid); 5. De verplichtingen tot het ambtshalve motiveren van het gebruik van nader omschreven bewijsmiddelen worden ingeruild voor een verplichting om het gebruik van nader omschreven bewijsmiddelen voor het bewijs te motiveren bij betwisting (artikel 4.3.4.5); 6. De verplichting tot het ambtshalve motiveren van het opleggen van straffen en maatregelen die vrijheidsbeneming meebrengen, verdwijnt.

    De genoemde bepalingen gelden ook in hoger beroep, al dient te worden bedacht dat het, gelet op het specifieke karakter van het voortbouwend appel en het nieuwe beslismodel van artikel 5.4.4.10, steeds van de opgegeven bezwaren en de ambtshalve toetsing door het hof afhankelijk zal zijn in hoeverre de desbetreffende veranderingen ook voor het arrest relevant zijn. Dat zal bijvoorbeeld in het geheel niet het geval zijn in een zaak waarin alleen een bezwaar tegen de strafoplegging is opgegeven dat vervolgens ongegrond wordt verklaard en waarin de ambtshalve toetsing door het hof niet leidt tot vernietiging van het vonnis. Het arrest hoeft dan slechts de (gemotiveerde) verwerping van het hoger beroep in te houden (artikel 5.4.4.10, derde lid). In een zaak waarin het gerechtshof het gehele vonnis vernietigt en opnieuw recht doet, zijn evenwel alle wijzigingen relevant; in dat geval immers neemt het hof alle beslissingen in de zaak opnieuw (artikel 5.4.4.10, zevende lid) en gelden voor het arrest exact dezelfde vereisten als voor het vonnis.

15. De bepalingen die zijn vervat in het voorgestelde artikel 4.3.2.6 (bewijsuitsluiting), artikel 44b Wetboek van Strafrecht (strafvermindering) en artikel 3.x.x (het verlies van het recht om de verdachte te vervolgen in Boek 3 Wetboek van Strafvordering) strekken er toe een richtsnoer te bieden in welke gevallen aan onrechtmatig handelen processuele sancties dienen te worden verbonden. Anders dan in het thans geldend recht zijn de verschillende processuele sancties daarbij dus niet in één voorschrift in de titel over beraadslaging en uitspraak samengebracht, maar in het wetboek en in de titel waar elk van deze sancties inhoudelijk het beste past. Voorgesteld wordt om de regeling van de bewijsuitsluiting als onderdeel van de bewijsregeling vorm te geven, de niet-ontvankelijkheid van het openbaar ministerie bij de bepalingen inzake de vervolging in Boek 3 van dit wetboek en de bepaling inzake strafvermindering in Titel IIIA van het Wetboek van Strafrecht. Deze plaatsing komt

systematisch juister voor en maakt het bovendien mogelijk om deze drie sancties die behalve overeenkomsten ook wezenlijke verschillen kennen, afzonderlijk te normeren.

16. De regeling van het vonnis voor enkelvoudige kamers wordt iets aangepast (artikel 4.4.8 tot en met 4.4.10). De Regeling aantekening mondeling vonnis door politierechter, kinderrechter, economische politierechter, de kantonrechter en de enkelvoudige kamer voor behandeling van strafzaken in hoger beroep (*Stcrt.* 1996, 197) bepaalt nu welke gegevens de aantekening van het mondeling vonnis dient te bevatten. Voorgesteld wordt deze regels in de wet neer te leggen voor de rechters die in eerste aanleg alleen rechtspreken.

17. Er komt een wettelijke regeling van herstelbeslissingen. Die wettelijke regeling is reeds aangekondigd in de contourennota (pagina 86). Zij bestaat, net als in het civiele recht, uit twee bepalingen. De eerste (artikel 4.3.7.1) ziet op kennelijke fouten, de tweede (artikel 4.3.7.2) ziet op gevallen waarin niet is beslist op een vordering waarop de rechter wel diende te beslissen.

18. Er komt een nieuwe wettelijke regeling voor de terbeschikkingstelling van het vonnis (artikel 4.3.6.1 tot en met 4.3.6.3), die als nieuw uitgangspunt heeft dat het vonnis ambtshalve aan de niet bij de uitspraak verschenen verdachte of zijn raadsman en de benadeelde partij ter beschikking wordt gesteld.

5. Grondrechtelijke en verdragsrechtelijke aspecten

In de voorgaande paragrafen is uiteengezet in welke inhoudelijke wijzigingen in dit wetsvoorstel zijn voorgesteld ten opzichte van het huidige wetboek.
De voorstellen betreffen voornamelijk de stroomlijning en verduidelijking of afschaffing van bestaande procedures, waardoor enerzijds nieuwe rechtswaarborgen worden geïntroduceerd en anderzijds bestaande rechtswaarborgen worden verstevigd. In verband hiermee wordt in het navolgende aandacht besteed aan de grondrechtelijke en verdragsrechtelijke aspecten van de desbetreffende voorstellen. De bepalingen van de Grondwet lijken in dit verband niet direct relevant te zijn. Waar het gaat om de verdragsrechtelijk beschermde mensenrechten, zijn het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EVRM) en het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (IVBPR) van betekenis.

5.1 Voorstellen die betrekking hebben op een betere voorbereiding van de terechtzitting in hoger beroep

De in Titel 4.2 geregelde, nieuwe bevoegdheden van de voorzitter van het gerechtshof, die zien op een betere voorbereiding van de terechtzitting moeten worden bezien in de sleutel van het in artikel 6 van het EVRM en in artikel 14 van het IVBPR neergelegde recht op een eerlijk proces, dat mede inhoudt dat in voldoende mate is voorzien in het recht op informatie, het recht op rechtsbijstand en andere verdedigingsrechten zoals het recht op kennisneming van processtukken, het recht te beschikken over voldoende tijd en faciliteiten voor de voorbereiding van de verdediging, het recht getuigen te (doen) ondervragen en het recht op berechting binnen een redelijke termijn.
Door de in Titel 4.2 voorziene kennisgeving door de voorzitter van het gerechtshof, inhoudend dat de stukken van het geding - waaronder het volledige vonnis - bij het hof zijn binnengekomen en waarin de verdachte wordt gewezen op zijn recht een schriftuur met bezwaren tegen het vonnis in te dienen, zijn recht (binnen twee weken of bij verlenging vier weken) bij de voorzitter verzoeken met het oog op de terechtzitting te doen, zijn recht op rechtsbijstand en zijn recht op kennisneming van alle processtukken, wordt de informatievoorziening aan de verdachte verstevigd en wordt hij beter in staat gesteld zich van rechtsbijstand te voorzien en processtukken op te vragen.

Door de voorstellen 1) om het moment van indienen van bezwaren en het desgewenst doen van verzoeken uit te stellen tot het moment waarop de processtukken (compleet) bij het hof zijn ingekomen en 2) daarnaast geen vaste wettelijke termijn meer voor te schrijven voor het indienen van een schriftuur, ontstaat voor de verdediging de gelegenheid en de nodige tijd voor het formuleren van bezwaren die duidelijker kunnen maken waartegen de bezwaren van de verdachte zich richten. De faciliteiten ten aanzien van de voorbereiding van de terechtzitting worden hierdoor verruimd.
De voorstellen beogen ook dat het onderzoek dat nog moet plaatsvinden, zoveel mogelijk vóór de terechtzitting wordt uitgevoerd, bijvoorbeeld door in de wet op te nemen dat getuigen voorafgaand aan de terechtzitting door de rechter- of raadsheer-commissaris kunnen worden verhoord. Dit voorkomt onnodige aanhouding van het onderzoek op de terechtzitting en verkort de doorlooptijd. Dit komt de berechting binnen een redelijke termijn ten goede.

5.2 Afschaffing van het verlofstelsel

De afschaffing van het verlofstelsel moet worden beoordeeld in het licht van artikel 14, vijfde lid, IVBPR. Op grond van deze bepaling heeft ieder het recht de schuldigverklaring en veroordeling opnieuw te doen beoordelen door een hoger rechtscollege overeenkomstig de wet. Zoals hiervóór is overwogen, kan een verlofstelsel zoals dat van ons op zichzelf worden beschouwd als een aanvaarbare modaliteit voor de verwezenlijking van het recht op hoger beroep. Het VN-Mensenrechtencomité heeft echter al meermalen een schending van artikel 14 geconstateerd, kort gezegd omdat van de procedure, door de gebrekkige informatievoorziening aan de verdachte en onvoldoende faciliteiten voor de voorbereiding van de verdediging, niet kan worden gezegd dat zij een “review by a higher tribunal” inhoudt. Afschaffing van dit stelsel leidt ertoe dat zaken waarin verlof voor hoger beroep thans wordt afgewezen (weer) op de terechtzitting zullen worden behandeld. De voor de verdachte bestaande rechtswaarborgen ten aanzien van het recht op hoger beroep worden hierdoor verstevigd.

5.3 Een nieuw beslismodel

Het voorstel voor een nieuw beslismodel in hoger beroep moet worden bezien in de sleutel van het in artikel 6 van het EVRM en in artikel 14 van het IVBPR neergelegde recht op een eerlijk proces en het in artikel 14, vijfde lid, opgenomen recht op een hogere voorziening.
Het voorstel beoogt er voornamelijk voor te zorgen dat de hoven beslissingen van de rechtbank waartegen geen bezwaren bestaan, niet nodeloos hoeven over te doen. Dit kan zorgen voor een betere concentratie in het arrest op de punten waar het in hoger beroep echt nog om gaat.
Het recht van de verdachte op een hogere voorziening wordt geenszins beperkt, nu hij er bij het opgeven van bezwaren tegen het vonnis ten eerste voor kan blijven kiezen van het hof een volledig nieuwe behandeling te verlangen. Ten tweede is het zo dat het gerechtshof, indien de verdachte *wel* een of meer gerichte bezwaren tegen het vonnis opgeeft, volgens het wetsvoorstel verplicht is de in artikel 5.4.4.10, zesde lid, opgenomen zaken ambtshalve te toetsen. Tenslotte blijft het gerechtshof ambtshalve bevoegd ook de overige beslissingen in het vonnis ambtshalve te toetsen en daarin de wijzigingen aan te brengen die het noodzakelijk acht.

5.4 Nieuwe rechten voor de benadeelde partij

De voorstellen die betrekking hebben op de introductie van een mogelijkheid tot zelfstandig (strafrechtelijk) hoger beroep en het beroep in cassatie van de benadeelde partij kunnen worden getoetst aan het in artikel 6 van het EVRM vastgelegde recht op een eerlijk proces, nu dit artikel mede betrekking heeft op de vaststelling van burgerlijke rechten en verplichtingen en civiele partijstellingen in een strafzaak binnen dat bereik vallen (EHRM 12 februari 2004, EHRC 2004, 29, Perez). De desbetreffende voorstellen zorgen ervoor dat de benadeelde partij in geval van niet-ontvankelijkverklaring of afwijzing van haar vordering en bij het uitblijven van een hoger beroep door de officier van justitie en de verdachte niet langer de civielrechtelijke weg hoeft te volgen met alle (rechtsbijstands)kosten van dien, maar langs strafrechtelijke weg appel en (daarna) beroep in

cassatie kan instellen en zo een laagdrempeliger procedure kan volgen. De voorstellen zorgen voor de benadeelde partij voor een versteviging van de bestaande rechtswaarborgen. Dat geldt ook voor het voorstel het mogelijk te maken dat de benadeelde partij haar vordering in hoger beroep vermeerdert.

6. Financiële gevolgen en uitvoeringsconsequenties

6.1 Inleiding

De modernisering van het Wetboek van Strafvordering betreft een omvangrijke wetgevingsoperatie met aanzienlijke consequenties voor de organisaties in en om de strafrechtketen. Daarom wordt per wetsvoorstel rekenschap gegeven van de belangrijkste gevolgen van de voorgestelde wetswijzigingen voor onder andere bestaande werkprocessen, werklast en financiën. Dat geldt ook voor dit wetsvoorstel. De consequenties zijn in samenspraak met de ketenpartners in kaart gebracht, onder andere door middel van effectonderzoek. Soms is in samenspraak met partijen vastgesteld dat bepaalde voorstellen of onderdelen daarvan *geen* uitvoeringsconsequenties zullen hebben. Daarvan wordt in deze paragraaf eveneens rekenschap gegeven. De uitvoeringsconsequenties van de modernisering van het Wetboek van Strafvordering voor de advocatuur worden op een andere wijze in kaart gebracht. De consequenties voor de verdediging worden onder andere door middel van een onderzoek door het Wetenschappelijk Onderzoek en Documentatiecentrum (WODC) inzichtelijk gemaakt.
De opzet van het wetgevingsprogramma waarbij de wetsvoorstellen in tranches in procedure worden gebracht, faciliteert een integrale en afgewogen beoordeling, terwijl tegelijkertijd de omvang van de te behandelen voorstellen zo overzichtelijk mogelijk wordt gehouden. Deze opzet brengt mee dat de uitvoeringsconsequenties – die per wetsvoorstel in beeld worden gebracht – nog kunnen worden beïnvloed door keuzes die later in het proces worden gemaakt, waaronder in andere boeken van het nieuwe Wetboek. Het kan dus voorkomen dat deze paragraaf na de consultatie of het advies van de Afdeling advisering van de Raad van State wordt aangepast.
Verder is van belang dat deze paragraaf is gebaseerd op de stand van zaken in de praktijk in 2017. Op het moment dat het nieuwe wetboek in werking treedt zijn er mogelijk maatschappelijke, technologische of andere ontwikkelingen die de geschetste impact van de wetsvoorstellen verkleinen of vergroten.

De kosten en baten die in deze paragraaf in beeld zijn gebracht betreffen uitsluitend de structurele kosten en baten van gedane voorstellen. De incidentele kosten, dat wil zeggen de eenmalige kosten die gepaard gaan met de implementatie van het nieuwe wetboek, kunnen pas in beeld worden gebracht wanneer het gehele wetboek in concept gereed is. Een overzicht van die kosten zal dan ook pas kunnen worden gegeven bij de Invoeringswet, de laatste tranche van het wetgevingsprogramma. De gedachtevorming over hoe de implementatie zou kunnen worden vormgegeven is wel reeds gestart. Daarbij wordt ook de vraag gesteld welke kostenposten de implementatie mogelijk met zich brengt en van welke orde van grootte deze zouden zijn.

In deze paragraaf wordt per hoofdstuk een omschrijving van de verwachte effecten van de daarin gedane voorstellen gegeven. Het is niet mogelijk gebleken de verwachte effecten (op dit moment) te vertalen naar fte's (of euro's). Daarom wordt vooralsnog volstaan met een kwalitatieve omschrijving van de verwachte uitvoeringsconsequenties.
In samenspraak met de ketenpartners is vastgesteld dat dit Boek alleen uitvoeringsconsequenties zal hebben voor de Rechtspraak en het openbaar ministerie (hierna: OM). Voorts is de verwachting uitgesproken dat alleen de hoofdstukken 2 (Instelling, intrekking en afstand van gewone rechtsmiddelen) en 4 (Hoger beroep tegen vonnissen) uitvoeringsconsequenties zullen hebben. Hetgeen hieronder is vermeld, betreft de op dit moment, vóór de consultatiefase verwachte uitvoeringsconsequenties. De mogelijke uitvoeringsconsequenties van hieronder niet genoemde bepalingen worden door de Rechtspraak tijdens de consultatiefase nader onderzocht. Dit geldt ook voor het OM ten aanzien van de bepaling, genoemd in paragraaf 6.3.1, onderdeel a.

6.2 Hoofdstuk 2 - Instelling, intrekking en afstand van gewone rechtsmiddelen

6.2.1 Uitvoeringsconsequenties van de onderzochte bepaling

Door de Rechtspraak is gekeken naar de voorgestelde bepaling die inhoudt dat aan degene die een rechtsmiddel instelt door een schriftelijk bericht dat per post wordt verzonden, een schriftelijke bevestiging ter beschikking wordt gesteld (artikel 5.2.1.6). De Rechtspraak schat in dat deze bepaling marginale werklastconsequenties met zich zal brengen. Het is echter niet vast te stellen hoe groot die consequenties zijn, omdat de wijze waarop een rechtsmiddel wordt ingesteld (op de griffie, elektronisch of via de post) niet (afzonderlijk) wordt geregistreerd. Aantallen bevestigingen die op grond van deze bepaling zullen moeten worden verstuurd zijn (in ieder geval vooralsnog) niet in te schatten.

6.3 Hoofdstuk 4 – Hoger beroep tegen vonnissen

De Rechtspraak en het OM hebben gekeken naar het onder 1 genoemde onderwerp. De Rechtspraak heeft ook de consequenties van de onder 2 tot en met 4 genoemde onderwerpen onderzocht. Van de overige in dit hoofdstuk opgenomen bepalingen worden geen (noemenswaardige) uitvoeringsconsequenties verwacht.

a) De (betekende) kennisgeving van de voorzitter van het gerechtshof met betrekking tot de binnenkomst van de stukken van het geding en de mogelijkheid naar aanleiding daarvan verzoeken te richten aan de voorzitter van het hof (artikelen 5.4.2.1 en 5.4.2.2).
b) De afschaffing van het verlofstelsel.
c) De nieuwe mogelijkheid van zelfstandig hoger beroep voor de benadeelde partij (afdeling 4.1.2).
d) Berechting door de enkelvoudige kamer (artikel 5.4.3.2).

Voorts heeft De Rechtspraak gekeken naar de effecten in hoger beroep van enkele voorstellen in Boek 4 (‘De berechting’), die via de schakelbepalingen van de artikelen 5.4.2.5 en 5.4.4.1 ook in hoger beroep van toepassing zijn. Het betreft de bepalingen over:

e) De mogelijkheid tot een schriftelijke ronde (artikel 4.1.1.5).
f) De mogelijkheid voor de voorzitter van de rechtbank (hof) om ambtshalve, op vordering van de officier van justitie (AG) of op verzoek van de verdachte of zijn raadsman te beslissen dat een reeds geplande terechtzitting wordt uitgesteld (artikel 4.1.2.5).
g) De mogelijkheid dat beslissingen worden meegedeeld door een van de leden van de meervoudige kamer (artikel 4.2.4.9.6).
h) Het vervallen van het verkorte proces-verbaal (artikel 4.2.5.2).
i) De mogelijkheid kennis te nemen van een opname van de terechtzitting, in verband met verzoeken tot correctie van het proces-verbaal (artikel 4.2.5.4).
j) Het bevel tot persoonlijke verschijning en medebrenging naar de uitspraak (artikel 4.2.4.11.3, derde lid).
k) Het direct uitwerken van de bewijsconstructie in geval van een vonnis (arrest) waarbij meer dan één jaar gevangenisstraf wordt opgelegd (artikel 4.3.4.4, derde lid).
l) De terbeschikkingstelling van het vonnis (arrest) (Titel 4.3.6).

De Rechtspraak schat in dat de effecten in hoger beroep van de onder e tot en met l genoemde voorstellen in appel niet wezenlijk anders zullen zijn dan in eerste aanleg. Op deze plaats wordt daarom verwezen naar hetgeen hierover in de paragraaf ‘Financiële gevolgen en uitvoeringsconsequenties’ in de memorie van toelichting bij Boek 4 is vermeld.

6.3.1 Uitvoeringsconsequenties van de onderzochte bepalingen

a. De (betekende) kennisgeving van de voorzitter van het gerechtshof

De uitvoeringsconsequenties van dit voorstel worden door het OM en de Rechtspraak tijdens de consultatiefase onderzocht.

b. De afschaffing van het verlofstelsel

Uit de systemen van de Rechtspraak volgt dat in de jaren 2014 - 2016 jaarlijks gemiddeld ongeveer 1.600 verlofzaken bij de hoven worden aangebracht. De Rechtspraak heeft aangegeven dat in ongeveer twee op de drie verlofzaken, verlof voor hoger beroep wordt verleend. In de regel wordt het verlof dan verleend door een andere raadsheer dan degene die daarna de zaak inhoudelijk behandelt. De besparing zit bij deze zaken in het niet meer hoeven verlenen van verlof, maar direct te kunnen overgaan tot inhoudelijke behandeling. Bij al die zaken is immers een extra stap in de procedure gezet - voorbereiding door een gerechtssecretaris en beoordeling door een raadsheer - die niet nodig zou zijn geweest als het verlofstelsel niet zou hebben gegolden.
De Rechtspraak heeft aangegeven dat ten aanzien van de zaken waarin thans geen verlof wordt verleend (ongeveer één op de drie zaken), sprake zal zijn van een werklastverzwaring, omdat de behandeling van die zaken op de terechtzitting meer tijd kost dan de huidige beoordeling die leidt tot het niet verlenen van verlof voor hoger beroep.

c. Zelfstandig hoger beroep voor de benadeelde partij

In de systemen van de Rechtspraak is niet te achterhalen hoeveel benadeelde partijen, nadat zij geheel of gedeeltelijk niet-ontvankelijk zijn verklaard in hun vordering in het strafproces, naar de civiele rechter gaan. Een koppeling of een ander kenmerk op basis waarvan die zaken gefilterd kunnen worden is er in de systemen niet. In het rapport ‘Civiel schadeverhaal door slachtoffers van strafbare feiten’ (WODC, 2012) wordt echter aangegeven dat in 2010 naar schatting 483 civiele schadeverhaalprocedures zijn afgedaan (p. 81). In het recentere rapport ‘Civiel schadeverhaal via het strafproces’ (WODC, 2016) wordt echter vermeld dat het beeld is dat een dergelijke civiele procedure niet of slechts bij uitzondering aanhangig wordt gemaakt (p. 192) en dat partijen niet genegen zouden zijn om civiel te procederen (p. 256).
De Rechtspraak kan in de systemen evenmin achterhalen hoe vaak het voorkomt dat een benadeelde partij bij de civiele kamer van het hof hoger beroep instelt tegen de afwijzing van haar vordering, indien de verdachte en het OM niet in hoger beroep zijn gegaan (huidig artikel 421, vierde lid).
De vraag of door de voorgestelde, voor de benadeelde partij eenvoudiger en toegankelijker procedure sprake zal zijn van meer procedures dan onder de huidige regeling (de vraag naar een eventuele aanzuigende werking), is niet te beantwoorden. Dit valt echter zeker niet uit te sluiten. Het voorstel is ook voor het OM relevant, omdat de advocaat-generaal nu niet is betrokken bij een civiel hoger beroep tegen een afwijzing van een vordering, noch bij een civiele zaak bij de rechtbank na een niet-ontvankelijkverklaring, terwijl het voorstel ervan uitgaat dat de advocaat-generaal tijdens de behandeling van het hoger beroep van de benadeelde partij aanwezig is en - met betrekking tot dat hoger beroep - zal vorderen dat het gerechtshof een bepaalde beslissing zal nemen. Het OM verwacht hierdoor een toename van werklasten, maar deze is niet in te schatten, omdat de vraag of sprake zal zijn van meer door de benadeelde partij te voeren procedures dan onder de huidige regeling, zoals gezegd niet is te beantwoorden.

d. Berechting door de enkelvoudige kamer

Thans wordt 93% van de strafzaken in hoger beroep afgedaan door een meervoudige kamer van het gerechtshof (jaarverslag van de Raad van de Rechtspraak van het jaar 2016, gepubliceerd op www.rechtspraak.nl). Dit betreft misdrijfzaken. Zaken betreffende (slechts) overtredingen zijn hierbij niet meegerekend.
Over de periode 2014 tot en met 2016 bezien werd 91% van de strafzaken meervoudig afgedaan. Dit betreft circa 14.000 zaken per jaar. Circa 1.400 zaken werden enkelvoudig behandeld.
De Rechtspraak heeft aangegeven dat van de ingestelde (en niet ingetrokken) appellen ruim 70% is gericht tegen een enkelvoudig vonnis en een kleine 30% tegen een meervoudig vonnis.
In het meest extreme geval lijkt dus het percentage zaken dat in hoger beroep meervoudig wordt afgedaan te kunnen dalen naar 30% en het percentage zaken dat enkelvoudig wordt afgedaan, te

kunnen stijgen naar 70%.
Een en ander zou betekenen dat circa 9.000 zaken niet langer meervoudig, maar enkelvoudig zouden worden afgedaan. Dit leidt tot een aanzienlijke kostenbesparing, al heeft de Rechtspraak opgemerkt dat de gemiddelde behandeltijd van een enkelvoudig behandelde zaak - ten opzichte van de huidige daarvoor geldende normen - zal toenemen door de toegenomen zaakzwaarte. Dat geldt ook voor meervoudig behandelde zaken, nu dat straks alleen nog maar de zwaarste categorie strafzaken betreft.
De uitvoeringsconsequenties van dit voorstel worden door de Rechtspraak tijdens de consultatiefase nader onderzocht.

ARTIKELSGEWIJS DEEL

In het hieronder opgenomen artikelsgewijs deel van deze memorie worden de artikelen toegelicht, voor zover nodig in aanvulling op het algemeen deel van deze memorie. Het accent ligt daarbij op de ten opzichte van het huidige wetboek voorgestelde wijzigingen van inhoudelijke aard. Tekstuele en redactionele wijzigingen van niet-inhoudelijke aard, waaronder begrepen aanpassing aan hedendaags Nederlands, worden in beginsel niet vermeld of toegelicht.

HOOFDSTUK 1
Algemene bepalingen

Artikel 5.1.1 [rechtsmiddelen staan alleen open in gevallen bij de wet bepaald]

Dit artikel is nieuw. Het neemt voor de hele strafvordering tot systematisch uitgangspunt dat rechtsmiddelen alleen open staan in de gevallen bij de wet bepaald. Dit uitgangspunt leidt ertoe dat het in het gehele wetboek niet meer nodig is om te bepalen dat een rechtsmiddel *niet* openstaat. Thans is dit op meerdere plaatsen het geval.
De toedeling van rechtsmiddelen vindt in het nieuwe wetboek dus plaats in de bepalingen die zien op de desbetreffende beslissing. Indien daarin niet wordt vermeld dat een rechtsmiddel openstaat, kan geen rechtsmiddel worden ingesteld.

Artikel 5.1.2 [gewone en buitengewone rechtsmiddelen]

Dit artikel is nieuw en bepaalt in het eerste lid dat er gewone en buitengewone rechtsmiddelen zijn. Deze rechtsmiddelen worden in het tweede, respectievelijk het derde lid, opgesomd. Bij de in het tweede lid, onderdelen b en c genoemde rechtsmiddelen gaat het om het huidige ‘hooger beroep en beroep in cassatie van beschikkingen’, welke regeling thans in Titel IV van het Derde Boek is opgenomen en waarvoor dit wetsvoorstel in hoofdstuk 6 een nieuwe regeling treft. Voor een toelichting op die regeling wordt verwezen naar paragraaf 3.11 van het algemeen deel van deze memorie en naar de artikelsgewijze toelichting op de artikelen 5.6.1 tot en met 5.6.3.

Artikel 5.1.3 [definities]

In dit artikel zijn definities opgenomen van begrippen die in Boek 5 worden gebruikt.

Onderdeel a
Onderdeel a betreft de griffie. Indien in Boek 5 over ‘de griffie’ wordt gesproken, wordt bedoeld de griffie van het gerecht waardoor of waarbij de bestreden beslissing is genomen of de handeling is verricht. Bij ‘het gerecht *waardoor* de bestreden beslissing is genomen’, kan het gaan om (de raadkamer van) de rechtbank of (de raadkamer van) het gerechtshof. Met ‘het gerecht *waarbij* de bestreden beslissing is genomen of de handeling is verricht’ wordt gedoeld op de rechter-commissaris of de officier van justitie.
De rechter-commissaris kan beslissingen hebben genomen waartegen *beroep* openstaat (artikel 5.1.2, tweede lid, onderdeel b). Zo kan de officier van justitie beroep instellen tegen het bevel tot invrijheidstelling van de verdachte indien de gronden voor de bewaring zijn vervallen (artikel 2.5.4.3.2.2, derde lid), en kan de verdachte beroep instellen tegen een weigering het door hem gewenste onderzoek te verrichten (artikel 2.10.1.2, zevende lid).
De officier van justitie kan beslissingen hebben genomen of handelingen hebben verricht waartegen voor de verdachte een *bezwaarschrift* is toegelaten. Zo kan de verdachte een bezwaarschrift indienen tegen de beslissing tot onthouding van de kennisneming van stukken (artikel 1.8.6, vierde lid) of tegen de (betekening van de) procesinleiding (artikel 3.3.1, eerste lid). De verdachte zal dit bezwaarschrift kunnen afgeven op de griffie van de rechtbank waar de officier van justitie de strafzaak ter berechting heeft aangebracht (artikel 5.2.1.2, derde lid, onderdeel a), dan wel het bezwaarschrift elektronisch of per post aan die griffie kunnen doen toekomen (artikel 5.2.1.2, derde lid, onderdeel b.

In artikel 5.4.2.1, dat de kennisgeving van terbeschikkingstelling van de gedingstukken regelt, wordt ook bepaald dat de verdachte, de officier van justitie en de benadeelde partij of de ouders of voogd van een veroordeelde die de leeftijd van veertien jaren nog niet heeft bereikt, daarna een schriftuur kunnen (of in geval van de officier van justitie, moeten) indienen. Dit dient ingevolge artikel 5.4.2.1, tweede, vierde en vijfde lid, te gebeuren op de griffie *van het gerechtshof*. Deze toevoeging maakt duidelijk dat dit een uitzondering betreft op het bepaalde in artikel 5.2.1.8, eerste lid, jo. artikel 5.2.1.1, eerste lid, waaruit volgt dat schrifturen 'op de griffie' (als bedoeld in artikel 5.1.3, aanhef en onderdeel a) moeten worden ingediend.

Onderdeel b
Onderdeel b betreft het register. Dat is volgens deze definitiebepaling het systeem van gegevensverwerking van de griffie waarin ieder ingesteld gewoon rechtsmiddel wordt vastgelegd en dat door de belanghebbenden kan worden geraadpleegd. Het betreft hetzelfde register dat thans in artikel 451, vijfde lid, wordt aangeduid als het 'op de griffie berustend register, waarin van ieder aangewend rechtsmiddel dadelijk aanteekening wordt gedaan'.

Onderdeel c
Onderdeel c betreft de registratie. Dat zijn de door de griffiemedewerker in het register vastgelegde gegevens over het ingestelde gewone rechtsmiddel. Een uitgebreide toelichting op de vastlegging van gegevens door de griffiemedewerker in het register kan worden gevonden in paragraaf 3.1 van het algemeen deel van deze memorie.

Onderdeel d
Onderdeel d betreft het begrip vertegenwoordiger. Hiermee wordt in dit Boek degene bedoeld die door de persoon die een gewoon rechtsmiddel wenst in te stellen daartoe bij bijzondere schriftelijke volmacht is gemachtigd (zie onder meer de artikelen 5.2.1.2 tot en met 5.2.1.4).

Onderdeel e
In onderdeel e wordt de volmacht gedefinieerd. Dat is volgens deze bepaling de bijzondere schriftelijke volmacht tot het instellen van een gewoon rechtsmiddel. Het woord 'bijzonder' duidt erop dat de schriftelijke volmacht specifiek betrekking moet hebben op de zaak waarin het rechtsmiddel wordt ingesteld. Een algemene volmacht tot vertegenwoordiging is dus niet voldoende (zie o.m. HR 20 januari 2009, ECLI:NL:HR:2009:BG5562).

HOOFDSTUK 2
Instelling, intrekking en afstand van gewone rechtsmiddelen

TITEL 2.1
Instelling van gewone rechtsmiddelen

Artikel 5.2.1.1 [Titel 2.1 niet van toepassing op de strafbeschikking]

Dit artikel bepaalt dat de onderhavige Titel niet van toepassing is op de strafbeschikking. Daarvoor geldt namelijk hoofdstuk 3.

Artikel 5.2.1.2 [het instellen van rechtsmiddelen]

Eerste lid
Het eerste lid bepaalt dat een rechtsmiddel wordt ingesteld op de griffie. Dit betreft ingevolge artikel 5.1.3 de griffie van het gerecht waardoor of waarbij de bestreden beslissing is genomen.

Tweede lid
Het tweede lid heeft betrekking op gevallen waarin de procesdeelnemer niet zelf het rechtsmiddel instelt, maar dit laat doen door een advocaat, een raadsman of een bij bijzondere schriftelijke

volmacht gemachtigde vertegenwoordiger. Deze mogelijkheid is besproken in paragraaf 3.1 van het algemeen deel van deze memorie.

Derde lid
Volgens de nieuwe regeling kan een rechtsmiddel op drie manieren worden ingesteld, namelijk:
a. door een mondelinge mededeling of, indien het een bezwaarschrift betreft, afgifte;
b. door een ondertekend schriftelijk bericht, dat:
1°. wordt overgedragen met behulp van de elektronische voorziening, of
2°. per post wordt verzonden.
Het derde lid stelt aan het schriftelijk bericht waarmee een rechtsmiddel wordt ingesteld de eis dat het dient te zijn ondertekend. De ondertekening dient ter vaststelling van de identiteit van degene die het rechtsmiddel instelt en van diens wil.

Voor de gedetineerde verdachte is er evenals in het huidige artikel 451a ook de mogelijkheid een rechtsmiddel in te stellen door middel van een bericht dat hij doet toekomen aan het hoofd van de instelling (artikel 5.2.1.7).
De zinsnede uit het huidige artikel 449, eerste lid, dat de regeling geldt “voor zover de wet niet anders bepaalt” is vervallen, omdat de voorgestelde regeling - net als die in het huidige wetboek - geen afwijkende regelingen kent (zie de conclusie van G. Knigge van 22 december 2009, ECLI:NL:PHR:2009:BJ7810).
Het huidige tweede lid van artikel 449, betreffende het instellen van een rechtsmiddel bij aangetekende brief, is geschrapt. Deze regeling is een dode letter geworden vanwege de mogelijkheid die thans al bestaat om een rechtsmiddel langs elektronische weg dan wel per gewone brief in te stellen. Uiteraard is het mogelijk de desbetreffende brief aangetekend te laten bezorgen. Conform de huidige rechtspraak is deze wijze van bezorging echter niet verplicht gesteld.

Vierde lid
Het vierde lid bepaalt dat door de officier van justitie, de advocaat-generaal, een advocaat of een raadsman het schriftelijke bericht betreffende het instellen van een rechtsmiddel uitsluitend kan worden overgedragen met behulp van de elektronische voorziening. Zie hiervoor nader paragraaf 3.1 van het algemeen deel van deze memorie.

Vijfde lid
Het vijfde lid bepaalt op welk moment een rechtsmiddel wordt geacht te zijn ingesteld, afhankelijk van de wijze waarop men dat heeft gedaan. Indien het rechtsmiddel mondeling op de griffie is ingesteld, geldt de dag waarop de mededeling is gedaan (of het bezwaarschrift is afgegeven) als de dag van instelling van het rechtsmiddel.
Indien het rechtsmiddel op elektronische wijze is ingesteld, geldt de dag waarop het schriftelijke bericht in de voorziening is vastgelegd als de dag van instelling van het rechtsmiddel. Ingevolge artikel 1.10.1, vierde lid, laatste volzin, wordt de ontvangst van het bericht schriftelijk bevestigd aan het elektronische adres dat voor de overdracht is gebruikt.
In het geval het rechtsmiddel per post wordt ingesteld, geldt de dag waarop het bericht de griffie heeft bereikt als de dag van instellen van het rechtsmiddel.
Bij het instellen van een rechtsmiddel via de elektronische voorziening of per post is het niet van belang of de griffie open is op het moment dat het bericht binnenkomt: er wordt immers niet meer de fictie gehanteerd dat het de griffiemedewerker is die het rechtsmiddel “als gemachtigde” instelt. Berichten die op de laatste dag van een lopende termijn vóór 24.00 uur zijn ontvangen, gelden dus als binnen de termijn ingediend.
De kans op vergissingen bij de instelling van rechtsmiddelen wordt hierdoor geringer. In het verleden is het wel voorgekomen dat een rechtsmiddel te laat was ingesteld, doordat de griffie al om 16.00 uur gesloten was (zie bijvoorbeeld HR 12 juni 2007, Jurisprudentie Ontnemingswetgeving 2007, 39). De voorgestelde regeling sluit voor wat betreft het moment van het instellen van het rechtsmiddel aan bij de Wet elektronische processtukken strafvordering. Ook in die wet is niet meer beslissend of de griffie open was op het moment van het instellen van het

rechtsmiddel. Als moment van indiening geldt het moment waarop het elektronische bericht het systeem voor informatieverwerking heeft bereikt (vgl. artikel 450, vierde lid; Kamerstukken II 2014/15, 34 090, nr. 3, blz. 31 en 32).
Conform het geldende recht is het moment van ontvangst ook bij eventuele storingen van de apparatuur beslissend. Het blijft derhalve verstandig om ruim vóór het einde van de rechtsmiddelentermijn het rechtsmiddel in te stellen. Mocht sprake zijn van een langdurige storing van het elektronische systeem van justitie (bijvoorbeeld een storing die meer dan een dagdeel duurt), dan kan overschrijding van de rechtsmiddelen termijn pardonnabel zijn.

Artikel 5.2.1.3 [vereiste gegevens en registratie door de griffiemedewerker]

Eerste lid
Dit lid regelt de opgave van gegevens bij het instellen van een rechtsmiddel. De achtergronden van die regeling zijn toegelicht in paragraaf 3.1 van het algemeen deel van deze memorie.

Voorgesteld wordt de regel van het huidige artikel 450, derde lid, inhoudend dat de verdachte in een schriftelijk bericht dient in te stemmen met het door de griffiemedewerker ‘voor de verdachte aanstonds in ontvangst nemen van de oproeping’ te laten vervallen. Ten eerste lijkt de oproeping in de praktijk zelden aan de griffiemedewerker te worden betekend. In de gevallen waarin dat wel gebeurt, kan worden betoogd dat de betekeningsfictie van artikel 450, vierde lid, inhoudende dat de uitreiking aan de griffiemedewerker geldt als een betekening aan de verdachte in persoon, te zeer tekort doet aan het aanwezigheidsrecht van de verdachte. Zij kan er immers, omdat aan de verdachte slechts een *afschrift* van de oproeping wordt verzonden, vrij gemakkelijk toe leiden dat hij niet op de hoogte komt van de terechtzitting en zijn eventuele veroordeling. De korte termijn (van veertien dagen na de uitspraak) voor het instellen van beroep in cassatie die zij tot gevolg heeft (huidig artikel 432, eerste lid, onderdeel a) knelt dan temeer.

Tweede lid
Het voorschrift vervat in het tweede lid, inhoudende dat de advocaat of de schriftelijk gemachtigde vertegenwoordiger zijn naam en (kantoor)adres moet vermelden, is opgenomen in verband met latere communicatie over de strafzaak. Voor het overige komt het tweede lid voor een belangrijk deel overeen met het huidige artikel 450, eerste lid. De advocaat dient te verklaren dat hij inderdaad gemachtigd is tot het instellen van een rechtsmiddel en wordt daarbij - overeenkomstig het geldende recht - op zijn woord geloofd. De bij bijzondere volmacht schriftelijk gemachtigde vertegenwoordiger moet de schriftelijke volmacht overleggen. Bij het elektronisch instellen van het rechtsmiddel kan de volmacht in elektronische vorm worden meegezonden. Het elektronische systeem dient, in gevallen waarin dit aan de orde is, te vragen naar de volmacht en dient erin te voorzien dat de volmacht (en andere eventuele stukken) kan worden geüpload. Zo kunnen fouten worden voorkomen.

Derde lid
Het derde lid betreft de registratie van het rechtsmiddel in het register. De regeling sluit aan bij het geldende recht. Met ‘het register’ wordt, gelet op de definitiebepaling in artikel 5.1.3, gedoeld op het systeem van gegevensverwerking van de griffie waarin ieder ingesteld gewoon rechtsmiddel wordt vastgelegd en dat door de belanghebbenden kan worden geraadpleegd. Het betreft het in het huidige artikel 451, vijfde lid, bedoelde ‘op de griffie berustend register’. Zoals in paragraaf 3.1 van deze memorie reeds is vermeld, is het vereiste van het door de griffiemedewerker opmaken van een akte rechtsmiddel vervallen. De griffiemedewerker zal ermee kunnen volstaan de instelling van het rechtsmiddel (meer specifiek: de in het derde lid, onderdelen a tot en met c genoemde gegevens) vast te leggen in het register en een afschrift van die registratie bij de processtukken te voegen. Bij dit afschrift kan bijvoorbeeld worden gedacht aan een (elektronische) ‘printscreen’ van de registratie.
Indien een rechtsmiddel mondeling ter griffie wordt ingesteld, dan wel een bezwaarschrift wordt afgegeven, zal de appellant het afschrift van de registratie dienen te ondertekenen (artikel 5.2.1.4, eerste lid), ter vaststelling van zijn identiteit en wil.

Zoals in paragraaf 3.1 is overwogen, blijft de akte ook bij instelling van een rechtsmiddel per brief achterwege. Ook daar volstaat de registratie van het rechtsmiddel en het voegen van een afschrift bij de processtukken. In dat geval zal de griffiemedewerker ook de (gedagtekende en ondertekende) brief bij de processtukken voegen.
Bij elektronische instelling van een rechtsmiddel zal het bericht automatisch worden vastgelegd in het register. Ook hier is het uiteraard wel van belang dat een afschrift van de registratie bij de processtukken wordt gevoegd, zodat de instantie die op het rechtsmiddel moet beslissen - dat is meestal de rechter - kennis kan nemen van de op het rechtsmiddel betrekking hebbende gegevens. Het register kan door de belanghebbenden worden geraadpleegd.

Vierde lid
Het vierde lid betreft de voeging bij de processtukken van de stukken die betrekking hebben op het instellen van het rechtsmiddel. Dit betreft de opvolger van het huidige artikel 451, vierde lid, dat bepaalt dat 'de akte of de aangeteekende brief' bij de processtukken wordt gevoegd.

Artikel 5.2.1.4 [mondelinge mededeling of afgifte op de griffie]

Dit artikel ziet op het mondeling instellen van een rechtsmiddel, dan wel, indien het een bezwaarschrift betreft, de afgifte daarvan, door degene die het rechtsmiddel zelf instelt of door diens advocaat of een schriftelijk gemachtigde vertegenwoordiger. De voorgestelde regeling is grotendeels gelijk aan de huidige (vervat in artikel 451, eerste lid, 450, tweede, vierde en vijfde lid).

Eerste lid
De verplichting voor de griffiemedewerker een (appel)akte op te maken is, zoals in paragraaf 3.1 van het algemeen deel van deze memorie (alsmede hierboven) is toegelicht, vervallen en vervangen door de verplichting voor de griffiemedewerker het rechtsmiddel vast te leggen in het register en een afschrift daarvan bij de processtukken te voegen. Degene die mondeling een rechtsmiddel instelt of een bezwaarschrift afgeeft, dient dat afschrift te ondertekenen. Deze ondertekening dient ter vaststelling van de identiteit van degene die het rechtsmiddel instelt en van diens wil. Indien men niet kan tekenen, wordt de oorzaak van het beletsel in het afschrift vermeld.

Tweede tot en met vierde lid
Deze leden gaan over het uitreiken van de oproeping voor de terechtzitting bij het mondeling instellen van hoger beroep. Dit is toegelicht in paragraaf 3.1 van het algemeen deel van deze memorie.

Artikel 5.2.1.5 [kennisgeving gerechtelijke mededelingen na elektronisch instellen rechtsmiddel]

Dit artikel betreft de verdere kennisgeving van gerechtelijke mededelingen door toezending door elektronische overdracht, nadat een rechtsmiddel op elektronische wijze is ingesteld.
Het artikel komt inhoudelijk overeen met artikel 450, zevende lid, zoals dit is komen te luiden na invoering van de wet herziening tenuitvoerlegging strafrechtelijke beslissingen (Stb. 2017, 82).

Artikel 5.2.1.6 [bevestiging van per post ingesteld rechtsmiddel]

Dit artikel is nieuw en regelt dat indien per post een rechtsmiddel wordt ingesteld, een bevestiging daarvan ter beschikking wordt gesteld. Dit is redelijk, aangezien de appellant ook bij een op de griffie ingesteld rechtsmiddel of in geval van het elektronisch instellen van een rechtsmiddel (door respectievelijk ondertekening van het afschrift van de registratie en een elektronische notificatie) een bevestiging ontvangt.

Artikel 5.2.1.7 [het instellen van rechtsmiddelen door gedetineerden]

Dit artikel betreft het instellen van rechtsmiddelen door gedetineerden. Het is inhoudelijk gelijk aan het huidige artikel 451a, zoals dit luidt na invoering van de wet forensische zorg (EK 32 398 D). Met de redactionele wijzigingen is geen verandering van de geldende rechtsregels beoogd.

Artikel 5.2.1.8 [het indienen van schrifturen]

De regeling over de indiening van schrifturen is voor een belangrijk deel gelijk gebleven aan de huidige regeling in artikel 452. De regeling sluit aan bij de bepalingen over het instellen van rechtsmiddelen.

Eerste lid
Het eerste lid verklaart de artikelen 5.2.1.2 en 5.2.1.3 op het indienen van schrifturen van overeenkomstige toepassing. Dit betekent dat schrifturen kunnen worden ingediend door afgifte op de griffie (als bedoeld in artikel 5.1.3), door overdracht met behulp van de elektronische voorziening, of door verzending per post. Op het uitgangspunt dat een schriftuur wordt ingediend op de griffie van het gerecht waardoor of waarbij de bestreden beslissing is genomen of de handeling is verricht (artikel 5.1.3), wordt in artikel 5.4.2.1, tweede lid, onderdeel a, vierde en vijfde lid een uitzondering gemaakt: in hoger beroep worden schrifturen ingediend op de griffie van het gerechtshof.
De eis van ondertekening werd ook al in de rechtspraak gesteld, maar was nog niet gecodificeerd. Ratio van deze eis is dat zo veel mogelijk gewaarborgd is dat de schriftuur door de juiste persoon is ingediend en dat bij het opgeven van bezwaren en eventuele onderzoekswensen door de verdachte niet tegen diens wil gehandeld wordt. Naar geldend recht kan het niet ondertekenen van de schriftuur onder omstandigheden tot gevolg hebben dat het rechtsmiddel niet-ontvankelijk is (HR 6 april 2010, ECLI:NL:HR:2010:BL4100). Ook uitgaande van de voorgestelde regeling kan de verdachte onder omstandigheden niet-ontvankelijk zijn in het door hem ingestelde rechtsmiddel indien niet aan de eis van ondertekening is voldaan. De regeling blijft op dit punt onveranderd.
Indien de verdachte analfabeet is en geen rechtsbijstand geniet, kan van de medewerkers van de griffie worden verwacht dat zij de verdachte in zoverre helpen bij de indiening van de schriftuur dat zij hem het voorgedrukte grievenformulier overhandigen en hem uitleggen welke vakjes kunnen worden aangekruist. Met deze uitleg moet het ook voor een analfabete of laaggeletterde verdachte mogelijk zijn om het grievenformulier in te vullen.
Het feit dat de artikelen 5.2.1.2 en 5.2.1.3 van overeenkomstige toepassing zijn verklaard, betekent ook dat de griffiemedewerker de ingekomen schriftuur bij de processtukken dient te voegen en dat hij het inkomen van de schriftuur in het register vastlegt. Het betekent eveneens dat dezelfde gegevens die bij het instellen van een rechtsmiddel dienen te worden vermeld, tevens in de schriftuur moeten worden opgegeven. Het betreft gegevens die ook thans doorgaans op de schrifturen worden vermeld en die tot doel hebben te bewerkstelligen dat de stukken gekoppeld worden aan de juiste strafzaak, opdat de schriftuur niet in het verkeerde dossier terecht komt.

Tweede lid
Dit lid betreft het indienen van schrifturen, schriftelijke toelichtingen en het schriftelijk commentaar bedoeld in artikel 5.5.12, [439], vierde lid, door een advocaat die verklaart daartoe door degene namens wie hij optreedt, uitdrukkelijk te zijn gevolmachtigd. Aan de huidige bepaling van artikel 452, tweede lid, is toegevoegd dat de advocaat de verklaring moet hebben ondertekend.

Artikel 5.2.1.9 [het ter beschikking stellen van processtukken]

Eerste lid
Dit lid betreft de verplichting van de griffiemedewerker om, nadat een van de rechtsmiddelen genoemd in artikel 5.1.2, tweede lid, onder c, e of f is ingesteld, de stukken zo spoedig mogelijk ter beschikking te stellen van de griffiemedewerker van het gerecht dat op het rechtsmiddel zal beslissen.
In de huidige regeling is die verplichting alleen bij hoger beroep tegen vonnissen van de rechtbank (artikel 409, eerste lid), beroep in cassatie tegen vonnissen en arresten (artikel 434, eerste lid) en

beroep in cassatie tegen beschikkingen (447, tweede lid) in de wet neergelegd, terwijl een dergelijke regeling voor het hoger beroep tegen een beslissing van de raadkamer ontbreekt. Daarom is er volledigheidshalve voor gekozen voor één nieuwe regeling, die alle genoemde verplichtingen omvat.
Vanwege de techniekonafhankelijkheid van het wetboek wordt in dit artikel gesproken over het "ter beschikking stellen" van de stukken van het geding, in plaats van over 'zenden', welke term nu nog voorkomt in artikel 409 en 434.
Ten aanzien van het beroep in cassatie tegen een vonnis of arrest bepaalt het eerste lid volledigheidshalve dat het bepaalde in artikel 5.5.7 [434] in acht dient te worden genomen. Dat artikel verbindt aan de verstrekking van stukken speciale regels, indien (alleen) het openbaar ministerie beroep in cassatie heeft ingesteld. Het eerste lid van het huidige artikel 434 is komen te vervallen, nu het daarin opgenomen voorschrift over de verzending van stukken voortaan door het onderhavige nieuwe artikel wordt bestreken.
Ten aanzien van het ter beschikking stellen van de stukken van het geding, indien hoger beroep tegen een vonnis is ingesteld, geldt dat het huidige verbod voor de griffiemedewerker van de rechtbank om de stukken te verzenden zolang het hoger beroep van de officier van justitie nog niet aan de verdachte is betekend (artikel 409, tweede lid), wordt geschrapt. Kern van de voorgestelde regeling van artikel 5.4.2.1 e.v. is immers dat de voorzitter van het gerechtshof na binnenkomst van de gedingstukken hiervan kennis geeft aan de verdachte en de officier van justitie, *waarna* degene die hoger beroep heeft ingesteld een schriftuur moet (de officier van justitie) of kan (de verdachte) indienen bij de griffie van het gerechtshof. Indien alleen de officier van justitie hoger beroep heeft ingesteld, wacht de voorzitter met de dagbepaling totdat aan de in artikel 5.4.2.4, tweede of derde lid, vermelde betekeningsvoorwaarden (betekening van de schriftuur van het openbaar ministerie) is voldaan.

Tweede lid
Het tweede lid bepaalt dat de griffiemedewerker, indien sprake is van beroep tegen een beslissing van de rechter-commissaris, de stukken van het geding ter beschikking stelt van de raadkamer. Deze in de praktijk gebruikelijke, maar niet in de wet vastgelegde, gang van zaken wordt nu gecodificeerd.

Derde lid
Het derde lid bepaalt dat de griffiemedewerker, indien sprake is van een bezwaarschrift, de stukken van het geding ter beschikking stelt van de instantie die volgens de wet daarop dient te beslissen.

TITEL 2.2
Intrekking en afstand van gewone rechtsmiddelen

Artikel 5.2.2.1 [Titel 2.2 niet van toepassing op de strafbeschikking]

Dit artikel bepaalt dat de onderhavige Titel niet van toepassing is op de strafbeschikking. Daarvoor geldt namelijk hoofdstuk 3.

Artikel 5.2.2.2 [termijn voor intrekking van het rechtsmiddel]

Dit artikel betreft de intrekking van gewone rechtsmiddelen.

Eerste lid
In het eerste lid is de huidige bepaling van artikel 453, eerste lid, inhoudelijk ongewijzigd overgenomen. Het gaat om de intrekking van gewone rechtsmiddelen, zoals bedoeld in artikel 5.1.2, tweede lid, althans met uitzondering van het verzet tegen een strafbeschikking. De intrekking van dat rechtsmiddel is immers geregeld in artikel 5.3.1.1, achtste lid.

Tweede lid
In het tweede lid is - overeenkomstig de huidige regeling - bepaald dat bij een intrekking in belangrijke mate dezelfde regels gelden als voor de instelling van het rechtsmiddel. Eerdere voorstellen tot aanscherping van de regeling zijn niet doorgezet, omdat er geen passende sanctie op late intrekking mogelijk werd geacht. Over het verschijnsel van de late intrekkingen, dat gepaard gaat met achteraf gezien onnodige voorbereidingstijd, wordt in de praktijk veel geklaagd, maar een adequate oplossing is nog niet gevonden.

Derde lid
Het derde lid betreft de bevoegdheid van de advocaat-generaal om het hoger beroep in te trekken. Deze bepaling komt inhoudelijk vrijwel overeen met het huidige artikel 453, tweede lid en 454, tweede lid. De advocaat-generaal dient het hoger beroep, evenals onder de huidige regeling (artikel 454, tweede lid), op de griffie van het gerechtshof in te trekken. De huidige verplichting in artikel 453, tweede lid, voor de advocaat-generaal om van de intrekking mededeling te doen aan de officier van justitie, is in dit artikel vervallen. Dit betreft in feite meer een intern werkproces binnen het openbaar ministerie, betreffende de informatievoorziening van de advocaat-generaal richting de officier van justitie. Het is niet nodig dit bij wet te regelen. Ook de verplichting voor de griffiemedewerker van het gerechtshof om van de intrekking door de advocaat-generaal mededeling te doen aan de griffiemedewerker van de rechtbank is vervallen, omdat de nieuwe verplichting van de griffiemedewerker van het hof om de intrekking van het rechtsmiddel vast te leggen in het register zou moeten volstaan om te bereiken dat ‘de zaak langs de gebruikelijke lijnen kan worden afgewikkeld’ (Kamerstukken II 1996/97, 25 392, nr. 3, p. 57).

Vierde lid
In het vierde lid is (overeenkomstig het huidige artikel 454, vijfde lid) bepaald dat de intrekking van het beroep, ingesteld door een getuige op de voet van het bepaalde in artikel 2.10.3.3.2 [226b], tweede lid, verloopt volgens dezelfde regels als vermeld in artikel 2.10.3.3.3. Laatstgenoemd artikel betreft de - inhoudelijk ongewijzigde - opvolger van het huidige artikel 451b, dat speciale procedureregels geeft voor het instellen van een beroep van een getuige tegen een beslissing van de rechter-commissaris inzake het verborgen houden van zijn identiteit. Bij het instellen van dat hoger beroep wordt de identiteit van de getuige beschermd, doordat de officier van justitie als tussenpersoon optreedt. Genoemd artikel 451b heeft in artikel 2.10.3.3.3 een nieuwe en logischer plek gekregen, vlak na artikel 2.10.3.3.2 dat gaat over de mogelijkheid dit beroep in te stellen.

Artikel 5.2.2.3 [intrekking van beroep in cassatie]

Ook na het instellen van beroep in cassatie bij de Hoge Raad komen intrekkingen voor. Volgens het jaarverslag van de Hoge Raad over het jaar 2016 (gepubliceerd op www.rechtspraak.nl) werden in 216 in totaal 250 zaken ingetrokken (dan wel door de griffier afgedaan, geschorst, uitgestroomd op verzet of geroyeerd). De totale uitstroom van zaken die in 2016 door de Hoge Raad werden afgedaan betrof 3.786 zaken.
Volgens artikel 4.4.2 van het procesreglement van de strafkamer van de Hoge Raad 2017 (gepubliceerd op www.rechtspraak.nl) kan een beroep in cassatie worden ingetrokken totdat de procureur-generaal op grond van artikel 80a, eerste lid, van de Wet op de rechterlijke organisatie zijn standpunt heeft bepaald dan wel op de voet van artikel 439, eerste lid, zijn conclusie heeft genomen. Deze regeling uit het procesreglement is in het voorgestelde artikel 5.2.2.3 gecodificeerd. Het is vanuit wetssystematisch oogpunt gewenst dat de essentialia van het rechtsmiddelenrecht, waaronder de mogelijkheid tot intrekking, in het wetboek wordt geregeld, en niet in een procesreglement.

Artikel 5.2.2.4 [kennisgeving van intrekking]

In dit artikel is aangegeven op welke wijze kennis moet worden gegeven van een intrekking aan de in het artikel genoemde procesdeelnemers. De bepaling komt overeen met het huidige artikel 455.

Artikel 5.2.2.5 [afstand van rechtsmiddelen]

Eerste tot en met vierde lid
Dit artikel omvat alle huidige bepalingen over de afstand van rechtsmiddelen, die thans verspreid over het wetboek zijn opgenomen (zie de artikelen 364, tweede lid, 381, 397a, 425, 453, derde lid, en 454). Opneming van al deze bepalingen in één nieuw artikel past bij de in de contourennota reeds geformuleerde doelstellingen met betrekking tot 1) de stroomlijning van procedures in (o.m.) de berechting en 2) de totstandkoming van een wetboek dat systematisch van opzet is, een logische indeling kent en inzichtelijk is voor de burger. Inhoudelijk zijn de diverse bepalingen niet gewijzigd. In het tweede lid wordt vastgehouden aan het voorschrift dat een uitdrukkelijke machtiging van de verdachte is vereist voor het doen van afstand van een rechtsmiddel door zijn raadsman. Een afzonderlijke machtiging is noodzakelijk, omdat deze handeling zich uitstrekt buiten het optreden op de zitting en het voeren van de verdediging (Kamerstukken II 1996/1997, 24 692, nr. 6, p. 7).

Vijfde lid
In het vijfde lid is (overeenkomstig het huidige artikel 454, vijfde lid) bepaald dat de afstand van het beroep, ingesteld door een getuige op de voet van het bepaalde in artikel 2.10.3.3.2 [226b], tweede lid, verloopt volgens dezelfde regels als vermeld in artikel 2.10.3.3.3. Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar de toelichting bij artikel 5.2.2.2, vierde lid.

Zesde lid
Het zesde lid is nieuw en bepaalt dat afstand van de bevoegdheid om een rechtsmiddel in te stellen niet kan worden herroepen. Dit betreft een codificatie van het uitgangspunt in de jurisprudentie (HR 10 januari 1950, NJ 1950, 297 en HR 11 november 1986, DD 87.126) dat de eenmaal gedane afstand van een rechtsmiddel onherroepelijk is en aan de latere instelling daarvan in de weg staat. Codificatie van dit uitgangspunt doet niet af aan de jurisprudentiële uitzonderingen daarop (zie bijvoorbeeld HR 27 augustus 1943, NJ 1944, 132, HR 12 juni 2001, NJ 2001, 695, HR 17 januari 2006, ECLI:NL:HR:1982:AU6775).

HOOFDSTUK 3
Verzet tegen een strafbeschikking

Artikelen 5.3.1.1 en 5.3.2.1 [het doen van verzet tegen een strafbeschikking en de behandeling daarvan]

Deze artikelen betreffen de huidige regeling voor het doen van verzet tegen een strafbeschikking en de behandeling van het verzet, die thans is te vinden in de artikelen 257e en 257f. Er is vanuit een oogpunt van wetssystematiek voor gekozen deze twee artikelen over het rechtsmiddel verzet, anders dan in de huidige regeling het geval is, af te splitsen van de overige bepalingen over de strafbeschikking en ze in het onderhavige Boek op te nemen.
Inhoudelijk is de regeling vrijwel ongewijzigd overgenomen. In de contourennota is (in paragraaf 2.3.2) immers reeds vermeld dat in het kader van de onderhavige wetgevingsoperatie niet is voorzien in een wijziging van de regeling van de strafbeschikking en dat in een apart wetgevingstraject dat snel na de wetsevaluatie van de Wet OM-afdoening ter hand zal worden genomen, zal worden bezien in hoeverre de wettelijke regeling betreffende de strafbeschikking wijziging behoeft.

In de bestaande regeling zijn slechts de volgende wijzigingen aangebracht:

Artikel 5.3.1.1, derde lid
In dit lid wordt het ook voor de vertegenwoordiger van de verdachte mogelijk gemaakt om schriftelijk (en via de elektronische weg, zie het vierde lid) verzet te doen.

Artikel 5.3.1.1, vierde lid

In dit lid wordt (in lijn met de algemene bepaling van artikel 1.10.1, derde lid), bepaald dat door een raadsman een schriftelijk bericht uitsluitend op elektronische wijze kan worden overgedragen.

Artikel 5.3.1.1, zesde lid
In lijn met het voorstel in hoofdstuk 1 ten aanzien van het instellen van rechtsmiddelen, is in het zesde lid de eis van een door het openbaar ministerie op te maken *akte* vervallen. Evenals de griffiemedewerker, zal het openbaar ministerie ermee kunnen volstaan de instelling van verzet aan te tekenen in het daartoe bestemde register en een afschrift daarvan bij de processtukken te voegen. Bij dit afschrift kan, net als bij de registratie door de griffiemedewerker van de overige rechtsmiddelen worden gedacht aan een 'printscreen' van de registratie. De akte blijft ook bij instelling van verzet per brief achterwege. In dat geval zal het openbaar ministerie de brief (en een afschrift van de registratie) bij de processtukken voegen (derde lid). Bij elektronische instelling van een rechtsmiddel zal het elektronische bericht automatisch kunnen worden vastgelegd in het systeem. Het register kan door belanghebbenden worden geraadpleegd.

Artikel 5.2.1.1, zevende lid
Het zevende lid betreft het doen van verzet in persoon en bevat elementen van het huidige zesde en zevende lid. Het bepaalt dat indien het verzet in persoon wordt gedaan, degene die het verzet doet een afschrift van de registratie ondertekent, dat hem desgevraagd direct wordt uitgereikt. Indien hij niet kan tekenen, wordt de oorzaak van het beletsel in het afschrift vermeld. De bijzondere volmacht, in het derde lid vermeld, wordt aan het afschrift gehecht.

Artikel 5.3.1.1, achtste lid
De eerste twee volzinnen van het huidige achtste lid van artikel 257e zijn komen te vervallen. In plaats daarvan is artikel 5.2.2.2, eerste lid - dat een gelijksoortige bepaling bevat - van toepassing verklaard.

Artikel 5.3.2.1, derde lid
De laatste volzin van het huidige artikel 257f, derde lid, inhoudende dat 'in afwijking in zoverre van artikel 349, eerste lid, […] de nietigheid van de oproeping (kan) worden uitgesproken', vervalt, omdat deze bepaling niet meer nodig is. Artikel 4.3.1.2, de opvolger van artikel 349, eerste lid, houdt immers niet meer in dat de rechtbank de nietigheid van de *dagvaarding* kan uitspreken, nu dit begrip in het nieuwe wetboek niet meer wordt gehanteerd. In plaats daarvan houdt genoemd artikel in dat de rechtbank de nietigheid van de *tenlastelegging* kan uitspreken. Dit geldt ook voor verzetprocedures, zodat een uitzondering niet meer nodig is.

HOOFDSTUK 4
Hoger beroep tegen vonnissen

TITEL 4.1
Gevallen waarin hoger beroep openstaat

AFDELING 4.1.1
Hoger beroep van de officier van justitie of de verdachte

Artikel 5.4.1.1.1 [hoger beroep door de officier van justitie of de verdachte]

Dit artikel betreft de gevallen waarin hoger beroep tegen een vonnis open staat. Het is inhoudelijk gelijk aan de eerste drie leden van het huidige artikel 404.
Het vierde lid van het huidige artikel 404 is verplaatst naar artikel 5.5.1, zevende lid, omdat de bepaling in de regeling van beroep in cassatie systematisch beter op haar plaats is. In een aangepaste, positief geformuleerde redactie (zij bepaalt nu, in lijn met artikel 5.1.1, in welke gevallen *wel* cassatieberoep kan worden ingesteld) schrijft artikel 5.5.1, zevende lid, voor dat tegen de in artikel 5.4.1.1.1, tweede lid, onderdelen a en b, bedoelde vonnissen waartegen geen hoger beroep openstaat, wel beroep in cassatie openstaat, voor zover zij een overtreding betreffen

van een verordening van een provincie, een gemeente, een waterschap of een met toepassing van de Wet gemeenschappelijke regelingen ingesteld openbaar lichaam.
Het vijfde lid van het huidige artikel 404, inhoudende - kort gezegd - dat de verdachte alleen hoger beroep kan instellen in zaken waarin hij niet van de gehele tenlastelegging is vrijgesproken, is verplaatst naar artikel 5.4.1.1.4, tweede lid, tweede volzin, aangezien het daar systematisch beter past.

Artikel 5.4.1.1.2 [termijn voor hoger beroep voor de officier van justitie en de verdachte]

Eerste lid
Artikel 5.4.1.1.2 betreft de termijn voor hoger beroep voor de officier van justitie en de verdachte. Ten opzichte van het huidige artikel 408 zijn er nauwelijks inhoudelijke wijzigingen.
In het eerste lid, onderdeel b, is toegevoegd dat de verdachte ook binnen veertien dagen na de uitspraak hoger beroep moet instellen als een gemachtigd raadsman op de terechtzitting of de nadere terechtzitting is verschenen. Dit komt in het huidige artikel 408 niet tot uitdrukking, al is dit wel de bedoeling van de wetgever geweest. De Hoge Raad merkt hierover in zijn arrest van 9 december 2003 (ECLI:NL:HR:2003:AG3022) op: “Die regeling (van artikel 408 en 432) heeft blijkens de bedoeling van de wetgever met de invoering van artikel 279 Sv in zoverre aanvulling gekregen dat de omstandigheid dat ter terechtzitting een gemachtigde raadsman als bedoeld in art. 279, eerste lid, Sv optreedt, meebrengt dat het rechtsmiddel moet worden ingesteld binnen veertien dagen na de einduitspraak (vgl. HR 11 februari 2003, NJ 2003, 390, rov. 3.3). Redelijke wetstoepassing brengt mee dat die aan art. 279 Sv verbonden termijn van veertien dagen, ingeval een of meer nadere terechtzittingen zijn gehouden, heeft te gelden indien de op de voet van artikel 279, eerste lid, Sv gemachtigde raadsman op de laatstgehouden terechtzitting is opgetreden”. Vanuit een oogpunt van kenbaarheid van het recht wordt deze regel nu in het eerste lid opgenomen.
Daarnaast is in het eerste lid, onder e, een bepaling toegevoegd die de beroepstermijn voor de verdachte regelt, indien de rechtbank de uitspraak van het eindvonnis heeft vervroegd. Vervroeging van de einduitspraak is mogelijk op grond van het nieuwe artikel 4.2.4.11.4, derde lid. In die bepaling wordt het huidige artikel 345, tweede lid, inhoudende dat vervroeging alleen mogelijk is als de verdachte bij de vervroegde uitspraak aanwezig is, gewijzigd. Voorgesteld wordt dat, indien de rechtbank de uitspraak wenst te vervroegen, daarvan aan de verdachte [schriftelijk] kennis wordt gegeven en dat die kennisgeving in persoon wordt betekend. Indien dat niet (tijdig) lukt zal de uitspraak niet kunnen worden vervroegd en zal zij bij sluiting van het onderzoek bepaalde moment moeten worden gedaan. In het andere geval kan de uitspraak wel worden vervroegd, ook zonder aanwezigheid van de verdachte daarbij. Onder het huidige recht kan er geen misverstand over bestaan welke beroepstermijn in geval van vervroeging geldt. Immers, de verdachte moet zoals gezegd bij de vervroegde uitspraak aanwezig zijn. In dat geval geldt het huidige artikel 408, tweede lid: de aanwezigheid van de verdachte op de uitspraakzitting is een omstandigheid waaruit voortvloeit dat de uitspraak hem bekend is, zodat de verdachte binnen veertien dagen daarna hoger beroep moet instellen. Het voorgestelde artikel 4.2.4.11.4, derde lid, vereist echter niet meer dat de verdachte bij de vervroegde uitspraak aanwezig is, zodat het geval zich kan voordoen dat de kennisgeving van vervroeging de verdachte weliswaar in persoon is betekend, maar hij niet op de uitspraakzitting verschijnt. De vraag is dan welke beroepstermijn geldt. De in het eerste lid van het onderhavige artikel onder e toegevoegde bepaling maakt duidelijk dat de verdachte in dat geval ook binnen veertien dagen na de einduitspraak hoger beroep moet instellen.

Tweede en derde lid
Deze leden zijn ongewijzigd overgenomen uit het huidige artikel 408.

Het vierde lid van het huidige artikel 408, dat de hoger beroepstermijn regelt voor de specifieke situatie waarin het onderzoek op de terechtzitting voor onbepaalde tijd werd geschorst, is vervallen, omdat hetgeen in dat lid wordt geregeld, ook reeds voortvloeit uit het (huidige en nieuwe) eerste en tweede lid. Immers, artikel 408, vierde lid, bepaalt (op enigszins omslachtige

wijze) dat de verdachte binnen veertien dagen na de uitspraak hoger beroep moet instellen indien weliswaar het onderzoek op de terechtzitting voor onbepaalde tijd is geschorst en de oproeping voor de nadere terechtzitting niet in persoon is betekend, maar hij vervolgens op die nadere terechtzitting is verschenen of zich anderszins een omstandigheid heeft voorgedaan waaruit voortvloeit dat de dag van die nadere terechtzitting de verdachte tevoren bekend was. Dit volgt echter ook zonder deze bepaling rechtstreeks uit lezing van het (huidige en nieuwe) eerste lid, onderdelen a, b en c, in combinatie met het (huidige en nieuwe) tweede lid. Daarbij is van belang dat die onderdelen a, b en c niet alleen zien op de situatie waarin het onderzoek op de terechtzitting voor bepaalde tijd is geschorst, maar ook op de situatie waarin het onderzoek voor onbepaalde tijd is geschorst.
Door het vervallen van het huidige vierde lid van artikel 408 wordt gelijk een daarin voorkomende misslag hersteld. Het lid veronderstelt namelijk ten onrechte dat het in geval van schorsing voor onbepaalde tijd mogelijk is de datum en het tijdstip van de nadere terechtzitting aan de verdachte aan te zeggen. Dit is nu juist alleen mogelijk in geval van schorsing voor *bepaalde* tijd (huidig artikel 319 en nieuw artikel 4.2.4.9.3).

Artikel 5.4.1.1.3 [geen hoger beroep tegen tussenvonnis]

Eerste lid
In dit artikel is het bestaande verbod van appel tegen een tussenvonnis (het huidige artikel 406, eerste lid) gehandhaafd.

Tweede lid
Het tweede lid houdt in dat het eerste lid niet van toepassing is op bij tussenvonnis gegeven beslissingen omtrent de voorlopige hechtenis. De achtergrond daarvan is dat tegen (een aantal van) die beslissingen (afzonderlijk) hoger beroep wordt opengesteld door de artikelen 2.5.4.3.3.5 en 2.5.4.3.4.1. Verwezen wordt naar de toelichting op deze artikelen.

Artikel 5.4.1.1.4 [hoger beroep tegen vonnis als geheel, of tegen cumulatief ten laste gelegde feiten]

Eerste lid
In het eerste lid van dit artikel is de bestaande verbod van partieel appel als hoofdregel gehandhaafd.

Tweede lid
Het tweede lid betreft de bestaande uitzondering op de hoofdregel: indien in het vonnis is beslist op meerdere cumulatief ten laste gelegde strafbare feiten mag het hoger beroep tot een of meer van die feiten worden beperkt. Onveranderd blijft dat het hof bij een cumulatieve tenlastelegging, waarbij sprake is van meerdere in eerste aanleg ten laste gelegde strafbare feiten, per feit dient te beoordelen of de appellant in het appel kan worden ontvangen. De uitleg van het hof van de tenlastelegging, te weten dat het in een voorkomend geval gaat om cumulatieve feiten, mag niet onverenigbaar zijn met de bewoordingen van de tenlastelegging (HR 3 april 2007, ECLI:NL:HR:2007:AZ8393).

In het tweede lid wordt niet beoogd verandering te brengen in de wijze waarop of de mate waarin de verdachte en het openbaar ministerie invloed kunnen uitoefenen op de omvang van hetgeen in hoger beroep aan het oordeel van de rechter is onderworpen. Onder de huidige wet is de appelakte (artikel 451) voor die vraag beslissend. Onder de nieuwe wet vindt op dit punt geen inhoudelijke wijziging plaats, al is voor de omvang van het appel straks (het afschrift van) de registratie door de griffiemedewerker beslissend (zie paragraaf 3.1 van het algemeen deel en de toelichting op artikel 5.2.1.3).
De appellant behoudt onder het nieuwe recht de mogelijkheid het appel te beperken tot een of meer cumulatief ten laste gelegde feiten en de registratie daarvan door de griffiemedewerker zal beslissend zijn voor de omvang van het hoger beroep. Bij een mondeling appel zal de

griffiemedewerker een dergelijke beperking eenvoudig kunnen registreren. Bij een hoger beroep per brief komt het erop aan of de appellant in die brief een expliciete wens tot beperking opneemt. Bij het elektronische instellen van het hoger beroep zal het systeem expliciet de mogelijkheid tot beperking bieden.

Behalve in de gevallen waarin het hoger beroep met inachtneming van de daarvoor geldende wettelijke regels is beperkt - op de wijze als voornoemd dan wel door het hoger beroep vóór de aanvang van de behandeling van het hoger beroep gedeeltelijk in te trekken – zijn alle cumulatief ten laste gelegde feiten in hoger beroep aan het oordeel van het hof onderworpen, behalve eventuele feiten waarvan de verdachte in eerste aanleg is vrijgesproken.

AFDELING 4.1.2
Hoger beroep van de benadeelde partij of de ouders of voogd van een veroordeelde die de leeftijd van veertien jaren nog niet heeft bereikt

Artikel 5.4.1.2.1 [hoger beroep door de benadeelde partij]

Dit artikel betreft de door dit wetsvoorstel geïntroduceerde bevoegdheid van de benadeelde partij om hoger beroep in te stellen. Deze nieuwe mogelijkheid is reeds toegelicht in paragraaf 3.7 van het algemeen deel van deze memorie.

Eerste lid
In het eerste lid zijn de gevallen genoemd waarin de benadeelde partij hoger beroep kan instellen.

Tweede lid
Het tweede lid betreft de bevoegdheid van de benadeelde partij om haar vordering in hoger beroep te vermeerderen. Dit is toegelicht in paragraaf 3.7 van het algemeen deel van deze memorie.

Derde lid
In het derde lid is vermeld in welk geval de benadeelde partij *geen* hoger beroep kan instellen, namelijk indien de vordering niet-ontvankelijk is verklaard, omdat aan de verdachte in eerste aanleg ter zake van het feit waarop de vordering ziet, buiten het geval van artikel 9a van het Wetboek van Strafrecht, geen straf of maatregel is opgelegd. Deze bepaling sluit aan bij de in het huidige artikel 361, tweede lid, onder a genoemde eis voor ontvankelijkheid van de benadeelde partij. In het derde lid wordt ook de huidige appelgrens, inhoudende dat de vordering minimaal €1.750 moet bedragen, gehandhaafd (zie ook artikel 421, vierde lid, derde volzin).

Vierde lid
Het vierde lid regelt dat het hoger beroep van de benadeelde partij moet worden ingesteld binnen veertien dagen nadat het openbaar ministerie haar schriftelijk in kennis heeft gesteld van de omstandigheid dat de verdachte en de officier van justitie geen hoger beroep hebben ingesteld, dan wel het hoger beroep zodanig is beperkt dat de vordering van de benadeelde partij niet aan het oordeel van het gerechtshof zou zijn onderworpen (bijvoorbeeld in geval van een appel tegen een van de in eerste aanleg berechte feiten waarop de vordering van de benadeelde partij niet ziet). Voor de tijdigheid van het appel zal beslissend zijn of het is ingesteld binnen veertien dagen na dagtekening van de kennisgeving.

Vijfde lid
Het vijfde lid bepaalt dat indien de benadeelde partij hoger beroep heeft ingesteld, het openbaar ministerie de verdachte daarvan in kennis stelt. Deze bepaling dient ertoe de verdachte in staat te stellen zich voor te bereiden op de aanstaande behandeling van het appel van de benadeelde partij.

Zesde lid
Het zede lid betreft de bevoegdheid van het hof om de vordering geheel of gedeeltelijk niet-

ontvankelijk te verklaren en de benadeelde partij naar de burgerlijke rechter ‘te verwijzen’, indien de vordering te complex van aard is. Dit is toegelicht in paragraaf 3.7 van het algemeen deel van deze memorie.

Artikel 5.4.1.2.2 [hoger beroep door de ouders of voogd van een veroordeelde die de leeftijd van veertien jaren nog niet heeft bereikt]

Dit artikel betreft de door dit wetsvoorstel geïntroduceerde bevoegdheid van de ouders of voogd van een “veertienminner” om hoger beroep in te stellen. Deze nieuwe mogelijkheid is toegelicht in paragraaf 3.7 van het algemeen deel van deze memorie.
De regeling is grotendeels gelijkluidend aan de regeling van hoger beroep voor de benadeelde partij (leden 1, 3, 4 en 5 van artikel 5.4.1.2.1), zodat wordt verwezen naar de toelichting bij dat artikel.

TITEL 4.2
Kennisgeving van terbeschikkingstelling van de stukken van het geding en voorbereiding van de terechtzitting

Artikel 5.4.2.1 [kennisgeving binnenkomst stukken van het geding]

Dit artikel is nieuw en betreft de (procedure rond de) kennisgeving door voorzitter aan de verdachte en de officier van justitie dat de gedingstukken bij het hof zijn binnengekomen, in welke kennisgeving onder meer wordt gewezen op het recht van de verdachte (of de benadeelde partij dan wel ouders of voogd van een ‘veertienminner’) om een schriftuur met bezwaren en verzoeken met het oog op de terechtzitting in te dienen. Deze procedure is toegelicht in paragraaf 3.2 van het algemeen deel van deze memorie.

In het derde lid is geregeld dat de kennisgeving en de mededelingen, bedoeld in het tweede lid, worden vertaald voor de verdachte die de Nederlandse taal niet of onvoldoende beheerst, dan wel dat hem daarvan in een voor hem begrijpelijke taal schriftelijk mededeling wordt gedaan. Deze bepaling is geënt op de bestaande verplichting om een vertaling te verstrekken van de uitgebrachte (appel)dagvaarding (huidig artikel 412, derde lid, jo. artikel 260, vijfde lid). Die bepaling betreft wetgeving tot implementatie van richtlijn nr. 2010/64/EU van het Europees Parlement en de Raad van 20 oktober 2010 betreffende het recht op vertolking en vertaling in strafprocedures (PbEU L 280).

Op deze plaats wordt opgemerkt dat de derde volzin van het eerste lid van het huidige artikel 410 over – kort gezegd – de elektronische indiening van de schriftuur is vervallen. Dit wordt nu immers algemeen geregeld in artikel 5.2.1.8, eerste lid, jo. artikel 5.2.1.2, derde lid. Tevens is gelet op eerstgenoemd artikel jo. artikel 5.2.1.3, vierde lid, de bepaling van het huidige artikel 410, tweede lid, inhoudende dat de schriftuur bij de stukken wordt gevoegd, vervallen.

Artikel 5.4.2.2 [de beslissing op verzoeken]

Dit artikel betreft het indienen van verzoeken door de verdachte en de regievoering door de voorzitter van het gerechtshof. Dit artikel is toegelicht in paragraaf 3.3 van het algemeen deel van deze memorie.

Artikel 5.4.2.3 [bevoegdheden van de advocaat-generaal]

Eerste lid
In dit lid wordt voorzien in de situatie waarin de advocaat-generaal wenst dat nader onderzoek wordt verricht. Hij kan schriftelijk vorderen dat de voorzitter van het gerechtshof de rechter-commissaris dan wel raadsheer-commissaris zal opdragen enig onderzoek te verrichten. Deze regeling is beperkter van aard dan die voor de verdachte, aangezien de advocaat-generaal - net als

de officier van justitie in eerste aanleg - desgewenst zelf getuigen en deskundigen voor de terechtzitting in hoger beroep kan oproepen, opdrachten tot opsporing kan geven, deskundigen kan benoemen en stukken (van overtuiging) aan de processtukken kan toevoegen. Voor de advocaat-generaal hoeft de regeling dus slechts te zien op door hem gewenst nader onderzoek door de rechter- of raadsheer-commissaris.

Tweede lid
Thans is het zo dat indien in de fase van het hoger beroep nader (opsporings)onderzoek moet worden verricht - dat kan zijn indien de advocaat-generaal dit zelf wenselijk vindt, maar ook indien het gerechtshof hiertoe via de band van de huidige artikelen 315 jo. 415 opdracht geeft - de officier van justitie de advocaat-generaal daarbij, *op diens verzoek*, de nodige bijstand verleent (artikel 148c). Dit heeft ermee te maken dat in de huidige structuur van het openbaar ministerie, sinds de inwerkingtreding op 1 juni 1999 van de Wet van 19 april 1999, Stb. 194, geen sprake meer is van een hiërarchische relatie tussen het ressortsparket en het arrondissementsparket en de advocaat-generaal dus geen bevelen kan geven aan de officier van justitie.
Dit artikellid beoogt de positie van de advocaat-generaal te versterken, door te bepalen dat de advocaat-generaal bij opsporingsonderzoek in zaken die in hoger beroep aanhangig zijn, bevoegd is de overige opsporingsambtenaren rechtstreeks opdrachten tot opsporing te geven. Hij zal de officier van justitie hiervan wel in kennis dienen te stellen, maar het is dus straks niet meer zo dat aanvullend opsporingsonderzoek in hoger beroep alleen kan plaatsvinden doordat de officier van justitie daartoe op verzoek van de advocaat-generaal de nodige stappen zet (zie artikel 148c). Behalve dat de positie van de advocaat-generaal wordt versterkt, wordt de officier van justitie hierdoor ook ontlast.

Derde lid
Het derde lid bepaalt dat de advocaat-generaal de bevoegdheden die de officier van justitie in hoofdstuk 4 van Boek 2 zijn toebedeeld, ook kan uitoefenen. Dat betreft het opvragen van een reclasseringsrapport (het huidige artikel 147) en het benoemen van deskundigen die in het deskundigenregister staan (de huidige artikelen 150 tot en met 150c). Deskundigen kunnen naar geldend recht wel door de officier van justitie worden benoemd, maar niet door de advocaat-generaal. Niet valt in te zien waarom op het punt van deze bevoegdheid een onderscheid gemaakt dient te worden tussen de advocaat-generaal en de officier van justitie.

Artikel 5.4.2.4 [dagbepaling]

Dit artikel betreft de dagbepaling door de voorzitter van het gerechtshof. Het is een combinatie van de huidige artikelen 412, eerste lid, en artikel 409, tweede tot en met vierde lid. Dit artikel is in paragraaf 3.3 van het algemeen deel van deze memorie toegelicht.

Artikel 5.4.2.5 [algemene bepaling voorbereiding terechtzitting eerste aanleg van toepassing]

Dit artikel verklaart de artikelen 4.1.1.3, 4.1.1.5, 4.1.1.6, tweede lid, en 4.1.1.7 tot met 4.1.1.9, betreffende de voorbereiding van de terechtzitting in eerste aanleg, van overeenkomstige toepassing op de terechtzitting in hoger beroep. Verwezen wordt naar de paragrafen 3.3 en 4 van het algemeen deel, alsmede naar de toelichting op die artikelen in Boek 4.

Artikel 5.4.2.6 [het overleggen van nieuwe stukken]

Eerste lid
In het eerste lid van dit artikel is de huidige, in artikel 414, eerste lid, laatste volzin, opgenomen regeling voor het door de advocaat-generaal en de verdachte overleggen van nieuwe (elektronische of schriftelijke) stukken of stukken van overtuiging weergegeven. In de nieuwe regeling is, tegen de achtergrond van de jurisprudentie van de Hoge Raad (zie bijv. HR 29 juni 2010, NJ 2010/409) over de vraag of het hof dergelijke stukken bij zijn beraadslaging kan betrekken, bepaald dat het gerechtshof stukken, indien deze pas op de terechtzitting worden

overgelegd, alleen bij de processtukken voegt, indien dit in het belang is van een behoorlijke rechtspleging.

Tweede lid
Het tweede lid regelt dat een slachtoffer dat, of een nabestaande die in eerste aanleg geen gebruik heeft gemaakt van zijn recht om te verklaren, van zijn voornemen daartoe schriftelijk kennis kan geven aan de advocaat-generaal of het gerechtshof. De huidige regeling van artikel 414, derde lid, is hier ongewijzigd overgenomen, zij het dat is toegevoegd dat de bepaling niet geldt indien het hoger beroep van de officier van justitie of de verdachte zodanig is beperkt dat het strafbare feit waarop de verklaring van de spreekgerechtigde ziet, niet aan het oordeel van het gerechtshof is onderworpen. Een dergelijke bepaling ontbreekt in de huidige wet. Dit leidt er in de praktijk helaas weleens toe dat slachtoffers worden opgeroepen voor een terechtzitting, zich voorbereiden op het afleggen van een slachtofferverklaring, maar er pas op de terechtzitting achter komen dat het strafbare feit waarop de verklaring ziet, in hoger beroep niet meer aan de orde is, doordat het hoger beroep is beperkt tot een of meer andere feiten. De nieuwe bepaling beoogt deze voor het slachtoffer vaak pijnlijke ervaring te voorkomen.

De bepaling in de laatste volzin van het huidige artikel 414, derde lid, inhoudend dat artikel 260, tweede lid, van overeenkomstige toepassing is (dit betreft de verplichting voor de officier van justitie degenen die schriftelijk verzoeken om oproeping voor de uitoefening van het spreekrecht, op te roepen), is op deze plaats vervallen, aangezien de desbetreffende verplichting van de advocaat-generaal tot oproeping nu geldt op grond van artikel 5.4.3.1, tweede lid, dat artikel 4.1.2.2, derde lid, van overeenkomstige toepassing verklaart.

Artikel 5.4.2.7 [voeging door de benadeelde partij]

In dit artikel over de voeging van de benadeelde partij is artikel 421, eerste tot en met derde lid, inhoudelijk ongewijzigd overgenomen.

Er is een nieuw (vierde) lid toegevoegd, dat het mogelijk maakt dat de vordering van de benadeelde partij in hoger beroep wordt vermeerderd. Dit is toegelicht in paragraaf 3.7 van het algemeen deel van deze memorie.
Er is daarnaast een nieuw (vijfde) lid toegevoegd, inhoudende dat indien een intrekking van het hoger beroep door het openbaar ministerie of de verdachte tot gevolg zou hebben dat de vordering van de benadeelde partij in hoger beroep niet wordt behandeld, de voeging van de benadeelde partij wordt aangemerkt als een overeenkomstig artikel 5.4.1.2.1 ingesteld hoger beroep.
Dit voorstel, dat in paragraaf 3.7 van het algemeen deel van deze memorie is toegelicht, is in lijn met de algehele strekking van de voorstellen die de positie van de benadeelde partij beogen te verbeteren.

TITEL 4.3
Oproeping voor de terechtzitting

Artikel 5.4.3.1 [oproeping]

Dit artikel bevat bepalingen voor de oproeping in hoger beroep.

Eerste lid
In het eerste lid is het huidige tweede lid van artikel 412 overgenomen en voorzien van een nieuwe redactie. Er worden twee wijzigingen aangebracht. Ten eerste wordt in de nieuwe regeling alleen nog gesproken van een ‘oproeping’ en niet meer van een dagvaarding. Dit hangt samen met het voorstel in Boek 4, hoofdstuk 1 (het aanbrengen van de zaak ter berechting), om de berechting te laten aanvangen met een ‘procesinleiding’ die onder meer reeds de tenlastelegging bevat, waarna - na dagbepaling door de voorzitter in overeenstemming met de officier van justitie - een ‘oproeping’ voor de terechtzitting volgt. De functie van deze oproeping, die weliswaar relevante informatie

bevat (opnieuw de tenlastelegging, eventuele ad informandum gevoegde feiten en mededeling van diverse rechten), is beperkt tot het oproepen voor de terechtzitting als onderdeel van de berechting. De voornoemde procesinleiding daarentegen vormt een meer inhoudelijke markering van de aanvang van het rechtsgeding. De term dagvaarding doet dan wonderlijk aan na een procesinleiding en de term appelleert aan een verlaten concept. Die term is daarom in Boek 4 verlaten. Het zou gelet daarop merkwaardig zijn in hoger beroep nog wel te spreken van een dagvaarding, zeker nu voor het bericht waarmee het rechtsgeding in hoger beroep aanvangt, temeer geldt dat het voornamelijk een oproepende functie heeft. Daarop duidt bijvoorbeeld het gegeven dat voor de tenlastelegging mag worden verwezen naar 'een of meer feiten […] in eerste aanleg ten laste gelegd', mits die verwijzing voldoende duidelijk is (o.m. HR 17 maart 1987, NJ 1988, 195 en HR 18 september 1989, DD 90 023).
Ten tweede is in verband met de mogelijkheid van hoger beroep door de benadeelde partij of de ouders of voogd van een 'veertienminner' (zie de artikelen 5.4.1.2.1 en 5.4.1.2.2) aan de huidige bepaling van artikel 412, tweede lid, toegevoegd dat de oproeping in dat geval een opgave kan bevatten van de beslissingen in eerste aanleg waartegen hoger beroep is ingesteld en die in hoger beroep aan de orde zijn.
In de tweede volzin is artikel 4.1.1.1, tweede lid, van overeenkomstige toepassing verklaard. Dat betekent dat de advocaat-generaal strafbare feiten waarvan dezelfde persoon wordt verdachte of zaken tegen medeverdachten ter gelijktijdige berechting aan, indien dit in het belang is van de behandeling van de zaak. Een soortgelijke bepaling bevat nu artikel 412, vierde lid.

Tweede lid
Dit lid verklaart een aantal bepalingen over (onder meer) de oproeping in eerste aanleg van overeenkomstige toepassing op de oproeping in hoger beroep, te weten de artikelen 4.1.2.2 (met uitzondering van het eerste lid, onderdeel a) en 4.1.2.3 tot en met 4.1.2.5. Het betreft achtereenvolgens - kort gezegd - :

1. De oproeping (door de advocaat-generaal) van procesdeelnemers, zoals getuigen, deskundigen, slachtoffers en tolken (artikel 4.1.2.2). Ten aanzien van het van overeenkomstige toepassing verklaarde tweede lid van artikel 4.1.2.2 wordt het volgende opgemerkt. Volgens dit lid (dat op zijn beurt artikel 4.1.1.4, zesde lid van toepassing verklaart) kan het verhoor van getuigen of deskundigen die de officier van justitie zelf voor de terechtzitting wil oproepen, voorafgaande aan de terechtzitting worden overgelaten aan de (gedelegeerde of gepositioneerde) rechter-commissaris. De voorzitter kan daartoe beslissen maar behoeft voor deze beslissing wel de instemming van de verdachte en de officier van justitie. Vertaald naar het hoger beroep gaat dit om de bepaling van artikel 5.4.2.2, zesde lid;
2. Mededelingen in en vertaling van de oproeping (artikel 4.1.2.3);
3. De oproepingstermijn (artikel 4.1.2.4);
4. Verzoeken om aanhouding vóór de terechtzitting (artikel 4.1.2.5).

Op deze plaats wordt verwezen naar de desbetreffende artikelen in Boek 4 en de daarop gegeven toelichtingen.

Derde lid
Dit lid bepaalt dat indien de benadeelde partij of de ouders of voogd van een veroordeelde die de leeftijd van veertien jaren nog niet heeft bereikt hoger beroep hebben ingesteld, een oproeping voor de terechtzitting aan hen dient te worden betekend.

Vierde lid
In het vierde lid zijn het huidige tweede en derde lid van artikel 413, betreffende de oproeping van de benadeelde partij die zich heeft gevoegd en de spreekgerechtigde, samengevoegd. In het huidige derde lid is sprake van 'het slachtoffer of de nabestaande die in eerste aanleg gebruik heeft gemaakt van zijn recht om te verklaren op grond van artikel 51e'. Hieraan is toegevoegd dat de benadeelde partij of de spreekgerechtigde niet wordt opgeroepen, indien het hoger beroep van de

officier van justitie of de verdachte zodanig is beperkt dat het strafbare feit waarop de vordering van de benadeelde partij of de verklaring van het slachtoffer ziet, niet aan het oordeel van het gerechtshof is onderworpen. Een dergelijke bepaling ontbreekt in de huidige wet. Dit leidt er in de praktijk helaas weleens toe dat benadeelde partijen of slachtoffers worden opgeroepen voor een terechtzitting, zich voorbereiden op de behandeling van de vordering tot schadevergoeding of het afleggen van een slachtofferverklaring, maar er pas op de zitting achter komen dat het strafbare feit waarop de vordering of de verklaring ziet, in hoger beroep niet meer aan de orde is, doordat het hoger beroep is beperkt tot een of meer andere feiten. De nieuwe bepaling beoogt deze voor de benadeelde partij of het slachtoffer vaak pijnlijke ervaring te voorkomen.

Vijfde lid
Dit lid is nieuw en regelt dat een appel van de benadeelde partij en een appel van de ouders of voogd op dezelfde terechtzitting kunnen worden behandeld. Dit dient de proceseconomie. Op het hoger beroep van de benadeelde partij en dat van de ouders of voogd zal in één arrest kunnen worden beslist.

Zesde lid
Ook dit lid is nieuw. Het bepaalt dat de advocaat-generaal de oproeping voor de terechtzitting tot de aanvang daarvan kan intrekken. De huidige wet bevat hierover geen bepaling maar dit is wel conform de jurisprudentie op dit punt. (HR 9 januari 1962, NJ 1962, 334).

Artikel 5.4.3.2 [behandeling door de meervoudige of de enkelvoudige kamer]

In dit artikel worden regels gegeven voor behandeling door een meervoudige of een enkelvoudige kamer in hoger beroep. Het huidige artikel 411 wordt op enkele punten aangepast.

Eerste lid
In het eerste lid is artikel 411, eerste lid, inhoudelijk ongewijzigd overgenomen. Aan het bestaande uitgangspunt dat een strafzaak in hoger beroep door een meervoudige kamer wordt behandeld, wordt vastgehouden. Het eerste lid sluit aan op artikel 1.2.1.5, inhoudende dat de behandeling van zaken door de rechtbank en het gerechtshof geschiedt door een meervoudige kamer of, in de gevallen waarin de wet dat bepaalt, door een enkelvoudige kamer. Over het laatste geval handelt het tweede lid.

Tweede lid
Het tweede lid bevat de criteria voor behandeling in appel door de enkelvoudige kamer. Het huidige artikel 411, tweede lid, wordt gewijzigd, waardoor wordt voorzien in een bevordering van enkelvoudige afdoening.

Uitgangspunt wordt dat zaken die in eerste aanleg enkelvoudig zijn afgedaan ook in appel zaken enkelvoudig worden behandeld
Een zaak kan in hoger beroep thans door een enkelvoudige kamer worden behandeld indien aan de vier cumulatieve criteria van artikel 411, tweede lid, is voldaan. Ten eerste dient het een zaak te betreffen die naar het aanvankelijk oordeel van het openbaar ministerie van eenvoudige aard is (zie ook het huidige artikel 368 betreffende het criterium voor de politierechter). Ten tweede dient in eerste aanleg aan de verdachte een straf of maatregel te zijn opgelegd. Ten derde dient het te gaan om een zaak die in eerste aanleg door de kantonrechter of de politierechter is behandeld. En tot slot mag aan de verdachte in eerste aanleg geen gevangenisstaf van meer dan zes maanden opgelegd zijn.
Er bestaat thans voor de hoven geen enkele verplichting om een zaak, indien aan de criteria is voldaan, te laten berechten door de enkelvoudige kamer. Immers, de wettekst bepaalt dat de zaak in dat geval ‘kan’ worden behandeld door een enkelvoudige kamer. Het LOVS (destijds: Landelijk Overleg van Voorzitters van de Strafsectoren) heeft in 2009 zelf criteria ontwikkeld betreffende de enkelvoudige afdoening van zaken in de fase van het hoger beroep. Deze zijn restrictiever dan de

bovenstaande wettelijke criteria en houden in dat een gerechtshof een strafzaak alleen enkelvoudig kan afdoen wanneer:
a. het gaat om een misdrijf dat op de volgende limitatieve lijst voorkomt:
– Wetboek van Strafrecht: artikel 138, 139, 266, 267, 285, 310, 311, 321, 350, 416, 417 bis;
– Wegenverkeerswet 1994: artikel 8, 9, 11, 162, 163; en
b. deze zaken door de politierechter zijn behandeld en er geen hogere onvoorwaardelijke gevangenisstraf is opgelegd dan voor de duur van één week. Ook de onder a genoemde zaken waarin de politierechter een taakstraf heeft opgelegd van maximaal 30 uren of 15 dagen vervangende hechtenis kunnen enkelvoudig worden afgedaan.
Uit onderzoek dat in opdracht van de Raad voor de Rechtspraak is verricht (zie R. Baas, L. de Groot-van Leeuwen en M. Laemers, *Rechtspreken: samen of alleen, over meervoudige en enkelvoudige rechtspraak*, Onderzoeksprogramma Rechtspleging Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Radboud Universiteit Nijmegen, Research Memoranda Raad voor de Rechtspraak, Den Haag 2010) blijkt dat de hoven in die periode hebben afgesproken maximaal 7 procent van hun strafzaken enkelvoudig af te doen, ook als het aantal zaken dat geschikt is voor enkelvoudige afdoening groter is. Uit dat onderzoek blijkt bovendien dat er verschillen zijn tussen de hoven voor wat betreft het soort zaken dat enkelvoudig wordt afgedaan. Ook komt het voor dat een hof in een convenant met het ressortsparket heeft afgesproken hoeveel meervoudige en enkelvoudige zittingen worden gehouden, waarbij de toedeling niet (volledig) afhankelijk is van de zaken zelf en er zaken meervoudig worden afgedaan die geschikt zijn voor een enkelvoudige behandeling. Blijkens het rapport kengetallen 2016 van de Raad voor de Rechtspraak (p. 27) is ook in het jaar 2016 een gering aandeel van de zaken enkelvoudig afgedaan (rond de 7%). Uit dit rapport blijkt ook dat de onderlinge verschillen tussen de gerechten op dit punt tamelijk groot zijn. Bij het hof Arnhem-Leeuwarden werd bijvoorbeeld 10% van de zaken enkelvoudig afgedaan, bij het hof ‘s-Hertogenbosch slechts 3%.

Als argument tegen een enkelvoudige afdoening wordt vaak aangevoerd dat de kwaliteit van een rechterlijke uitspraak doorgaans beter is bij een meervoudige afdoening (R. Baas, L. de Groot-van Leeuwen en M. Laemers, a.w., blz. 41, met uitgebreide literatuurvermeldingen). Uit wetenschappelijk onderzoek dat in Nederland is verricht naar de kans op foute uitspraken bij unusrechtspraak (F. van Dijk, J. Sonnemans, E. Bauw, Error by groups and individuals, zonder plaats, maart 2012) blijkt dat de foutkans weliswaar toeneemt, maar vooral wanneer het een gecompliceerde strafzaak is of een zaak waarin het bewijs mager is.
Ook wordt aangevoerd dat het oordeel meer gezag heeft, hetgeen vooral van belang is wanneer het oordeel in appel afwijkt van het oordeel dat in eerste aanleg is genomen. De onderzoekers van het project 2001 Strafvordering wijzen er voorts op dat het voor het gezag en de aanvaarding van de uitspraak in appel bevorderlijk is wanneer naar aanleiding van het rechtsmiddel evenveel of meer rechters oordelen dan bij de bestreden beslissing het geval was (M.S. Groenhuijsen en J. de Hullu, *Het hoger beroep*, in: M.S. Groenhuijsen en J. de Hullu (red) *Dwangmiddelen en Rechtsmiddelen, derde interimrapport onderzoeksproject 2001*, Kluwer, Deventer 2002, blz. 428).

In de literatuur wordt onder meer als voordeel van een enkelvoudige berechting genoemd dat dit leidt tot meer efficiëntie en hogere snelheid van afhandeling van zaken. Uit WODC-onderzoek komt naar voren dat de kans dat een zaak snel op zitting kan worden gebracht vaak groter is bij enkelvoudige zittingen dan bij zittingen van de meervoudige kamer. Snelheid in behandeling is volgens de door de onderzoekers geïnterviewde personen een aspect van kwaliteit (De Jongste en Decae, De competentie van enkelvoudige kamers in strafzaken verruimd, WODC 2010, p. 7).
Voor de verdachte kan verder een voordeel zijn dat er bij een unuszitting vaak sprake is van een meer informele sfeer tijdens de zitting en dat doorgaans na een dergelijke zitting meteen uitspraak wordt gedaan. Voorts wordt in de literatuur als voordeel genoemd dat de uitspraak van een enkelvoudige rechter geen compromis hoeft te bevatten tussen verschillende opvattingen, hetgeen de duidelijkheid van de uitspraak ten goede kan komen. Deze argumenten vóór enkelvoudige rechtspraak worden, met literatuurvermeldingen, besproken door R. Baas, L. de Groot-van Leeuwen en M. Laemers, a.w., blz. 45 e.v.

Hoewel volgens de onderzoekers van het onderzoeksproject Strafvordering 2001 de voordelen van meervoudige rechtspraak zwaar wegen, komen zij tot de conclusie dat het uitgangspunt van collegiale rechtspraak in de praktijk 'te veel van het goede' lijkt en geen optimale verdeling van de middelen bewerkstelligt. Volgens hen bestaat er in appel over veel zaken overeenstemming, terwijl het debat zich vaak toespitst op specifieke punten die niet complex van aard hoeven te zijn. Dit argument geldt naar mijn oordeel thans temeer, nu in 2007 - en dus na het verschijnen van het rapport over het onderzoeksproject Strafvordering 2001 - het stelsel van voortbouwend appel is ingevoerd. De onderzoekers bepleiten om die zaken die in eerste aanleg enkelvoudig zijn afgedaan ook in appel zaken enkelvoudig af te doen (Groenhuijsen en De Hullu, a.w. (2002), blz. 432 t/m 434. Bij de voorstellen is al rekening gehouden met de verruiming van de mogelijkheden van een enkelvoudige afdoening in hoger beroep bij wet van 4 juli 2002, Stb. 2002, 355).
Ik deel de conclusie en het pleidooi van de onderzoekers en stel daarom voor het criterium van het huidige artikel 411, tweede lid, in die zin te wijzigen dat het voortaan inhoudt dat indien de zaak in eerste aanleg door de kantonrechter of de politierechter is behandeld en de verdachte ter zake van hetgeen in zijn zaak is bewezen verklaard, een straf of maatregel is opgelegd, de behandeling 'plaatsvindt' door een enkelvoudige kamer van het gerechtshof en niet meer dat de zaak in dat geval door een enkelvoudige kamer 'kan' plaatsvinden. Deze aanscherping van het bestaande criterium komt mij, voor- en nadelen afwegend, verantwoord voor, ook omdat de bevoegdheid tot verwijzing naar de meervoudige kamer blijft bestaan (in het nieuwe wetboek wordt deze geregeld in Boek 1, in artikel 1.2.1.7).
In het tweede lid is het thans geldende criterium voor enkelvoudige behandeling, dat 'de zaak naar het aanvankelijk oordeel van het openbaar ministerie van eenvoudige aard is', verwijderd. De reden daarvoor is dat aan dat aanvankelijke oordeel in hoger beroep feitelijk geen gewicht meer toekomt. De eenvoudige aard van de zaak is immers door de behandeling in eerste aanleg komen vast te staan, aangezien de politierechter geen reden heeft gezien voor verwijzing van de zaak naar de meervoudige kamer.
Aanscherping van het criterium voor enkelvoudige behandeling zal er ten eerste voor zorgen dat de gerechtshoven dezelfde uitgangspunten hanteren bij de vraag of een zaak enkelvoudig of meervoudig moet worden behandeld: niet de gemaakte convenanten die zien op tamelijk abstracte getallen zullen meer beslissend te zijn, maar de wettelijke criteria die vóór dan wel tegen een enkelvoudige afdoening pleiten, gezien het karakter van de concrete strafzaak. Dit acht ik met het oog op de rechtszekerheid en eenheid van rechtstoepassing van groot belang.
Ten tweede zal dit criterium er vermoedelijk toe leiden dat de doorlooptijden in hoger beroep aanzienlijk worden verkort, aangezien de berechtingscapaciteit door een efficiëntere inzet van de beschikbare raadsheren wordt vergroot. Ter illustratie kan hier worden vermeld dat de norm die de Rechtspraak hanteert voor behandeling van een meervoudige kamerzaak in hoger beroep negen maanden bedraagt, terwijl de norm voor behandeling van een enkelvoudige kamerzaak zes maanden is. Verkorting van de doorlooptijd in hoger beroep is noodzakelijk, aangezien de behandelduur van strafzaken in hoger beroep blijkens voornoemd rapport kengetallen 2016 van de Raad voor de Rechtspraak nog ver van de norm is verwijderd. In 2016 werd hieraan bij politierechterappellen gemiddeld in 67 procent van de gevallen voldaan. Bij meervoudige kamerzaken werd de norm gemiddeld in 65 procent van de gevallen gehaald.
Derde lid
Het derde lid bepaalt dat de behandeling van het hoger beroep van de benadeelde partij of de ouders of voogd van een veroordeelde die de leeftijd van veertien jaren nog niet heeft bereikt (zie afdeling 4.1.2), enkelvoudig kan plaatsvinden. Behandeling door de enkelvoudige kamer ligt vooral in de rede bij eenvoudige vorderingen tot schadevergoeding. Behandeling door de enkelvoudige kamer is echter niet verplicht. Op grond van het eerste lid kan, afhankelijk van de zaak - bijvoorbeeld bij wat omvangrijker vorderingen tot schadevergoeding - ook worden gekozen voor een behandeling door de meervoudige kamer.

Vierde lid
Zoals hierboven al aan de orde kwam, is een van de criteria voor enkelvoudige berechting in hoger beroep dat de politierechter niet een gevangenisstraf van meer dan zes maanden mag hebben opgelegd (artikel 411, tweede lid, onder b). In de memorie van toelichting bij de wet van 4 juli

2002 waarbij o.m. het strafmaximum voor de politierechter is verruimd van zes maanden naar één jaar, is overwogen dat de waarborg van meervoudige rechtspraak in het geval de politierechter een gevangenisstraf van meer dan zes maanden heeft opgelegd, behouden moest blijven (Kamerstukken II 2001/2002, 28 215, nr. 3, p. 6). Het daarop gegronde criterium dat unusbehandeling in hoger beroep alleen mogelijk is indien de politierechter niet een gevangenisstraf van meer dan zes maanden heeft opgelegd, hield echter verband met nog een andere bepaling, te weten artikel 425, tweede lid (oud), dat bepaalde dat de enkelvoudige kamer in appel geen onvoorwaardelijke gevangenisstraf van langere duur kon opleggen dan de verdachte in eerste aanleg was opgelegd. Uit dit samenstel van bepalingen volgde dat de unus in appel in die tijd een onvoorwaardelijke gevangenisstraf van maximaal zes maanden kon opleggen. Thans is de enkelvoudige kamer in hoger beroep echter niet meer gebonden aan enig strafmaximum: met de wet stroomlijnen hoger beroep is artikel 425, tweede lid (oud) komen te vervallen. De wetgever vond dat deze bepaling de verdachte slechts een relatieve bescherming bood, omdat de enkelvoudige rechter in appel de zaak immers kon verwijzen naar de meervoudige kamer, die wel een hogere sanctie kon opleggen (Kamerstukken II 2005/2006, 30 320, nr. 3, p. 28). Dit argument komt echter niet zonder meer logisch voor, bijvoorbeeld omdat de politierechter in eerste aanleg ook kan verwijzen naar de meervoudige kamer, maar *wel* is gebonden aan een strafmaximum van één jaar gevangenisstraf. Ik zie daarom reden het genoemde criterium in die zin te wijzigen, dat het inhoudt dat de enkelvoudige kamer in hoger beroep net als de politierechter (zie artikel 4.4.2, tweede lid, eerste volzin) niet bevoegd is tot het opleggen van een gevangenisstraf van meer dan een jaar.

Vijfde lid
Het vijfde lid bepaalt dat op de verwijzing naar de meervoudige kamer, artikel 4.4.5 niet van toepassing is. Dit artikel regelt voor de eerste aanleg dat een zaak die zich naar het oordeel van enkelvoudige kamer niet voor behandeling door een unus leent, reeds vóór de terechtzitting kan worden verwezen. Verwezen wordt naar de toelichting op dat artikel. Het lijkt niet raadzaam deze bepaling ook in hoger beroep van toepassing te laten zijn, omdat dit zou kunnen afdoen aan het doel van deze bepaling, namelijk bevordering van enkelvoudige afdoening in hoger beroep.
Op deze plaats wordt nog opgemerkt dat mogelijkheid van verwijzing *an sich,* in het eerste Boek van het nieuwe wetboek in meer algemene zin wordt geregeld, te weten in artikel 1.2.1.7. Daarom zijn het huidige derde en vierde lid van artikel 411 vervallen.

Zesde lid
In het zesde lid is bepaald dat op de beslissing door de enkelvoudige kamer de artikelen 4.4.8 tot en met 4.4.10, over het vonnis van de enkelvoudige kamer in eerste aanleg, van overeenkomstige toepassing zijn. Dit lid komt daarmee in de plaats van de huidige artikelen 425 en 426. Inhoudelijk wordt hiermee geen wijziging beoogd.
Het eerste lid van het huidige artikel 425, inhoudende dat degene die zitting heeft in een enkelvoudige kamer de bevoegdheden heeft die aan de voorzitter van de meervoudige kamer toekomen, is vervallen, nu dit in het nieuwe wetboek reeds in artikel 1.2.1.5, tweede lid, wordt bepaald.

TITEL 4.4
De behandeling van het hoger beroep door het gerechtshof

Artikel 5.4.4.1 [schakelbepaling]

Dit lid betreft de ‘schakelbepaling’, waarin wordt vermeld welke bepalingen uit Boek 4, betreffende de berechting in eerste aanleg, in hoger beroep van overeenkomstige toepassing zijn. Het betreft de hoofdstukken 1 tot en met 3 van dat Boek. Het betreft respectievelijk het aanhangig maken van de zaak ter berechting (hoofdstuk 1), het onderzoek op de terechtzitting (hoofdstuk 2) en de beraadslaging en de uitspraak (hoofdstuk 3).

De tweede volzin van het huidige artikel 415, inhoudende dat aanvulling van het verkorte arrest ook plaatsvindt indien het cassatieberoep meer dan drie maanden na de dag van de uitspraak is ingesteld, heeft een eigen artikel gekregen (artikel 5.4.4.14).

Het derde lid van het huidige artikel 415, vervalt. De daarin van overeenkomstige toepassing verklaarde artikelen ten aanzien van slachtoffers en hun rechten worden in het nieuwe wetboek in Boek 1 geregeld. Zij hebben daardoor algemene gelding. De in het huidige derde lid overigens opgenomen bepalingen bestaan niet (huidig artikel 258, zesde lid) of vinden in Boek 5 toepassing via artikel 5.4.3.1, tweede lid (huidig artikel 260, eerste en tweede lid).

Artikel 5.4.4.2 [voorziening indien schriftuur OM niet is betekend]

Dit nieuwe artikel treft een voorziening voor de situatie waarin sprake is van een alleen door het openbaar ministerie ingesteld hoger beroep en waarin het onderzoek op de terechtzitting is aangevangen, terwijl de vereiste betekening van de schriftuur van het openbaar ministerie niet heeft plaatsgevonden.
Ook onder de huidige regeling komt het geregeld voor dat de dag is bepaald en pas bij de voorbereiding of zelfs ter terechtzitting blijkt dat de officier van justitie heeft verzuimd de vereiste aanzegging hoger beroep te betekenen. De huidige wettelijke regeling stelt hierop geen sanctie. Uit de jurisprudentie van de Hoge Raad over artikel 409 blijkt echter wel dat indien de appeldagvaarding ruim voor de zitting in persoon is betekend, aan de strekking van de regeling is voldaan, zodat de verdachte door het ontbreken van de vereiste betekening niet in zijn belangen is geschaad (o.m. HR 3 april 2012, ECLI:NL:HR:2012:BV7417). Ook in andere gevallen is in de rechtspraak aangenomen dat de niet-nakoming van de betekeningsplicht om die reden geen gevolgen hoeft te hebben, bijvoorbeeld in een zaak waarin de verdachte ter terechtzitting verklaarde dat zij tijdig op de hoogte was geraakt van het appel van het OM (Gerechtshof Leeuwarden 14 juli 2006, ECLI:NL:GHLEE:2006:2305). De jurisprudentie geeft echter een divers beeld over hoe dient te worden gehandeld indien de betekening niet is geschied en de verdachte (mogelijk) *wel* in zijn belangen is geschaad, bijvoorbeeld als de appeldagvaarding niet in persoon is betekend, terwijl de verdachte noch een raadsman ter zitting verschijnt. Voorbeelden van oplossingen die zijn gekozen, zijn.

- nietigheid van de appeldagvaarding (Gerechtshof 's-Gravenhage 11 november 2009, ECLI:NL:GHSGR:2009:4502);
- schorsing van de strafvervolging van de verdachte, totdat aan de voorwaarde van artikel 409 lid 2 is voldaan (gerechtshof Amsterdam 15 maart 1999, LJN AC4073);
- *nog* niet-ontvankelijk verklaring van het openbaar ministerie in het hoger beroep totdat aan die voorwaarde is voldaan (Gerechtshof 's-Gravenhage 13 november 1986, LJN AC3282).

Het is vanuit een oogpunt van rechtseenheid wenselijk dat de onderhavige wettelijke regeling voorschrijft hoe het gerechtshof dient te handelen indien een of meer van de hierboven vermelde voorwaarden niet zijn vervuld en de behandeling in hoger beroep reeds een aanvang heeft genomen (vóór het uitroepen van de zaak opgemerkte gebreken kunnen worden hersteld door intrekking van de appeldagvaarding (HR 9 januari 1962, NJ 1962, 334), het alsnog voldoen aan de voorwaarde(n) en hernieuwde appointering).

In artikel 5.4.4.2, eerste lid (de hoofdregel) en het tweede lid (de mogelijke uitzonderingen) is aansluiting gezocht bij de regeling van het huidige artikel 265, derde lid, betreffende het geval waarin de verdachte op een zodanig laat tijdstip is gedagvaard dat zijn verdedigingsrechten in het gedrang komen. Het voordeel van een dergelijke regeling is dat zij goed in het systeem van de wet past. Andere mogelijke sancties passen daar minder goed in (zoals de nietigheid van de appeldagvaarding), dan wel lijken voor sommige zaken - bijvoorbeeld met een groot strafvorderlijk en/of maatschappelijk belang - te streng te kunnen zijn (niet-ontvankelijkverklaring van het openbaar ministerie). Daarvoor is dus niet gekozen.
Het voorgestelde eerste lid schrijft voor dat het gerechtshof het onderzoek, indien niet is voldaan

aan het in artikel 5.4.2.4, tweede of derde lid, vermelde vereiste, schorst en beveelt dat alsnog aan dat vereiste wordt voldaan.
Daarbij kan het ten eerste gaan om situaties waarin de verdachte (of een gemachtigd raadsman) op de terechtzitting verschijnt en hij er blijk van geeft te zijn verrast door het appel van de officier van justitie en dat hij - mogelijk mede doordat hij geen kennis heeft kunnen nemen van de schriftuur - te weinig tijd heeft gehad om zijn verdediging goed voor te bereiden. Het hof zal een verzuim niet ambtshalve aan de orde hoeven te stellen: van de verdachte of een gemachtigd raadsman mag worden verlangd dat hij, zo hij zich niet kan verenigen met de gang van zaken, een verzoek tot uitstel doet aan het hof. Ten tweede kan het gaan om gevallen waarin de verdachte niet op de terechtzitting verschijnt, terwijl de oproeping niet in persoon is betekend en zich geen andere omstandigheid heeft voorgedaan waaruit voortvloeit dat de dag van de terechtzitting de verdachte tevoren bekend was. In een dergelijk geval kan niet met recht worden geoordeeld dat de verdachte door voortgang van de behandeling niet in enig belang wordt geschaad, zodat de zaak zal moeten worden aangehouden.
In het tweede lid zijn twee uitzonderingen op de verplichting tot schorsing geformuleerd. Schorsing vindt niet plaats indien:

a. de verdachte is verschenen en hij niet klaagt over het verzuim, dan wel verzoekt om uitstel in het belang van zijn verdediging, maar het gerechtshof bij met redenen omklede beslissing van oordeel is dat de verdachte redelijkerwijs niet in zijn verdediging kan worden geschaad wanneer het onderzoek wordt voortgezet, of:
b. de verdachte niet is verschenen, terwijl de oproeping om op de terechtzitting in hoger beroep te verschijnen in persoon is betekend dan wel zich een andere omstandigheid heeft voorgedaan waaruit voortvloeit dat de dag van de terechtzitting de verdachte tevoren bekend was en het gerechtshof bij met redenen omklede beslissing van oordeel is dat de verdachte redelijkerwijs niet in zijn verdediging kan worden geschaad wanneer het onderzoek wordt voortgezet.

Aangezien het - zoals de aangehaalde jurisprudentie ook laat zien - goed mogelijk is dat de verdachte door het verzuim en de voortgang van de behandeling ter zitting niet in enig belang wordt geschaad, geven de genoemde uitzonderingen het gerechtshof de mogelijkheid in de daar omschreven gevallen van die hoofdregel af te wijken.
Daarbij is onderscheid gemaakt tussen twee situaties. De eerste situatie (onder 1) betreft de ter zitting verschenen verdachte. Indien hij niet klaagt over het verzuim zal het gerechtshof de behandeling, zonder daaraan enige motivering te wijden, kunnen voortzetten. Dat geldt ook indien een gemachtigd raadsman is verschenen die niet klaagt over het gebrek. Indien de verdachte of de gemachtigd raadsman wel klaagt over het verzuim en (gemotiveerd) verzoekt om uitstel, zal het gerechtshof de behandeling slechts kunnen voortzetten indien het bij met redenen omklede beslissing van oordeel is dat de verdachte daardoor redelijkerwijs niet in zijn verdediging kan worden geschaad. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn indien de oproeping ruim voor de terechtzitting in persoon is betekend, dan wel de verdachte anderszins tijdig op de hoogte is geraakt van het door de officier van justitie ingestelde hoger beroep. In die gevallen mag ook van de verdachte worden verlangd dat hij, zo hij geen raadsman heeft en de processtukken (waaronder de schriftuur) hem niet reeds via die weg zijn verstrekt, zelf bij de justitiële autoriteiten informeert naar de reden(en) voor het hoger beroep van de officier van justitie of de benadeelde partij, zodat hij zijn verdediging adequaat kan voorbereiden. Ook in dit soort gevallen zal het hof het verzuim niet ambtshalve aan de orde hoeven te stellen.
De tweede situatie (onder 2) betreft het geval waarin de verdachte niet op de terechtzitting is verschenen, terwijl de oproeping om op de terechtzitting in hoger beroep te verschijnen in persoon is betekend dan wel zich een andere omstandigheid heeft voorgedaan waaruit voortvloeit dat de dag van de terechtzitting de verdachte tevoren bekend was. Indien het gerechtshof bij met redenen omklede beslissing van oordeel is dat de verdachte redelijkerwijs niet in zijn verdediging kan worden geschaad - waarbij wordt verwezen naar de hierboven reeds beschreven gevallen - kan het de behandeling voortzetten.

Artikel 5.4.4.3 [omvang appel en toelichting bezwaren]

Dit artikel betreft het huidige artikel 416, eerste lid, in aangepaste vorm. De huidige regeling wordt op enkele punten gewijzigd, verduidelijkt en uitgebreid.

Eerste lid
In het eerste lid wordt ten eerste geregeld dat de voorzitter na de voordracht van de advocaat-generaal de omvang van het hoger beroep vaststelt. Dit voorschrift betreft codificatie van een in de praktijk gebruikelijke werkwijze. Het gaat zowel om de vaststelling van de formele omvang, als de materiële omvang van het hoger beroep.
De vaststelling van de *formele* omvang van het hoger beroep vindt plaats op basis van (het afschrift van) de registratie van het hoger beroep (en in voorkomende gevallen tevens een eventuele akte van gedeeltelijke intrekking).
Het hoger beroep kan op grond van artikel 5.4.1.1.4, tweede lid, worden beperkt tot een of meer van de in eerste aanleg cumulatief ten laste gelegde feiten. Dit kan een rol spelen bij de strafoplegging. Immers, indien bij samenloop van meerdere feiten in eerste aanleg één hoofdstraf is uitgesproken en het hoger beroep slechts is ingesteld ten aanzien van een of meer van die feiten, dient in geval van vernietiging ten aanzien van de straf, bij arrest de straf voor het andere feit of de andere feiten te worden bepaald. Deze regel van het huidige artikel 423, vierde lid, wordt in artikel 5.4.4.13, tweede lid, gehandhaafd.
De vaststelling van de *materiële* omvang van het hoger beroep betreft de vaststelling tegen welke feiten of beslissingen in het vonnis de opgegeven *bezwaren* zich richten. Dit is van belang in verband met de in artikel 5.4.4.4 vermelde opdracht aan het hof om het onderzoek op de terechtzitting op die bezwaren te richten en met de centrale rol die de bezwaren in het nieuwe beslismodel van artikel 5.4.4.10 spelen. Ook kan de vaststelling van de materiële omvang van belang zijn in verband met de door dit wetsvoorstel gecreëerde mogelijkheid van *partiële* niet-ontvankelijkverklaring (zie artikel 5.4.4.10, tweede lid, onderdeel c) indien de verdachte of de officier van justitie ten aanzien van een of meer feiten die formeel gesproken weliswaar aan het oordeel van het hof zijn onderworpen (omdat het hoger beroep niet is beperkt tot een of meer feiten) geen bezwaren hebben opgegeven, dan wel deze hebben ingetrokken.
Het eerste lid houdt verder in dat de voorzitter degene die het hoger beroep heeft ingesteld, in de gelegenheid stelt de bij schriftuur opgegeven bezwaren tegen het vonnis toe te lichten. Inhoudelijk komt dit overeen met de huidige praktijk, maar door de genoemde bewoordingen wordt meer dan in het huidige artikel 416, eerste lid (inhoudend dat de verdachte in de gelegenheid wordt gesteld zijn bezwaren tegen het vonnis *op te geven*) benadrukt dat in beginsel van degene die hoger beroep instelt, wordt verlangd dat hij vóór de terechtzitting in hoger beroep een schriftuur met bezwaren indient (artikel 5.4.2.1) en niet pas op de terechtzitting bezwaren opgeeft (welke mogelijkheid voor de goede orde wel blijft bestaan). Tijdige kenbaarheid van de bezwaren bevordert immers een goede voorbereiding van de zaak en een efficiënte behandeling op de zitting.

Tweede lid
Het tweede lid gaat over de situatie waarin door de verdachte, de benadeelde partij of de ouders of voogd van een veroordeelde die de leeftijd van veertien jaren nog niet heeft bereikt geen schriftuur is ingediend. In dat geval geeft de voorzitter gelegenheid alsnog mondeling bezwaren tegen het vonnis op te geven.
In het tweede lid is tenslotte de thans in artikel 416, eerste lid, opgenomen bepaling dat de advocaat-generaal in voorkomende gevallen opgeeft waarom door de officier van justitie geen schriftuur is ingediend, ongewijzigd overgenomen.

Derde lid
Het derde lid is nieuw en maakt duidelijk dat degene die het hoger beroep heeft ingesteld, de bij schriftuur opgegeven bezwaren op de terechtzitting kan intrekken, wijzigen of aanvullen. Hiermee wordt vooral bedoeld een wettelijke voorziening te treffen voor de in de praktijk regelmatig voorkomende situatie waarin de verdachte op de terechtzitting meedeelt dat hij bij nader inzien berust in het vonnis en het hoger beroep derhalve niet wenst door te zetten, dan wel dat zijn

bezwaren tegen het vonnis bij nader inzien geen betrekking hebben op de beslissing ten aanzien van een van de cumulatief ten laste gelegde feiten. Hoewel het zo blijft dat het desbetreffende feit formeel dan wel aan het oordeel van het gerechtshof is onderworpen, maakt artikel 5.4.4.10, tweede lid, onderdeel c, het straks wel mogelijk dat het hof de verdachte of de officier van justitie (in zoverre) niet-ontvankelijk verklaart in het appel.
Hierbij is van belang dat de rechter niet uitsluitend zonder onderzoek van de zaak zelf de (gedeeltelijke) niet-ontvankelijkverklaring van het hoger beroep van de verdachte of de officier van justitie kan uitspreken, maar dat een dergelijke beslissing ook na dat onderzoek kan worden gegeven (zie o.m. HR 2 februari 2010, ECLI:NL:HR:2010:BK0910).
Degene die het hoger beroep heeft ingesteld, kan in de schriftuur opgegeven grieven op de terechtzitting tevens wijzigen of aanvullen. Dit is in de huidige praktijk ook mogelijk en wordt nu volledigheidshalve in de wet opgenomen.

Artikel 5.4.4.4 [voortbouwend appel]

Dit artikel bepaalt dat het gerechtshof het onderzoek op de terechtzitting richt op de bezwaren tegen het vonnis en op hetgeen het overigens nodig oordeelt. Dit betreft de kernbepaling van het voortbouwend appel, die voor het hoger beroep van de verdachte en het openbaar ministerie thans in artikel 415, tweede lid, is opgenomen. Aangezien het wetsvoorstel ook hoger beroep mogelijk maakt voor de benadeelde partij en de ouders of voogd van een veertienminner, is deze bepaling nu ook op een door hen ingesteld hoger beroep van toepassing.

Artikel 5.4.4.5 [beslissingen over getuigen]

Dit artikel betreft de door het gerechtshof te nemen beslissingen op getuigenverzoeken.

Eerste lid
Er kunnen zich drie situaties voordoen:
1. de voorzitter heeft een getuigenverzoek ingewilligd, maar de getuige heeft aan de oproeping geen gehoor gegeven;
2. de voorzitter heeft een getuigenverzoek ingewilligd, maar de advocaat-generaal heeft verzuimd de getuige op te roepen;
3. de verdachte heeft tijdig op grond van artikel 5.4.2.2 (derde lid) verzocht om de oproeping van een getuige, maar de voorzitter heeft het verzoek niet ingewilligd.

Artikel 5.4.4.5, eerste lid, bepaalt dat het hof in de eerste twee gevallen de hernieuwde oproeping beveelt. In het geval, genoemd onder 3, zal het hof in beginsel de oproeping van de getuige dienen te bevelen, maar alleen indien de verdachte het aan de voorzitter gedane verzoek herhaalt, of het hof de oproeping zelf wenselijk oordeelt. Verwezen wordt op dit punt naar de toelichting op het inhoudelijke overeenstemmende artikel 4.2.2.9, eerste lid.

Tweede lid
Het tweede lid bevat de gronden waarop de oproeping van getuigen, waartoe het eerste lid in beginsel verplicht, kan worden geweigerd. Dit betreft dezelfde gronden als in eerste aanleg, te weten de gronden, genoemd in artikel 4.2.2.9, tweede en derde lid. Verwezen wordt naar de toelichting op dat artikel.

Derde lid
Omdat voor de verdachte ingevolge de nieuwe regeling van artikel 5.4.2.2 de termijn voor het indienen van verzoeken begint te lopen op het moment dat de kennisgeving over de binnenkomst bij het hof van de gedingstukken (waaronder het uitgewerkte vonnis en het proces-verbaal) is betekend, doet zich niet meer het huidige probleem voor dat bij appelschriftuur verzoeken moeten worden gedaan op een moment waarop de door de rechtbank toegepaste bewijsconstructie nog niet bekend is. Dit maakt de regeling van artikel 5.4.4.5, derde lid, dat handvatten geeft voor de van het gerechtshof gevraagde beslissingen op aldaar gedane getuigenverzoeken, vrij eenvoudig:

alleen getuigenverzoeken die door de verdachte zijn gedaan binnen de termijn van artikel 5.4.2.2, derde lid, worden - in de gevallen waarin het hof daarop nog moet beslissen (zie artikel 5.4.4.5, eerste lid) - beoordeeld volgens de criteria van artikel 4.2.2.9, tweede en derde lid. Voor alle verzoeken die pas na afloop van die termijn zijn gedaan - dat kan dus vóór of op de terechtzitting zijn - geldt het strengere noodzaakcriterium: het hof kan de oproeping in dat geval weigeren indien het die oproeping niet noodzakelijk acht in het belang van een behoorlijke behandeling van de zaak (zie voor uitleg over dit ook in hoger beroep van toepassing zijnde criterium de memorie van toelichting bij Boek 4). Dat geldt ook voor verzoeken die betrekking hebben op getuigen die reeds op de terechtzitting in eerste aanleg, dan wel door de raadsheer-commissaris in aanwezigheid van de verdachte zijn gehoord. Tijdig gedane verzoeken die betrekking hebben op getuigen die in eerste aanleg door de *rechter*-commissaris zijn gehoord, zullen echter voortaan, anders dan artikel 418, tweede lid, bepaalt, moeten worden beoordeeld volgens de criteria van artikel 4.2.2.9, tweede en derde lid. De reden daarvoor is dat dit in eerste aanleg - thans, maar ook volgens het concept wetsvoorstel voor Boek 4 - ook zo is. Er is geen goede rechtvaardiging voor de inconsistentie in de huidige regelingen voor de eerste aanleg en het hoger beroep, waarbij in eerste aanleg voor door de rechter-commissaris reeds gehoorde getuigen het redelijk belangcriterium geldt en in hoger beroep het noodzaakcriterium.

Artikel 5.4.4.6 [het ter sprake brengen van processtukken]

Het huidige artikel 417 over - kort gezegd - het voorhouden van stukken uit de eerste aanleg is in dit artikel inhoudelijk vrijwel ongewijzigd overgenomen, zij het dat in het onderhavige artikel niet meer wordt gesproken van ‘voorlezing’ van ‘processen-verbaal, verslagen van deskundigen of andere stukken’, maar van het ‘ter sprake brengen van processtukken’. Dit hangt samen met de aangepaste regeling over het ter sprake brengen van processtukken in eerste aanleg in artikel 4.2.4.1.1, welke regeling via de schakelbepaling van artikel 5.4.4.1 ook in hoger beroep van toepassing is. Op deze plaats wordt verwezen naar artikel 4.2.4.1.1 en de toelichting daarop. Onveranderd blijft dat processtukken die in eerste aanleg ter sprake zijn gebracht - waaronder gelet op artikel 4.2.4.1.1 ook moet worden begrepen: processtukken bestaande uit beeld- of geluidsmateriaal die in eerste aanleg zijn vertoond of ten gehore gebracht - ook voor de behandeling in hoger beroep als besproken mogen worden aangemerkt.
Opgemerkt wordt wel dat indien in eerste aanleg het ter sprake brengen van processtukken op grond van de nieuwe bepaling van artikel 4.2.4.1.1, vierde lid, met instemming van de officier van justitie en de verdachte achterwege is gebleven, deze instemming zich niet uitstrekt tot de behandeling in hoger beroep. De desbetreffende processtukken zullen alsnog ter sprake moeten worden gebracht, waarbij natuurlijk wederom instemming zal kunnen worden gegeven om dit achterwege te laten.

Artikel 5.4.4.7 [meineed]

Het huidige artikel 419 over - kort gezegd - de afhandeling van (een verdenking van) meineed is in dit artikel ongewijzigd overgenomen.

Artikel 5.4.4.8 [onderzoek door de rechter- of raadsheer-commissaris]

Dit artikel betreft het nader onderzoek door de rechter-commissaris of (gedelegeerde of gepositioneerde) raadsheer-commissaris.

Eerste lid
Het huidige eerste lid van artikel 420 is hier vrijwel ongewijzigd overgenomen. De rechter- of raadsheer-commissaris zal onderzoek kunnen blijven verrichten in de gevallen bedoeld in de artikelen 4.2.4.8.4 (het huidige artikel 316) en 4.2.4.12.1, tweede lid (het huidige artikel 347). Vervallen is de bepaling dat de rechter-commissaris of raadsheer-commissaris het onderzoek voert in het geval van artikel 295 (verdenking meineed). Dat hangt ermee samen dat in de opvolger van dat artikel - artikel 4.2.4.3.6 - het huidige vierde lid van artikel 295, inhoudende dat de rechtbank

bij die verdenking kan bevelen dat de officier van justitie bij de rechter-commissaris vordert dat hij onderzoekshandelingen zal verrichten, is vervallen. In de toelichting op dat voorstel is vermeld dat toepassing van artikel 295, vierde lid, het OM verplicht om van zijn vervolgingsbevoegdheid gebruik te maken, waarbij het OM geen zelfstandig oordeel toekomt. Deze uitzondering op het opportuniteitsbeginsel - die nog enigszins is geënt op het vóór de inwerkingtreding van de Wet versterking positie rechter-commissaris (Kamerstukken II 2009/2010, 32 177) geldende vierde lid, inhoudende dat de rechtbank het instellen van een gerechtelijk vooronderzoek kan bevelen - wordt niet langer gerechtvaardigd geacht. Het is voldoende dat - zoals in het nieuwe vierde lid van artikel 4.2.4.3.6 is bepaald - het proces-verbaal door de rechtbank ter beschikking van de officier wordt gesteld. Het is vervolgens aan de officier van justitie te bepalen of hij een vervolging instelt en op welke wijze.

Tweede lid
Het onderzoek dat door de rechter- of raadsheer-commissaris wordt gevoerd, vindt plaats overeenkomstig de bepalingen van Boek 2, hoofdstuk 10, getiteld 'onderzoek door de rechter-commissaris'. Evenals bij een schorsing in eerste aanleg op grond van artikel 4.2.4.8.4 (het huidige artikel 316), zijn de in het tweede lid genoemde artikelen bij het onderzoek niet van toepassing. Het betreft steeds bevoegdheden van de rechter-commissaris die geheel in het teken staan van de taken die hem zijn toebedeeld ten aanzien van het houden van toezicht in het belang van de rechtmatigheid, de evenwichtigheid, de volledigheid en de voortgang van het opsporingsonderzoek. Toepasselijkheid in de fase van het geding is gelet daarop niet aan de orde.

Derde lid
De in de artikelen voor de rechter-commissaris vermelde begrippen 'rechtbank, rechter-commissaris, officier van justitie en griffier' dienen bij het onderzoek door de raadsheer-commissaris te worden gelezen als 'hof, de raadsheer-commissaris, advocaat-generaal en griffier van het hof'.

Het vierde lid van het huidige artikel 420, inhoudende dat de rechter- of raadsheer-commissaris na afloop van het onderzoek de stukken aan het gerechtshof doet toekomen, vervalt. Dit is immers zo vanzelfsprekend dat het niet nodig is dit in de wet te bepalen.

Artikel 5.4.4.9 [requisitoir en beraadslaging in hoger beroep]

Eerste lid
Het eerste lid is nieuw en betreft het requisitoir van de advocaat-generaal. Door te bepalen dat diens vordering de door het gerechtshof op grond van de artikelen 5.4.4.10 tot en met 5.4.4.13, te nemen beslissingen inhoudt, maakt dit lid duidelijk dat het requisitoir van de advocaat-generaal zal moeten aansluiten op het nieuwe beslismodel voor het hoger beroep, dat niet meer uitgaat van een nieuwe toetsing van de vragen van de huidige artikelen 348 en 350, maar waarin de opgegeven bezwaren centraal zijn komen te staan (zie paragraaf 3.5 van het algemeen deel van deze memorie).
Voor zover de advocaat-generaal bij requisitoir vordert dat het vonnis wordt vernietigd (artikel 5.4.4.10, vijfde lid), zal zijn vordering tevens dienen in te houden welke beslissingen voor de vernietigde beslissingen in de plaats dienen te komen. Het gaat hier om een of meer van de beslissingen, bedoeld in de titels 3.1 en 3.3 van Boek 4 (vgl. artikel 4.2.4.10.1, eerste lid).

Tweede lid
Dit lid betreft de beraadslaging in hoger beroep. Ten opzichte van het huidige artikel 422, tweede lid, zijn geen inhoudelijke wijzigingen aangebracht, met uitzondering van het volgende. Het gerechtshof zal, zoals in paragraaf 3.5 van het algemeen deel van deze memorie is toegelicht, niet meer in alle gevallen standaard onderzoek hoeven te doen naar de vragen van de huidige artikelen 348 en 350 (in het nieuwe Boek 4: de artikelen 4.3.1.1 en 4.3.1.3). Daarom is de bepaling van het huidige artikel 422, tweede lid, dat de beraadslaging in hoger beroep, *bedoeld in de artikelen 348 en 350,* plaatsvindt naar aanleiding van het onderzoek op de terechtzitting in hoger beroep en het

onderzoek in eerste aanleg [...] in die zin gewijzigd dat het schuin gedrukte gedeelte daaruit is verwijderd.

Artikel 5.4.4.10 [beslismodel]

Dit artikel betreft het nieuwe beslismodel voor het hoger beroep. Dit model is toegelicht in paragraaf 3.5 van het algemeen deel van deze memorie.

Artikel 5.4.4.11 [terugwijzing]

Dit artikel betreft de voorgestelde regeling voor terugwijzing van de zaak naar de rechtbank. Deze is toegelicht in paragraaf 3.8 van het algemeen deel van deze memorie.

Artikel 5.3.4.12 [voorziening voor gebreken TUL in eerste aanleg]

Dit nieuwe artikel betreft de nieuwe voorziening voor in hoger beroep geconstateerde gebreken ten aanzien van 1) de betekening van of 2) de beslissing over de vordering tot tenuitvoerlegging in eerste aanleg. Dit artikel is in paragraaf 3.9 van het algemeen deel van deze memorie toegelicht.

Artikel 5.4.4.13 [aanvullende bepalingen beslismodel]

Eerste lid
Het eerste lid bepaalt dat het hof in geval van vernietiging van het vonnis niettemin bepaalde gedeelten daarvan in zijn arrest kan overnemen. Het huidige artikel 423, derde lid, wordt hier inhoudelijk ongewijzigd overgenomen.
Gelet op het nieuwe beslismodel zal het gerechtshof het vonnis kunnen vernietigen voor zover het de opgegeven bezwaren gegrond acht en het belang van een goede rechtsbedeling vernietiging van de desbetreffende beslissingen vergt of zijn ambtshalve onderzoek daartoe leidt ((artikel 5.4.4.10, vijfde en zesde lid).
In die gevallen zal het hof, net als onder de huidige regeling, onderdelen van het vonnis in het arrest mogen overnemen, ongeacht of deze aan nietigheid leiden. Dit principe van de Wet stroomlijnen hoger beroep is gehandhaafd (zie Tweede Kamer, 2005–2006, 30 320, nr. 3, p. 31). Door deze bepaling blijft het bijvoorbeeld mogelijk in het arrest (of in de bijlage) de door de rechtbank gebezigde bewijsmiddelen over te nemen, ook al heeft het hof het vonnis op het punt van de bewijsvoering (deels) vernietigd. Het hof zal in die gevallen in het arrest eenvoudig kunnen (blijven) aangeven dat het een of meer (vernietigde) bewijsmiddelen overneemt, maar dat het daarin de in het arrest te noemen aanpassingen, verbeteringen of aanvullingen aanbrengt. Een dergelijke werkwijze is efficiënt en voorkomt onnodig werk.

Tweede lid
Het hoger beroep kan op grond van artikel 5.4.1.1.4, tweede lid, worden beperkt tot een of meer van de in eerste aanleg cumulatief ten laste gelegde feiten. Dit kan een rol spelen bij de strafoplegging. Immers, indien bij samenloop van meerdere feiten in eerste aanleg één hoofdstraf is uitgesproken en het hoger beroep slechts is ingesteld ten aanzien van een of meer van die feiten, dient in geval van vernietiging ten aanzien van de straf, bij arrest de straf voor het andere feit of de andere feiten te worden bepaald. Deze regel van het huidige artikel 423, vierde lid, wordt in het tweede lid gehandhaafd.

Derde lid
Het derde lid is nieuw en treft een voorziening voor het geval waarin de officier van justitie of de verdachte partieel niet-ontvankelijk wordt verklaard in het hoger beroep. Dat is mogelijk indien ten aanzien van een of meer feiten geen bezwaren zijn opgegeven, dan wel die bezwaren op grond van artikel 5.4.4.3, derde lid, zijn ingetrokken. In dat geval moet, indien de in eerste aanleg opgelegde straf mede op die feiten zag, de straf worden bepaald voor het feit of de feiten ten aanzien

waarvan de officier van justitie of de verdachte niet-ontvankelijk is verklaard in het ingestelde hoger beroep.

Artikel 5.4.4.14 [aanvulling verkort arrest]

In dit artikel wordt bepaald dat in afwijking van artikel 4.3.4.4, vierde lid [365a], aanvulling van het arrest ook plaatsvindt indien het cassatieberoep meer dan drie maanden na de dag van de uitspraak is ingesteld. Deze regel is nu opgenomen in artikel 415, eerste lid, en is ongewijzigd overgenomen.

HOOFDSTUK 5
Beroep in cassatie tegen vonnissen en arresten

De belangrijkste wijzigingen in de regeling van het beroep in cassatie tegen vonnissen en arresten zijn besproken in paragraaf 3.10 van het algemeen deel van deze memorie. In de cassatieregeling is daarnaast een klein aantal wijzigingen van beperkte aard en omvang aangebracht. Het betreft de volgende bepalingen. De overige artikelen zijn inhoudelijk ongewijzigd gebleven en worden daarom niet besproken.

Artikel 5.5.1 [artikel 427]

Het vierde lid van het huidige artikel 427 vervalt in dit artikel. Deze bepaling voorziet in de situatie waarin twee rechtsmiddelen kunnen worden aangewend. Zij luidt: “Hoger beroep schorst de rechtsgevolgen van beroep in cassatie; indien in de lagere aanleg een uitspraak wordt gegeven over een of meer van de vragen, bedoeld in de artikelen 351 en 352 vervalt het ingestelde beroep in cassatie”. Deze bepaling heeft sinds het vervallen van het gewone rechtsmiddel ‘verzet’ bij de Wet stroomlijnen hoger beroep echter geen betekenis meer en vervalt om die reden.

In het zevende lid is de bepaling van het huidige artikel 404, vierde lid, toegevoegd. In een aangepaste, positief geformuleerde redactie (zij bepaalt nu, in lijn met artikel 5.1.1, in welke gevallen *wel* cassatieberoep kan worden ingesteld), schrijft dit lid voor dat tegen de in artikel 5.4.1.1.1, tweede lid, onderdelen a en b, bedoelde vonnissen waartegen geen hoger beroep openstaat, wel beroep in cassatie openstaat, voor zover zij een overtreding betreffen van een verordening van een provincie, een gemeente, een waterschap of een met toepassing van de Wet gemeenschappelijke regelingen ingesteld openbaar lichaam. Deze bepaling is verplaatst naar de regeling van beroep in cassatie, omdat zij hier systematisch beter op haar plaats is.

Artikel 5.5.5 [artikel 432]

In het eerste lid, onderdeel b, is toegevoegd dat de verdachte ook binnen veertien dagen na de uitspraak beroep in cassatie moet instellen als een gemachtigd raadsman op de terechtzitting of de nadere terechtzitting is verschenen. Dit komt in het huidige artikel 432 niet tot uitdrukking, al is dit wel de bedoeling van de wetgever geweest. De Hoge Raad merkt hierover in zijn arrest van 9 december 2003 (ECLI:NL:HR:2003:AG3022) op: “Die regeling (van artikel 408 en 432) heeft blijkens de bedoeling van de wetgever met de invoering van artikel 279 Sv in zoverre aanvulling gekregen dat de omstandigheid dat ter terechtzitting een gemachtigde raadsman als bedoeld in artikel 279, eerste lid, Sv optreedt, meebrengt dat het rechtsmiddel moet worden ingesteld binnen veertien dagen na de einduitspraak (vgl. HR 11 februari 2003, NJ 2003, 390, rov. 3.3). Redelijke wetstoepassing brengt mee dat die aan artikel 279 Sv verbonden termijn van veertien dagen, ingeval een of meer nadere terechtzittingen zijn gehouden, heeft te gelden indien de op de voet van artikel 279, eerste lid, Sv gemachtigde raadsman op de laatstgehouden terechtzitting is opgetreden”. Vanuit een oogpunt van kenbaarheid van het recht wordt deze regel nu in het eerste lid opgenomen.

Het derde lid van het huidige artikel 432, is in dit artikel vervallen. De reden daarvoor is dezelfde

als bij artikel 5.4.1.1.2, de opvolger van het huidige artikel 408, waarin het vierde lid is vervallen. Verwezen wordt naar de toelichting op artikel 5.4.1.1.2.

Artikel 5.5.7 [artikel 434]

Het huidige eerste lid van artikel 434, betreffende de verzending door de griffiemedewerker van het gerechtshof van de stukken van het geding aan de griffiemedewerker van de Hoge Raad, is vervallen. Deze bepaling maakt voortaan deel uit van het nieuwe artikel 5.2.1.9, betreffende een algemene voorziening voor het ter beschikking stellen van stukken van het geding na het instellen van een rechtsmiddel. Verwezen wordt naar de toelichting op dat artikel.
Ook het tweede lid van artikel 434 vervalt. Dit lid houdt in dat indien door het openbaar ministerie beroep in cassatie is ingesteld tegen een vonnis waartegen voor de verdachte nog hoger beroep openstaat, de in het eerste lid van artikel 434 bedoelde inzending niet geschiedt of dat zij, als zij ten onrechte heeft plaatsgehad, wordt geacht niet eerder te hebben plaatsgevonden, dan nadat de termijn voor het hoger beroep is verstreken. Ook deze bepaling heeft sinds het vervallen van het gewone rechtsmiddel ‘verzet’ geen betekenis meer.

Artikel 5.5.9 [artikel 437 en nieuw]

Zowel in het tweede als in het derde lid vervalt de laatste volzin van het huidige artikel 437, tweede en derde lid, inhoudende dat artikel 410, eerste lid, laatste twee volzinnen, van overeenkomstige toepassing is. Deze volzinnen houden in dat de schriftuur van de verdachte langs elektronische weg kan worden ingediend met behulp van een bij algemene maatregel van bestuur aangewezen elektronische voorziening en dat bij of krachtens algemene maatregel van bestuur worden nadere regels gesteld over het gebruik van de elektronische voorziening. Nu de (elektronische) indiening van schrifturen in dit wetsvoorstel algemeen wordt geregeld in artikel 5.2.1.8, is het niet meer nodig daarover in het onderhavige artikel iets te bepalen.

Artikel 5.5.10 [artikel 438 en nieuw]

Dit artikel is de rechtsopvolger van het huidige artikel 438, dat regels geeft voor behandeling door de enkelvoudige en de meervoudige kamer van de Hoge Raad en verwijzing van de ene naar de andere kamer. In de praktijk is van verwijzing echter geen sprake: alle zaken worden op de openbare zitting in aanwezigheid van de griffier en de procureur-generaal behandeld door de ‘rolraadsheer’, het lid van de Hoge Raad dat zitting heeft in de enkelvoudige kamer (zie ook toelichting in paragraaf 3.10 van het algemeen deel van deze memorie).
De behandeling geschiedt door de meervoudige kamer als een verzoek om de voorgestelde middelen van cassatie op de dienende rechtsdag mondeling te mogen toelichten dan wel tegen te spreken (zie het voorgestelde artikel 5.5.12, eerste lid) is ingewilligd, of de Hoge Raad meervoudige behandeling wenselijk vindt.
Een en ander is verwerkt in het eerste en tweede lid van het onderhavige artikel.
Het derde lid bepaalt dat beslissingen betreffende de procesgang, voor zover de wet niet anders bepaalt, door de rolraadsheer ook anders dan op de openbare zitting kunnen worden gegeven. Het procesreglement geeft daarover nadere regels.

Artikel 5.5.12 [artikelen 438, tweede lid, en nieuw]

Het eerste lid betreft de opvolger van artikel 438, tweede lid, onderdelen a en b. Uit het eerste lid volgt dat de raadsman van de verdachte, de advocaat van de benadeelde partij of de ouders van de veroordeelde die de leeftijd van veertien jaren nog niet heeft bereikt, dan wel het openbaar ministerie, indien een daartoe strekkend verzoek is ingewilligd, hun voorgestelde middelen van cassatie op de dienende rechtsdag mondeling kunnen toelichten dan wel de middelen van de andere partij kunnen tegenspreken. De voorgestelde regeling is ruimer dan de huidige regeling. Deze strekt er immers alleen toe dat:

a. de raadsman van de verdachte de middelen van cassatie mondeling kan toelichten of het

door het openbaar ministerie ingestelde beroep in cassatie mondeling kan tegenspreken;

b. de advocaat van de benadeelde partij de middelen van de benadeelde partij mondeling kan toelichten.

In de huidige wettelijke regeling ontbreekt voor het openbaar ministerie dat beroep in cassatie heeft ingesteld een mogelijkheid om (bij een ingewilligd verzoek daartoe) zijn middelen van cassatie toe te lichten, of de middelen van de verdachte (of de benadeelde partij) tegen te spreken. Dat is onevenwichtig, omdat (de raadsman van) de verdachte dat recht, zoals hierboven aangegeven, wel heeft. Daarom wordt voorgesteld de regeling op dit punt voor het openbaar ministerie te verruimen.
Vanwege de introductie van het zelfstandige recht op het instellen van beroep in cassatie door de benadeelde partij en de ouders of voogd van de veroordeelde die de leeftijd van veertien jaren nog niet heeft bereikt, wordt voorgesteld de regeling ook op dat punt te verruimen. Het voorstel maakt het mogelijk dat zij (in geval van een ingewilligd verzoek daartoe) hun eigen middelen van cassatie kunnen toelichten, maar ook dat zij de middelen van de verdachte of het openbaar ministerie (die betrekking hebben op de vordering van de benadeelde partij) kunnen tegenspreken.

In het tweede lid wordt ten opzichte van het huidige artikel 439, eerste lid, laatste volzin, verduidelijkt dat de Hoge Raad de dag van de uitspraak op de zitting bepaalt.

Artikel 5.5.13 [artikel 440]

In dit artikel, de rechtsopvolger van het huidige artikel 440, vervalt het huidige derde lid, dat inhoudt dat de beslissing dat het beroep in cassatie niet ontvankelijk wordt verklaard in het geval niet tijdig een schriftuur houdende middelen van cassatie is ingediend, door de enkelvoudige kamer kan worden gegeven.
Dit hangt samen met (de redactie van) het nieuwe artikel 5.5.12a, derde lid, dat bepaalt dat de beslissing dat de partij die het beroep instelde niet in het beroep kan worden ontvangen, direct door de rolraadsheer op de openbare zitting kan worden gegeven, indien de procureur-generaal heeft afgezien van het nemen van een conclusie.

Artikel 5.5.15 [artikel 443]

In dit artikel wordt bepaald dat het arrest door de Hoge Raad op een openbare zitting wordt uitgesproken. Anders dan het huidige artikel 443, bepaalt dit artikel niet dat het arrest op een zitting ‘van de enkelvoudige kamer’ wordt uitgesproken, noch dat dit in aanwezigheid van de griffier en de procureur-generaal gebeurt. Een en ander is, gelet op de redactie van artikel 5.5.10, tweede lid, eerste volzin, waarin dit ook al tot uitdrukking komt, niet meer nodig.
Dat een arrest ook door de meervoudige kamer kan worden uitgesproken, blijkt uit artikel 5.5.10, tweede lid, tweede volzin.

HOOFDSTUK 6
Beroep, hoger beroep en cassatie tegen beslissingen van de rechter-commissaris en de raadkamer

Artikel 5.6.1 [processuele voorschriften]

Het eerste lid van deze bepaling is inhoudelijk gelijk aan het huidige artikel 447, eerste lid. Het instellen van rechtsmiddelen is algemeen geregeld in hoofdstuk 1. Het begrip procespartij duidt op degene die op grond van de desbetreffende raadkamerprocedure gerechtigd is tot het indienen van beroep tegen een beslissing van de rechter-commissaris of tot het indienen van een verzoek-, of klaagschrift of hoger beroep tegen een beslissing van de raadkamer in eerste aanleg.
Het tweede lid verklaart hoofdstuk 5 van overeenkomstige toepassing op het beroep in cassatie tegen een beslissing van de raadkamer. Dit lid vervangt daarmee het huidige artikel 447, derde tot en met zevende lid.

Artikel 5.6.2 [beslissingen raadkamer]

In dit artikel wordt aangeduid welke beslissingen de raadkamer kan nemen. Ten opzichte van het huidige artikel 448, eerste lid, is onderscheid gemaakt tussen de raadkamer die beslist op een beroep tegen een beslissing van de rechter-commissaris of op het hoger beroep tegen een beslissing van de raadkamer in eerste aanleg (eerste lid) en de Hoge raad die beslist op een beroep in cassatie (tweede lid). Aan de mogelijke beslissingen is voor de volledigheid de niet-ontvankelijkheid van het beroep, hoger beroep of beroep in cassatie toegevoegd. Reden tot niet-ontvankelijkverklaring kan zijn dat het beroep te laat is ingediend of dat in strijd met een wettelijke verplichting geen schriftuur met grieven is ingediend. Met het oog op de consistentie is in plaats van het begrip 'afwijzen' de term 'ongegrond verklaren' gehanteerd, tegenover het begrip 'gegrond verklaren', dat al in het huidige artikel 448, tweede lid, wordt gebruikt. De Hoge Raad heeft voorts de keuze om de zaak terug te wijzen of te verwijzen. De wenselijkheid van deze mogelijkheid voor de Hoge Raad is reeds onderkend in de literatuur en in de praktijk (Blok en Besier II, p. 470 en bijvoorbeeld HR 10 november 1981, *NJ* 1982/45; HR 21 december 2010, *LJN* BL0666; HR 4 januari 2005, *LJN* AR5740).

Artikel 5.6.3 [gegrond beroep tegen beslissing rechter-commissaris]

Dit artikel is inhoudelijk gelijk aan het huidige artikel 448, tweede lid.

HOOFDSTUK 7
Buitengewone rechtsmiddelen

De regelingen betreffende de herziening ten voordele en de herziening ten nadele zijn betrekkelijk recent ingevoerd (resp. Wet van 18 juni 2012, Stb. 2012, 275 en Wet van 11 april 2013, Stb. 2013, 138.). Deze regelgeving is inhoudelijk ongewijzigd overgenomen.
Ook de huidige regeling van cassatie in het belang der wet is in Titel 1 inhoudelijk ongewijzigd overgenomen (zie artikel 5.7.1.2). In de in hoofdstuk 7 overgenomen bepalingen worden slechts wijzigingen van taalkundige aard aangebracht. Daarnaast zijn de huidige verwijzingen naar andere wetsartikelen in overeenstemming gebracht met de aanpassingen die aan de desbetreffende artikelen hebben plaatsgevonden [**PM**. Aan te passen aan uiteindelijke nummering]. De desbetreffende bepalingen worden daarom niet toegelicht.

De Minister van Justitie en Veiligheid,

De Minister voor Rechtsbescherming,